

Utvärdering av utbildning i företagsekonomi vid svenska universitet och högskolor

Utvärdering av utbildning i företagsekonomi vid svenska universitet och högskolor

Högskoleverket • Birger Jarlsgatan 43 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

**Utvärdering av utbildning i företagsekonomi vid svenska universitet
och högskolor**

Producerad av Högskoleverket i april 2002

Högskoleverkets rapportserie 2002:10 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utvärderingsavdelningen, Jana Hejzlar

Grafisk form: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, april 2002

TRYCKT PÅ MILJÖMÄRKT PAPPER

Innehållsförteckning

Högskoleverkets beslut	5
Högskoleverkets reflektioner och slutsatser	7
Utgångspunkter och tillvägagångssätt	13
Rapportens disposition	14
BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT	
Missiv	17
Företagsekonomi – utveckling och nuläge	19
Vägval för framtiden	25
Samverkan, studentinflytande och jämställdhet	27
Internationell samverkan	29
Bedömargruppens samlade rekommendationer till kvalitetsförbättringar i grund- och forskarutbildning	31
Organisation och lärare	31
Grundutbildning	32
Forskarutbildning	35
Långsiktig kvalitetsutveckling	35
Bedömningar av utbildningar i företagsekonomi	37
Blekinge tekniska högskola (BTH)	37
Göteborgs universitet (GU)	43
Handelshögskolan i Stockholm (HHS)	52
Högskolan i Borås (HB)	60
Högskolan Dalarna (HDa)	67
Högskolan i Gävle (HiG)	72
Högskolan i Halmstad (HH)	77
Högskolan i Jönköping (HJ)	83
Högskolan i Kalmar (HiK)	90
Högskolan i Kristianstad (HKr)	97
Högskolan i Skövde (HiS)	102
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla (HTU)	108
Karlstads universitet (KaU)	114
Linköpings universitet (LiU)	122
Luleå tekniska universitet (LtU)	129
Lunds universitet (LU)	137
Mitthögskolan (MH)	146
Mälardalens högskola (MdH)	151
Stockholms universitet (SU)	156
Södertörns högskola (SH)	165
Umeå universitet (UmU)	171
Uppsala universitet (UU)	179
Växjö universitet (VxU)	188

Örebro universitet (OrU)	196
Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)	202
Bilaga 1	217
Foretaksøkonomutdannelsen i Sverige – sett vestenfra	217
Bilaga 2	227
Kvantitative oppgifter om foretagsekonomi i Sverige	227

Högskoleverkets beslut

Rektorer vid berörda lärosäten

Utvärderingsavdelningen
Jana Hejzlar

2002-04-08
Reg.nr 643-422-01

Utvärdering av företagsekonomi

Högskoleverket ser ingen anledning att ifrågasätta examensrätten för grundutbildningarna i företagsekonomi vid Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan Dalarna, Högskolan i Borås, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Mitthögskolan, Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Södertörn högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet, Örebro universitet samt Sveriges lantbruksuniversitet.

För dessa lärosäten kommer en uppföljning av utvärderingen att göras inom tre år. De frågor som ska uppmärksammas vid sidan av bedömargruppens rekommendationer för enskilda lärosäten lyfts fram i avsnittet Högskoleverkets reflektioner och slutsatser.

Det föreligger dock skäl att ifrågasätta magisterexamensrätten i företagsekonomi vid Blekinge tekniska högskola på grund av bristande lärarkompetens. Högskoleverket avser därför att genomföra en uppföljning i denna fråga i mars år 2003.

Högskoleverket ser ingen anledning att ifrågasätta examensrätten på forskarutbildningsnivå vid Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan i Jönköping, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet, Örebro universitet samt Sveriges lantbruksuniversitet.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av projektansvarig Jana Hejzlar samt utredarna Magnus Johansson, Joakim Palestro och Carl Sundström i närvaro av avdelningschef Ragnhild Nitzler och kanslichef Lennart Ståhle.

Sigbrit Franke

Jana Hejzlar

Högskoleverkets reflektioner och slutsatser

Bedömaregruppen har genomfört ett gediget arbete och nu föreligger en god lägesbeskrivning över ämnet företagsekonomi. Det är värdefullt att gruppen redogjort för sina utgångspunkter och värderingsgrunder. Högskoleverket vill särskilt reflektera över vissa aspekter i bedömningen liksom över vissa kvantitativa uppgifter som både lärosätena och Statistiska centralbyrån (SCB) tillhandahållit. Högskoleverket vill dessutom beröra frågan om ackreditering.

Ämnets storlek

Företagsekonomi är, mätt i antal registrerade studenter i grundutbildningen, landets näst största ämne. Endast matematik, som är ett stödämne till många andra ämnen, har fler studenter totalt sett. I jämförelse med andra ämnen, undantaget yrkesprogrammen, har företagsekonomi även en mycket stor övergång, i genomsnitt 40 procent, från grundnivå (A och B) till fördjupningsnivå (C och D). Övergången är ofta lägre på de regionala högskolorna. Det är uppenbart att flera studenter väljer att byta studieort från högskolorna till de äldre universiteten i slutet av sina studier. Detta är inte förvånande då de äldre universiteten kan erbjuda ett betydligt större utbud av valfria kurser och inriktningar på fördjupningsnivåerna. Vid Göteborgs och Stockholms universitet ökar antalet helårstudenter på fördjupningsnivå i förhållande till helårstudenter på grundnivåerna markant. Stockholms universitet har tillsammans med Örebro universitet och Blekinge tekniska högskola den lägsta prestationsgraden på fördjupningsnivåerna, knappt 60 procent. Prestationsgraden på motsvarande nivåer är vid de äldre universiteten ca 80 procent och för Uppsala universitets del 90 procent. Detta gör Stockholms universitets ökning av antalet helårsstudenter på C- och D-nivån betänklig.

Antalet utfärdade examina är, enligt uppgifter hämtade från SCB, generellt relativt lågt i förhållande till redovisade poängprestationer på fördjupningsnivåerna. Detta gäller även Uppsala universitet som dock utfärdar markant fler examina med företagsekonomi som huvudämne per helårsstudent än andra statliga lärosäten. Lägst antal examina i förhållande till helårsprestationer på fördjupningsnivåerna utfärdas vid Stockholms universitet. Det finns länder där man till skillnad från det som gäller i Sverige automatiskt utfärdar examensbevis när studenten uppfyllt fordringarna för en examen. Så som det är nu missgynnas Sverige i den internationella statistiken över antalet utfärdade examina.

Företagsekonomi är ett populärt ämne som drar till sig många studenter. Det är populärt både som biämne och som huvudämne i en utbildning som är gångbar på arbetsmarknaden. De goda möjligheterna att expandera har utnyttjats av de flesta institutionerna. Bland de statliga lärosätena utmärker sig dock Uppsala universitet med en klar återhållsamhet, vilket, med tanke på lärarkapacitet både vid det nämnda lärosätet och i landet som helhet, är positivt. Stockholms universitet som har landets i särklass största företagsekonomiska institution har däremot vuxit, till synes, utan eftertanke. Bedömaregruppen uppmärksammar särskilt den stora obalansen mellan lärarkapaciteten och antalet studenter i grundutbildningen samt lärarnas höga arbetsbelastning vad gäller handledning av uppsatser på kandidat- och magisternivå.

Ämnets karaktär

Av tradition består ämnets kärna av fyra delar vilka återspeglas tydligt i kursutbudet på A- och B-nivå. Två av dessa, redovisning och ekonomistyrning samt kostnads-/intäktsanalys, betraktas som ”hårda”, dvs. kvantitativt inriktade. De två andra, organisation och marknadsföring anses ”mjuka”, dvs. använder sig mer av kvalitativa metoder. Det innebär att ämnet kräver flera väldefinierade lärarkompetenser. Dessutom tycks de olika ämnesområdena ställa olika krav på undervisningsformer. I de mer kvantitativt inriktade delarna är storföreläsningar och räkneövningar vanligast medan seminarier, casestudier och PM-skrivande utgör ett väsentligt inslag i de ”mjuka” delarna.

Den företagsekonomiska forskningen och därmed även utbudet av kurser på de högre nivåerna har utvecklats mot nya ämnesområden. Det är en positiv utveckling som ger ämnet en ökad bredd och inslag av tvärvetenskaplighet. Samtidigt tycks den snabba ämnesutvecklingen skapa problem när det gäller att tillgodose kraven på ämnesdjup i magisterexamina. Fr.o.m. den 1 november 2001 är dock examensordningen ändrad och medger även magisterexamen med ämnesbredd.

Lärarkapacitet och lärarkompetens inom grundutbildningen

Lärarkapaciteten, dvs. antalet anställda lärare i förhållande till antalet helårsstudenter, varierar kraftigt mellan de utvärderade lärosätena. Handelshögskolan i Stockholm är klart bäst rustad följt av Uppsala universitet, Högskolan i Jönköping och Luleå tekniska universitet. Sämst i detta avseende är Stockholms universitet samtidigt som detta lärosäte, på grund av sitt geografiska läge, troligen har bra möjligheter att anlita kompetenta timlärare och gästföreläsare.

Den bristande lärarkapaciteten i förhållande till antalet studenter i landet är främsta orsaken till att studenterna på kandidat- och magisternivå knappast någonstans ges möjlighet att skriva uppsatser enskilt. Situationen är dessvärre sådan att studenterna skriver uppsatser i grupper om upp till fyra studenter och trots det är handledarnas arbetsbelastning mycket hög. I samband med uppföljningen av denna utvärdering avser Högskoleverket uppmärksamma hur examinatorerna försäkrar sig om att de i enlighet med högskoleförordningen faktiskt examinerar enskilda arbeten.

Lärarnas akademiska kompetens ska utgöra en garanti för att högskolelagens portalparagraf om grundutbildning på vetenskaplig grund och forskningsbaserad grundutbildning uppfylls. Utöver att en viss andel lärare med lägst doktorexamen engageras, handlar det även om att alla lärare måste ha utrymme för forskning och kompetensutveckling inom ramen för sin anställning.

Lärarnas faktiska utrymme för detta kommer, inte minst med tanke på det omfattande handledningsarbetet, att särskilt uppmärksammas i samband med uppföljningen av denna utvärdering.

Förhållandet mellan antalet disputerade lärare och antalet studenter på kandidat- och magisternivå är i särklass bäst vid Handelshögskolan i Stockholm och Sveriges lantbruksuniversitet. Även professorernas medverkan i grundutbildningen tycks vara i särklass störst vid dessa lärosäten. Bland de övriga lärosätena framstår Uppsala universitet som bäst medan Stockholms och Örebro universitet hamnar på samma nivå som flera av de större högskolorna som inte har examensrätt för doktorexamen. Stockholms universitet har dock många disputerade lärare och flera etablerade forskargrupper som är kopplade till den företagsekonomiska institutionen. Trots det innebär den stora mängden studenter att det råder obalans mellan antalet disputerade lärare och antalet studenter. Detta är särskilt synbart inom redovisning och finansiering.

Lärarkapacitet och kompetens har varit det tyngsta kriteriet vid prövning av magisterexamensrätter vid lärosäten utan generella examensrätter. När denna utvärdering inleddes saknade Högskolan Dalarna samt högskolorna i Kristianstad, Skövde och Trollhättan/Uddevalla magister-

examensrätt med ämnesdjup. I samband med utvärderingen genomfördes en prövning vid Högskolan Kristianstad som resulterade i att högskolan fick magisterexamensrätt med ämnesdjup. Institutionen har satsat på att rekrytera lärare inom främst området redovisning och ekonomistyrning. Den första magisterkursen kommer att erbjudas inom detta forskningsområde. Denna profilering gör att lärarkompetensen i förhållande till antalet potentiella studenter på magisternivå är hög.

Bedömargruppen finner emellertid att det saknas tillräcklig lärarkapacitet vid Högskolan Dalarna, Högskolan i Skövde och Högskolan i Trollhättan/Uddevalle, och gör bedömningen att dessa lärosäten ännu inte är mogna att erbjuda magisterexamen med ämnesdjup i företagsekonomi. Av samma skäl ifrågasätter bedömargruppen magisterexamensrätten vid Blekinge tekniska högskola. Högskoleverket instämmer i gruppens bedömningar.

Med anledning av det som nämnts ovan om ämnets storlek, karaktär, lärarkapacitet och kompetens samt koppling mellan forskning och utbildning anser Högskoleverket att samtliga institutioner/motsvarande bör reflektera över sin lärarkompetens och utifrån denna överväga att utnyttja den nya magisterexamen med ämnesbredd. Samtidigt kan man marknadsföra vissa forskningsförankrade profiler inom ramen för magisterexamen med ämnesdjup. Detta skulle ge en utmärkt vägledning för studenter med olika intressen i ämnet och vara helt i samstämmighet med statsmaktens intentioner och önskemål.

Kritisk massa i forskarutbildningen

När man betraktar antalet doktorander i förhållande till antalet handledare, docenter och professorer vid samtliga lärosäten med forskarutbildning framstår det som nödvändigt att utöka handledarkapaciteten inom vissa ämnesområden. Bedömargruppen pekar på särskilda brister inom områdena redovisning, finansiering och marknadsföring. Gruppen menar samtidigt att inte ens de mest vitala miljöerna klarar av en fullödlig forskarutbildning inom alla ämnesområdena och förordar starkt ett ökat samarbete och profilering. Högskoleverket instämmer i gruppens bedömning om behov av samarbete och profilering men även i att det i förhållande till ämnets storlek på grundutbildningsnivån och behovet av forskarutbildade krävs ett ökat antal professorer i ämnet.

När det gäller de nya universiteten, Karlstad, Växjö och Örebro, så har Växjö lyckats bäst när det gäller att bygga upp en forskningsmiljö. Karlstads universitet har kommit långt när det gäller att fokusera och profilera forskningen vilket ger positiva effekter på grundutbildningen. Vid Örebro universitet har ämnet nyligen fått sin första professur återbesatt vilket innebär att det återstår en hel del arbete när det gäller att bygga upp forskarutbildning. Ämnet har dessutom ett betydligt högre åtagande inom grundutbildningen jämfört med Karlstads universitet och behöver därför förstärkning när det gäller lärarkompetens. Högskoleverket kommer särskilt att uppmärksamma uppbyggnaden av forskarutbildningen vid Örebro universitet i samband med uppföljningen av utvärderingen.

Bedömargruppen anser att forskarutbildningen, med hänsyn till lärarkompetensen, redan i dag är spridd på alltför många orter. Samtidigt finns det allt fler institutioner som strävar efter rätten till egen forskarutbildning. Tre av de högskolor som ingår i utvärderingen, Mithögskolan, Högskolan i Gävle och Mälardalens högskola, har lika stora åtaganden i grundutbildningen som t.ex. Uppsala universitet. Med tanke på lärarkompetensen och forskningsmiljön anser bedömargruppen att dessa lärosäten inte är mogna att få rätt att examinera på forskarutbildningsnivå. Södertörns högskola har genomgått en kraftig expansion vad gäller antalet studenter inom grundutbildningen. Lärarkompetensen har hittills varit tillfredställande men de större kullarna av studenter har ännu inte uppnått magisternivå varför bedömargruppen inte velat ta ställning till ämnets beredskap att få egen forskarutbildning.

Den totala examinationen av doktorer i företagsekonomi sett över en längre period i Sverige är, även om den ökat på sistone, klart otillräcklig i förhållande till högskolesektorns behov av lärar-kompetens. Högskolesektorn är emellertid inte den enda avnämaren vilket gör att dagens examination av doktorer i ämnet inte tycks vara tillräcklig för det behov som finns i samhället. När det gäller antalet doktorsexamina i förhållande till handledarkapaciteten utmärker sig Göteborgs och Stockholms universitet på ett positivt sätt.

Internationalisering

Antalet utbytesplatser inom grundutbildningen är i allmänhet väl tilltagna i förhållande till antalet studenter som önskar utnyttja dessa. Eftersom ganska många kurser erbjuds på engelska kan man också locka till sig relativt många utländska utbytesstudenter. Internationella handelshögskolan i Jönköping utmärker sig genom ett särskilt omfattande studentutbyte. Det är emellertid angeläget att lärosätena gör en utvärdering av sina åtaganden när det gäller internationaliseringen av grundutbildningen och relaterar dessa till kvalitet och innehåll så väl som till omfattning.

Utbytet bland doktorander och lärare är däremot mycket lågt. Högskoleverket anser att det är en kvalitetsbefrämjande åtgärd att rekrytera lärare och doktorander internationellt, och att doktorander som befinner sig i systemet bör uppmuntras att spendera en period av sin utbildning utomlands.

Jämställdhet

Inom grundutbildningen är könsfördelningen jämn. Däremot är situationen annorlunda i forskarutbildningen. Av de 576 doktorander som antogs till forskarutbildningen mellan åren 1993 och 2000 var endast 35 procent kvinnor. Under samma period disputerade 236 personer och 146 fick licentiatexamen. Av dessa var ca 30 procent kvinnor. Samtidigt är antalet kvinnliga professorer inom företagsekonomi försvinnande litet. Här finns ett behov av att vidta åtgärder i syfte att öka antalet kvinnliga doktorer och satsa särskilt på att dessa ges möjlighet att meritera sig till högre befattningar inom högskolan. Högskoleverket ska i samband med uppföljningen särskilt uppmärksamma frågan.

Kvalitetssäkring

Varje lärosäte och utbildningsansvarig institution har ansvaret för sina utbildningars kvalitet. Att kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för både lärarna och studenterna fastslås i högskolelagen (HL 1 kap. 4§). Det är inte lätt att beskriva alla tänkbara komponenter i detta arbete. Utan att göra anspråk på att vara uttömmande kan vi nämna vissa åtgärder som definitivt bidrar till kvalitetssäkring.

Institutionens mål måste vara väldefinierade och möjliga att följa upp. Det behövs bra diskussionsfora för frågor kring långsiktiga strategier, utbildningsplanering och ämnesdidaktik som är öppna både för lärare och studenter. Uppföljning av utexaminerade studenter är av stort intresse för utvecklingen av kurser eller program men också för potentiella studenter. Dessutom finns vissa kvalitetssäkrande åtgärder reglerade i högskoleförordningen såsom studenternas rätt till representation i beslutande och beredande organ, krav på systematisk kursvärdering inklusive sammanställning och uppföljning av kursutvärderingarna samt att individuella studieplaner för forskarstuderande upprättas och följs upp.

Ingen av de institutioner som ingår i utvärderingen utför samtliga av de ovan nämnda åtgärderna tillfredsställande. Vid vissa institutioner uppfylls inte ens de lagstadgade kraven. Studenter finns i allmänhet representerade i de beslutande organen men inte i de viktiga beslutsberedande grupperna. Få institutioner har fungerande kursvärderingsystem. Ansvar för utvärderingen läggs ibland på studenterna. I de fall kursvärderingar förekommer brister det ofta i fråga om sammanställning, återkoppling till studenterna och uppföljning. På en del håll ligger ansvaret för utvärdering och uppföljning på fakultetsnivå eller på en flerämnesinstitution vilket skapar ett stort avstånd mellan studenternas åsikter och feedback till kursansvarig lärare. Det tycks försvåra kvalitetssäkringsarbetet om den enhet som är närmast ansvarig för utbildningen kan fransäga sig sitt ansvar när det gäller utvärdering och uppföljning. Slutsatsen är att samtliga utvärderade institutioner borde förbättra sitt kvalitetsarbete.

Organisation

Det finns många sätt att organisera ämnena vid olika lärosäten. I dag är det inte ovanligt att utbildning och forskning inom de vetenskapliga disciplinerna är organiserade i flerämnesinstitutioner. Detta kan skapa samarbete över ämnesgränser samt minska lärosätenas administrativa kostnader. Att splittra ett ämne på flera institutioner, så som är fallet vid Högskolan i Skövde, framstår däremot som en olycklig lösning och hämmande för ämnets utveckling. Ett väl fungerande och unikt ämnesövergripande samarbete mellan företagsekonomi och nationalekonomi finns vid Sveriges lantbruksuniversitet.

För att bedriva utbildning på vetenskaplig grund krävs samverkan mellan en rad företrädare inom en enskild högskola. Goda relationer mellan företrädare för den vetenskapliga och företrädare för den administrativa delen är mycket viktiga för att utbildningen ska utvecklas positivt. Högskolan Dalarna och Södertörns högskola tycks vara starkt centraliserade och kommunikationen mellan ledningen och institutionerna/motsvarande bristande. Ämnesgrupperna upplever att beslutsprocessen är oklar och känner sig därmed inte delaktiga. De känner misstro mot den matrisorganisation som högskolorna tillämpar. Ämnesföreträdarna tycks ha litet utrymme att påverka verksamheten, särskilt vid Högskolan Dalarna. Vid Södertörns högskola anser dessutom både lärarna och studenterna att den administrativa servicen är mycket otillfredsställande. Ett exempel på detta är att studenterna inte får sina resultat registrerade i LADOK inom en rimlig tid. Dessa brister kan inte anses som ringa och har dessutom även framkommit i utvärderingen av nationalekonomi.

I samband med uppföljningen av denna utvärdering avser verket särskilt fokusera på organisationsfrågorna vid Högskolan Dalarna, Högskolan i Skövde samt Södertörns högskola.

Icke statliga högskolor

Utvärderingen har även omfattat Handelshögskolan i Stockholm och Högskolan i Jönköping. Dessa två högskolor har särskilda avtal med staten och, med undantag av Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina (SFS 93:792), regleras de inte av högskoleförfattningarna. Trots detta är det ur kvalitetssynpunkt angeläget för Högskoleverket att uppmärksamma följande:

Handelshögskolan i Stockholm ger en civilekonomexamen som inte finns i den svenska examensordningen. Denna examen motsvarar inte examensordningens magisterexamen med ämnesdjup då kravet på självständigt arbete endast omfattar 10 poäng.

Vid Internationella handelshögskolan i Jönköping överstiger doktorandernas undervisningsskylighet 20 procent av tjänsten.

Individuella studieplaner tillämpas varken av Handelshögskolan i Stockholm eller Internationella handelshögskolan i Jönköping.

Högskoleverket ställer sig kritisk till beskrivna förhållandena och avser därför att uppmärksamma regeringen på dessa.

Ackreditering

Under den pågående utvärderingen av företagsekonomiämnet har Ekonomihögskolan vid Lunds universitet fått en ackreditering enligt EQUIS (European Quality Improvement System) medan Handelshögskolan vid Umeå universitet har fått ett negativt besked. Bedömargruppen i Högskoleverkets utvärdering konstaterar att förlusten av flera framträdande forskare och handledare inom forskarutbildningen har försatt ämnet vid Umeå universitet i en besvärlig situation. Högskoleverket avser att särskilt granska handledarsituationen i forskarutbildningen vid Umeå universitet i uppföljningen av utvärderingen. Sedan tidigare är även Handelshögskolan i Stockholm EQUIS-ackrediterad. Att utbildningarna ansöker om sådan ackreditering kan tolkas som ett tecken på kvalitetsmedvetenhet. Ackrediteringen omfattar hela ekonomutbildningen vid respektive lärosäte, dvs. inte enskilda ämnen, och resultatet – i form av rapport och bedömning – är inte offentligt utanför den berörda institutionen/motsvarande. Hade bedömningen varit offentlig skulle den med fördel kunnat utnyttjas i samband med Högskoleverkets utvärdering och de berörda utbildningarnas arbete med kvalitetsredovisning skulle minska.

Till skillnad från prövningar som genomförs enligt EQUIS genomför Högskoleverket utvärderingar av samtliga utbildningar i ett definierat akademiskt ämne eller inom ett yrkesprogram i hela landet givet ämnets förutsättningar och ur ett internationellt perspektiv. EQUIS-ackrediteringen och Högskoleverkets utvärdering har således skilda utgångspunkter.

Yrkesexamen

Frågan om att göra ekonomexamen till en yrkesexamen har väckts vid flera tillfällen av Civilekonomförbundet. Det finns dock inget belägg i bedömargruppens rapport för att ett sådant behov finns. Tvärtom betonas det att företagsekonomi erbjuder en generalistutbildning med stor ämnesbredd, en utbildning som ständigt utvecklas mot nya områden. Mångfalden av program med företagsekonomi som huvudämne vittnar om detta. Förutom att det är svårt att finna självklara avnämare, som finns för många av de nu reglerade yrkesexamina, skulle en sådan reglering försvåra utvecklingen av nya programprofiler då alla yrkesexamina kräver en prövning av nya utbildningar. Ekonomiprogrammen i sin nuvarande form är dessutom ofta utformade så att studenter på fristående kurser kan inhämta en motsvarande utbildning genom lämpliga ämneskombinationer i sina kandidat- respektive magisterexamina. Högskoleverket finner ingen anledning till att ekonomutbildningen skulle regleras i förordningen om yrkesexamina.

Samtidigt liknar utbildningen i företagsekonomi i många avseenden en yrkesutbildning. Det är därför väsentligt att inhämta avnämarnas synpunkter på utbildningen och utvärderingen. Därför avser Högskoleverket att engagera avnämarna i samband med det återföringsseminarium som kommer att anordnas under hösten 2002 och då särskilt efterhöra deras synpunkter i denna fråga.

Utgångspunkter och tillvägagångssätt

Sedan januari 2001 har Högskoleverket arbetat med det regeringsuppdrag som innebär att samtliga utbildningar för generella examina och yrkesexamina ska utvärderas inom en sexårsperiod. Utvärderingen ska omfatta såväl grund- som forskarutbildning. När det gäller de generella examina utvärderas huvudämnet, dvs. utbildningar som ges upp t.o.m. kandidat- eller magisternivå. Samtliga lärosäten i landet som ger en viss utbildning ingår i en enskild ämnes- eller programutvärdering.

Utbildningarnas kvalitet står i fokus i utvärderingarna och syftet är huvudsakligen:

- att bidra till institutionens/motsvarande egna kvalitetsutveckling
- att granska om utbildningen svarar mot mål och bestämmelser i högskolelagen och högskoleförordningen
- att ge information till studenter inför valet av utbildning.

Högskolelag och högskoleförordning samt högskolans egna mål är utgångspunkter för utvärderingarna. Högskoleverket granskar utbildningarnas kvalitet i ett helhetsperspektiv vad avser förutsättningar, genomförande och resultat. De kvalitetsaspekter som ingår i verkets utvärderingar är framtagna i samarbete med lärosätena utifrån en tolkning av målen i högskolelag och högskoleförordning. Kvalitetsaspekterna för utbildningens förutsättningar är: student/doktorandgruppens rekrytering och sammansättning, lärarnas kompetens och möjligheter till kompetensutveckling, utbildningens mål, innehåll och organisation, bibliotek och övrig informationsförsörjning, lokaler och utrustning. I kvalitetsaspekterna för genomförandet ingår: studenternas och doktorandernas arbetssituation, lärarnas arbetssituation, utbildningens uppläggning, examinationsformer, en kritisk och kreativ miljö för utbildningen. De kvalitetsaspekter för utbildningens resultat som granskas är: utvärdering och kvalitetsarbete, uppföljning och genomströmning.

Utvärderingsmodellen består av tre delar: en självvärdering som institutionen/motsvarande genomför, platsbesök av en bedömargrupp samt uppföljning. Bedömargruppens referensramar och värdegrunder utgör en viktig utgångspunkt i bedömningen. Mer information om det generella tillvägagångssättet kan hämtas från Högskoleverkets hemsida www.hsv.se.

I utvärderingen av grundutbildning i företagsekonomi ingår 26 institutioner/motsvarande. De finns vid Blekinge tekniska högskola, Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan i Borås, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Kalmar, Högskolan i Kristianstad, Högskolan i Skövde, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Mithögskolan, Mälardalens högskola, Stockholms universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet (2 institutioner), Södertörns högskola, Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet samt Örebro universitet.

I utvärderingen av forskarutbildningen ingår 14 institutioner/motsvarande. De finns vid Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan i Jönköping, Karlstads universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet (två institutioner), Umeå universitet, Uppsala universitet, Växjö universitet samt Örebro universitet.

Utvärderingsarbetet har genomförts i en projektorganisation bestående av ett sekretariat och en extern bedömaregrupp. Bedömaregruppen har haft tre ordförande:

Professor emeritus Bertil Gandemo, Lunds universitet

Professor emeritus Erling Peterssohn, Uppsala universitet

Professor Elisabeth Sundin, Högskolan i Jönköping och Linköpings universitet

Övriga ledamöter i bedömaregruppen har varit:

Studera nde Tobias Aspsäter, Högskolan Dalarna

Professor Bo Edvardsson, Karlstads universitet

Professor Ole Gjølberg, Norges Lantbrukshögskola (Norge)

Doktorand Claes Gunnarsson, Örebro universitet

Professor Claes Gustafsson, Kungl Tekniska Högskolan

Professor Bo Hellgren, Linköpings universitet

Professor emeritus Ingemund Hägg, Uppsala universitet

Professor Hans Jansson, Göteborgs universitet

Studera nde Susanne Johansson Hedström, Högskolan i Borås

Professor Lars Kolvereid, Bodø Graduate School of Business (Norge)

Studera nde Rikard Lind, Mitthögskolan

Professor Johan Olaisen, Handelshögskolan BI (Norge)

Doktorand John Rosén, Växjö universitet

Professor emeritus Bendt Rørsted, Aarhus universitet (Danmark)

Doktorand Ulrika Sjödin, Stockholms universitet

Sekretariatet utgörs av projektansvarig Jana Hejzlar samt utredarna Magnus Johansson, Joakim Palestro och Carl Sundström.

Med utgångspunkt i de uppgifter som redovisas i självvärderingarna och de eventuella kompletteringar som lämnats har sekretariatet försökt att ge en så rättvisande kvantitativ beskrivning som möjligt. Skillnader i de olika verksamheterna gör dock uppgifterna svåra att jämföra.

Högskolorna författade självvärderingsrapporterna under våren och platsbesöken genomfördes under hösten/vintern 2001. Institutionerna hade under våren 2002 möjlighet att kommentera de beskrivande delarna i bedömaregruppens rapport.

Varje platsbesök har genomförts med ett urval av ledamöter från den externa bedömaregruppen. Någon av ordförandena, en utredare vid Högskoleverket samt någon av studentrepresentanterna har deltagit vid samtliga platsbesök. Vid platsbesöken träffade bedömaregruppen institutionsledning, ämnesansvariga, lärare och studenter på samtliga nivåer samt, vid de lärosäten som har examensrätt för forskarutbildning, även doktorander och ansvariga för forskarutbildningen. Vid platsbesöken gavs bedömaregruppen under en heldag möjlighet att komplettera och fördjupa bilden av självvärderingen och utbildningsmiljön. Institutionernas självvärderingar och kompletterande material samt den information som framkom vid platsbesöket har fungerat som bedömaregruppens underlag för bedömningen. Utvärderingen av företagsekonomiämnet ger en god överblick över ämnets status under 2001.

Rapportens disposition

Denna rapport består av tre delar. Rapporten inleds med Högskoleverkets beslut, reflektioner och bedömning baserat på bedömaregruppens rapport.

Därefter presenteras bedömaregruppens yttrande som innehåller en generell betraktelse över ämnets utveckling och nuläge samt gemensamma rekommendationer för kvalitetsutveckling. I denna del finns också en beskrivning och bedömning av samtliga berörda institutioner/mot-

svarande som ingår i utvärderingen. Institutionerna/motsvarande behandlas i bokstavsordning med undantag för Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) som placerats sist i denna del av rapporten. SLU sorterar under Jordbruksdepartementet och har en egen förordning att följa även om den i många avseenden följer högskoleförordningen. Det som är mest utmärkande för de två institutionerna vid SLU är samarbetet mellan ämnena företags- och nationalekonomi inom några väl definierade profiler. Bedömningen av dessa institutioners verksamhet har därför gjorts av en grupp sakkunniga bestående av både företags- och nationalekonomer.

Avslutningsvis följer två bilagor. Bilaga 1 är skriven av professor Ole Gjølberg från Norges Lantbrukshögskola och ledamot i bedömargruppen, som valt att skriva ett eget, personligt inlägg om utbildningen i företagsekonomi i Sverige ur ett norskt perspektiv. Syftet med texten är att väcka debatt om företagsekonomisk utbildning i allmänhet, om ämnets kärna, samt att peka på behov av internationella jämförelser. Texten är tankeväckande men ska ses i ljuset av att Norge har ett annat utbildningssystem och en annan examensordning än Sverige. Bilaga 2 innehåller vissa kvantitativa uppgifter om de utvärderade institutionernas verksamhet.

BEDÖMARGRUPPENS RAPPORT

Missiv

Till Höskoleverket

2002-04-08

Reg. nr 643-422-01

Utvärdering av företagsekonomiska utbildningar i Sverige

Höskoleverket initierade våren 2001 en utvärdering av grund- och forskarutbildning i ämnet företagsekonomi.

För bedömningen anlätades en extern bedömggrupp:

Professor emeritus Bertil Gandemo (ordförande), Lunds universitet

Professor emeritus Erling Peterssohn (ordförande), Uppsala universitet

Professor Elisabeth Sundin (ordförande), Högskolan i Jönköping och Linköpings universitet

Övriga ledamöter i bedömggruppen har varit:

Studerande Tobias Aspsäter, Högskolan Dalarna

Professor Bo Edvardsson, Karlstads universitet

Professor Ole Gjølberg, Norges Lantbrukshögskola (Norge)

Doktorand Claes Gunnarsson, Örebro universitet

Professor Claes Gustafsson, Kungl Tekniska Högskolan

Professor Bo Hellgren, Linköpings universitet

Professor emeritus Ingemund Hägg, Uppsala universitet

Professor Hans Jansson, Göteborgs universitet

Studerande Susanne Johansson Hedström, Högskolan i Borås

Professor Lars Kolvereid, Bodö Graduate School of Business (Norge)

Studerande Rikard Lind, Mitthögskolan

Professor Johan Olaisen, Handelshögskolan BI (Norge)

Doktorand John Rosén, Växjö universitet

Professor emeritus Bendt Rørsted, Aarhus universitet (Danmark)

Doktorand Ulrika Sjödin, Stockholms universitet

Vi grundar vår bedömning på den information och de intryck vi fått genom de utvärderade lärosätenas självvärderingar med bilagor samt genom platsbesök där vi samtalat med ämnets ledning, lärare, handledare och studenter på samtliga nivåer.

Bedömare som har sin hemvist vid någon av de utvärderade lärosätena har inte deltagit i bedömningen av sitt eget lärosäte.

Härmed överlämnas vårt yttrande till Höskoleverket.

För bedömggruppen

Bertil Gandemo, Erling Peterssohn, Elisabeth Sundin

Företagsekonomi – utveckling och nuläge

Ekonomisk utbildning kring företag och företagande fanns tidigt inom bl.a. nationalekonomi, på lantbruks- och skogshögskolor och på tekniska högskolor. Vissa ämnesområden fick ökad tyngd när handelshögskolor startades i Stockholm 1909 och i Göteborg 1923. Ämnesnamnet företagsökonomi tillkom något senare. Tidiga delar som bokföring och redovisning samt kalkylering och finansiering lever kvar, dock ibland under nya beteckningar. Dessa och nya ämnesområden som organisation och marknadsföring utgör ämnets kärna. Ytterligare ämnesområden har dessutom utvecklats i företagsekonomiämnet. Ämnets tidiga utformning och utveckling skedde i en tysk tradition, medan influenserna numera mest hämtas från det engelska språkområdet.

Ämnet kännetecknas av en kraftig expansion av grundutbildningen under de senaste 20 åren. Läsåret 1999/2000 var ca 32 000 studenter registrerade i företagsekonomi vid Sveriges universitet och högskolor. Sett i relation till högskolans generella expansion under 1990-talet har ämnet vuxit ungefär 30 procent mer. Så sent som 1985 fanns dock bara ett 20-tal ordinarie professorer. Expansionen har medfört att företagsekonomi har blivit ett av landets största ämnen i fråga om antalet grundutbildningsstuderande. Det måste ses som något i grunden positivt. Ämnet erbjuder en utbildning som lockar studenter och som ger dem möjlighet att på olika sätt gå in i arbetslivet. Forskarutbildningen inom ämnet har dock inte lyckats tillhandahålla ett tillräckligt antal disputerade för att kunna förse universitet och högskolor med behöriga lärare. De drygt 370 doktorer som examinerats i ämnet och vissa näraliggande ämnen 1971–2000 har inte räckt till för det rekryteringsbehov som finns. Efterfrågan från universitet och regionala högskolor på doktorer har varit större än tillgången. Bristen på diputerade lärare inom vissa ämnesområden av företagsekonomi är i slutet av 2001 ett av företagsekonomins största problem.

Ämne, institutioner och organisation

De äldre universiteten och handelshögskolorna i Stockholm och Jönköping har företagsekonomiska institutioner, medan de yngre, i likhet med högskolorna, har valt andra lösningar. Nya ämnesområden, ibland av mer tvärvetenskaplig karaktär, har också i en del fall placerats inom företagsekonomi. Vid bl.a. Linköpings universitet finns en storinstitution, ekonomiska institutionen, med åtta ämnen, där företagsekonomi är det dominerande ämnet. På två handelshögskolor är företagsekonomi uppdelat i sektioner (ämnesområden), som svarar för forskning och utbildning.

Vid de regionala högskolorna är företagsekonomi ofta ett ämne bland flera som organisatoriskt finns inom samhällsvetenskapliga eller ekonomiska institutioner. Dessa har inte sällan namn som: ”institutionen för ekonomi”, ”institutionen för ekonomi och management”, ”avdelningen för ekonomivetenskap” etc. Vilka ämnen som ingår är bl.a. en konsekvens av vilka utbildningsprogram som ges av lärosätet. Vid en av de utvärderade högskolorna, Södertörns högskola, används dock inte institutionsbegreppet alls.

De regionala högskolornas kopplingar till ursprungsuniversiteten är starkt personrelaterade. Det förekommer utbyten av lärarkrafter samt gemensamma kurser och seminarier. Vidare kan en regional högskola som saknar rättigheter att ge magisterexamen med ämnesdjup ha någon form av formaliserade kontakter avseende byte av studieort. Icke-disputerade lärare vid regionala högskolor är ofta inskrivna som forskarstuderande vid universitet med rättighet att ge licentiat- och doktorsexamina. Disputerade lärare och forskare inom vissa ämnesområden av företags-

ekonomi är en bristvara. Det förekommer en betydande pendling från de stora universitetsorterna till mindre högskolor. Det tycks fungera förhållandevis väl både för studenter och stationära kolleger men innebär svårigheter att bygga upp starka lokala miljöer.

Olika sätt att organisera utbildning i ämnet hänger samman med universitets/högskolors ålder, mål vid bl.a. högskolors bildande, storlek i antal program och antal studenter, grad av specialisering, examensnivåer, rekrytering av lärare samt det lokala näringslivets struktur och eventuella önskemål rörande utbildningen. Det finns knappast någon enskild mall eller form för att organisera utbildningen.

De företagsekonomiska institutionernas olikheter för med sig att ledningsstrukturen skiljer sig åt mellan institutionerna. Det förekommer institutionsstyrelse med prefekt alternativt ämnes- eller avdelningsstyrelse med ämnesansvarig. Fakulteter finns enbart vid universiteten. Vidare kan en campuschef vara ledare för en grupp av ämnen eller avdelningar.

Program och kurser

Ämnesområden eller sektioner vid universitet och större högskolor ansvarar för forskning, forskarutbildning och utveckling av kurser på grundutbildningsnivån. Utbildningsprogram har mestadels egna ansvariga, som kan vara fristående eller knutna till något ämnesområde eller någon sektion. I många fall finns en regelrätt matrisorganisation kring ansvar för ämnesområde eller sektion respektive ansvar för program. På vissa håll är såväl programansvar som ämnesområdes/sektionsansvar svagare med oklara roller som följd.

Flera högskolor visar på en mångfald av utbildningsprogram där företagsekonomi är huvudämne. Att skapa nya program är lätt för lärosätet. Bedömggruppen fick intrycket att det kan ses som en "fjäder i hatten" för en högskola om den kan uppvisa många program. Programmen kan ofta vara flexibla till sin karaktär. Kurser kan läggas in och tas ut ur program, även om ingående ämnesområden som ingår i utbildningsprogrammet tycks stå för viss stabilitet i systemet.

Företagsekonomi har ofta ett huvudprogram – ekonomiprogrammet – som läses med till viss del bunden studiegång. Program kan vara inriktade mot t.ex. controllers, revisorer, marknadsförare, IT och offentlig förvaltning. Internationella ekonomiprogram, även de med viss bunden studiegång, har även en språklig inriktning. Andra ämnen får då minskat utrymme i utbildningen. Ämnet företagsekonomi kan därutöver vara engagerat i en rad program där ekonomiska inslag önskas. En sådan splittring på många resurskrävande program fann bedömggruppen på flera av högskolorna.

Resursskäl har gjort att programstudenter på många ställen läser kurser tillsammans med studenter på fristående kurser. Då inte målen med kurserna på A- och B-nivåerna skiljer sig åt mellan program- och fristående kurser och det reella innehållet inte skiljer sig åt så kan sådan samläsning vara berikande. Det gäller företagsekonomiska kurser som ges i samarbete med såväl tekniska och IT-dominerade institutioner som beteendevetenskapliga institutioner. Dock kan schemaläggning förorsaka att kurser läses i olämplig ordningsföljd vad det gäller förkunskapskrav. Vidare kan alltför stora skillnader mellan förkunskaper hos studentgrupper förorsaka problem.

Företagsekonomi kan läsas på distans. Det finns ett samarbete mellan flera utbildningsinstitutioner som är involverade i distansutbildningen. Därtill kan det också förekomma lokalt anordnad undervisning. Innehållet i dessa kurser är huvudsakligen detsamma som i övriga men betingelserna och studenterna olika. På vissa orter har någon eller några lärare specialiserat sig på distansformen medan andra har det som en av flera arbetsuppgifter.

Grundutbildningen

A- och B-nivåerna uppvisar relativt likartad uppläggning och fungerar på ungefär likartat sätt, oavsett storlek på lärosätet eller sättet att organisera utbildningen. De traditionella ämnesdelarna, redovisning (inkl. ekonomistyrning och ibland finansiering), ekonomisk analys (med kalkylering och beslutsteori), marknadsföring (ofta med internationella inslag) samt organisation (med ledning och administration) finns på olika sätt representerade på de två grundnivåerna i form av 5- eller 10-poängskurser. Likheter manifesteras genom kursnamn och val av kurslitteratur, medan olikheter kan finnas i fråga om undervisningsformer, resurstilldelning per student, lärares vetenskapliga kompetens och pedagogiska intresse samt examinationsformer.

Graden av kritiskt vetenskapligt tänkande på A- och B-nivå varierar kraftigt mellan lärosäten. Det vanligaste sättet att "förmedla vetenskaplighet" är via metodinslag i PM och kortare uppsatser på B-nivån. Ibland innebär det kritiska tänkandet relativt enkla anvisningar av formaliakarakter, medan det ibland utgörs av vetenskapsteoretiska inslag. De senare upplevs inte sällan av studenterna som svåra att applicera.

Åtskilliga studenter på tekniska utbildningar samt inom näringsliv och förvaltning läser 20 eller 40 poäng i ämnet (A- respektive B-nivå) för att få grundläggande kunskaper utan att vara intresserade av en ekonomexamen. Detta har lett till att utbildningen på de lägsta nivåerna inte alltid tillgodoser de krav på utbildning på vetenskaplig grund som ska gälla all akademisk företagsekonomisk utbildning oavsett om studierna ska leda till en examen eller inte. Det hindrar givetvis inte att företagsekonomiska problem som tas upp i utbildningen kan och bör ha en stark empirisk koppling.

Ett ofta framfört problem av universitetslärare är att studenter har allt sämre kunskaper i matematik, svenska och engelska. Som konsekvens av försämrade förkunskaper i matematik får studenterna problem i kvantitativt betonade kurser inom företagsekonomi och sannolikt även i andra ämnen som statistik och nationalekonomi. Som en konsekvens av sämre språkkunskaper har språkbehandlingen i PM och uppsatser brister. Endast i undantagsfall har lärare tid att ägna uppmärksamhet åt och korrigera dålig språkbehandling. Bristande kunskaper i engelska medför svårigheter att läsa engelskspråkig litteratur och att skriva PM och uppsatser på engelska. Det bör dock betonas att den stora expansionen huvudsakligen skett genom att duktiga och studiebegåvade studenter sökt till ämnet. Poängkraven för tillträde till utbildning varierar dock starkt mellan orter och utbildningsanordnare.

På C- och D-nivå är skillnaden på utbildningarna större mellan olika universitet och högskolor. Universiteten har ett utbud på C- och D-nivå som överensstämmer med de tidigare nämnda traditionella ämnesdelarna. Regionala högskolor saknar i vissa fall rättighet att ge magisterexamen. Det blir då svårt att dra till sig studenter även på C-nivån. Det sistnämnda orsakas också av att antalet C- och D-kurser är litet. Studenterna är samtidigt rörliga. De byter inte sällan studieort mellan basnivån och fördjupningsnivån. Detta är till skada för flera regionala högskolor. Avbrottsfrekvensen blir hög och framtida resurstilldelning påverkas därav. Om inte de flyttande studenterna ska drabbas negativt krävs att de mottagande institutionerna har kapacitet och villighet att ta emot de nykomna. Variationer föreligger därvidlag.

Uppsatser på C- och D-nivå speglar ibland det lokala näringslivets intressen. Bedömargruppens uppfattning är att studenternas uppsatser på fördjupningsnivå i betydligt högre grad kan kopplas ihop med handledarnas egen forskning. D-uppsatser och D-kurser ska vara teoretiskt djupare och kvalitativt bättre än C-uppsatser och C-kurser. Så är ofta inte fallet, ens vid universiteten. Att läsa en D-kurs blir i praktiken liktydigt med att läsa ytterligare en C-kurs. Institutionerna har inte sällan betonat bredd i stället för djup.

Forskarutbildningen

I fråga om licentiat- och doktorsexamina är skillnaderna mellan universiteten ännu större än för grundutbildningen. Antal poäng som ingår i forskarutbildningen följer vad som föreskrivs i högskoleförordningen. Innehåll och krav varierar däremot. Forskarutbildningskurser kan utgöra 30–50 poäng och licentiatuppsatsen 30–50 poäng av totalt 80 poäng på licentiatnivå. En licentiatexamen kan vara slutexamen före inträde på arbetsmarknaden men också en etappexamen på vägen mot doktorsexamen. Huruvida det är bra för en forskarstuderande att ta vägen över denna etappexamen beror på faktorer som avhandlingsämnets art och studentens önskan att gå denna väg. I en del fall kan licentiatexamen innebära en omväg och förlängning av forskarutbildningen och är då inte att föredra. För doktorsexamen krävs 60–80 poäng kurser och 80–100 poäng avhandling inom ramen för forskarutbildningens 160 poäng. Flera lärosäten har minskat antalet kurspoäng för att i stället lägga fler poäng på den skriftliga avhandlingen. Detta är måhända en avspeglning av den reella tid som går åt eller en följd av de kvalitetskrav som ställs.

Inom forskarutbildningen är ofta ungefär hälften av kurspoängen obligatoriska och följaktligen ungefär hälften valfria. Det krävs ofta fler än fem doktorander för att någon undervisning ska ges. Valfria kurser kan innehålla undervisning, men de kan också tas som läskurser vid den egna eller någon annan institution vid det egna eller något annat lärosäte.

Sammanfattande synpunkter

En ökad antagning av studenter inom grundutbildningen med oförändrade resurser per student kommer sannolikt att leda till stora problem för företagsekonomiämnet. Ett gäller de omvittnade bristerna i studenternas förkunskaper – det kan knappast åligga akademiska institutioner eller ämnen att avhjälpa generella brister på kunskaper som härrör från gymnasiet. En ytterligare expansion av antalet studenter måste åtföljas av en rejält ökad resurstilldelning. Det gäller framför allt inslag som bygger på små studentgrupper och stora handledarinsatser. Det är enligt bedömargruppens mening inte rimligt att teknisk eller naturvetenskaplig utbildning har 3–4 gånger så stor resurstilldelning per student som företagsekonomisk utbildning har. Det kan heller inte anses rimligt att konstnärlig utbildning ska ha 6–8 gånger så hög tilldelning per student som företags ekonomi har.

Att utöver grundutbildning på A- och B-nivå också förlägga fördjupning på C- och D-nivå till regionala högskolor utan fasta forskningsresurser inom ämnet är måhända en utopi. Möjligen kan specialinriktade kurser på C-nivå, och även på D-nivå i mån av lärarkapacitet, ges av regionala högskolor. Eftersom studenterna vill ha valmöjligheter vad gäller olika fördjupningskurser på C- och D-nivå kan ett flöde av studenter på fördjupningsnivån till större högskolor och universitet ändå inte undvikas. En bidragande orsak till att studenterna byter institution i slutet av sin utbildning är att de vill ha examen från etablerade lärosäten.

Inom forskarutbildningen måste sannolikt ett större samarbete mellan lärosätena etableras. Det går att använda respektive lärosätes specialitet(er) för att ge forskarkurser till doktorander också från andra lärosäten. Om doktoranderna erbjuds att "åka runt" till olika lärosäten för att ta valfria kurser kan antalet doktorander per kurs bli så stort att de kan ges med inslag av lärarledd undervisning. För doktoranderna kan det också vara ett sätt att bygga upp framtida nätverk inom sina respektive ämnesområden.

Företagsekonomi ska ge utbildning för en bred arbetsmarknad och samtidigt vila på vetenskaplig grund. Detta är inte ett dilemma eftersom det är just en utbildning på vetenskaplig grund som krävs i ett snabbt föränderligt arbetsliv. Smågruppsundervisning med stora handledarinsatser på

lägre nivåer är resurskrävande och tillräckliga resurser finns inte. Om utbildningen i företagseko-
nomi ska behålla sådana inslag i utbildningen måste den ekonomiska situationen förbättras.

Vägval för framtiden

Universitetsutbildningen i företagsekonomi i Sverige under de senaste 20 åren karakteriserats av en mycket stark expansion. Detta gäller såväl antalet utbildningsinstitutioner som antalet studieplatser. Samtidigt har på alla nivåer (A, B, C, D) och orter inte de personella resurserna varit tillräckliga för att genomföra denna expansion med bibehållen kvalitet i grundutbildningen. Utbildningen av lärare/forskare har inte motsvarat det volymmässiga behovet. En väsentlig orsak till bristen på adekvat utbildade lärare är otillräckliga ekonomiska resurser och handledarresurser i forskarutbildningen. Till detta kan läggas att resursanvändningen i grundutbildningen inte alltid varit den bästa till följd av alltför kortsiktig och därmed ryckig planering. Den mångfald av program, inriktningar och kurser som erbjuds på utbildningsorterna för att attrahera och behålla studenter är naturligtvis resurskrävande om utbildningen ska genomföras med hög kvalitet. Med en uppläggnings av detta slag blir det av nödvändighet så att tillgängliga resurser avgör utbildningens kvalitet.

En lösning, eller rättare ett bidrag till att lösa resursproblemet i universitetsutbildningen står att finna i konsolidering och samverkan. Universiteten och högskolorna måste gå från expansion och breddning av ämnet (med risk för fragmentisering) till konsolidering och fokusering. Fokuseringen får emellertid inte innebära hinder för utveckling av nya områden, ibland med mångvetenskapliga inslag. Ämnets fokusområden är innehållsmässigt inte desamma över tid. Konsolidering och fokusering innebär således på intet sätt ett stillestånd för ämnet företagsekonomi, snarare möjligheter till fortsatt dynamisk utveckling. Balansen mellan ämnets fokusområden och nya områden behöver diskuteras mer ingående liksom relationen mellan ämnets forskningsinriktningar och innehållet i grundutbildningen. Det finns en allt tydligare diskrepans mellan inriktningen på den företagsekonomiska forskningen och grundutbildningens nuvarande innehåll.

Hushållning med knappa resurser kan ske genom ett vidgat och fördjupat samarbete mellan universiteten och högskolorna, regionalt, nationellt och på nordisk basis. Alla lärosäten behöver inte ha fullt sortiment! Studenter liksom lärare kan flytta på sig. Under senare år har studentrörligheten ökat och bör även fortsättningsvis uppmuntras och underlättas. En ökad profilering av ekonomutbildningarna på C- och D-nivå kan vara motiverad men bör ske på ett sådant sätt att utrymme ges för både fördjupning i ämnets traditionella delar och fördjupning inom nya områden såsom entreprenörskap, elektronisk handel eller service management.

Forskarutbildningen bör koncentreras. Det är inte rimligt utifrån ett resursperspektiv att forskarutbildning bedrivs vid samtliga lärosäten som ger grundutbildning i företagsekonomi. Koncentration av forskarutbildning medför ett krav på samverkan mellan lärosäten som har respektive inte har forskarutbildning. Studenter som antagits som doktorander vid ett lärosäte, som således har forskarutbildning, ska kunna ha sin anställning vid ett lärosäte utan forskarutbildning. Sådana doktorander ska ha samma villkor som de doktorander som har sin anställning vid lärosätet med forskarutbildning. En koncentration av forskarutbildningen bör också medföra att lärosätena med forskarutbildning får ett uttalat ansvar för att täcka behovet i landet av disputerade lärare i företagsekonomi.

Genom att koncentrera forskarutbildningen till färre orter blir det möjligt att skapa forskarmiljöer där man kan uppnå en "kritisk massa" för flera områden inom företagsekonomi. En satsning på nationella forskarskolor i vilka grupper av universitet samarbetar kan var ett sätt att organisera

samverkan och härigenom bättre utnyttja knappa handledarresurser och förbättra kursdelen i forskarutbildningen.

Bedömargruppen efterlyser mer resurser till doktorandtjänster, meriteringstjänster efter avslutad forskarutbildning (t.ex. forskarassistenttjänster) och för lektors och professorers forskning. Disputerade lärare vid lärosäten utan forskarutbildning ska beredas samma reella möjligheter till forskning som vid en anställning vid ett lärosäte med forskarutbildning. Då forskarmiljöerna, i varje fall vid en uppdelning av ämnet, sannolikt kommer att bli begränsade, särskilt vid mindre högskolor, är det naturligt att lärarna får möjlighet att bedriva sin forskning i nära anknytning till lärosäten med utvecklade forskningsmiljöer. Det är rimligt att anta att den intressegemenskap som skapas under forskarutbildningen i många fall kommer att bibehållas och utvecklas i ett fortsatt samarbete. Etablering av nationella forskarskolor i ämnet företagsekonomi bör kunna bidra till att nätverk mellan forskare växer fram på ett naturligt sätt. Icke disputerade lärare vid högskolor utan egen forskarutbildning bör ges möjlighet att genomgå utbildningen på universiteten. Detta bör också kunna tillämpas för magisternivån vid högskolor utan egen magisterexaminering.

Det bör vidare inte vara självklart att alla högskolor ska sträva efter magisterutbildning. Däremot bör de sträva efter att examinera en högre andel av de antagna studenterna på kandidatnivå med hög kvalitet. Dessa kan sedan gå ut i arbetslivet eller fortsätta studierna mot magister- och/eller doktorsexamen vid ett annat lärosäte.

Uppdragsutbildning som bedrivs av universitet och högskolor ska bedrivas på vetenskaplig grund. Det behov av företagsekonomisk utbildning utan vetenskaplig grund som kan finnas i samhället bör inte vara en uppgift för universitet och högskolor – oavsett om det handlar om postgymnasial utbildning eller om uppdragsutbildning för företag och andra organisationer.

Samverkan, studentinflytande och jämställdhet

Samverkan

Den mest omfattande och viktigaste samverkan som förekommer mellan högskolor och det omgivande samhället är givetvis inflödet av studenter och utflödet av utbildade personer.

Samverkan mellan högskolor och det omgivande samhället kan ske på flera olika sätt. Den vanliga formen av samverkan i ämnet är uppdragsutbildning, som de flesta institutioner arbetar extensivt med och som genererar betydande inkomster till verksamheterna. Samtliga undersökta lärosäten har kontakter med det lokala näringslivet. En sådan form av samverkan är fadderföretag, där studenter ges möjlighet till inblick i ett företag och utifrån givna premisser skriver mindre PM om företaget. En annan form av samverkan är företagsekonomiska lärare som verkar som konsulter utanför akademien. Det kan också förekomma forskning som bedrivs på uppdrag av företag och som därvid finansieras av företaget.

Samverkan med det omgivande samhället är inte oproblematisk. Det finns en risk att viss företagsekonomisk forskning blir näringslivsstyrd då utbytet mellan akademi och företag är av en omfattande karaktär. På samma sätt kan studenter användas som gratiskonsulter som bistår företagen mer än vad som är förenligt med utbildningens mål.

Företag som köper uppdragsutbildning förväntar sig medverkan av institutionernas mest meriterade lärare. Detta kan förvärra en redan svår lärarbrist inom flera av ämnets ämnesområden. I förlängningen skulle detta kunna leda till en försämrad undervisning på grundutbildningen, vilket är helt oacceptabelt.

Studentinflytande

I högskolelagens 1 kap. 4 § a står att:

Studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna.
Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen.
(SFS 2000:260)

Studenter ges i dag möjlighet att utöva inflytande på en rad olika sätt, exempelvis genom studentkårsverksamhet, utbildningskommittéer, kursutvärderingar m.m. Den form av inflytande som bedömargruppen fokuserat på under platsbesöken har varit kursutvärderingarna. Anledningen till denna prioritering är att de flesta studenter kommer i kontakt med kursutvärderingar, vare sig de är aktiva inom olika studentföreningar eller inte. Kursutvärderingarna är också obligatoriska. Av högskoleförordningen 1 kap 14 § framgår att:

Högskolan ska ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av högskolan.

Högskolan ska sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultatet ska hållas tillgängliga för studenterna. (SFS 2000:65)

En kursutvärdering är ett konkret verktyg för studenterna att både påverka och vidareutveckla sin utbildning. Enligt de studenter bedömargruppen träffat är dock uppföljningen av kursutvärderingarna bristfällig. Samtidigt är det på många håll få studenter som lämnar in ifyllda kursutvär-

deringar efter avslutade kurser. Flera studentrepresentanter påpekade att de utövade inflytande informellt genom direkt kontakt med sina lärare på en kurs.

Jämställdhet

Högskolor och universitet ska alltid iaktta och främja jämställdhet mellan kvinnor och män. I dagsläget är det inte ovanligt att lärosätena har väldokumenterade åtgärds- och handlingsprogram vad det gäller jämställdhet. Däremot är det svårt att avgöra hur de skrivna intentionerna verkar i praktiken.

Generellt sett är det inom ämnet företagsekonomi i Sverige en jämn könsfördelning bland studenterna, från A- till D-nivå. Könsfördelningen mellan dem som avlägger doktorsexamina avviker från den könsfördelning som råder på grundutbildningsnivåerna. Uppskattningsvis knappt 400 disputerade åren 1971–2000 i företagsekonomi och vissa näraliggande ämnen vid bl.a. tekniska högskolor och lantbruksuniversitetet, är 62 kvinnor (17 procent). Åren 1991–2000 disputerade uppskattningsvis 210 personer i ämnet, varav 46 var kvinnor (22 procent). Vad gäller ämnesområden kan nämnas att andelen kvinnor som avlagt doktorsexamen åren 1991–2000 är något högre inom småföretagande och entreprenörskap än inom övriga delar av företagsekonomin.

De här förhållandena är inte acceptabla, och oavsett resurssituation måste åtgärder vidtas för att öka antagningen av kvinnor till forskarutbildningen och därmed öka antalet kvinnliga doktorer. Det behövs också åtgärder för att stärka kvinnliga lektorers möjlighet att meritera sig för anställning som professor. Det finns i dag alldeles för få kvinnliga professorer i ämnet företagsekonomi.

Internationell samverkan

Internationellt studentutbyte

Den totala omfattningen på det internationella studentutbytet i företagsekonomi varierar mycket. Högskolan i Jönköping har flest utbyten av alla högskolor och universitet (258 utresande och 312 inresande år 2000/2001) både i absoluta tal och i förhållande till verksamhetens omfattning. Balansen i studentutbytet är acceptabel. För universitetet varierar antalet mellan 100 och 200 av vardera kategorin utom för Karlstads universitet och Örebro universitet, som har ca 50 studenter av vardera kategorin, och Luleå tekniska universitet, som endast hade 10 inresande och 15 utresande studenter år 2000/2001.

Flertalet högskolor och universitet har obalans i sitt utbyte. Största obalansen finns på Högskolan i Kalmar och Sveriges Lantbruksuniversitet, som 2000/2001 hade mer än tre gånger fler inresande än utresande. Göteborgs universitet, Uppsala universitet och Högskolan i Halmstad hade två gånger fler in- än utresande, medan Karlstads universitet hade dubbelt så många ut- som inresande studenter. Den första typen av obalans verkar bero på att man satsat på att dra till sig utländska studenter genom att starta särskilda utbildningsprogram (t.ex. Göteborgs universitet) eller kurser (t.ex. Högskolan i Kalmar) för sådana studenter. Den andra typen av obalans tycks bero på att man satsat mer på utbildningsprogram som kräver utlandsstudier än på kurser för inresande studenter. Vid universitetet har antalet studenter som studerar utomlands minskat, vilket inte har skett i samma utsträckning vid högskolorna.

Om antalet in- och utresande studenter ställs i relation till verksamhetens omfattning mätt som antalet HÅS på grundutbildningen totalt i ämnet (A – D-nivå) framkommer en rad intressanta resultat. Högskolan i Jönköping skiljer sig fortfarande markant från övriga universitet och högskolor. De mer etablerade universitetet och Handelshögskolan i Stockholm har en ganska likartad och förhållandevis hög relation mellan dessa storheter, med undantag av Luleå tekniska universitet och Stockholms universitet som ligger betydligt lägre, på samma nivå som de nya universitetet i Karlstad och Örebro. Växjö universitet, däremot, befinner sig på samma nivå som dessa mer etablerade universitet. Flertalet högskolor har också ett lågt relationstal, på samma nivå som de lågt liggande universitetet. Undantagen bland högskolorna utgörs av Högskolan i Skövde och Högskolan i Halmstad, vilka står sig väl i förhållande till de etablerade universitetet när det gäller studentutbyte och internationaliseringsfaktor. Tre högskolor har ett särskilt lågt internationellt studentutbyte: Blekinge tekniska högskola, Högskolan Dalarna och Högskolan Trollhättan/Uddevalla.

Merparten av det internationella studentutbytet äger rum på kandidatnivå och i huvudsak mellan västeuropeiska universitet inom det multilaterala utbytesprogrammet Erasmus/Socrates samt Nordplus. Utbyte med universitet i det forna Östeuropa och med asiatiska länder är ännu av liten omfattning. De flesta studentutbytesprogram vid svenska universitet startades från början inom de internationella ekonomiprogrammen för att få språkrelaterade studieplatser. Dessa internationella ekonomiprogram verkar fortfarande vara kärnan i utbytet även om det under senare år utvidgats till att även omfatta övriga studenter.

Organiserad utlandspraktik för studenterna förekommer i mycket liten utsträckning och nämns endast i ett fall, av Högskolan i Halmstad. Djupare samarbeten med utvalda partneruniversitet, främst genom särskilda internationella utbildningsprogram, förekommer likaså ännu så länge bara i enstaka fall.

Internationellt utbyte av doktorander och lärare

Internationaliseringen av forskarutbildningen är låg, vilket bl.a. visar sig i att flertalet kursprogram är på svenska. Detta är förvånande med tanke på att forskarvärlden i dag är mycket internationell.

Organiserat utbyte av lärare förekommer på flera universitet och högskolor men är ännu av ringa omfattning. Orsaker härtill är bl.a. dåligt intresse. En bidragande orsak kan också vara att Sverige saknar ett system med sabbatsår.

Slutsatser

Det verkar ha skett en inbromsning under senare tid i antalet utresande studenter som framför allt är märkbar på universiteten. Om det tidigare fanns ett generellt överskott till förmån för utresande studenter är detta nu på väg att ändras till ett inresandeöverskott. Denna utveckling kan dock komma att uppvägas något av att fler svenska studenter deltar i kurser på det egna lärosätet tillsammans med utländska studenter. Intrycken från denna utvärdering är dock att det ännu inte har skett någon större ökning av antalet svenska studenter på sådana kurser.

Minskningen av antalet utresande studenter utgör en del i en mer allmän utveckling. Ett minskat intresse för studier utomlands verkar överensstämma med ett minskat intresse för internationella frågor över huvud taget, minskade kunskaper i andra och tredje språk, etc. I denna utredning har det påtalats sämre språkkunskaper. Studenterna har svårigheter att läsa kurslitteratur på engelska och finner det besvärligt att gå kurser på engelska tillsammans med utländska studenter. Många lärare är också ovilliga att undervisa på engelska.

Många högskolor/universitet saknar en tillräckligt genomtänkt policy för det internationella utbytet, vilket bl.a. innebär ett mindre medvetet val av partneruniversitet. Det relativt lilla antalet bilaterala avtal med speciellt utvalda parter är också en indikation på detta. Utbyggnaden av det internationella studentutbytet har i huvudsak ägt rum utifrån kvantitativa utgångspunkter, där det främst varit en fråga om att öka antalet in- och utresande studenter genom multilaterala program.

Det återstår således mycket att göra inom det internationella utbytet, speciellt när det gäller utbyte av lärare och forskarstuderande. Högskolor och universitet med lågt studentutbyte behöver utöka det. Flera behöver bygga ut sina kursprogram på engelska och integrera dessa mer i sina ordinarie kursprogram. De större universitetens studentutbyte, vilket stabiliserat sig på en nivå kring 100/200 studenter, är möjligt att bygga ut ytterligare, vilket framgår av erfarenheterna från Internationella handelshögskolan i Jönköping. Men då behöver det internationella utbytet på samma sätt som vid denna handelshögskola genomsyra undervisningen och på ett bättre sätt integreras i utbildningen och inte vara någon sidoaktivitet som vid många högskolor och universitet. I grunden handlar det om att öka internationaliseringen av företagsekonomiämnet, vilket bl.a. kräver en ändrad och ofta mer genomtänkt policy för det internationella utbytet.

Bedömargruppens samlade rekommendationer till kvalitetsförbättringar i grund- och forskarutbildning

Inledande ord

Bedömargruppen har funnit att det finns ett antal förhållanden/problem som är gemensamma för många av institutionerna (motsvarande) – dock inte alltid alla. Gruppen har därför valt att samla ett antal rekommendationer i detta kapitel i rapporten. Det är gruppens förhoppning att institutionerna ska finna det fruktbart att närmare diskutera dessa rekommendationer. Gruppen vill betona att ekonomiska resursökningar inte behandlas här utom under rubriken Lågsiktig kvalitetsutveckling och att flera rekommendationer ibland innebär svåra prioriteringsproblem inom ramen för befintliga resurser där varje institution måste göra sina prioriteringar. Förhoppningen är att institutionerna ska få uppslag till utveckling från goda exempel även om det är angeläget att motverka ytlig imitation och homogenisering mellan olika institutioner. Rekommendationerna presenteras inte i någon särskild prioritetsordning. De kan samtliga ses som led i strävan att höja kvaliteten i grund- och forskarutbildningen i företagsekonomi i landet.

Organisation och lärare

Utnyttja den knappa lärartiden bättre

Bedömargruppen är bekymrad över arbetsbelastningen för lärarna i grundutbildningen. Denna belastning hänger samman med två förhållanden. Dels uppfattar sig studenter i dag som kunder som har rätt att ställa stora krav på tillgänglighet hos och handledning av sina lärare inte bara i anslutning till undervisningstillfällen utan även vid andra tidpunkter. Dels har lärarna ambitionen att tillgodose dessa krav som kan sägas ligga i tidsandan. Men den totala lärartiden är en knapp resurs. Bedömargruppen vill resa den förmodligen inopportuna frågan om man inte bör försöka förändra inställningen hos studenterna/kunderna till att mer se sig som självständiga producenter/partner och inte som krävande konsumenter i förhållande till lärarna. Mer tyngdpunkt på självständigt arbete (läsning och skrivande) – enskilt och i grupp – behöver inte alls stå i motsättning till kvalitet i utbildningen, snarare tvärtom. Den knappa lärartiden skulle kunna komma till ett bättre utnyttjande med en sådan attitydförändring. Bedömargruppen har den uppfattningen att ett ökat utnyttjande av IT inte kommer att lösa problemen med den knappa lärartiden. Det bör observeras att ett bättre utnyttjande av lärartiden också bör kunna innebära ett bättre utnyttjande av studenternas arbetstid.

Låt disputerade personer, dvs. lärare med egen vetenskaplig skolning, ha kursansvar på A- och B-nivå

Det är enligt bedömargruppen lämpligt att vetenskapligt utbildade lärare har kursansvar för kurserna i grundutbildningen, åtminstone för större block om 10 eller 20 poäng samt för alla metodkursinslag. Det ropas i dag på att professorer i större utsträckning bör medverka i grundutbildningen. Vi delar uppfattningen att professorer bör synas mer i grundutbildningen. Men deras medverkan kan antagligen i de flesta fall bara bli marginell utöver övergripande ämnesområdesansvar. Det är mer angeläget att få till stånd större insatser i grundutbildningens A- och B-nivå

från lektorer – både färsk sådana och sådana som nått docentkompetens. Det kan dessutom behövas mer tid och ekonomiska resurser för kursansvar. Doktorander skulle med fördel kunna medverka i kurser på C- och D-nivå och då inom sina specialområden.

Låt medel för kompetensutveckling i första hand gå till adjunkters forskarutbildning

När det gäller lärarutveckling bör institutionerna enligt bedömargruppens mening försöka lägga merparten av sina medel för kompetensutveckling på adjunkter för att lyfta de flesta av dessa till licentiatnivå – och en del till doktorsnivå. I en situation med begränsade resurser bör insatserna främst få avse yngre adjunkter som också kan antas vara mer motiverade att sikta på högre examina. Möjligheterna att befordra adjunkter som tar doktorsexamen bör tas till vara. Bedömargruppen anser att det i nuläget är ännu viktigare att prioritera den vetenskapliga kompetensen än att vidareutveckla den pedagogiska kompetensen. På sikt, när alla lärare är disputerade, bör givetvis pedagogisk utveckling sättas i fokus på ett annat sätt än i dag. Bedömargruppen vill understryka att den här rekommendationen avser ett kritiskt nuläge. Det är självklart att god pedagogisk kompetens är något som ska hävdas för alla kategorier av lärare inom högskolan.

Åtgärda professorsbrist även med hjälp av lektorsbefordran

När det gäller brist på professorer kan detta framöver antas bli ett minskande problem i och med befordringsreformen. Det finns många lektorer som önskar meritera sig för docentkompetens och befordran till professor. Att satsa på externrekrytering är inom många områden av företagsekonomi inte någon framkomlig väg på grund av brist på kompetenta personer som är villiga att flytta. Här har institutioner i regioner med pendelavstånd mellan bostad och arbete dock möjligheter. För andra institutioner bör det vara angeläget att försöka bistå lektorer som vill meritera sig för befordran. För att lektorer som blir befordrade till professorer ska få en reell möjlighet att utnyttja sin kompetens i både forskning och undervisning måste arbetstidsvillkoren förändras i riktning mot ökad andel forskning. Bedömargruppen är medveten om bristen på ekonomiska resurser för sådana satsningar men ser dem som angelägna långsiktiga prioriteringar.

Grundutbildning

Lägg större vikt vid vetenskaplig grund redan på A- och B-nivå

De företagsekonomiska A- och B-nivåerna förefaller i realiteten vara ganska lika vid de olika institutionerna. Många lärare säger sig verka för ett kritiskt förhållningssätt (forskarförhållningssätt, vikt vid vetenskaplig grund, forskningsanknytning). Många säger också att man inte når så långt och att sådana ambitioner blir verklighet först på C- och D-nivå när studenterna lärt sig företagsekonomiskt språkbruk och inhämtat grundläggande faktakunskaper. Vid en del institutioner finns kurser i vetenskaplig metod och liknande redan på A- och B-nivå. Bedömargruppens intryck är att det kritiska förhållningssättet ofta stannar vid att studenterna ifrågasätter läraren eller boken men inte förväntas kunna argumentera för andra synsätt, teorier, antaganden, tolkningar och dylikt. Delvis kan den här situationen återspegla olika uppfattningar om vad som ska menas med vetenskaplig grund. Ett svar, som i viss mening undviker frågan, är att det är något som får avgöras av lärare som själva genomgått forskarutbildning.

Bedömargruppen anser att det är angeläget att stärka de vetenskapliga ambitionerna redan från första A-kurs. Förutom tydliga metodinslag, helst integrerade i alla kurser, kunde övervägas att reducera inslaget av sedvanliga läroböcker i grundkurserna. Läroböcker behövs antagligen ofta,

men ett ökat inslag av vetenskapliga artiklar och andra slag av böcker vore önskvärt. För att förbättra kvaliteten hos läroböcker vore det positivt om sådana i större utsträckning än i dag utsattes för seminariegranskning och recensioner.

Förbättra möjligheterna att bygga på kunskaper i matematik och statistik i vissa grundutbildningskurser

Lärare vid de flesta lärosäten pekade på problem med studenternas förkunskaper i svenska språket (särskilt förmågan att skriva), engelska och matematik. Det rådde dock delade meningar om låga förkunskaper i matematik var ett bekymmer eller inte. Bedömargruppen finner det troligt att grundutbildningen i företagsekonomi (särskilt på A- och B-nivå) kan ha anpassat sig till lägre förkunskaper i matematik än tidigare. Bekymren kan således ha försvunnit på bekostnad av att analyser och resonemang som bygger på kvantitativa metoder, modeller och teorier fått ett reducerat utrymme. Detta kan vara ett bekymmer i en internationell konkurrens där utbildningen i andra länder kan ha högre krav på förkunskaper i matematik och statistik och därmed möjligheter till högre kvalitetsnivåer på vissa delområden av företagsekonomiämnet. Det finns enligt bedömargruppen anledning att närmare studera på en del institutioner förekommande kursinslag i form av s.k. verktyglådor. Även förekommande kurser i matematik för ekonomer kan förtjäna spridning till institutioner som inte erbjuder sådana. Bedömargruppen har inte tagit ställning till kvaliteten på gymnasiutbildningen eller behörigheten vid tillträde till olika program och fristående kurser vid universitet och högskolor. Ett problem är dock att många vuxenstuderande har sina gymnasiestudier ett antal år tillbaka i tiden, när de väljer att börja studera vid högskola/universitet.

Låt inte studenter som läser fristående kurser bli åsidosatta

Bedömargruppen har mest träffat programstudenter. Studenter som läser fristående kurser har varit färre vid gruppens möten. Ett intryck är att många institutioner fokuserar på programstudenter i olika avseenden. Det finns anledning för institutionerna att förvissa sig om att studenter som läser fristående kurser verkligen får likvärdig behandling som programstudenter.

Strama upp kursutbudet på A- och B-nivå

Kursutbudet på A- och B-nivå förefaller på flera håll vara något yvigt. En viss konsolidering och fokusering på valda kärnområden som håller långsiktigt bör övervägas. Oavsett i vilka program som företagsekonomikurser ingår bör enligt bedömargruppens mening de inledande 20 poängen (A-nivån) och kanske även kursutbudet upp till och med 40 poäng (B-nivån) vara lika för alla studenter vid den enskilda företagsekonomiska institutionen. Bedömargruppen anser att det annat än i undantagsfall är en missriktad ambition att skraddarsy kurser på A- och B-nivå för olika slag av program – ibland efter påtryckningar från externa intressenter. Bedömargruppen anser dock inte att alla institutioner ska välja samma kärna, utan det ska vara en kollegial fråga på den enskilda institutionen. Fördelarna med att ha flera varianter av t.ex. en inledande A-kurs uppväger i allmänhet inte kostnaderna för lärarinsatser som splittras på de olika varianterna. Samtidigt är det angeläget att engagerade lärare inte hämmas i sina utvecklingsambitioner av låsande strukturer i kurser och kursutbud.

Profiler kursutbudet på C- och D-nivå

Studenter finner ibland urvalet av kurser på C- och D-nivå alltför magert. Alla institutioner kan dock inte täcka allt inom företagsekonomi, inte ens stora institutioner vid universiteten. Det

skulle heller inte vara ett uttryck för rationell arbetsfördelning mellan lärosätena. Institutionerna bör för kurser på C- och D-nivåerna välja områden där man har särskilt väl utvecklad kompetens. Finns inte disputerade lärare inom ett ämnesområde av företagsekonomi ska vare sig C- eller D-kurser ges inom detta område. Slutligen är det viktigt att D-kurser håller en högre nivå än C-kurser.

Strama upp examensarbetskurserna på C- och D-nivå

Examensarbetskurser förefaller i mycket vara styrda av den enskilda handledaren. Visserligen är det bra om den individuella kompetensen och pedagogiken sätter spår, men det verkar som om mycket lite av informationsutbyte mellan olika handledare äger rum. Inte minst för att i någon mån stämma av kriterier för bedömning vore samtal och informationsutbyte mellan handledare värdefulla. Både av sådana skäl och av rättssäkerhetsskäl bör examensarbeten alltid bedömas av två personer (två handledare eller en handledare och en examinator). Vidare bör i princip aldrig gemensamt skrivande av tre eller fler personer tillåtas. Liksom när det gäller C- och D-kurser måste examensarbetena på D-nivå vara vetenskapligt djupare än examensarbetena på C-nivå. På nationell nivå bör då och då konferenser anordnas där man går igenom uppsatser från olika institutioner och diskuterar krav och kriterier.

Samverka med andra universitet och högskolor på C- och D-nivå

Behovet av att profilera och fokusera kursutbudet på C- och D-nivå vid varje enskilt lärosäte bör kompletteras med samverkan. Det kan vara både utbildningsmässigt och kostnadsmässigt fördelaktigt att avsätta medel så att studenter kan resa till andra orter – åtminstone inom regioner. Likaså bör kunna övervägas om inte lärare från en institution skulle kunna ge kurser också på annan ort. Det kan i en del fall vara billigare med sådana lösningar än att själv försöka driva kurser inom vilka institutionen/motsvarande inte är specialiserad.

Utveckla examinationen

Det är allmänt känt att det är examinationen som styr studenternas inläring. Bedömggruppen har fått intrycket att många institutioner visserligen är öppna för att blanda skriftliga tentamina med PM och andra hemuppgifter av olika slag, liksom att göra försök med utnyttjande av IT. Men bedömggruppen saknar i allmänhet mer genomtänkta utvärderingar av effekterna av försöken med examination som led i ett utvecklingsarbete.

Bedöm internationalisering i ett kvalitetsperspektiv

Internationalisering av utbildning ligger i tiden. Forskarsamhället har alltid varit internationellt. Ökad vetenskaplighet i grundutbildningen innebär i sig anknytning till detta internationella forskarsamhälle. Internationellt studentutbyte ser alla institutioner som positivt. Bedömggruppen finner dock att det på flera institutioner bör göras utvärderingar av kvaliteten i den utbildning som ges av partnerinstitutioner i utlandet så att utlandsterminen eller utlandsåret inte enbart blir en allmänt sett trevlig internationell erfarenhet under en tid som skulle kunnat ägnas åt seriösa studier i Sverige eller vid annat utländskt universitet.

Forskarutbildning

Samverka mer över högskolegränser i forskarutbildningen

Tyngdpunkten i forskarutbildningen i företagsekonomi i Sverige kommer alltfört att ligga på universitetet. Men inte ens stora institutioner vid dessa lärosäten kan klara sig utan samarbeten med andra institutioner. I ännu högre grad än på C- och D-nivå bör mer av samverkan mellan olika institutioner övervägas. Att alla lärosäten strävar efter att få egen forskarutbildning förefaller vara ett slöseri med ytterst knappa resurser. Doktorander borde kunna resa till andra institutioner för deltagande i doktorandkurser och seminarier. Förläggningen i tid av kurser och seminarier bör därvid anpassas både till pendlande och icke pendlande doktorander. Gemensamma kurser bör också kunna anordnas i ökad utsträckning. Det är viktigt att doktorander med dual tillhörighet (anställda vid och finansierade av en mindre högskola och antagna till forskarutbildning vid ett universitet) får samma rättigheter och skyldigheter som de doktorander som är anställda vid universitetet. Professorer och docenter vid mindre högskolor bör knytas till forskarutbildningen vid lärosäten med forskarutbildning. Erfarenheterna av de forskarskolor av olika slag som för närvarande är i gång bör tas till vara.

Prioritera anställning av doktorander i främst redovisning och finansiering men även i marknadsföring

Genomgående visar det sig att det råder brist på disputerade lärare inom redovisning och finansiering men även i marknadsföring. Inom delområdet redovisning är det endast ett mindre antal lärosäten som har den nödvändiga kapaciteten av disputerade lärare för att genomföra utbildning på D-nivå. Problemen kan inte lösas genom rekrytering från andra högskolor/universitet eftersom flera känner av denna brist. Det finns inga bra lösningar på kort sikt. För att gå mot en långsiktig lösning (5–10 års sikt) bör anställning av doktorander inom området få hög prioritet. Vidare bör forskarskolor på de här områdena etableras.

Långsiktig kvalitetsutveckling

Det behövs en professionell diskussion om utbildningen inom ämnet på nationell nivå

Det behövs en professionell diskussion om utbildningen inom ämnet på nationell nivå. I viss mån finns den på nordisk nivå. Det finns t.ex. ingen akademisk företagsekonomisk förening där gemensamma utbildningsfrågor regelbundet diskuteras. Det förekommer knappast att även mycket spridda svenska läroböcker någon gång utsätts för recensioner. Även examensarbeten och examination är viktiga områden för en professionell diskussion på nationell nivå. En professionell dialog skulle kunna medverka till en långsiktig kvalitetshöjning av utbildningen i ämnet i landet och borde kunna komma till stånd i samverkan mellan ett antal universitet/högskolor.

Prioritera kvalitetsutveckling framför expansion

Detta är en rekommendation riktad huvudsakligen till ansvarigt statsråd. Även om det är angeläget att tillgodose studenternas önskemål om att få studera företagsekonomi är det viktigt att en volymmässig expansion inte får leda till att en kontinuerlig kvalitetsförbättring åsidosätts.

Låt alla disputerade lärare få ägna mer av sin arbetstid åt forskning

Detta är en rekommendation till ansvarigt statsråd. Det är angeläget att Sverige går i riktning mot de förhållanden som gäller i många andra länder, dvs. att alla lärare både forskar och undervisar och att ingen av dessa båda uppgifter tillåts vara marginell. I dag utgör den forskningstid som många lärare disponerar en alltför liten andel av den totala arbetstiden. Forskningsandelen bör således öka.

Bedömningar av utbildningar i företagsekonomi

Blekinge tekniska högskola (BTH)

Institutionen för ekonomi och management (IEM)

Vid institutionen finns ämnena företagsekonomi, nationalekonomi, sociologi och handelsrätt samlade. Utbildningar med företagsekonomi som huvudämne har erbjudits inom Blekinge tekniska högskola alltsedan högskolan startade 1989, och 1994 erhöles rätten att ge magisterexamen i ämnet företagsekonomi.

Bedömgargruppens intryck

Självvärderingen är i stort välgjord och innehåller relevanta uppgifter om institutionens verksamhet. Då ämnet företagsekonomi inte är en egen institution är det inte alltid klart vilka uppgifter som avser ämnet och vilka som avser institutionen som helhet. Olika mål och planer redovisas, men det är inte tydligt i vad mån planerna håller på att genomföras.

Institutionen för ekonomi och management har vuxit kraftigt under ett antal år. Företagsekonomi har många studerande som kommer från utbildningar utanför det traditionella ekonomiprogrammet. Detta erbjuder fruktbara möten mellan studenter från ekonomiprogrammen och IT-inriktade ingenjörsprogram. Ämnet har en inriktning mot IT och management. De två första åren av ekonomiprogrammet är traditionellt utformade. Fördjupningsnivån har däremot en tydlig profil mot IT och management. Flera av studenternas fördjupningsuppsatser har också IT-inriktning.

Ämnet har haft en kraftig neddragning av antalet lärartimmar per student under läsåren 1997/98 och 1999/2000. När det gäller marknadsföringskurserna har antalet timmar halverats, medan minskningen är något mindre när det gäller kursen i kalkylering. Detta har ämnet försökt kompensera genom fler arbetsuppgifter för studenterna, självstudier och framför allt genom att få studenterna att ta större ansvar för sina studier och sitt lärande. Nya studerandegrupper kräver i vissa fall ökat stöd från lärarna och flera upplever att antalet kontakttimmar med studenterna är alltför litet. Bristande förkunskaper inom bl.a. matematik är ett problem som lärare i företagsekonomi uppfattar blir alltmer påtagligt i relation till minskade ekonomiska resurser.

Ett bestående intryck är att den fysiska miljön har hög kvalitet. Lokalerna är moderna och välutrustade, inte minst vad gäller tillgången till datorer och IT-hjälpmiddel. Vidare finns ett starkt engagemang inom ämnet för att utveckla grundutbildningen och forskningen inom profilmrådet management och IT.

De studiesociala förutsättningarna för studenterna i Ronneby upplevs som bristfälliga och framkom som en orsak till att studenter byter lärosäte efter några års studier. Att sammanföra högskolans campus i Ronneby till huvudcampus i Karlskrona skulle möjligen förändra detta framhåll studentrepresentanterna.

Rekommendationer

Ämnet bör diskutera hur profilen mot IT och management kan förstärkas och tydliggöra ämnets roll inom profilen både vad gäller utbildning och forskning. Kursutvärderingarna anser bedömargruppen inte fungerar tillfredsställande. Ämnet bör reflektera över hur resultatet av utvärderingarna återförs till studenterna och används i utvecklingen av kurser och utbildningsprogram.

Ämnet behöver även stärka kopplingen mellan forskningen och undervisningen på grundkurserna. Ämnets satsning på forskning inom telekomekonomi är adekvat då kompetens finns inom området. Att ge studenterna fler alternativ på fördjupningsnivån är önskvärt men bör diskuteras i relation till de ökade kostnader som detta medför.

Relationerna till näringslivet kan förbättras. Det förefaller inte som om ämnet i tillräcklig utsträckning utnyttjar den förändring av Blekinges näringsliv som ägt rum. Möjligen kan den nystartade entreprenörsutbildningen i Karlshamn vara ett led i en sådan förbättring.

Ämnets lärarpersonal består till stor del av anställda adjunkter. Att ge flertalet av dessa adjunkter möjlighet att disputerat vore ett sätt att öka den vetenskapliga förankringen för utbildningen av framtida studenter samt gentemot näringslivet och de förhållandevis starka tekniska utbildningarna på lärosätet. Ökningen av antalet disputerade lärare måste ske relativt snabbt för att ämnet fortsättningsvis ska kunna erbjuda magisterexamen med ämnesdjup.

Relationerna till den tekniska fakulteten på lärosätet kan förbättras genom ökad dialog och större ansträngningar att skapa gemensamma kurser och utbildningar. Andra framtidsfrågor är att marknadsföra telekomekonomi nationellt och att förbättra informationen om institutionens medverkan i det kommande nätverksuniversitetet.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen för ekonomi och management ansvarar för företagsekonomiämnet vid Blekinge tekniska högskola (BTH). Som organisatorisk enhet är institutionen relativt ny och den bildades januari 1999. Vid BTH fungerar institutionsstyrelsen vid respektive institution som grundutbildningsorgan. Beslut om inrättandet av nya utbildningar tas av högskolestyrelsen, medan institutionsstyrelsen ansvarar för inrättandet av utbildnings- och kursplaner. Nyligen har rektor lagt ett förslag till högskolestyrelsen om inrättande av en central grundutbildningsnämnd med ansvar för utvecklingen av grundutbildningen. Avsikten härvid är att markera en ökad betoning på grundutbildningen.

I slutet av 2001 består institutionsstyrelsen av prefekt (ordförande), fem lärarrepresentanter, tre studeranderepresentanter, en representant för teknisk och administrativ personal och en extern representant. Dessutom är grundutbildningsansvarig och verksamhetscontroller adjungerade. Som beredande organ finns även ett utbildningsråd, som består av grundutbildningsansvarig, verksamhetscontroller samt ämnesansvarig för företagsekonomi, nationalekonomi respektive handelsrätt. Institutionsstyrelsen och grundutbildningsrådet sammanträder ca en gång i månaden under terminstid. Fattade beslut förmedlas främst genom institutionsstyrelseprotokoll vilka distribueras till samtliga anställda via e-post.

Vid sidan om prefekten, som har det yttersta beslutsansvaret, inom givna ekonomiska ramar för den operativa verksamheten, avseende utbildning, forskning samt utveckling av näringsliv och samhälle, finns en grundutbildningsansvarig med övergripande ansvar för all grundutbildning vid institutionen. Grundutbildningsansvarig har även ansvar för personalplanering samt för planering och kvalitetsuppföljning av samtliga utbildningar. Grundutbildningsansvarig har som medarbetare en verksamhetscontroller med särskilt uppdrag att utveckla studentrelationerna och främja att dessa kvalitetssäkras.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomi har en profil mot informationsekonomi och anknyter till högskolans övergripande inriktning mot ”tillämpad IT”. Innehållsmässigt tar inriktningen mot informationsekonomi sin utgångspunkt i de förändrade verksamhetsförutsättningar som följer av en ökad IT-användning i företag och organisationer. Inriktningen kommer tydligast till uttryck i utbildningsprogrammet i informationsekonomi. Detta tre- alternativt fyraåriga program har företagsekonomi som huvudämne (minst 60 respektive 80 poäng) och syftar till att ge en bred ekonomisk kunskapsbas och fördjupad förståelse för frågor som rör företagets IT-användning. Inom programmet tredje år erbjuds ett antal olika fördjupningar, vilka fokuserar på olika informationsekonomiska teman.

Målen

Ämnets målsättning är att förmedla attityder till kunskap och vetenskap. Ämnet anser att det finns en gemensam syn på vetenskap, medan det finns många olika synsätt vad gäller vetenskaplig metod. Det akademiska förhållningssättet, studenternas förmåga att tänka kritiskt och att ställa frågor, är centralt såväl för studier som senare i arbetslivet. Att studenterna utvecklar en metodförtrogenhet som möjliggör att de kan besvara frågor som framkommer genom den vetenskapliga litteraturen kommer följaktligen som andra mål.

Infrastruktur

Vid campus Ronneby, där institutionen för ekonomi och management är lokaliserad, studerar ca 1 200 studenter. För att tillgodose undervisningsbehoven finns 12 föreläsningssalar av varierande karaktär och 14 datorsalar, samt ett antal projekt- och grupprum. Numera har de flesta studenter tillgång till egna datorer och många av studenterna bor i studentrum med bredbandsuppkoppling. Högskolan har ändock 217 allmänt tillgängliga datorer i sina lokaler.

Biblioteket har generösa öppettider med tillgänglig personal. Biblioteket heter InfoCenter och tillhandahåller informationssökningsmöjligheter, litteraturlatabaser, forskningsartikeldatabaser m.m. Infrastrukturen möjliggör laborativa och informationssökande inslag i utbildningen.

Studenterna

Antal registrerade studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	440	501	620	581
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	814	1005	1175	844
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	137	198	301	196
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	36	48	69	53
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	34 %	36 %	36 %	62 %

Studenterna i företagsekonomi upplevs av lärarna i ämnet ha fått sämre förkunskaper, främst i ämnena matematik och svenska, under senare år, men kunskaperna tycks i stort sett vara tillräckliga. Lägre konkurrens om befintliga studieplatser i kombination med en ambition att framdeles öka antalet ekonomistudenter gör att ämnet förmodligen kommer att få en mer

heterogen studerandegrupp. Med nämnda information diskuterar ämnet hur man ska utforma utbildningarna samt vilka olika stödinsatser som kan behövas för att förebygga studiemisslyckanden och de studieavbrott som kan följa därav.

Även om utrymmet för anpassningar av uppläggnings av undervisningen efter studenternas förkunskaper blir alltmer begränsat görs fortfarande vissa ansatser i denna riktning. Exempelvis erbjuds samtliga nybörjarstudenter en "preparandvecka" som syftar till att förbereda studenterna för studierna. Innehållsmässigt är denna vecka inriktad på att introducera studenterna till skolans datorresurser inkl en del grundläggande datorprogram. Vidare ges en översikt rörande skolans biblioteksresurser. I tillägg anordnar studentkåren en lång rad sociala aktiviteter vilka bidrar till att studenterna lär känna varandra.

Lärarna

Lektorer i företagsekonomi uppmuntras till att bedriva egen forskning, och adjunkter uppmanas avlägga doktorsexamen. Idealet är att lektorer har 50 procent undervisning och 50 procent forskning. Det största hindret är att forskningen måste kunna finansieras. Interna anslag används huvudsakligen bara till aktiva doktorander och professorer. Under 2001 finns en professor (20 procent), två lektorer samt 11 adjunkter, varav flertalet även bedriver aktiva doktorandstudier.

Målet är att adjunkter ska ha 20 procent kompetensutveckling under en treårsperiod. Det finns möjligheter till kompetensutveckling inom ramen för generellt och kursspecifikt utvecklingsarbete på institutionen. Utvecklingsarbetet har under de senaste åren koncentrerats till helt nya kurser, och policyn är att sprida sådana uppgifter bland alla medlemmar av kollegiet. Efter rationaliseringen av verksamheten, som stabiliserat institutionens ekonomi, finns det ett större utrymme för förändring av både program och enskilda kurser. Även uppdragsutbildning och annat arbete med högskolans samverkansuppgift ger möjligheter till kompetensutveckling som i sin tur kan förstärka innehållet i grundutbildningen.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Tim	Föreläsningar	Seminarier	Uppsatshandledning	Annat
1–20 p.	9	X	X		Datalab
Grundkurs i redovisning	6	X			Datalab
Grundkurs i marknadsföring	7	X		X	
21–40 p.	8	X	X	X	Datalab
41–60 p.	9	X	X	X	Nätdisk.
61–80 p.*	4	X	X	X	Nätdisk.

* Framför allt på magisternivå är det stora skillnader mellan traditionellt upplagda kurser och sådana som använder Internet för seminarier och annan många-till-många-kommunikation mellan studenter.

Den pedagogiska grundsynen är att det är studentens intresse, aktivitet och ansvarstagande som är centralt. Både studier och senare arbete innebär oftast att lokalisera, identifiera, formulera och lösa problem samt eventuellt dokumentera lösningarna.

Företagsekonomi har anammat tre huvudsakliga principer i en problemorienterad pedagogisk ansats. Den första är att verklighetsanknutna situationer utgör utgångspunkten för problembear-

betning och basen för inläring. Det andra är att självstyrd inläring – den studerandes egen aktivitet och egna ansvar för sitt lärande – är avgörande. Den tredje principen är att det meningsfulla lärandet kräver ett intensivt samspel mellan lärare och studenter samt mellan de studerande. Att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt kan understödjas genom diskussion. Detta gör att arbete i grupp intar en central plats vid inläring. Ämnet har velat undvika att styras mot stora föreläsningar och beräkningstentamina, som betraktas som mindre bra pedagogiska former, även om de till synes är resurssnåla. I stället har ämnet sökt nya undervisnings- och examinationsformer genom att t.ex. utnyttja e-learning-verktyg med varierande pedagogisk och ekonomisk framgång. I vissa kurser har examinationen integrerats i undervisningen.

Då examinationen styr inläringen i hög grad är målet att utforma examinationen därefter. Det förekommer muntliga och skriftliga tentamina, de muntliga i mindre, men ökande omfattning. Muntliga tentamen kan ske individuellt, i smågrupper, på seminarier, i paneldebatt, m.m. Skriftliga tentamina kan vara i traditionell salsform, hemtentor eller s.k. on-linetentor. Examination kan vidare ske genom inlämningsuppgifter som ska lösas enskilt eller i grupp.

Nationell och internationell samverkan

Institutionens nationella samverkan inom grundutbildningen koncentreras i första hand till samarbete kring ett antal kurser som ges inom ramen för Svenska distanshögskolan (samarbete mellan Högskolan i Gävle, Blekinge tekniska högskola, Luleå tekniska universitet, Mitthögskolan och Örebro universitet samt Utbildningsradion). Ämnet bedömer att det samarbetet kommer att öka i och med att fler distanskurser och t.o.m. hela nya program är på väg att utvecklas. Nämnas bör också att samarbetet med Stockholm School of Economics in Riga är ett resultat av samarbete med Handelshögskolan i Stockholm.

Institutionen samverkar även regionalt för att medverka till utvecklingen av näringsliv och samhälle genom både exekutiva och styrande uppdrag i Netport (Karlshamn), Campus Sölvesborg och Soft Center International (Ronneby).

Internationellt studentutbyte

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter			8	9
Antal inresande studenter			17	11

Vad gäller internationell samverkan inom grundutbildningen är institutionen för ekonomi och management i dag den av högskolans institutioner som kommit längst. I nuläget finns samarbetsavtal med 16 högskolor (varav 14 i Europa och två i USA) vilket medverkat till att ekonomstudenterna under flera år svarat för en dominerande del (ca 30 procent) av högskolans studentutbyten, såväl med avseende på utresande som inkommande studenter. Detta hänger sannolikt också samman med att det inom institutionen skapats strukturella förutsättningar för såväl inkommande studenter – ett utbud av engelskspråkiga kurser, inför kommande läsår 160 poäng – som utresande studenter – utrymme för utlandsstudier inom ekonomiprogrammen.

Även vad gäller lärarutbyten har ambitionerna varit höga, och via Erasmus- och senare Socrates-programmen har möjligheter till kortare utbyten med merparten av partneruniversiteten skapats. Detta till trots har endast ett litet antal av institutionens lärare utnyttjat dessa möjligheter. Samma sak gäller tyvärr för institutionens partners som endast i begränsad utsträckning deltagit i undervisningen på institutionen. Däremot finns sedan tre år tillbaka ett reguljärt samarbete med Handelshögskolan i Stockholm och Stockholm School of Economics in Riga där institutionen

ansvarar för SSE Rigas s.k. IT-specialization, en kurs på tredje året med tillhörande uppsatsgenomförande.

Kvalitetsarbete

Institutionens kursutvärderingssystem har förbättrats under senare år. Det är undervisande lärare som ansvarar för att kursutvärdering genomförs, även om studentinitiativ välkomnas. Systemet består diskussionspunkterna, en standardenkät och en frågebank som supplement till standardenkäten. Diskussionspunkterna omfattar en s.k. inledande diskussion i samband med kursintroduktion med genomgång av kursens syfte, mål, medel och form. Förväntningarna och resultat av tidigare kursutvärderingar klargörs. Brytpunktsdiskussionen läggs vid mitten av kursen och handlar om i vilken mån förväntningarna på kursledning respektive studenter har infriats och om kursinnehåll och form gynnar måluppfyllelsen. Vid kursens avslutning schemaläggs en muntlig och en skriftlig utvärdering. Standardenkäten ska användas och får kompletteras med ytterligare frågor efter lärarens egna önskemål. Läraren ansvarar för sammanställning av enkäterna.

Kursutvärderingar som hålls i anslutning till en kurs måste kompletteras med andra utvärderingar för det långsiktiga arbetet. Risken finns att kursutvärderingar blir ”upplevelsevärderingar”, med koncentration på lärarens utstrålning och praktiska detaljer. Även om detta är viktigt, behövs det andra, mer reflekterande utvärderingsverktyg. Programutvärderingar som ser på programmen i deras helhet och utvärderingar som ser bl.a. på kurser och kursmoment i backspegeln en gång om året under hela studietiden (och bortom) fyller därför en viktig funktion. Man får en möjlighet att reflektera över relevansen och kvaliteten hos olika inslag i utbildningen, samt hur väl de tillsammans bildar en bra, sammanhållen utbildning. Dessutom erhålls en utvärdering av hur kringfunktionerna (studievägledning, studerandeadministration, bibliotek, datorenhet, m.m.) fungerar.

Forskarutbildning

Vid institutionen arbetar i dag totalt femton doktorander, varav fem är kvinnor. Fem av doktoranderna har avlagt lic. examen. Under de senaste sex åren har ca en ny doktorand antagits i genomsnitt per år. Nya doktorander har fram till år 2000 skrivits in vid Lunds universitet. Möjligheten att skriva in vid andra lärosäten (bl.a. Helsingfors universitet och Handelshögskolan i Stockholm) och vid den tekniska fakulteten vid BTH har prövats under de två senaste åren med viss framgång. Institutionen samarbetar med flera andra universitet och högskolor i den nationella forskarskolan Management och IT. För närvarande är två av institutionens doktorander inskrivna i denna forskarskola.

Göteborgs universitet (GU)

Företagsekonomiska institutionen

Företagsekonomiska institutionen är en av sju ämnesinstitutioner inom Handelshögskolan, som utgör en fakultet inom Göteborgs universitet. Företagsekonomiska institutionens verksamhet utgör, i termer av lärare och forskare, cirka en tredjedel av Handelshögskolans hela verksamhet och är den största institutionen inom Handelshögskolan. Vid företagsekonomiska institutionen finns forskarutbildning och därmed möjlighet att doktorera.

Bedömgargruppens intryck

Institutionen har gjort två självvärderingar, en för grundutbildningen och en för forskarutbildningen. Självvärderingsrapporterna är mycket omfattande och skulle ha vunnit i kommunikativt hänseende genom koncentration. Utvärderingsuppdraget antyds ha en sekundär roll vid Handelshögskolan, och institutionsledningen betraktar Handelshögskolan nästan som en autonom institution, som borde skonas från inblandning från Högskoleverket och Göteborgs universitet.

Handelshögskolans fakultetsnämnd fattar de avgörande besluten om institutionens verksamhet. Detta verkar inte innebära några större problem men det skulle vara en fördel för företagsekonomiska institutionen om besluten fattades närmare verksamheten, dvs. på institutionsnivå. Ledningsgruppens komplexa sammansättning med prefekt, studierektorer, nio kompetensgruppsledare, studievägledare och administrativa handläggare förefaller ge upphov till otydlighet i ledningsfunktionernas ansvar.

Införandet av kompetensgrupper har skapat de bästa förutsättningar för en positiv utveckling av ämnet/ämnesdelarna när det gäller såväl grundutbildningen som forskarutbildningen och forskningen jämfört med de ofta förekommande utbildningsprogramorienterade organisationerna.

Företagsekonomiska institutionen är en av de större och ledande institutionerna inom företagsekonomisk utbildning och forskning i Sverige. Som väletablerad utbildningsinstitution eftersträvar man målmedvetet hög och internationellt erkänd renommé för företagsekonomisk forskning. Detta är attraherande på ambitiösa studenter och forskare. Privilegiet att få studera/forska vid Handelshögskolan anses vara så stort, att man kan överlåta åt studenterna att planera sin egen utbildning och åt doktoranderna att i betydande omfattning forska på egen hand med begränsad handledning.

Handelshögskolan har bra undervisningslokaler och god tillgång på biblioteksresurser och läsplatser. Studenterna ger dock intryck av att vara mindre nöjda med tillgången på utrymmen för grupparbete och datorer, liksom med arbetsmiljön i en av datosalarna.

Lärarkapaciteten är i dag knapp för att hålla önskvärd nivå i undervisningen men, man rekryterar för närvarande en professor och tre lektorer i marknadsföring. Forskningsanknytningen i undervisningen är dock god i synnerhet på C- och D-nivå, men professorsföreläsningarna på A- och B-nivå är få. Undervisningsgruppernas storlek är, på grund av de knappa ekonomiska resurserna, större än vad som är önskvärt för att upprätthålla hög kvalitet. Detta gäller framför allt vid seminarier och vid undervisning med problembaserad pedagogik. Det arbetstidsavtal som avser att garantera lärarna tid för forskning i tjänsten fungerar inte. De ekonomiska förutsättningarna finns inte inom institutionens grundutbildningsbudget. Den enskilde läraren får själv ta initiativet och söka finansiering. Lärarna uppges i självvärderingen också utföra ett betydande merarbete (av ledningen uppskattat till 10 procent) utan ersättning. Detta är naturligtvis inte acceptabelt i längden.

Kursutvärderingssystemet brister i form av dålig återkoppling av resultaten till studenterna samt i studenternas svaga intresse och låga svarsfrekvens. Studentinflytandet är bra men engagemanget bland studenterna är lågt. Doktorandernas engagemang i institutionsstyrelsen är lågt. Detta är en brist i kvalitetsarbetet. I dag påverkar doktoranderna sin situation främst inom kompetensgrupperna.

Det har vid institutionen utvecklats en ordning som innebär att forskarutbildningsnämnden (FUN) fattar beslut om antagning av doktorander till forskarutbildning, anställning av doktorander och, i viss utsträckning, disponering av fakultetsanslaget – trots att Handelshögskolans fakultetsnämnd delegerat dessa uppgifter till institutionsstyrelsen. Nuvarande ordning med FUN som beslutande organ i frågor som rimligen institutionens styrelse och prefekt har att ta ansvar för kan skapa osäkerhet och oförutsägbarhet hos bl.a. doktoranderna. Instabiliteten i den beslutande gruppen från möte till möte kan leda till inkonsistenta beslut, vilket bl.a. doktorandernas synpunkter om stabila antagningskriterier synes tyda på. Otydlighet i ansvarsfördelningen kan vara en av orsakerna till att institutionen efter mer än två år inte har fungerande rutiner för att upprätta och följa upp de individuella studieplanerna eller har nödvändig överblick över doktorandernas antal och utbildningsmässiga status samt enskilda handledares arbetsbelastning.

Doktoranderna uttryckte missnöje med hur de sex studiekurserna med två metodkurser och fyra ämneskurser utvecklats. De pekade på att bristande incitament förelåg att utveckla kurserna inom forskarutbildningen.

Forskarfinansieringen är ett växande problem. Den nuvarande situationen med en mycket liten andel statlig finansiering är inte hållbar i längden. Det ökade beroendet av extern finansiering från privata stiftelser, företag och organisationer hotar institutionens integritet i fråga om såväl forskarutbildning som forskning. Många finansiärer täcker vanligen endast de direkta kostnaderna för forskaren, varför institutionen måste täcka övriga kostnader, s.k. overhead, inom det totala anslaget från staten. Vidare har institutionen ett stort antal docenter och befordrade professorer, vars tjänsteställning är universitetslektor med finansiering från grundutbildningsanslaget. Med den doktorandvolym institutionen har är det en självklarhet att en väsentlig del av deras arbetstid ägnas åt undervisning och handledning av doktorander.

Rekommendationer

Handelshögskolan bör i högre grad ta på sig och acceptera den uppgift som ligger i att vara ledande lärosäte i Västsverige och som man har de bästa förutsättningarna att lösa i kraft av sin historia, storlek och forskarkompetens. Institutionsledningen bör bl.a. av den anledningen fortsätta i sin strävan att försöka övertyga statsmakterna om nödvändigheten av bättre resurstilldelning såväl till grundutbildning som till forskarutbildning. Detta så att institutionen, inom Handelshögskolans ram, kan fullfölja sin långa tradition och genom delvis nya tillvägagångssätt ta ansvar för den företagsekonomiska utbildningen, forskningen och lärarförsörjningen i Västsverige.

Bedömaregruppen delar uppfattningen i självvärderingen om att en översyn och en precisering av ansvarsfördelningen mellan institutionsstyrelsen och FUN behöver ske.

Institutionens kvalitetsarbete kan förbättras, dels när det gäller kursutvärderingssystemet, dels när det gäller att ta vara på och uppmuntra studenternas och doktorandernas engagemang för utbildningsfrågor i institutionens olika organ. Det bör vara en prioriterad uppgift för institutionen att få till stånd fungerande rutiner för de individuella studieplanerna i forskarutbildningen.

Ökad samverkan med andra lärosäten skulle kunna var *en* möjlighet att förnya/utveckla studiekurserna i forskarutbildningen, när knappa resurser är begränsande.

Bedömaregruppen vill framhålla att antagna doktorander bör ha samma rättigheter och skyldigheter (finansieringen undantagen) oavsett om de är verksamma vid företagsekonomiska institutionen eller om de har sin anställning och finansiering vid annat lärosäte.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Företagsekonomiska institutionen leds av en institutionsstyrelse där prefekten är ordförande. Styrelsen har det övergripande ansvaret och beslutar i policyfrågor. Prefekten har det operativa ansvaret för institutionens verksamhet och har stöd av en avdelningsdirektör, en ställföreträdande prefekt, en studierektor för grundutbildningen, en studierektor för forskarutbildningen, en personalhandläggare och två studievägledare/ekonomer. Prefekten stöds också av en ledningsgrupp där de ovan nämnda ingår tillsammans med ledarna för institutionens kompetensgrupper.

Institutionen organiserades i januari 2001 i nio kompetensgrupper. Dessa avspeglar institutionens vetenskapliga kompetens. Stegvis delegeras en allt större del av prefektens ansvar till kompetensgrupperna som består av lärare/forskare, doktorander och ett verksamhetsnära administrativt stöd. Kompetensgruppledarna har ansvar för samordning av enskilda lärares/forskares arbetsuppgifter. Grupperna har ansvar för grundutbildningens fördjupningsdelar, forskarutbildningen och forskningen inom respektive kompetensområde. Grund- och fortsättningskurserna på A- och B-nivå är dock institutionens gemensamma ansvar.

Institutionen har ett avgränsat ansvar för den integrerade civilekonomutbildningen (ICU) och de fem integrerade magisterprogrammen (IMP). Detta ansvar är avgränsat till genomförandet av kurserna i företagsekonomi. Institutionsstyrelsen fattar beslut om de fristående kursernas inriktning och vilka resurser som ska tilldelas respektive kurs. Studierektor för grundutbildningen har det operativa ansvaret för alla fristående kurser, och det är studierektor som övergripande samordnar planeringen av kurserna.

Vid institutionen finns en forskarutbildningsnämnd, FUN, som bereder och diskuterar frågor som rör forskarutbildningens studieplan, antagning av nya doktorander och anställning av doktorander som avlönas med fakultetsmedel. FUN är sammansatt av samtliga docent- och professorskompetenta lärare vid institutionen och Gothenburg Research Institute (GRI). De är alla examinatorer och huvudhandledare i forskarutbildningen vid institutionen. Dessutom ingår tre representanter för de forskarstuderande. FUN sammanträder tre till sex gånger per år. FUN:s ärenden bereds av en ledningsgrupp bestående av FUN:s ordförande, studierektor samt forskningssekreterare.

Inom Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, HGU, finns ett samarbete mellan institutionen och Gothenburg Research Institute (GRI). GRI är ett forskningsinstitut placerat direkt under rektor vid HGU med fem professorer och ett antal forskare i företagsekonomi. Dessa är verksamma i forskarutbildningsnämnden (FUN) vid institutionen och deltar i grund- och forskarutbildningen. Lärare och forskare vid institutionen deltar i GRI:s forskningsprogram, och en del doktorander vid institutionen är anställda av GRI.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Profilen som marknadsförs är att människors lärande sätts i centrum och att man erbjuder ett brett utbud av kvalificerad utbildning. I profilen ingår ett aktivt arbete för det Västsvenska universitetssamarbetet för forskning, kompetensuppbyggnad och livslångt lärande.

Ekonomutbildningsprogrammen som erbjuds på kandidat- respektive magisternivå är den integrerade ekonomutbildningen (ICU), de integrerade magisterprogrammen (IMP) och Logistikprogrammet (LP). ICU har två inriktningar, en analytisk respektive en språklig. Under de två första åren av utbildningen integreras kunskaper för att skapa en helhetsförståelse om företag och företagande. Under det sista året sker en specialisering i antingen nationalekonomi eller företagsekonomi. IMP har en integration av olika ämnen, eller delämnena, och en nära koppling till forskning. Undervisningsspråket är engelska. LP omfattar kurser på A- till C-nivå i företagsekonomi och ger en allmän ekonomkompetens i kombination med en specialisering inom logistikområdet. C-kursen är unik för programmets studenter. Förutom företagsekonomi läser studenterna på LP också informatik, statistik, kulturgeografi, nationalekonomi och juridik.

Den mest omfattande kursen på grund- och fortsättningsnivå är A/B-kursen. Denna kurs omfattar samtliga av de etablerade fyra delämnena inom företagsekonomi. Institutionens fördjupningskurser på C- och D-nivå är strukturerade efter delämnena.

Målen

Handelshögskolans fakultetsnämnds verksamhetsplan för 2000–2002 anger för grundutbildningen att planeringen ska riktas mot de krav som ett framtida tjänstesamhälle ställer. Utbildningar i ekonomi, juridik och informatik ska kunna ses som ett nödvändigt komplement till teknik, naturvetenskap och humaniora. Handelshögskolans kompetens i de befintliga programmen ska också följa den utvecklingen.

Institutionen har börjat arbeta med begreppet ”forskande lärare”. Målet är att alla lärare/forskare ska ägna minst en tredjedel av sin arbetstid åt forskning och minst en tredjedel åt undervisning i grundutbildningen sett över en planeringscykel på två, alternativt tre, år.

Målet för grundutbildningen är att vidmakthålla och utveckla ett ”öppet” utbildningssystem och ge studenterna ett eget ansvar för att strukturera sin utbildning. I målen ingår att öka antalet platser för företagsekonomi och att pröva kortare utbildningar med efterföljande fort- och vidareutbildning samt att ha balans mellan grund- och fördjupningskurser. En högre andel av lärarkåren ska disputera och fler bli docent- och professorskompetenta. Studenterna ska utveckla sin förmåga att tänka och diskutera i vetenskapliga termer.

Infrastruktur

Handelshögskolan är lokaliserad i centrum av Göteborg och har en huvudbyggnad bestående av en nybyggd och en nyrenoverad del samt fem närliggande annex. Undervisningssalarna har modern teknisk utrustning. Storleken på salarna varierar i storlek från 10 till 300 platser.

Studenterna vid Handelshögskolan har tillgång till cirka 250 datorer med skrivarutrustning i särskilda datosalarna samt ett multimedia-laboratorium. Vissa av datosalarna är tillgängliga dygnet runt. Ett antal datorer finns dessutom tillgängliga i korridorerna. Det finns cirka 360 läsplatser i det ekonomiska biblioteket och cirka 220 läsplatser i universitetsbibliotekets kurs- och tidningsbibliotek (KTB). Det ekonomiska biblioteket är öppet dagtid vardagar och lördagar, KTB är öppet även under kvällar och helger. Via biblioteket har studenterna tillgång till databaser och e-tidskrifter. Det finns en ämnesguide som omfattar datalänkar till böcker, databaser, tidskrifter, tidningar samt statistik och fakta inom ämnet företagsekonomi och som nås via Internet.

Ett administrativt datasystem, det så kallade POWER-systemet, används som en elektronisk anslagstavla med information om kursen i form av schema och studieanvisningar. Lärare använder också systemet för att lägga ut lektionsbilder och praktikfall som studenter kan ladda

ner. Studenter och lärare kan kommunicera via systemets diskussionsplats och bl.a. genomföra kursutvärderingar.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	97/98	98/99	99/00	00/01
Antal registrerade totalt	1 990	2 179	2 215	2 268
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå ca	855	871	751	791
Antal fortsatt registrerade på grundkurs*	115	243	225	172
Antal registrerade på ICU termin 3 och 4		142	170	176
Antal registrerade på ICU termin 5			87	89
Antal registrerade på C-nivå	372	316	332	458
Antal registrerade på D-nivå	561	445	475	368
Antal registrerade på IMP	87	162	175	214
Andel kvinnor	50 %	53 %	49 %	50 %

* Antal registrerade på A/B-kursens andra termin

A/B-kursen och den integrerade civilekonomutbildningen (ICU) har ett stadigt högt söktryck med cirka 10 sökande per plats. ICU är ett av de mest efterfrågade ekonomprogrammen i hela landet.

Studenternas förkunskaper varierar mellan program och fristående kurser. Särskilt inom delämnena kostnads- och intäktsanalys och redovisning märks att förkunskaperna i matematik har försämrats. I dag ges en stödkurs i matematik för att förbättra studenternas möjligheter att tillägna sig programmets obligatoriska statistikutbildning.

Lärarna

På institutionen finns 12 professorer, 35 lektorer varav 24 är doktorer, 7 docenter och 4 icke disputerade. Det finns 12 adjunkter varav 4 har avlagt licentiatexamen. Utöver dessa deltar även gästföreläsare, doktorander och amanuenser i grundutbildningen. Sammanlagt ägnar professorer 28 procent av sin anställning åt grundutbildningen, lektorerna 48 procent, adjunkterna 75 procent och doktoranderna 3 procent. Av de anställda lärarna är cirka 70 procent disputerade.

Lärarnas forskningsaktivitet är enligt aktivitetsplanen relativt hög med undantag för adjunkterna. Professorer forskar i genomsnitt 46 procent av sin anställning, docenter 42 procent, doktorer och icke disputerade lektorer 29 procent. Adjunkter med licentiatexamen forskar endast 5 procent, och adjunkter utan licentiatexamen forskar 14 procent.

Undervisning och examination

Genomsnittligt antal klocktimmar lärarledd undervisning per student och vecka

	Förel.	Lekt.	Sem.	Handl.	Tot.
Basblocket					
Marknadsrelationer och Marknadsföring 10 p.	5,4		1,8		7,2
Företagets redovisning 10 p	3,5	4,7	0,4		8,6
Företagets organisation 10 p.	1,7		1,1		2,8
Företagets kalkylering 10 p.	1,9	4,2	0,6		6,7
C- och D-nivå					
"Consumer behavior" Marknadsf. 5 p.	5,4		1		6,4
Externredovisning 5 p.	9,2		1		10,2
Organisationsanalys 5 p.	2,4		2,8		5,2
Finansiell företagsstyrning 10 p.	4		1,7		5,7
Kandidat- eller magisteruppsats 10 p.				2,8	2,8

Den pedagogiska grundsynen i utbildningen vid institutionen är att den enskilde studenten har ansvaret för sitt lärande. Tanken är att läraren på olika sätt ska underlätta och stödja studentens lärande genom att fungera som en inspirerande mentor. Den lärarledda undervisningen sker genom föreläsningar, lektioner, seminarier och uppsatshandledning.

Examinationsformerna varierar mellan de olika utbildningsnivåerna och innebär traditionell individuell tentamen, individuell hemtentamina, praktikfall och skriftliga PM samt mindre uppsatser med muntlig presentation och opposition. I vissa fall förekommer även kunskapskontroller eller frivilliga duggor med flervalsfrågor.

Nationell och internationell samverkan

Institutionen har en del organiserad samverkan i undervisningen med andra lärosäten. Ett av de integrerade magisterprogrammen genomförs som ett samarbete, i form av lärarkrafter och finansiering, med Chalmers. Institutionen har också uppdragsutbildning för Chalmers, inom "MBA-International Business". Dessutom har institutionen genomfört kurser vid de regionala högskolorna i Västsverige.

Institutionen ingår i U6, inom vilken prefekterna och representanter för studenterna träffas två till tre gånger per år. Där hålls gemensamma diskussioner och det ges tillfälle för prefekterna att enskilt diskutera gemensamma problem.

Institutionens arbete med den tredje uppgiften sker huvudsakligen som ett deltagande i ett flertal av de projekt som universitetet och Handelshögskolan initierat, exempelvis Program för partnerskap och Handelshögskolans dag. Institutionens eget initierade arbete med tredje uppgiften innebär främst olika uppdragsutbildningar. Vidare förekommer samarbete med näringslivet som går ut på att studenter och näringsliv möts och knyter kontakter. Detta samarbete initieras av studenterna.

Antal inresande och utresande studenter på hela Handelshögskolan

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	226	224	157	149
Antal inresande studenter	240	220	253	271

HGU har en särskild avdelning för utlandsstudier och internationalisering. Det är denna enhet som administrerar studentutbytet för både utresande och inresande studenter.

Det totala antalet utlandsstuderande HGU-studenter har minskat de senaste åren. Antalet utländska studenter har däremot ökat kraftigt under de år som de integrerade magisterprogrammen (IMP) har funnits. För att de utländska studenterna ska bli väl mottagna så har Handelshögskolan i Göteborgs studentkår genom sitt internationella utskott en fadderverksamhet för utländska studenter.

Institutionen har inte redovisat studentutbyte för studenter i just företagsekonomi. Institutionen erbjuder ett antal kurser inom externredovisning och ekonomistyrning som endast är öppna för utbytesstudenter samt för dem som följer det europeiska magisterprogrammet i redovisning. Programmet innebär ett samarbete med ett flertal utländska lärosäten, och de studerande väljer kurserna vid två eller tre sådana. Undervisningsspråket är engelska och kurserna ingår inte i det ordinarie utbudet av fristående kurser. Årligen har man cirka 50 studenter på detta program.

Något organiserat lärarutbyte med utländska universitet förekommer inte, men lärare besöker utländska universitet för att forska och utländska lärare vistas under kortare och längre perioder vid institutionen för att forska och undervisa.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet sker efter riktlinjer från kvalitetsenheten vid Göteborgs universitet. En av ledamöterna i Handelshögskolans fakultetsnämnd har i uppdrag att ansvara för kvalitetsfrågor vid Handelshögskolan. I kvalitetsarbetet ingår kurser i handledning inom forskarutbildningen samt konferenser och föreläsningar med olika pedagogiska teman. Kvalitetsenheten genomför utvärderingar och projekt, exempelvis utvärdering av programstudenternas uppfattning om studieuppläggningsen och kvaliteten i undervisningen. År 1999 genomfördes också en extern utvärdering på uppdrag av styrelsen för Göteborgs universitet. Då utvärderades bl.a. Handelshögskolans utbildning och forskning samt styr- och organisationsformer.

Kursutvärderingar utförs av kursansvarig lärare på fristående kurser och på programkurser som samordnas med de fristående kurserna. Kursutvärdering på de integrerade magisterprogrammen utförs på samma sätt. Dessutom genomför respektive programledare en utvärdering av hela programmets uppläggning i slutet av första året.

Universitetsstyrelsen inrättade särskilda resurser för jämställdhetsfrågor 1991, och för social och etnisk mångfald 2000. Jämställdhetsplaner fastställs för hela universitetet för en treårsperiod och följs upp med planer fastställda av respektive fakultetsnämnd. Det finns ingen jämställdhetsplan på fakultets- eller institutionsnivå.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Forskarutbildningen vid institutionen har både bredd och djup som ska ge övergripande kunskaper om teorianvändning och metodval i ämnets delområden respektive inom forskningsfronten i delämnena.

Målen

Forskarutbildningen syftar till att ge den studerande skolning i företagsekonomiskt forskningsarbete. Särskilt intresse riktas mot teoribildningar och metodproblem som har koppling till ämnets studieobjekt. Syftet är också att utveckla de studerandes förmåga att presentera forskningsresultat i skriftlig och muntlig form.

Målet med licentiatexamen är att den ska kunna utgöra en grund för doktorsstudier och undervisning på högskolenivå eller gymnasienivå samt för utredningsarbete i näringsliv och förvaltning. Målet med doktorsexamen är primärt att utbilda lärare och forskare för utbildning och forskning på högskolenivå men också för kvalificerat forsknings- och utredningsarbete inom näringsliv och förvaltning.

Ekonomi och Infrastruktur

Institutionens tilldelning av fakultetsmedel har sedan mitten på 1990-talet legat kring tio miljoner kronor per år. Närmare hälften av detta riktas till studiestöd. Resterande medel ska täcka löner för fakultetsprofessorer, forskarassistenter, handledning, forskarutbildningskurser, seminarieverksamhet, administration och utvecklingsarbete, utrustning, resor, nationella och internationella kontakter och övriga driftkostnader. Utöver fakultetsmedel bidrar de externt finansierade professorerna med cirka 7 miljoner kronor årligen till forskning och forskarutbildning.

Tillgången på arbetsrum för doktoranderna är knapp. Därför kan endast doktorander med doktorandanställning erbjudas arbetsrum och då främst utanför Handelshögskolans byggnadskomplex. Alla som är anställda vid institutionen under minst sex månader har tillgång till datorutrustning av normal standard. Institutionen disponerar 15 av bibliotekets forskarbord med tillhörande skåp och dator. Det administrativa systemet, POWER-systemet, kan även användas inom forskarutbildningen. Vid t.ex. gemensamma forskarkurser med andra universitet i Norden kan systemet användas för distribution av doktorandernas uppsatser och för att föra vetenskapliga samtal.

Doktoranderna

Lsåret 2000/2001 finns 192 registrerade doktorander varav 36 procent är kvinnor. Av de registrerade doktorander är cirka 113 aktiva med en aktivitetsgrad på 10 procent eller mer. Institutionen har ett stort antal doktorander inskrivna som är verksamma på de mindre högskolor där de har finansiering. Dessa går kurser och träffar sina handledare på institutionen men är i övrigt inte aktiva vid institutionen.

Forskarutbildningsnämnden fattar beslut om antagning av doktorander en gång per termin. För att antas måste den sökande uppfylla det akademiska minimikravet, och det måste finnas en rimlig finansieringsplan för de första två åren. Utöver det ska en intresseanmälan vara skriven där den sökandes forskningsintresse framgår. En examinator ska förorda antagningen.

Handledarna och lärarna

Det finns cirka 20 lärare som är docent- eller professorskompetenta och fungerar som examinators och handledare. Varje doktorand har en examinator som är huvudhandledare. Praxis innebär att handledaren i samråd med doktoranden kan engagera andra handledare vid eller utanför institutionen. Det är vanligt att doktoranden också engagerar en handledarkommitté bestående av huvudhandledaren och en eller två biträdande handledare.

Antalet doktorander per handledare varierar kraftigt. Som mest har 3 examinatorer huvudhandledarskapet för cirka 70 doktorander samtidigt som 8 examinatorer tillsammans handleder 14 doktorander.

Undervisning och examination

De forskarstuderande ingår oftast i någon av de nio kompetensgrupperna, och licentiatuppsatserna respektive doktorsavhandlingarna kopplas allt oftare till den forskning som bedrivs av redan etablerade forskare inom respektive kompetensgrupp. Individuella studieplaner infördes 1999. Dessa ska fungera som ett kontrakt mellan doktoranden och handledaren där krav och förväntningar tydliggörs. Studieplanerna följs upp i samband med att kommande års studieplaner upprättas.

I licentiatexamen ingår en kursdel och en uppsatsdel om 40 poäng vardera. I doktorsexamen ingår en kursdel om 60 poäng och en avhandlingsdel om 100 poäng. I stort sett alla kurser inom forskarutbildningen innebär presentation och försvar av skriftliga arbeten. För doktorsavhandlingar ingår även halvvägsseminarium. I kursdelen ingår sex obligatoriska 5 poängskurser, varav två kurser som i stort motsvarar kvalitativa respektive kvantitativa metodproblem. De övriga fyra obligatoriska kurserna är orienteringskurser i de fyra delämnena kostnads- och intäktsanalys, marknadsföring, organisation och redovisning. Den obligatoriska kursdelen innebär således att de examinerade garanteras en gemensam baskompetens. Utöver de obligatoriska kurserna ingår fördjupningskurser inom respektive delämne. Övriga litteraturstudier ingår i avhandlingsarbetet.

Förutom vid planeringsrapport, halvvägs- och slutseminarium bedrivs en seminarieverksamhet i anslutning till forskarutbildningen när behov uppstår. Detta sker oftast inom ramen för varje kompetensgrupps verksamhet. Utöver dessa seminarier tillkommer FUN-seminariet, där kvalificerade forskare på institutionen, eller inbjudna gästforskare, håller seminarier kring sin forskning.

Av tradition har det varit doktorandens egen uppgift att formulera avhandlingsämnet. Den ökade programforskningen har dock lett till att den programansvarige har fått ett större inflytande på valet av avhandlingsämne. Avhandlingsarbetet sker oftast enskilt, men det blir allt vanligare med ett grupporienterat avhandlingsarbete där flera doktorander skriver sina avhandlingar inom ramen för ett forskningsprogram. Från institutionens sida föredrar man avhandlingar i form av monografier även om sammanläggningsavhandlingar accepteras.

Nationell och internationell samverkan

Både doktorander och handledare samverkar i olika vetenskapliga konstellationer. Ett exempel är arbetslivsforskningen inom ”Center for Research on Organizational Renewal” (CORE) som ingår i Gothenbourg Research Institute och har nära relationer med Chalmers. Institutionen deltar också aktivt i NFF:s ämneskonferens och i U6-samarbetet. Nyrekryterade professorer har ofta kvar relationer till sina tidigare arbetsgivare och handleder sina gamla doktorander fram till examen. Det sker ett utbyte av gästlärare till och från institutionen och man en aktiv roll i de mindre universitetens och högskolornas forskning.

Institutionen har kontrakt om samverkan med Handelshögskolan i Bodö i Norge och samverkar dessutom med Norges Handelshögskola i Bergen med en forskarkurs i ekonomistyrning. Internationella gästföreläsare ger föreläsningar och medverkar i seminarier vid institutionen. Vidare medverkar institutionen aktivt i European Doctoral Programme Association in Management and Business Administration, och man har mycket kontakt med European Institute for Advanced Studies in Management.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet för forskarutbildningen utförs av forskarutbildningsnämnden. Eftersom samtliga huvudhandledare ingår i nämnden kan diskussioner om forskarkurser, handledning och andra kvalitetsfrågor föras där. Inom kompetensgrupperna har kompetensgruppledarna individuella utvecklingssamtal med medlemmarna, inklusive gruppens doktorander. Det finns flera inbyggda moment av kvalitetssäkring i forskarutbildningen i och med antagningsproceduren, granskningen av prestationer under avhandlingsarbetets olika faser, eventuella kursutvärderingar samt licentiatseminariet eller doktorsdisputationen.

Skriftliga kursutvärderingar sker endast i undantagsfall. Kurserna omfattar i regel ett tiotal doktorander, och man kan föra kontinuerliga diskussioner om innehåll och uppläggning.

Jämställdheten har blivit en viktigare fråga de senaste åren och genusfrågor har fått status som forskningsområde. Cirka 35 procent av doktoranderna är kvinnor. Av de 20 examinatorerna/huvudhandledarna är 4 kvinnor, men efterhand som fler kvinnor blir docent- och professorskompetenta räknar man med att denna andel kommer att öka inom de närmaste åren.

En stor andel av doktoranderna som är knutna till institutionen har ett annat etniskt ursprung än det svenska. Inom forskningen har denna fråga uppmärksamats. Det finns bl.a. en forskargrupp kring temat ”Ledning av olikheter” som främst består av doktorander med ursprung i Afrika och Mellanöstern.

Handelshögskolan i Stockholm (HHS)

Företagsekonomiska institutionen

Handelshögskolan i Stockholm (HHS) är en privat högskola som utbildar och forskar inom bl.a. ämnena företagsekonomi, nationalekonomi och rättsvetenskap.

Bedömargruppens intryck

Bedömargruppen fick intrycket att självvärderingen för grund- och forskarutbildningen är välgjord. Dock saknas angelägna uppgifter om ekonomiska förutsättningar. Efter förfrågan vid besöket erhöles en del ekonomiska upplysningar.

Företagsekonomiämnet är välorganiserat i bemärkelsen att det finns en tydlig koppling mellan utbildning och forskning. Grundutbildningen är nyligen förändrad till i högre grad integrerade undervisningsblock som framhåller företagsekonomiämnets helhet. Ämnet har en välkvalificerad lärarkår där lärarna har väl tilltagen tid för forskning, och ämnets professorer syns och deltar i grundutbildningen. Ämnet har förhållandevis få studenter i relation till lärarkapaciteten. Härigenom skapas en närhet för studenterna till lärarna. Ämnets lärare är i många fall rekryterade från det egna lärosätet.

Ämnet har på samtliga nivåer en hög genomströmning av studenter, speciellt framträdande på fördjupningskurserna. En enhetlig och systematisk syn på kursplaner och kursbeskrivningar på fördjupningsnivåerna saknas, vilket gör att det är svårt att bilda sig en uppfattning om kursernas innehåll i relation till andra universitet och högskolor.

Totalt sett är det allmänna intrycket av grundutbildningen positiv. Det är dock betänkligt att studenterna på alla nivåer saknar ett reellt inflytande över utformningen av den egna studie-situationen och över innehållet i undervisningen.

Forskarutbildningen präglas av god handledningskapacitet, och merparten av de disputerade lärarna deltar i doktorandernas avhandlingar. Dock fick bedömargruppen intrycket att doktorandkurserna med fördel kan organiseras på ett bättre sätt. I dag saknas en systematisk information om när kurser ges. Kvaliteten på forskarkurserna varierar också enligt föreläsarna för doktoranderna. Doktoranderna saknar också reellt inflytande över forskarutbildningens uppläggning och innehåll. Det är också oklart vilka krav som ställs för en licentiatexamen och huruvida ämnet använder sig av licentiatexamen för att fler doktorander ska kunna få en examen. På det hela taget föreföll strukturen och profilen för forskarutbildningen något oklar. Under platsbesöket presenterades ett förslag på hur forskarutbildningen framöver kommer att struktureras på ett bättre sätt, vilket bedömargruppen ser positivt på.

Rekommendationer

Bedömargruppen anser att institutionen bör samverka mer med andra svenska institutioner, i både grund- och forskarutbildningen. Ett omfattande internationellt utbyte borde kompletteras med ett nationellt utbyte.

Kursplanerna för de första 35 poängen i företagsekonomi inom ramen för årskurs 1 och 2 skulle kunna göras mer strukturerade. Nu finns en rad olika benämningar, rubriker och beskrivningar av innehåll. Det skulle underlätta för studenter om kursplanerna var jämförbara, och det skulle dessutom bli lättare att jämföra med kursplanerna vid andra universitet och högskolor.

Forskarutbildningen bör struktureras bättre, framför allt gällande forskarkurser. Ledningen för forskarutbildningen borde sätta hela utbildningen i ett sammanhang och diskutera vilken inriktning och vilket fokus utbildningen ska ha. Även ett mer systematiskt kvalitetsarbete inom forskarutbildningen borde initieras för att göra doktoranderna mer delaktiga i den pågående förändringsprocessen av forskarutbildningen.

Handelshögskolans organisation kan anpassas så att studenter och doktorander får ökade formella möjligheter att påverka såväl grund- som forskarutbildningen. Vad gäller grundutbildningen borde studenterna vara representerade i de organ som fattar beslut om ekonomiska göromål avseende grundutbildningen. Professorskollegiet, som motsvarar fakultetsnämnden vid ett universitet, har ingen representation av doktorander.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Chefen för Civilekonomprogrammet ("grundutbildningschefen") är direkt underställd rektor och ansvarar för den administrativa planeringen och löpande administrationen av utbildningsprogrammet. Företagsekonomiska institutionen har ett övergripande ansvar för att utbildningen de facto kan genomföras. I praktiken har detta ansvar delegerats till två blockansvariga (professor eller docent) för de kurser i företagsekonomi som ges under grundskedet, och tre huvudinriktningsansvariga (professorer) för de olika huvudinriktningarna under fördjupningsskedet. Därutöver finns kursansvariga lärare (med något enstaka undantag professorer, docenter eller ekonomie doktorer), vilka ansvarar för planering, genomförande och examination inom ramen för de enskilda kurserna i Civilekonomprogrammet.

Företagsekonomiska institutionen har inte något personal- eller budgetansvar för grundutbildningsverksamheten. Detta ansvar är i stället fördelat på åtta företagsekonomiska sektioner; "Företagsledning och Organisationsområdet", "Redovisning och finansiering", "Kostnadsintäktanalys", "Marknadsföring", "Offentlig organisation", "Information Management", "International

Business" och "Ekonomisk psykologi". Varje sektion företräds av en sektionschef, med ett exekutivt ansvar för personal- och budgetfrågor och i denna mening direkt underställd rektor.

Doktorandprogrammet i företagsekonomi koordineras av en programansvarig, utsedd av det företagsekonomiska institutionskollegiet, som löpande rapporterar till och samråder med kollegiet. Den programansvariges arbete regleras av och ska vara förenligt med innehållet i HHS examensstadga som är godkänd av forskarutbildningsnämnden. Den senare är Handelshögskolans centrala organ för forskarutbildning med representanter för nationalekonomiska, företagsekonomiska och rättsvetenskapliga institutionskollegierna samt representanter för graduerade lärare och forskare samt doktorander.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Den helt dominerande grundutbildningsverksamheten utgörs av Civilekonomprogrammet, en utbildning som omfattar fyra års heltidsstudier (160 poäng) och som utmynnar i civilekonomexamen, DHS (engelsk beteckning Master of Science (Economics and Business)).

Målen

Grundutbildningen vid Handelshögskolan i Stockholm är en brett upplagd utbildning inom ramen för de ekonomiska vetenskaperna och angränsande discipliner. Dess främsta syfte är att förbereda de studerande för en framtida yrkesverksamhet på ledande nivå inom näringsliv eller offentlig förvaltning. Utbildningen vid Handelshögskolan ger också en grund för forskarutbildning inom de ekonomiska vetenskaperna i vid mening och därmed en förberedelse för lärarverksamhet på akademisk nivå. Utbildningen ska vara baserad på akademisk forskning av hög kvalitet och vara relevant i en livslång yrkeskarriär. Utbildningen ska också skapa engagemang och intresse för det företagsekonomiska ämnesområdet.

Infrastruktur

Undervisningslokalerna håller överlag en bra kvalitet; de är relativt nyrenoverade och är rimligt väl utrustade. Grundutbildningen kan i princip disponera undervisningssalar som lämpar sig väl för såväl det traditionella föreläsningsformatet som mer interaktiva undervisningsformer med smågrupper av studenter. En svaghet vad gäller HHS infrastruktur är dock den begränsade tillgången på lämpliga undervisningssalar – dels saknas föreläsningssalar som rymmer ca 120 studenter, dels är antalet mindre övningssalar begränsat. Detta kan medföra att viss undervisning måste ske på kvällstid.

Tillgänglig teknisk utrustning vad gäller datorer med tillhörande mjukvara och nätverksuppkopplingar, håller numera en bra standard. Samtliga lärare och forskare kan disponera egna datorer genom HHS försorg, och utöver att ha tillgång till relativt välutrustade datorsalar kan studenterna numera även få låna moderna bärbara "laptops" vid behov.

Biblioteket är nationellt ansvarsbibliotek för ekonomiämnena och håller en hög klass när det gäller såväl nationell som internationell litteratur (monografier och tidskrifter) inom det företagsökonomiska ämnesområdet. Biblioteket tillhandahåller datorbaserade system för litteratursökning och läsning för såväl lärare som studenter.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	294	292	306	292
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	1473	1438	1449	1367
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	341	350	263	250
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	831	795	814	716
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	31,2 %	32,2 %	32,2 %	33,7 %

Varje år antas knappt 300 studenter till det fyraåriga Civilekonomprogrammet, och den totala studentpopulationen uppgår till ca 1 500. Studenternas goda förkunskaper ger i sin tur goda förutsättningar för framgångsrika studier på Civilekonomprogrammet.

Lärarna

Lärarkapaciteten är slående med en hög andel professorer, docenter och ekonomie doktorer. Inom företagsekonomi finns det sammanlagt 102 lärare/forskare, varav 25 är professorer (ord, adj, tf), 28 docenter eller doktorer, 4 lektorer och 45 lärare. Av de senare är flera docenter, disputerade eller licentiat. Endast 24 av lärarna/forskarna är kvinnor. I allmänhet finns det ett ordentligt utrymme för egen forskning i professors-, docent- och doktorstjänster. Beräknade medelvärden för andelen egen forskning är för respektive tjänstekategori: professur (exklusive adjungerad professur) 42 procent, docenttjänst 40 procent, doktorstjänst 35 procent. Ett antal lärartjänster innehåller av forskarstuderande. Dessa tjänster brukar utgöra en del av den "paketfinansiering" som erbjuds juniora forskare. I genomsnitt motsvarar tjänsterna knappt 40 procent av full arbetstid, och tanken är att resterande drygt 60 procent ska ägnas åt den egna forskarutbildningen.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar	Seminarie-övningar	Uppsats-handledning	Annat
Nivå				
I-35 poäng	4,6	3,5	0,25	0,5
Grundkurs i redovisning	3,6	2,8	0	2,4
Grundkurs i marknadsföring och organisation	4,4	1,8	0,5	0
36-55 poäng	3,9	4,7	0	0,25
56-65 poäng	0	2,4	0,5	0

Civilekonomprogrammet består av ett grundskede (de två inledande studieåren med i huvudsak obligatoriska kurser) och ett fördjupningsskede (de två avslutande studieåren) med stora möjligheter till frivilliga kursval. I fördjupningsskedet finns numera fem s.k. huvudinriktningar ("majors") som studenterna kan välja mellan. Varje huvudinriktning omfattar totalt 60 poäng.

Ett vetenskapligt synsätt i grundutbildningen i företagsekonomi värnas genom att block- och kursansvariga och undervisande lärare har akademisk meritering och själva är aktiva forskare. En vetenskaplig grund i utbildningen kommer även till uttryck i att kurslitteraturen håller en tillräckligt hög akademisk nivå och att en grundläggande vetenskaplig metodlära integreras i utbildningen. Seminarieövningarna bygger i allmänhet på relativt realistiska "företags-case", ofta med ganska öppna problembeskrivningar, där studenterna måste fundera över vad som utgör de relevanta frågeställningarna. Projektarbeten och "mini-uppsatser" utgör ofta obligatoriska inslag i kurser i såväl grund- som fördjupningsskedet. Betygsättningen på dylika mer självständiga arbeten kan vara avgörande för det slutbetyg som erhålls på en kurs.

Som regel examineras studenterna på flera olika sätt inom det företagsekonomiska ämnesområdet, de facto även inom ramen för en och samma kurs. I flertalet kurser ingår dock fortfarande en skriftlig tentamen vid kursens slut som den viktigaste examinationsformen. Tentamensfrågorna är som regel förståelseinriktade, oavsett om de är avsedda att utmynna i ekonomiska kalkyler eller verbala resonemang. Ibland förekommer även mer renodlade litteraturtest, där faktakunskaper prövas i syfte att garantera en viss kunskapsnivå inför efterföljande utbildningsmoment.

Nationell och internationell samverkan

Inslag av nationell samverkan inom grundutbildningen i företagsekonomi förekommer, men har som regel inte varit särskilt omfattande. Som exempel kan anges samarbetet som ämnet sedan många år har med Kungl Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm, varigenom HHS-studenter har kunnat läsa vissa grundkurser vid Kungl Tekniska Högskolan och vice versa. Samarbetet har möjliggjort för studenterna på respektive högskola att kunna välja kurser med en ämnesinriktning som annars inte skulle ha varit tillgänglig för dem. Ett annat exempel utgör Stockholm School of Entrepreneurship där studenter från HHS, Kungl Tekniska Högskolan och Karolinska institutet läser gemensamma kurser inom entreprenörskap, och där HHS studenter får en civilekonomexamen med entreprenörsinriktning. Under senare år har även ett visst samarbete i grundutbildningsfrågor utvecklats mellan HHS och Mitthögskolan respektive Konstfack. Det finns flera skäl till att den nationella samverkan i grundutbildningen i företagsekonomi är så pass begränsad. En viktig orsak är att HHS i allmänhet på egen hand har haft tillgång till, eller själv kunnat rekrytera, kompetenta lärare och forskare inom olika ämnesområden.

Antalet inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	113	126	132	130
Antal inresande studenter	82	92	106	121

Till skillnad från det sparsamma inslaget av nationell samverkan avseende grundutbildning, förekommer en väsentligt mer omfattande internationell samverkan. Dels medverkar HHS i ett internationellt studentutbytesprogram med universitet och högskolor över hela världen, dels är HHS medlem i CEMS (Community of European Management Schools). Genom studentutbytesprogrammet får ett stort antal studenter vid HHS möjlighet att förlägga en termins studier vid något utländskt lärosäte, och ett motsvarande antal studenter läser under en termin vid HHS. Under kommande år kan denna internationella samverkan förväntas öka, bl.a. i och med att nästan hela fördjupningsskedet i Civilekonomprogrammet kommer att gå på engelska läsåret 2001/02. Därmed kan HHS förmåga att attrahera utländska studenter inom ramen för utbytesprogrammet förväntas öka, vilket kommer att ytterligare förbättra möjligheterna för studenterna på HHS att studera vid utländska lärosäten.

Flertalet lärare/forskare står i kontakt med internationella forskare inom sina respektive områden. HHS lärare/forskare uppmuntras i princip att utveckla och fördjupa nätverksrelationer av detta slag. Ofta kan mycket framstående utländska forskare bjudas in för att ge forskningsseminarier och/eller medverka i den pågående forskningen inom sina respektive ämnesområden.

Kvalitetsarbete

Regelmässigt genomförs studentutvärderingar av kurserna i företagsekonomi, såväl genom de kursansvarigas (kursenkäter och/eller kursgruppsmöten) och grundutbildningschefens försorg (obligatoriska web-baserade minienkäter) som genom studentkårens egen försorg (enkäter och utvärderingsdiskussioner med slumpmässigt utvalda studenter). Hittills har de utvärderingsaktiviteter som administreras av grundutbildningschefen och studentkåren i huvudsak begränsats till kurserna på grundnivån. I en nära framtid kan det förväntas att även fördjupningsnivåns kurser kommer att inkluderas i dessa utvärderingar. Den företagsekonomiska institutionen har ingen egen policy eller institutionaliserad verksamhet avseende kursutvärderingar – det torde snarast vara lämpligt att det företagsekonomiska ämnesområdet tillämpar de principer och metoder som gäller för HHS grundutbildning i allmänhet.

Kvalitetsarbetet utgör en integrerad del av lärarrollen. Impulser till detta arbete kan komma från olika håll, t.ex. forskningens utveckling inom ämnesområdet, formell och informell feedback från studenter och lärarkollegor, kommentarer från seniora kursdeltagare i HHS vidareutbildningsverksamhet, reaktioner från representanter för svenskt näringsliv och offentlig förvaltning m.fl. För att kunna fånga upp de synpunkter som studenterna kan ha efter en viss egen yrkeserfarenhet har enkätbaserade undersökningar även genomförts med studenter några år efter avslutade studier.

Forskarutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Den dominerande forskarutbildningsverksamheten utgörs av doktorandprogrammet, en utbildning som omfattar fyra års heltidsstudier (160 poäng) och som utmynnar i ekonomie doktorsexamen (Ph.D. in Business Administration).

Målen

Forskarutbildningen har till huvudsyfte att ge doktoranderna fördjupade och breddade teoretiska ämneskunskaper i företagsekonomi. Målet för forskarutbildningen är att doktoranden genom handledning, undervisning, reflektion och egen forskning ska bli en kritisk och självständig forskare med förmåga att planlägga, leda och slutföra forskningsprojekt samt publicera resultat. Detta kräver tillfredsställande insikter och allmänbildning inom företagsekonomi, särskilt vad avser principiella frågor och tidigare forskning.

Ekonomi och infrastrukturen

Andelen avhandlingsprojekt som helt eller delvis finansieras med externa medel, dvs. medel som förutom ersättning till doktoranden även bekostar viss infrastruktur, är mycket hög inom företagsekonomi.

Inom ramen för en doktorandtjänst förekommer varken undervisning eller administrativt arbete för högskolans räkning. För dessa typer av arbete förordnas en doktorand i stället på en deltid-

tjänst som undervisningsassistent eller lärare. Systemet innebär att doktoranden endast i det fall han/hon förordnats på en doktorandtjänst, tjänst som undervisningsassistent eller lärare eller på en tjänst med externa projektmedel har ett anställningsförhållande.

Vid antagningen tilldelas en doktorand en arbetsplats i ett kontorsrum på den sektion där forskningen ligger närmast doktorandens intresseområde. Varje arbetsplats har telefon, dator (inklusive mjukvara) och tillgång till gemensam skrivare. Dessutom ingår kontorsmaterial, ofta viss sekretärhjälp och kopiering. Arbetsplatsen kan som regel behållas under hela utbildningen.

Doktoranderna

Löpande antagning av doktorander tillämpas. Under 2001 finns 115 doktorander registrerade med en aktivitet om minst 10 procent i forskarutbildningen. Av dem är 40 procent kvinnor. Antagningsciffrorna enskilda år speglar möjligheterna för enskilda sektioner att handledningsmässigt och finansiellt kunna anta nya forskarstuderande. Rekrytering av doktorander sker genom att sektionerna bedömer ansökningar som inkommer löpande under det akademiska året. Även om det formella beslutet fattas av det företagsekonomiska institutionskollegiet och anmäls i forskarutbildningsnämnden, fattas det reella antagningsbeslutet av en professor på någon av sektionerna.

13 doktorander har under 2000/2001 avregistrerats från forskarutbildningen. När det gäller skälen för avhopp har ingen systematisk studie hittills genomförts. Den höga siffran för 2000/2001 beror dock troligen på ändrade bestämmelser för avregistrering. Kraven på uppnådd aktivitetsgrad har skärpts som ett led i strategin för ökad genomströmningshastighet. Forskarutbildningsnämnden beslutar om avregistrering av doktorand enligt fastställda regler efter beredning av förslag från institutionskollegiet.

Handledarna och lärarna

För forskarutbildningens räkning finns i slutet av 2001 16 ordinarie och 6 adjungerade professorer. Utöver professorerna är ett 10-tal docenter involverade i undervisningen och handledningen av doktorander. Professorer vid andra svenska och utländska lärosäten undervisar frekvent på doktorandprogrammet samt agerar biträdande handledare i handledarkommittéer. Efter framläggning av avhandlingsplan tillkommer minst två handledare med god vetenskaplig kompetens, som kan vara verksamma vid HHS men ofta också vid andra svenska eller utländska lärosäten. Handledarkommittén ger löpande råd i avhandlingsarbetet samt granskar manuskript eller delar därav. Innan doktorsavhandling eller licentiatuppsats framläggs offentligt tar handledarkommittén ställning till om den bör framläggas. Det åligger handledarna att följa doktorandens studier och avhandlingsarbete samt att vara ett stöd för doktoranden under studietiden. Handledare ska ha regelbundna möten med doktoranden, ge kommentarer i tid till doktorandens delmanus och närvara vid doktorandens presentationer i seminarier och liknande.

Undervisning och examination

Programmet omfattar utbildning för ekonomie och filosofie doktorsexamen med möjlighet till etappavgång med licentiatexamen. Den som avlagt licentiatexamen kan således senare genomgå återstående delar av forskarutbildningen och avsluta denna med att avlägga doktorsexamen. En doktorsexamen kräver normalt fyra år av heltidsstudier. Utbildningen omfattar 160 poäng, där 1 poäng motsvarar en veckas heltidsstudier. Av dessa är 80 poäng kurser, varav 40 är obligatoriska kurser för samtliga doktorander, och 80 poäng avhandlingsarbete. Kursdelen omfattar dels grundläggande teori- och metodkurser, dels kurser som ger fördjupade kunskaper inom doktorandens

eget forskningsområde eller angränsande delar av de ekonomiska vetenskaperna. Tyngdpunkten förskjuts över tiden från kursarbete till avhandlingsskrivande. Doktoranderna uppmuntras att tidigt påbörja avhandlingsarbetet för att därigenom öka kursernas relevans genom att dessa kan relateras till det egna forskningsarbetet. Delar av utbildningen bedrivs med fördel vid utländskt lärosäte.

För att exponera doktoranderna för akademisk seminarieverksamhet finns som tillägg till sektionernas seminarier en gemensam högre seminariserie i företagsekonomi. Aktivt deltagande krävs av doktoranderna som inför ett seminarium läser utdelat underlag och lämnar in skriftliga frågor till den som håller seminariet.

I den obligatoriska delen av kursprogrammet är den dominerande examinationsformen en kombination av skriftliga kommentarer till seminarietillfällenas litteratur, aktiv närvaro och en omfattande slutuppsats. Slutuppsatserna läses av samtliga deltagare och diskuteras i seminarieform eller med utsedda opponenter. I begränsad omfattning förekommer även skriftliga tentamina.

Nationell och internationell samverkan

Den nationella samverkan i forskarutbildningen kommer till uttryck både på lärar/forskar- och på doktorandplanet. När det gäller kursarbete över universitetsgränserna har under det senaste akademiska året ett antal kurser samorganiserats med framför allt fakulteter från Uppsala universitet och Chalmers Tekniska Högskola. HHS kurser står också i mån av plats öppna för doktorander från andra universitet och högskolor, vilket regelbundet resulterar i deltagare från Kungl Tekniska Högskolan, SLU, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Linköpings universitet, Mithögskolan m.fl.

En tredjedel av de kurser som ges i forskarutbildningens frivilliga del hålls av professorer som verkar vid skolor som Harvard, MIT, Wharton, Stanford, Berkeley, McGill University, London Business School och INSEAD. Ett nordiskt samarbete återupptogs förra året genom skapandet av Nord-IB, en sex veckomoduler lång kurs som samarrangeras med Bedriftsökonomisk Instituttt i Oslo, Copenhagen Business School, Svenska Handelshögskolan i Helsingfors och Uppsala universitet.

En betydande andel av doktoranderna tillbringar ett år av sin utbildning vid något utländskt lärosäte. Bland de mer långsiktiga samarbeten som HHS deltar i kan nämnas Scandinavian Center for Organization Research (Scancor) vid Stanford University, där ett stort antal HHS-doktorander haft möjlighet att förkovra sig genom åren. Vidare kan nämnas att HHS aktivt deltar i verksamheter i samverkansorganet European Doctoral Programmes in Business Studies (EDAMBA).

Kvalitetsarbete

Ett led i det pågående kvalitetsarbetet är en intervjustudie med sektionscheferna på HHS angående synen på bedömning av kvalitet inom forskningen.

Kursutvärderingar för forskarutbildningen i företagsekonomi utförs av de kursansvariga med instrument anpassade till de specifika kurserna. När obligatoriska kurser samlar en liten grupp doktorander genomförs ofta muntliga kursutvärderingar där tiden ägnas åt konkreta förbättringsåtgärder när det gäller pedagogik och kursupplägg.

För att förbättra forskningsmiljön för kvinnliga doktorander i enlighet med HHS jämställdhetsplan pågår ett antal aktiviteter. Ett mentorprogram, som ger varje kvinnlig doktorand som så önskar en kvinnlig mentor som samtalspart, förebild och coach har startats. Ett informellt nätverk av kvinnliga forskare har också vuxit fram. När det gäller de företagsekonomiska doktorandernas

geografiska härkomst har drygt 20 procent av de antagna utländsk grundutbildning. Den svenska gruppen doktorander domineras av utexaminerade från HHS (drygt en tredjedel av totala antalet), Uppsala och Stockholms universitet (drygt 10 procent vardera). Resterande doktorander har sin grundutbildning från Lunds, Linköpings, Göteborgs, Karlstads och Örebro universitet, Kungl Tekniska Högskolan, Chalmers tekniska högskola samt högskolorna i Blekinge och Södertörn.

Högskolan i Borås (HB)

Institutionen för data- och affärsvetenskap

Institutionen omfattar två huvudämnen med magisterutbildning: företagsekonomi och informatik. Därutöver ingår ämnesområdet språk/humaniora och ett utbud av fristående kurser i nationalekonomi, statistik och juridik. Institutionen ansvarar också för utbildningen i företagsekonomi upp till magisternivå vid Textilhögskolan samt för kurser i företagsekonomi vid Ingenjörshögskolan.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingen är utarbetad av prefekten och en av studierektorerna i samråd med lärare och studenter. Den bygger i stor utsträckning på institutionens tidigare kvalitetsarbete och reflekterar öppet kring svagheter och problem men också kring de åtgärder som behövs och möjligheter som finns. Det färdiga dokumentet har beslutats i institutionsnämnden och i högskolestyrelsen.

Organisationen är i sin nuvarande form för komplex och innebär en oklar ansvarsfördelning mellan ämnesområden och ämneskollegier. Utbildningsorganisationen dominerar fortfarande vilket, tillsammans med en otydlig uppdelning mellan kollegier och forskningsledare, innebär att forskningsorganisationens position bl.a. är svag och oklar. Det är ett problem att det finns för många ansvarspositioner i den relativt lilla organisationen. Dessa har man dessutom svårt att tillsätta eftersom flera anställda är nya i sina tjänster. Lärarna ger emellertid intryck av att ha stort förtroende för ledningen och anser att utvecklingen den senaste tiden har gått åt rätt håll.

Fördjupningen inom organisation och management har en intressant inriktning. Genom samarbete med Handelshögskolan i Göteborg är fördjupningen forskningsanknuten samtidigt som man har lyckats bra med att omsätta organisationsteorier till en praktisk verklighet. Bl.a. synes denna fördjupning fungera bra som en förberedelse för forskarstudier. Ekonomutbildningen med inriktning på direktmarknadsföring är dock otydlig i fråga om utbildningens innehåll. Det råder oklarhet kring vilka av kurserna som kan hänföras till direktmarknadsföring, vilket i huvudsak bottnar i att programmet anpassats för lite till nyare utvecklingar inom marknadsföring, speciellt när det gäller relationsmarknadsföring. Programmet ger intryck av att inte innehålla något djup avseende studier i direktmarknadsföring då endast en 5-poängskurs med detta innehåll ingår. Visserligen finns möjligheter till fördjupning under examensarbetet, men de bedöms inte vara tillräckliga för ett profilämne inom programmet.

Det finns få formellt forskningskompetenta lärare i företagsekonomi, och dessa har en relativt låg andel av sina tjänster avsatt till undervisning i grundutbildningen. Särskilt otillfredsställande är situationen i redovisning/ekonomistyrning. Förutsättningarna för forskningsanknytning inom undervisningen är därmed inte de önskvärda utom vad gäller fördjupningen organisation och management, som även fungerar som en förberedelse för forskarutbildning. Lärarnas stora under-

visningsbörda ger inte tillräcklig tid över för egen kompetensutveckling och forskning, även om de formella möjligheterna har förbättrats de senaste åren. Det är dock positivt att lärarna har befriats från tunga administrativa uppdrag i den nya organisationen.

Institutionens utvärderingspolicy, som är ny från och med höstterminen 2001, verkar främja den pågående kvalitetsutvecklingen i fråga om kursplanering och utvärdering, men mycket är ändå beroende av den enskilda lärarens engagemang och möjligheter, liksom av studenternas intresse.

Rekommendationer

Institutionen befinner sig i början av en utvecklingsfas, där man bygger en lokal forskningsmiljö. Det är tydligt att ledningen är medveten om denna situation och har vidtagit ett antal åtgärder för att förstärka forskningsanknytningen i grundutbildningen och för att utveckla en lokal forskarmiljö. Två forskningsplattformar har etablerats och en professor har anställts för att samordna och leda forskningen. Behovet av att förstärka forskningsmiljön kommer dock att fordra en fortsatt nedsättning av undervisning i tjänsten för att lärare ska kunna disputerat och meritera sig forskningsmässigt. Det behövs också en fortsatt satsning på rekrytering av forskningsmeriterade lärare, särskilt inom i redovisning och ekonomistyrning.

Organisationen är alltför komplex och ansvarsfördelningen alltför spridd. Förslagsvis kan man ta bort ett led genom att slå samman ämneskollegier med pedagogisk ledning och forskningsledning.

Oklarheterna kring innehållet i direktmarknadsföringsprogrammet bör redas ut, varvid det kan bli aktuellt att ändra namn på programmet.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Ledningen av institutionen utövas, under högskolestyrelsen och rektor, av institutionsnämnden, där prefekten är ordförande. Institutionsnämnden består av sex ledamöter varav tre lärarrepresentanter, tre företrädare för studenterna samt en representant från den administrativa och tekniska personalen.

I januari år 2002 ersätts institutionsnämnden av en institutionsstyrelse, där prefekten är föredragande. Förutom prefekten är den nya styrelsen sammansatt av en extern ordförande och ytterligare en extern ledamot, fyra lärarrepresentanter av vilken en också är ledamot i styrelsen för Textilhögskolan, tre studeranderepresentanter och en representant från administrationen. I styrelsen ingår också en ledamot från institutionsstyrelsen på Bibliotekshögskolan. Styrelsen ska främst arbeta med strategiska frågor och budget samt fatta beslut om frågor som beretts i olika arbetsgrupper.

Studierektor har ett övergripande ansvar för grundutbildningens utveckling, kvalitet och samordning. En forskningsledare har ansvar för forskningens kvalitet, inriktning och samordning. En intendent har ansvar för hela institutionens administrativa och ekonomiska rutiner och en kontaktsekreterare har ett operativt ansvar för omvärldsrelationer. Vidare finns det en utbildningsledare för varje utbildningsområde med ansvar för dess innehåll och struktur. Det operativa ansvaret för utbildningsadministrationen har i större utsträckning delegerats till fast anställd administrativ personal – en administratör för varje utbildningsområde/program. Organisationen inrymmer också ämneskollegier under ledning av en ordförande som ansvarar för den akademiska och pedagogiska utvecklingen inom respektive ämne. De företagsekonomiska ämnesområden som ingår i ekonomernas ämneskollegium är redovisning, ekonomistyrning, K/I och finansiering, organisation samt marknadsföring. I organisationen ingår också ett forskningsråd som under ledning av institutionens professor behandlar forskningsfrågor.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Grundutbildningen är fokuserad till utbildningsprogram inom ämnena företagsekonomi och (affärs-) informatik. Ämnena utgör basen för tre olika magisterprogram med företagsekonomisk inriktning, nämligen Dataekonomutbildningen, Ekonomutbildningen och Ekonomutbildningen med inriktning mot direktmarknadsföring. Utbildningarna vilar på vetenskaplig grund, är yrkesinriktade och har utvecklats i samverkan med yrkeslivsföreträdare. Utöver detta ger institutionen företagsekonomi upp till magisternivå inom Textilhögskolans textilekonomutbildning samt företagsekonomikurser på Ingenjörshögskolans affärsingenjörsutbildning.

De fördjupningsinriktningar i företagsekonomi som erbjuds inom ramen för magisterutbildningarna ger kompetens inom avgränsade verksamhetsområden. Dessa är: ekonomistyrning med controllerprofil, kostnads-/intäktsanalys och finansiering, marknadsföring/direktmarknadsföring, organisation och management samt redovisning/externredovisning.

Målen

De övergripande målen med programmen är att ge studenterna såväl akademiska som yrkesinriktade kunskaper i företagsekonomi, så att de kan utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt till frågeställningar inom både arbets- och samhällslivet. Utbildningarna avser att utveckla färdigheter hos studenterna som förbereder dem för kvalificerade arbetsuppgifter och ansvarsbefattningar inom företag och förvaltning. Genom att ha en tydlig forskningsanknytning syftar utbildningarna vidare till att erbjuda studenterna goda möjligheter till ämnesmässig fördjupning och specialisering inom enskilda företagsekonomiska kunskapsområden samt att förbereda dem för forskarutbildning i företagsekonomi.

Infrastruktur

Vid tiden för utvärderingen pågick en utbyggnad av högskolans lokaler och ett nytt bibliotek planeras. Detta är en anpassning till den planerade expansion av helårsstudieplatser som budgeterats för institutionen. De nya lokalerna är moderna, fräscha och utformade för att passa olika pedagogiska former. En av salarna är försedd med utrustning för tekniskt avancerade framställningar och videokonferenser. I de nybyggda lokalerna inryms också ett medielaboratorium med 180 datorarbetsplatser, nätverkslaboratorium och språklaboratorium. Där kan institutionens studenter utföra sina olika uppgifter och projekt. Det är öppet dygnet runt med service dag- och kvällstid. Den totala datortillgången ger cirka sex studenter per dator beräknat på institutionens samtliga studenter.

I biblioteket finns det enligt årsredovisningen för år 2000 cirka 280 läsplatser och tre datasalar med drygt 50 datorer att arbeta vid samt ytterligare 20 datorer för sökning i kataloger och databaser. Utöver detta finns åtta grupprom med datorer för studenternas egna arbeten. Biblioteket täcker det företagsekonomiska ämnet relativt tillfredsställande i de egna samlingarna och kan även beställa fram facklitteratur som är viktig för studenternas arbete inom ramen för kurser och examensarbeten. Studenterna har i viss utsträckning möjlighet att låna kurslitteratur på biblioteket i låneperioder om två veckor.

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	526	628	502	582

Registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	975	1007	1083	1116
Kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	539	556	629	653
Registrerade på C-nivå i ämnet	353	251	218	223
Registrerade på D-nivå i ämnet	148	125	121	119

Institutionen har ett gott rekryteringsunderlag och har hittills inte haft några problem med att rekrytera studenter till sina utbildningar. Studenternas allmänbildning och förkunskaper i framför allt matematik och språk, liksom studiemotivationen, är ibland anledning till oro bland lärarna. Detta gör det i vissa fall svårt för lärarna att upprätthålla både en god kunskapsnivå och en god genomströmning i utbildningen.

Lärarna

Inom företagsekonomiämnet finns 26 lärare varav 11 lektorer. På hela institutionen är 9 administratörer anställda. Bland lektorerna finns 1 professor, anställd på 60 procent. Professorn är forskningsledare och ägnar hela sin arbetstid åt forskning i företagsekonomi och ledning/samordning av institutionens forskning. Bland övriga lektorer finns 4 ekonomie doktorer varav 1 har 25 procent anställning, 1 filosofie doktor med 50 procent anställning samt 4 odisputerade varav 1 med 25 procent anställning. Av övriga lärare är 12 adjunkter och 3 doktorander. Sammanlagt tjänstgör disputerade lärare med 1,3 heltidsekvivalenter i grundutbildningen, odisputerade lektorer 1,9, adjunkter 5,25 och doktorander 0,55. Många av lärarna har gedigen erfarenhet från näringslivet. Ingen av de tre heltidsanställda disputerade lektorerna är docentkompetenta.

Lärarna har 20 procent av arbetstiden avsatt till kompetensutveckling, primärt för att underhålla befintlig kompetens. Medel för forskning söks sedan utöver dessa 20 procent. Odisputerade lärare uppmuntras att påbörja och slutföra forskarutbildning. För att möjliggöra forskarstudier kan lärare söka nedsättning av tjänst med upp till 50 procent. Högskolan i Borås erbjuder årligen lärarna utbildning i högskolepedagogik.

Undervisning och examination

Antal lärarledda timmar per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Lektioner	Uppsatshandledning
Ekonomistyrning				
1–40 p.	5		3	
41–60 p.	5	2		1
61–80 p.	4	2		1
Kostnads/Intäktsanalys och finansiering				
1–40 p.	6		5	
41–60 p.	5		1	1
61–80 p.	5	1		1
Marknadsföring				
1–20 p.	5	2		
21–40 p.	5	1		
41–60 p.	6			1
61–80 p.	5	2		1
Organisation och management				
1–20 p.	5	3		
21–40 p.	5	2		
41–60 p.	3	2		1
61–80 p.	3	3		1
Redovisning				
1–20 p.	5		5	
21–40 p.	5	1	3	
41–60 p.	4	3		1
61–80 p.	6	2		1

Ekonomiutbildningarna inleds med en gemensam 5-poängskurs i företagsekonomi. I denna kurs varvas företagsekonomiska teorier med praktik på företag, och studenterna skriver en rapport om sina företagserfarenheter. Inför läsåret 2001/02 erbjuds nyantagna studenter även att delta i introduktionskurser i grundläggande redovisning, matematik och praktisk datoranvändning om de saknar tillräckliga förkunskaper i detta. Man vill lyfta fram att man har valt att inte skära ned på lärarnas undervisningstid. På C- och D-nivå prioriteras undervisning i seminarieform.

Utvecklingen av pedagogiken inom institutionen är sådan att allt fler lärare går ifrån traditionell katederundervisning. I stället eftersträvar de hög studentaktivitet så att studenternas initiativ kan tas till vara och så att ansvaret för studierna/utbildningen delas mellan studenter och lärare. Fokus ligger på rapportskrivande samt diskussioner och studentföreläsningar i seminarieform. Seminarierna är utformade så att studenterna ska tillämpa den kunskap de utvecklar i mötet med litteraturen. Studenterna får genom ett kontinuerligt skrivande möjlighet att reflektera över egna erfarenheter och utveckla en förmåga att problematisera och motivera egna teori- och begreppsval samt analysera relevanta problem- och frågeställningar. I denna typ av pedagogisk utveckling prövas en form av examination som sker kontinuerligt under kursernas gång med individuella uppgifter och gruppuppgifter, vilka utöver sin funktion som en form av kunskapskontroll även utvecklar studenternas självständiga och reflekterande tänkande.

Under det pågående profileringsarbetet har diskussioner kring den pedagogiska grundsynen intensifierats. Undervisningen, främst på fördjupningsnivå, ska vara baserad på en pedagogik som använder sig av exempel och fallstudier i dialogform. Genom denna pedagogik är det meningen att institutionen ska utveckla ett kompetens- och kunskapsutbyte mellan Högskolan i Borås och näringslivet i Sjuhäradsbygden. Institutionen vill erbjuda programstudenterna en utbildningsform där företag och andra organisationer blir viktiga arenor för ett meningsfullt lärande och där studenterna bereds tillfälle att praktiskt tillämpa och pröva de teoretiska kunskaper och färdigheter de utvecklar under sin akademiska utbildning. Studenterna skriver C- och D-uppsatser tillsammans två och två. Det ges inte någon B-uppsatskurs på B-nivån.

Nationell och internationell samverkan

Institutionen samverkar med andra universitet och högskolor inom grundutbildningen och inom ett par forskningsprojekt. Några exempel på samarbetspartner är Handelshögskolan i Göteborg, Växjö universitet, Linköpings universitet, Humanistiska fakulteten i Göteborg och Högskolan i Trollhättan/Uddevalla.

Samverkan sker även med gymnasieskolor i Sjuhäradsbygden och Göteborgsregionen för att stimulera fler gymnasieelever till högskolestudier och vidga rekryteringen från studieovana miljöer. Institutionen är också en aktiv part, tillsammans med lokala företagsrepresentanter, i en referensgrupp som medverkat i utvecklandet av en ny profilerad entreprenörsutbildning vid en av stadens gymnasieskolor.

När det gäller den tredje uppgiften har institutionen utvecklat ett samarbete med företag och förvaltningar för att ge både studenter och lärare en kontinuerlig förtrogenhet med aktuella omvärldsfrågor. Vid uppbyggnaden och genomförandet av Ekonomutbildningen med inriktning mot direktmarknadsföring har institutionen samverkat med Svenska Postorderföreningen och Posten.

Annat viktigt samverkansmedel är fadderverksamheten som är ett av institutionens strategiska medel för att skapa ett nätverk av relationer med näringslivet. Fadderföretag erbjuds en möjlighet att genom studenternas arbete få tillgång till aktuell kunskap och också etablera goda kontakter med potentiella framtida medarbetare. En stor del av studenterna genomför sina examensarbeten i samverkan med företag och organisationer i regionen.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Utresande studenter	22	56	35	33
Inresande studenter	22	31	27	26

Samtliga programstudenter erbjuds möjlighet att studera utomlands under en termin under våren i årskurs 3 eller hösten i årskurs 4. För att möjliggöra detta har institutionen genom internationaliseringsarbete etablerat kontakter med universitet och högskolor i Europa, Australien, Nya Zeeland, Singapore och USA. Med dessa internationella samarbetspartner har institutionen ingått bilaterala avtal samt nätverksavtal om studentutbyte, liksom avtal inom ramen för Erasmusprogrammet, som ingår i det europeiska utbytesprogrammet Socrates.

Institutionen har också genom sin internationaliseringsgrupp etablerat rutiner för att kunna erbjuda inkommande och utresande studenter en god service. Internationaliseringsgruppen sköter den operativa verksamheten kring studentutbytet och arbetar huvudsakligen med information om utlandsstudier, godkännande av kursval och administration kring tillgodoräknande av kurser.

Våren 2001 har ett avtal ingåtts mellan ett antal universitet i Europa om ett gemensamt internationellt magisterprogram (ett år) i redovisning och finansiering. Studenter erbjuds möjlighet att läsa in sitt magisterår genom att följa ett antal kurser på olika universitet, varav Högskolan i Borås är ett. Samarbetspartner är bl.a. Université Pierre Mendès – Ecole Supérieure des Affaires de Grenoble, Frankrike; Universiteit Gent, Belgien, och Università degli Studi di Napoli, Federico II, Italien.

Institutionen har sökt medel och planerar för ett mer fördjupat samarbete med bestämda universitet i Europa som omfattar såväl studenter som lärare och forskare, och som även har en praktisk bas genom att vara knutet till en viss bransch eller motsvarande. Som en modell för hur ett sådant samarbete kan äga rum nämns det redan påbörjade samarbetet med universitetet i Lille inom direktmarknadsföring.

Kvalitetsarbete

Institutionen har under våren 2000 vidareutvecklat sitt kvalitetsutvecklingsprogram som avser en treårsperiod och bygger på högskolans övergripande kvalitetsprogram och Högskoleverkets allmänna kvalitetskriterier och anvisningar för ”det goda lärosätet”. En viktig aspekt i kvalitetsarbetet har varit att utveckla ett enhetligt system för beräkning och uppföljning av timresurser till olika kurser. Ett nytt system som införts under året ger viss resursförstärkning till alternativa pedagogiska former och kursvärderingar.

En utvärderingspolicy tillämpas från och med höstterminen 2001 och föreskriver utvärdering dels av terminskurser, dels av utbildningsprogram. I utvärderingen av utbildningsprogram ingår både kursutvärderingsrapporter från kursansvariga lärare och en omfattande enkätundersökning bland studenterna i årskurs 2 och 4. Utvärderingen av utbildningsprogrammen genomförs årligen och administreras av studierektor. Utvärderingspolicyen betonar studenternas ansvar att aktivt medverka i utvärderingsprocessen och lärarnas ansvar att samarbeta vid utvärderingen och aktivt förbättra utbildningen samt ledningens ansvar att nödvändiga förbättringar kommer till stånd. Under 1999 genomförde Högskolan i Borås studien ”Vart tar våra studenter vägen?”, som vände sig till alla studenter som påbörjade programstudier 1994.

Jämställdhetsaspekten är viktig i institutionens kvalitetsarbete, och man arbetar för att uppnå en jämn könsfördelning både bland personal och studenter. Vid tiden för utvärderingen är institutionens prefekt, intendent och blivande studierektor kvinnor, liksom två av de fem utbildningsledarna. Inom ekonomiutbildningarna är könsfördelningen jämn, men i lärarkåren är männen överrepresenterade liksom i utbildningsråden. Samtliga utbildningsadministratörer är kvinnor. Institutionen uppmuntrar kvinnliga lärare att forska och meritera sig till högre tjänster, och administratörerna ges utökad ansvar och högre lön.

Institutionen har relativt många studenter och lärare med invandrarbakgrund. Två av dessa lärare har ingått i institutionens ledningsgrupp, en som studierektor och en som utbildningsledare. Vid högskolan finns en pedagog som har i uppgift att stödja färdighetsutveckling i svenska språket hos studenter och lärare/forskare som har annat modersmål än svenska.

Forskarutbildning

Borås högskola saknar forskarutbildning, men institutionen har ett antal doktorander anställda som är inskrivna vid andra lärosäten och som undervisar inom grundutbildningen och forskar på Borås högskola. De doktorander som anställs måste passa in i utbildningsprofilerna. Doktoranderna finansieras bl.a. av KK-stiftelsen och NUTEK.

Högskolan Dalarna (HDa)

Avdelningen för ekonomivetenskap

Företagsekonomi är ett av fyra ämnen inom avdelningen. De övriga är nationalekonomi, industriell ekonomi och statistik. Undervisning och forskning bedrivs huvudsakligen vid Campus Borlänge.

Bedömarens intryck

Självvärderingen innehåller inte mycket av ekonomiska uppgifter. Vissa kvantitativa upplysningar saknades för 2000. Omorganisation angavs som skäl. Ekonomisk beskrivning och uppdatering av t.ex. antal registrerade på olika nivåer erhöles dock efter besöket i form av komplettering. Relationerna mellan ämnena företagsekonomi och industriell ekonomi (ibland benämnt produktionsökonomi) framgår inte helt klart i självvärderingen. Det gäller bl.a. lärarnas tillhörighet.

Organisationen är svårtolkad, och bedömaregruppen ställer sig frågande till om den är ändamålsenlig för att utveckla utbildning och forskning i företagsekonomi. I självvärderingen uppges avdelningen ha ansvar för 3–4 program och medverka i ytterligare ett program. Programansvariga utses dock av campusnämnden. Relationerna mellan programansvariga samt ledningen för avdelningen och ämnet företagsekonomi förefaller något oklara vad gäller befogenheter och resurser. Högskolans beslutsgång präglas av centralstyrning, där avgörande beslut fattas av campuschef, campusnämnd och rektor. Avdelningens prefekt saknar i stort sett rätt att besluta om avdelningens ekonomiska åtaganden.

Att upprätthålla senior forskarkompetens uppges i självvärderingen vara ett mål för ämnet. För undervisning finns dock, efter avdrag av tjänstledigheter, endast 2 doktorer, varav 1 (docent) i organisationsteori och 1 i marknadsföring, samt ett flertal adjunkter. För undervisning i ekonomistyrning utnyttjar företagsekonomi vetenskapligt kompetenta personer, bl.a. en docent i produktionsökonomi. Företagsekonomi är i hög grad beroende av ett fåtal personer med vetenskaplig kompetens. Problemen avseende lärare i redovisning och finansiering uppfattas som akuta. Lärarkompetensen måste i sin helhet förstärkas. Möjligheter att forska för att nå licentiat- eller doktorsexamina förefaller vara svåra att utnyttja för flertalet av adjunkterna p.g.a. de har omfattande undervisning. Totalt ska ett 20-tal lärare undervisa och examinera på mer än 40 kurser i dels de fem programmen, dels fristående kurser på det tekniska området.

Studenterna föreföll nöjda med undervisningens kvalitet. Däremot är organiseringen av kurserna inte tillfredsställande. Innehållet i kursbeskrivningarna och den administrativa hanteringen av när kurser ges uppvisar i dag brister. Sådana administrativa problem kan bero på att arbetsbelastningen är hög för lärarna samt att undervisning och administrativ planering är åtskilda. Utbildningen är i stor utsträckning fokuserad på organisation, då ämnets docent har sin vetenskapliga verksamhet inom detta delområde. Flertalet studenter är dock huvudsakligen intresserade av redovisning, ett delområde där ämnet saknar disputerade lärare med egen vetenskaplig aktivitet. Bedömaregruppen ställer sig frågan om det finns kompetens att ge redovisningskurser på C-nivån och att examinera uppsatser med den inriktningen. Kurser på den nivån uppgavs även inom några andra delområden lida brist på påbyggnad och vetenskaplig fördjupning utöver vad som förekommit på B-nivån. Brist på kompetens och låg forskningsaktivitet hos lärarna kan ha fått sådana konsekvenser. Studenter med t.ex. redovisningsinriktning väljer i många fall att fullfölja studierna på C- och D-nivå vid andra lärosäten.

Den studiesociala gemenskapen bland studenterna är en av ämnets styrkor, liksom att studenter av kommunala bostadsbolag garanteras bostad i och med att de antagits. Att få en egen lägenhet

ansågs av flera studenter vara ett bra sätt att kunna flytta hemifrån och skapa sig ett nytt socialt umgänge.

Vad gäller lärarnas möjlighet till kompetensutveckling och egen forskning finns ekonomiska resurser, något som bedömargruppen ser positivt på. Det är dock svårt för lärarna att i verkligheten kunna ta ut den medgivna tiden, då undervisning måste prioriteras. För forskning krävs längre sammanhängande perioder för att sådant arbete ska bli effektivt.

Rekommendationer

Ansvar för och beslutanderätt i program-, kurs- och ekonomifrågor bör flyttas från högre beslutande instanser ner till avdelningar och program. Det förefaller inte rimligt att beslut i t.ex. kurs- och litteraturfrågor fattas i en campusnämnd (uppfattad som fakultetsövergripande). En sådan nämnd har sannolikt inte nödvändig ämneskompetens inom berörda kurs- och programområden. Skapande av t.ex. en grundutbildningsnämnd skulle ge utrymme för decentralisering av frågor från campusnämnden och därtill ge studenter större inflytande. Reella möjligheter att få gehör för synpunkter och driva frågor med direkt anknytning till kursverksamheten är viktigt.

En anpassning av lokaliteter så att flera grupparbetsrum skapas för studenter är en angelägen fråga. Likaså borde högskolans satsningar på nya lokaler kunna ge utrymme för undervisningslokaler som är lämpade för de former av undervisning som utnyttjas.

Samverkan internt inom högskolan bör kunna förstärkas väsentligt. Det förefaller som om de två campus (Borlänge och Falun) arbetar isolerade från varandra. Varken lärare eller studenter uppger att det förekommer några mer utvecklade kontakter. Extern samverkan med statliga myndigheter (Banverket, Vägverket), kommun och landsting samt det privata näringslivet kan med fördel förbättras.

Den internationella samverkan bör utvecklas. Inresande studenter kommer mest från Finland och öststaterna, medan utresande studenter har önskemål om studier i engelskspråkiga länder. Ämnet har vissa ansatser till samarbete som kan utvecklas.

Att anställa fler disputerade lärare samt att ge adjunkterna reell möjlighet att avlägga åtminstone licentiatexamen är nödvändigt för att stärka den vetenskapliga kopplingen på grundutbildningen. Förbättrad vetenskaplig kompetens bör premieras. Brist på disputerade lärare gör att ämnet ännu inte är redo att ge magisterexamen med ämnesdjup.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Högskolan Dalarna består av tre kunskapsmiljöer, Campus Borlänge, Campus Falun och Dalacampus. Vid Campus Borlänge och Campus Falun finns vardera en campusnämnd. Campusnämnderna har i uppgift att säkerställa verksamhetens akademiska kvalitet beträffande forskning, forskarutbildning och grundutbildning. Det finns tio ämnesavdelningar inom Campus Borlänge, och en av dessa är avdelningen för ekonomivetenskap. Avdelningen rymmer fyra discipliner: företagsekonomi, industriell ekonomi, nationalekonomi och statistik.

Avdelningen för ekonomivetenskap har en avdelningsledare och ämnet företagsekonomi har en ämnesansvarig. Det finns också en ämnesansvarig för industriell ekonomi som tillika är forskningsledare. Ämnet har också en forskningsledare för organisationsområdet. Ämnet avser rekrytera/utse forskningsledare också i marknadsföring och redovisning. Varje program har en programansvarig. Ämnesgruppen i företagsekonomi har regelbundna ämnesmöten, i regel månadsvis. Därutöver sker institutions/avdelningsmöten med övriga ämnen på avdelningen. Utöver de 18 anställda inom ämnet brukar även personal som inte är fast anställd delta i ämnesmöten.

Företagsekonomikurser ges inom ett flertal olika program. Programansvariga beställer kurser av ämnesansvarig som planerar kurserna och tar kontakt med kursansvariga lärare.

Nya utbildningsprogram kan initieras av olika personer; campuschef, avdelningschef, programansvarig, ämnesansvarig eller lärare/forskare vid högskolan. Förslag till nytt utbildningsprogram diskuteras i ämnesgruppen och om denna grupp ställer sig positiv till förslaget kommer beslut om startande av nytt program att fastställas i utbildnings- och forskningsnämnden vid högskolan.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Avdelningen för ekonomivetenskap ansvarar för utbildningen inom flera program: Ekonomiprogrammet, Ekonomiprogrammet med inriktning entreprenörskap och industriell ekonomi. Även programmet för turism- och resandevetenskap har i huvudsak företagsekonomi som fördjupningsämne på C-nivån. Hösten 2001 tillkommer två nya ekonomiprogram; ett med inriktning mot nationalekonomi samt ett internationellt ekonomiprogram – det europeiska ekonomiprogrammet. Utöver dessa startas hösten 2001 ett kurspaket om 80 poäng inriktat mot handelsnäringen. Företagsekonomi har flera lärare med näringslivserfarenhet.

Målen

Ämnet har inte redovisat någon målformulering.

Infrastruktur

Antalet studenter på A-kurser i företagsekonomi kan uppgå till över 300. Dessa studenter kommer inte enbart från ekonomiprogrammet utan även från turism- och samhällsvetarprogrammet och systemvetenskapliga programmet. När studentantalet överskrider 90 utnyttjas Teknikdalens aula, vilken har 280 platser. På grund av brist på stora undervisningslokaler delas vissa kurser upp på flera grupper. När det gäller mindre lokaler med 30–60 platser, finns oftast lediga utrymmen. Samtliga lokaler är byggda runt 1990 och mycket fräscha. Vid uppsatsarbete och PM-skrivande, vilket framför allt sker i perioden april–maj, uppstår ofta brist på datorer och skrivare. Det är möjligt att dessa problem kommer att minska i framtiden, då många studenter kommer ha tillgång till egen datorutrustning.

Biblioteksresurserna har tidigare varit bristfälliga, men en förbättring har skett under de senaste åren. Numera finns möjligheter för studenter att komplettera kursböcker med annat kursmaterial, såsom olika vetenskapliga tidskrifter i företagsekonomi. Biblioteket erbjuder även goda litteratursökningsmöjligheter, och ett flertal vetenskapliga tidskrifter är tillgängliga via bibliotekets fulltext-databaser.

Studenterna

Antal registrerade helårsstudenter i grundutbildningen

Studenter	1997	1998	1999
Antal registrerade på grundutb. totalt	298	266	301
Antal registrerade på C- och D-nivå	100	96	91
Antal kvinnor i grundutbildningen	58 %	62 %	63 %

Det går inte att bedöma hur många nybörjare som registreras i ämnet eftersom många läser enstaka kurser och sedan fortsätter i andra ämnen. Antalet som läser någon kurs i företagsekonomi uppgår till flera hundra.

Lärarna

Personalen inom företagsekonomi/industriell ekonomi består av 18 tillsvidareanställda lärare. Av dessa är 4 disputerade varav 2 med docentkompetens (1 tjänstledig). 2 är licentiater varav 1 har lektorstjänst och 1 adjunktstjänst. Det finns också 2 odisputerade lektorer varav 1 är tjänstledig medan övriga 10 har adjunktstjänster. 3 doktorander är verksamma i ämnet, varav 1 har anställning vid Arbetslivsinstitutet. Utöver dessa engageras regelbundet 10–15 externa lärare varav vissa är disputerade och någon har professorskompetens. Det absoluta flertalet av dessa har arbetslivserfarenhet från privat och offentligt näringsliv. Övriga har grundexamen och är i huvudsak anställda som adjunkter. Av dessa bedriver 6 forskarutbildning. Ämnet eftersträvar att samtliga tillsvidareanställda lärare ska undervisa på alla nivåer från A till C. Möjligheterna till kompetensutveckling är goda.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Kursnivå	Föreläsningar	Seminarier	Individuell	Annat
1–40 p.	6–7	2–3	1	0,0
41–80 p.	5–6	2	1–2	0,0

Utbildningen i företagsekonomi består av ett stort antal ämneskurser. Inom ekonomiprogrammen och turismprogrammet ges kurser på A-, B- och C-nivå. Ett antal kurser på D-nivå erbjuds också. I ekonomiprogrammet läser samtliga ett 20-poängs A-block första året bestående av grundläggande ekonomistyrning 5 p, marknadsföring A 5 p, extern redovisning 5 p. och organisation A 5 p. På B-nivån erbjuds sex kurser varav två är valbara. På C-nivån erbjuds för närvarande 14 kurser varav samtliga är valbara. Utöver dessa erbjuds ett antal fristående kurser. Inom avdelningen för ekonomivetenskap finns ämnena industriell ekonomi och företagsekonomi. Dessa ämnen har gemensam personal. I många fall är det möjligt att tillgodoräkna sig kurser i industriell ekonomi som företagsekonomi och vice versa. Högskolan Dalarna har i dag inte rättigheter att delge magisterexamen i företagsekonomi. De studenter från Högskolan Dalarna som läser vidare till magisternivån väljer oftast Uppsala universitet eller Högskolan i Gävle.

Forskningsanknytningen sker genom lärarnas/forskarnas deltagande i grundutbildningen. Studenter som skriver PM eller C-uppsats kan ibland erbjudas uppsatsämnen som anknyter till pågående forskningsprojekt. Undervisningsformerna är huvudsakligen de gängse, dvs. främst föreläsningar inför grupper av varierande storlek och därutöver handledning, seminarier och räkneövningar. En diskussion om mer interaktiva datorbaserade undervisningsmoment pågår. I några kurser finns t.ex. helt datorbaserade ”duggor”.

Den vanligaste examinationsformen är skriftlig tentamen, antingen i form av mitterminstentamen och sluttentamen eller endast en tentamen i slutet av kursen. Andra examinationsformer är inlämningsuppgifter, kortare uppsatser som seminariebehandlas och muntlig tentamen. En tendens är att examinationen förskjuts från skriftliga sluttentamina till förmån för andra examinationsformer. Detta gäller framför allt C-nivån.

På C-nivån väljer ungefär hälften av ekonomstudenterna kurser inriktade mot redovisning medan resterande fördelar sig tämligen jämnt mellan organisation och marknadsföring. Andelen studenter som tar ut examen är besvärande lågt.

Nationell och internationell samverkan

Då avdelningens forskningsverksamhet inom ämnet är av ringa omfattning är även det externa samarbetet mindre omfattande. Inom fältet organisationsteori och arbetsorganisation finns samverkan med flera forskningsinstitut: ett samverkansprojekt med Arbetslivsinstitutet, ett tillsammans med SLU i Uppsala och Garpenberg avseende arbetsvetenskap samt ett i samarbete med FENIX och CMTO avseende arbetslivsfrågor.

Inom handeln har ett större projekt kring kompetensutveckling av personal inom handelsnäringsringen, främst i detaljistledet, initierats. Ämnets närmaste samarbetspartner är Handelsutredningsinstitut, HUI. Inom marknadsföring sker forskningssamverkan rörande strategiska nätverk omfattande stora företag inom olika grenar av processindustrin samt små och medelstora företag som vidareförädlar processindustrins produkter. Denna verksamhet sker i samarbete med bl.a. Mithögskolan. Dessutom finns samverkan med Uppsala universitet och Linköpings universitet genom de doktorander som är inskrivna där.

Under senare delen av 90-talet har ett flertal projekt genomförts rörande ökad internationalisering av ekonomprogrammet. En klar trend är att fler och fler studenter från ekonomprogrammet vill läsa utomlands, ofta ett helt läsår. Engelskspråkiga länder är klart populärast. Många studenter har de senaste åren valt att studera i Australien. Under detta läsår läser 13 studenter från Finland vid Högskolan Dalarna, och under det förra läsåret ingick 2 studenter från St. Petersburg. Ännu har ingen av studenterna vid Högskolan Dalarna deltagit i detta utbyte.

För att bättre förbereda studenterna för den ökade internationaliseringen erbjuds studenterna att under det första studieåret delta i kursen Engelska för ekonomer. Kursen ges på kvartsfart och ger 10 poäng, och intresset för denna kurs har varit mycket stort. För de utländska studenterna som söker till Högskolan Dalarna ges ett antal kurser på engelska på B-, C- och D-nivå i företagsekonomi.

Kvalitetsarbete

Ekonomprogrammet har sedan höstterminen 1999 ett kvalitetsråd, vars syfte är att förbättra och utveckla utbildningen inom programmet. Rådet träffas vid fyra olika tillfällen under läsåret, varvid pågående kurser utvärderas och diskuteras. Om skäl finns kan synpunkter från rådet delges kursansvariga ännu när kursen pågår, varvid läraren har möjlighet att vidta förändringar. Kvalitetsrådets synpunkter kompletteras även med kursutvärderingar vid kursens slut, där alla som deltar i kursen har möjlighet att avge en bedömning av kursen. Högskolans ekonomistuderande har en aktiv ekonomförening, BOEKON (Borlänge Ekonomförening) som samverkar med avdelningen för olika aktiviteter.

Ambitionen är att kursutvärdering ska göras av samtliga kurser. Ämnet bedömer att 70–80 procent av samtliga kurser blir skriftligt utvärderade. I en del fall är deltagarna på en kurs mycket få, t.ex. på vissa C- och D-kurser, vilket medför att det inte är meningsfullt med skriftliga kursutvärderingar. I dessa fall ersätts den skriftliga utvärderingen med en diskussion med gruppen i slutet av kursen. Utvärdering av kurser och kursstruktur på ekonomprogrammet sker ofta internt inom lärargruppen, och dessa värderingar sker vanligtvis på ämnesmöten med företagsekonomigruppen. Minst en gång per läsår har ämnet ett avdelningsmöte där programutvärdering finns med på dagordningen. Under de senaste åren har ett utvecklingsarbete skett vid avdelningen och inom eko-

nomprogrammet. Under de två närmaste åren kommer fler kurser att utvecklas för de nystartade programmen inom handel och europeiska förhållanden.

Forskarutbildning

Avdelningen för ekonomivetenskap saknar magisterexamensrätt med ämnesdjup i företagsekonomi. Formellt finns vid avdelningen tre doktorander i företagsekonomi/industriell ekonomi, varav en har anställning vid ALI. Dessa forskarstuderande är inskrivna vid Uppsala universitet, Stockholms universitet, KTH och Linköpings universitet. Doktoranderna deltar i undervisningen 20–30 procent av sin tjänst, medan övriga forskarstuderande fullgör merparten av sin tjänst i undervisningen. Viss handledning utförs av institutionens egna forskare.

Högskolan i Gävle (HiG)

Institutionen för ekonomi

Institutionen för ekonomi är en av sju institutioner vid Högskolan i Gävle. Institutionen består av ämnena företagsekonomi, nationalekonomi och juridik. Ämnet företagsekonomi har examensrätt på magisternivå. Ämnet upptar ca 70 procent av institutionens planeringsram uttryckt i helårsstudenter, vilken budgetåret 2001 var 1 250 stycken.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingsrapporten framstår som grundligt genomförd. Av rapporten framgår att det finns vissa organisatoriska problem vid institutionen. Dessa hänger till stor del samman med den expansion som företagsekonomiämnet och institutionen genomgått under senare år.

Infrastrukturen på institutionen är överlag tillfredsställande. I självvärderingsrapporten påpekas dock att biblioteket är inrymt i moderna men för små lokaler.

Utbildningen i företagsekonomi som bedrivs på institutionen kan beskrivas som allmän, inriktad på bredd snarare än på specialisering. Temat ”företagsutveckling” som anges i självvärderingsrapporten kan mer ses som en ambition inför framtiden än en specifik profil i dagsläget. Lärarna i ämnet ges en tämligen stor frihet att själva utforma kurser. Denna frihet kan i det närmaste betraktas som en metod att motivera lärarna till en extra insats under en stor arbetsbörda.

Den expansion ämnet genomgått under senare år har skapat problem i hanteringen av examensarbeten. Det ökade antalet studenter har bl.a. medfört vissa svårigheter att garantera kvalitetskraven. För närvarande pågår dock en uppstramning av examensprocessen ur ett kvalitetsperspektiv.

Vid platsbesöket kan bedömarna konstatera att närvarande studenter inte anser att kursutvärderingssystemet fungerade tillfredsställande men att detta till stor del kompenseras av den goda kontakt och närhet som institutionen erbjuder. Studenterna betonar den trevliga miljön, det positiva bemötandet och den stora flexibiliteten.

Ämnesföreträdarna ser avsaknaden av forskarutbildning som ett problem. De diskussioner som förs om forskarutbildning med högskolorna inom Bergslagen går långsamt enligt dem. Ämnesföreträdarna menar att rätt till egen forskarutbildning är viktig för utvecklingen. Vid institutionen finns aktiva forskare och seminarieverksamhet i företagsekonomi.

Rekommendationer

Bedömargruppen föreslår att det genomförs en allmän översyn av beslutsstrukturen vid institutionen för att klargöra ansvarsområden. I självvärderingsrapporten påpekas det att gällande matrisorganisation uppfattas som obalanserad. Ett sätt att förtydliga ansvarsfördelningen är att föra över ansvar för programmen till institutionen.

Institutionens profil och kursutbud uppfattas av bedömargruppen som något yviga. Att i viss mån strama upp utbildningen på A- och B-nivå för att göra den mer enhetlig och överblickbar bör övervägas.

Den pågående uppstramningen av examensarbetsprocessen bör fortgå. Det föreligger bl.a. behov av ett tydligare vetenskapligt inslag i metodkursen samt en tydligare koppling i denna till studenternas uppsatsarbeten. Inslagen av forskningspresentationer bör även kunna ökas i undervisningen.

Arbetsbelastningen för en del av lärarkåren framstår som stor. Att konsolidera lärarsituationen är därför ett prioriteringsområde. I första hand innebär det att ge icke forskarutbildade lärare möjlighet att utveckla forskningskompetens. I andra hand bör man försöka stimulera till annan kompetensutveckling för adjunkter som inte önskar forskarutbilda sig.

Bedömargruppen konstaterar utifrån dessa förutsättningar att ambitionen att erhålla forskarutbildning inte är aktuell. I stället bör samverkan, särskilt regionalt, stärkas och utvecklas. Förutom samverkan med universitet och högskolor i regionen finns även möjligheter till samarbete i det direkta närområdet, t.ex. med lantmäteriet och Institutet för bostadsforskning.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av en prefekt, som också är ordförande i institutionsstyrelsen. För varje ämne finns en ämnesavdelning som leds av en ämnesföreträdare.

Företagsekonomiska ämnesavdelningen är uppdelad i tre lärarlag med inriktning mot organisation, ekonomistyrning och marknadsföring. Lärarlagen leds av en examinator/studierektor. Respektive lärarlag svarar i praktiken för huvuddelen av de uppgifter som ligger på ämnesavdelningarna enligt högskolans arbetsordning.

Programmen på Högskolan i Gävle ingår i en särskild programorganisation. Frågor angående programmen beslutas av grundutbildningsnämnden. Institutionerna svarar för genomförande av beställda kurser.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Ämnet företagsekonomi ingår i ca 25 procent av högskolans program och är huvudämne i Ekonomiprogrammet, Miljö-kommunikation-ekonomiprogrammet, YTH-Administration och ekonomi och Fastighetsmäklarprogrammet.

Företagsekonomi som utbildningsämne hålls samman på A- och B-nivå. På C- och D-nivå finns möjlighet för de studerande att profilera sina kursval med inriktningar mot internationella marknader, redovisning och revision, organisation samt fastighetsföretagande.

Målen

Studierna i företagsekonomi vid institutionen ska ge kunskaper och färdigheter som förbereder för yrkesverksamhet inom ekonomistyrnings-, marknadsförings- och organisationsområden. Tonvikten i kurserna ligger på högskolelagens direktiv att utveckla de studerande när det gäller självständighet, kritisk bedömning, problemlösning och förmåga att följa kunskapsutvecklingen.

I självvärderingsrapporten anges vidare att det gemensamma, övergripande målet för ekonomiprogrammet är att ”stimulera de studerandes vilja och förmåga att starta, driva och förändra företag”. Forskningen i företagsekonomi vid institutionen ska således ha en inriktning mot temat företagsutveckling.

Infrastruktur

Inflyttning i högskolans lokaler har skett efter hand sedan 1995. Den senaste, nya byggnaden togs i bruk under hösten 2000. Tillgången på lärosalar, från små seminarierum till stora samlingsalar, är tillfredsställande. I högskolan finns två telebildstudior vilket har stor betydelse för den distansutbildning som ämnet företagsekonomi bedriver.

Svagheten i infrastrukturen på Gävle är biblioteket, som är inrymt i moderna men för små lokaler. Främst är det antalet läsplatser (125, dvs. ca 1 per 45 helårsstudenter) och datorer (fyra) för sökning i bibliotekets katalog som är otillräckligt. En utbyggnad av biblioteket planeras och beräknas vara klar 2004. En satsning på att utöka litteraturbeståndet pågår även.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	H -97	V -98	H -98	V -99	H -99	V -00	H -00	V -01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	658	627	884	721	1 149	755	1 157	719
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	1 000	924	1 193	1 156	1 532	1 267	1 699	1 354
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	132	94	90	164	119	186	156	241
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	122	188	124	210	159	179	215	286
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	52 %	50%	53 %	56 %	54%	55 %	56 %	56 %

Som framgår av tabellen har institutionen haft en ökning av antalet registrerade per termin sedan höstterminen 1997.

Studenterna har överlag nödvändiga förkunskaper. Kunskaperna i svenska språket är dock ibland bristfälliga. En ökad heterogenitet i studentgruppen skapar ett växande krav på individuell anpassning av undervisningen.

Den dominerande studerandevolymen avser grundkurserna på A- och B-nivå, som svarar för ca 80 procent av volymen. Profilkurser på C- och D-nivå omfattar sålunda 20 procent av volymen helårsstudenter.

Lärarna

Ämnesavdelningen för företagsekonomi har 34 lärare anställda. Av lärarna har 11 doktorsexamen, varav 5 är docentmeriterade. 4 lärare har licentiatexamen. Dessutom är ca 25 personer engagerade som tillfälliga lärare samt ett 10-tal som assistenter. De tillfälliga lärarnas insatser kan variera från att ansvara för en kurs, till mindre kursavsnitt. Enstaka gästföreläsare förekommer dessutom. De

senaste åren har också allt fler studenter på C- och D-nivå engagerats som assistenter och amanuenser. Lärartillgången är i dag tillfredsställande inom organisationsområdet, medan det finns för få fast anställda lärare inom marknadsföring och ekonomistyrning. Sex lektorat i företagsekonomi utlystes senvåren 2001.

Möjligheten att forska regleras i ett lokalt arbetstidsavtal. En universitetslektor ska i ett flerårsperspektiv ha minst 20 procent forskning eller kompetensutveckling i sin tjänst. Utrymmet för en adjunkts kompetensutveckling ska vara lägst 10 procent.

Eftersom högskolan expanderat snabbare än lärarekryteringen kunnat ske, har den reella kompetensutvecklingen i stort varit beroende av de enskilda lärarnas ork och initiativ.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar (i klocktimmar)	Seminarier	Uppsats- Handledning	Annat (specificeras)
Grundkurs i redovisning/ ekonomistyrning	5,4	–	–	3,7 (övningar)
Grundkurs i marknadsföring	5,6	1,4	–	–
21–40 p.	4,3	2,75	–	4 (övningar i ekonomistyrning)
41–60 p.	5,1	2,15	3,2	1 (PM-handledning ekonomistyrning)
61–80 p.	3,45	1,85	3,2	–

Grundsynen på lärandet är problemorienterad och aktivitetsbaserad. Det innebär att allt mindre relativ vikt läggs på litteraturtentamen och alltmer på diskussion av fall och hantering av aktivitetsbaserade uppgifter. En orsak bakom denna utveckling är den relativt omfattande distansutbildningen inom företagsekonomi. Sedan ett par år utvecklas distansutbildningen alltmer med stöd av datorkommunikation, vilket ställer krav på förändrade läroformer.

Undervisningsgruppernas ökade storlek de senaste åren har gjort att kontakten mellan lärare och studerande försämrats. Gävle satsar därför på undervisning i seminariegrupper, vilket resulterat i försök att använda ny teknik för repetitiva, högfrekventa arbetsinsatser. Alla kurser har t.ex. egen webbplats där scheman, exempel, seminarieunderlag osv. läggs ut.

Det finns också ett stort intresse i lärargrupperna för utvecklingsfrågor kring lärande och pedagogik. I Gävle Case Forum arbetar man med hantering av fallstudier. En annan grupp har arbetat mycket med användning av tele- och datorkommunikation.

Nationell och internationell samverkan

Ämnesavdelningen är aktiv inom konsortiet Svensk Distanshögskola, där samverkan sker med Örebro universitet, Blekinge tekniska högskola, Mitthögskolan och Utbildningsradion. I dag omfattar distansutbildningen ca 21 procent av antalet HÅS och 30 procent av antalet studerande individer (genomsnitt för riket ca 18 procent). Distansutbildning når studerande i 87 kommuner.

Samverkan med externa organisationer ingår i samtliga forskningsprojekt. Uppdragsutbildningen har en budgeterad volym på ca 1 miljon kronor under 2001. Uppdragen omfattar insatser i första hand åt stat och kommun.

Samverkan med övriga högskolor i Bergslagen sker gällande entreprenörutbildning (UBSE, Uppsala Bergslagen School of Entrepreneurship). Centrum för entreprenörskap i Uppsala har en ledande roll. Det nära avståndet till Uppsala har gjort att flera lärare vid Uppsala universitet fort-löpande medverkar i undervisning och handledning på Ekonomiprogrammet. Gävles koppling till fastighetsfrågor (genom lantmäteriet och byggforskningen) har också gjort det naturligt att ha särskilda kontakter med KTH. Genom kopplingen till företagsekonomi vid KTH:s institution för byggd miljö (BMG), som sedan den 1 januari 2001 ingår i HiG:s organisation, har det funnits ett samarbete kring forskarutbildning. BMG har haft en professur i företagsekonomi, som från den 1 juli 2001 har placerats inom ämnesavdelningen för företagsekonomi vid HiG.

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	10	14	31	47
Antal inresande studenter	12	22	32	29

Internationell samverkan i utbildningen sker genom lärarutbyte och genom anställningar. Så har under de senaste åren i regel två lärare varit på kortare utbytestjänst varje år och motsvarande lärare tjänstgjort vid HiG. Under 1999 gällde utbytet med lärare vid Mainz University of Applied Sciences, Tyskland, samt Aristotele University of Thessaloniki, Grekland. Återkommande besök av lärare från Sidney, Australien (miljöekonomi), och Minneapolis, USA (marknadsföring och statistik), förkommer. Det senare har avsett längre perioder med bl.a. ansvar för hela kurser i marknadsföring och i marknadsundersökning.

Kvalitetsarbete

De studerande finns representerade i institutionsstyrelsen och i programråd.

Kursvärdering sker efter varje kurs, i princip vid sista lektionstillfället. En standardiserad mall finns, men lärarna har möjlighet att välja andra mallar och göra egna tillägg. Kursvärderingarna genomförs på initiativ av kursansvarig och sammanställning sker på kansliet. Information går till lärarlag, institutionsstyrelse och prefekt.

Högskolan har totalt en god balans mellan könen. Särskilda genuskurser drivs på A- och C-nivå inom organisationsområdet. Distansutbildningen ses som ett sätt att söka nya studerandegrupper. Särskilda insatser för att främja den etniska mångfalden har inte gjorts ännu.

Högskoleverkets utvärdering uppges vara den fjärde utvärderingen på fem år. Förutom Nuteks/ Civilekonomernas utvärdering genomförde Lundaekonomerna en utvärdering som gjordes på uppdrag av högskolans grundutbildningsnämnd.

Forskarutbildning

Institutionen saknar formell forskarutbildning. Genom ett samarbete med den företagsekonomiska gruppen vid KTH:s institution för byggd miljö (BMG), som sedan den 1 januari ingår i Högskolan i Gävles organisation, har institutionen kunnat medverka i forskarutbildning. BMG:s professur har från den 1 juli 2001 placerats inom ämnesavdelningen för företagsekonomi på institutionen för ekonomi vid HiG. Diskussioner pågår också med SLU och Stockholm

universitet om ett samarbete för forskarutbildning. Ett antal doktorander är inskrivna vid andra institutioner, bl.a. vid Tekniska högskolan i Stockholm och vid SLU.

Högskolan i Halmstad (HH)

Sektionen för ekonomi och teknik (SET)

Sektionen för ekonomi och teknik är ny sedan januari 2000. Den tidigare ekonomiska institutionen integrerade då naturvetenskapliga och tekniska ämnen och program och blev en sektion för ekonomi och teknik (SET). Sektionen ger samtliga ekonomutbildningar på högskolan men också många av ingenjörsutbildningarna. Sektionen har magisterexamensrättigheter i ämnet företagsekonomi.

Bedömarens intryck

Sektionens självvärdering ger en bra beskrivning av verksamheten, det strategiska arbetet och visionerna vid sektionen. Arbetet med självvärderingen har letts av sektionens chef, och utöver denne har delar av studerandeavdelningens studentuppföljningar och studentkårens studentbarometer ingått i självvärderingen. En adjunkt har bidragit med uppgifter om internationaliseringen och studentrepresentanter har beretts möjligheter att lämna förslag och synpunkter i arbetets slutskede.

Den nya organisationen för sektionen för ekonomi och teknik är ändamålsenlig för det stadium i utvecklingen verksamheten befinner sig på. Integrationen av tekniska och ekonomiska ämnen har fått en lovande start och bl.a. öppnat nya perspektiv och möjligheter inom sektionen, t.ex. samarbeten mellan ekonomer och ingenjörer om innovation, produktutveckling och entreprenörskap.

SET:s profil och inriktning är väl förankrad i verksamheten. Utbildningen är i stort sett uppbyggd och expansionen har den senaste tiden skett genom ett större intag till fristående kurser i stället för genom en utökning av programmen. Kvaliteten på utbildningarna är god, särskilt vad gäller IT-programmet, Marknadsföringsprogrammet och Europaprogrammen. En viktig orsak till detta är man bibehållit en gruppstorlek om 30 elever per program.

Biblioteket är välförsett inom ämnet och servicen är god. Tillgången till datorer är mindre god, liksom tillgången på läsplatser och grupprum.

Sektionen utgör ett bra exempel på hur nyantagna studenter kontaktas och hur utexaminerade studenter följs upp. Nyantagna studenter kontaktas av äldre studenter per telefon innan de börjar sin utbildning för att ge dem information om studierna och högskolan.

Lärarkapaciteten är hårt belastad av undervisning och administration samt av ökade krav från studenter och arbetsgivare. De nya studentgrupperna ställer inte bara krav på gedigen ämneskunskap utan även krav på pedagogisk och administrativ skicklighet. Det är positivt att de flesta lärarna inte bara arbetar i Halmstad utan också bor där, vilket minskar risken att högskolan förlorar kompetensen. Det finns en upplevd press såväl hos sektionsledningen som hos ett antal äldre lärare (adjunkter) med många års undervisningserfarenhet att dessa lärare nu i mogen ålder bör genomföra forskarutbildning.

SET:s eftersträfvade pedagogik med lärarledd undervisning i mindre grupper försvåras av de knappa ekonomiska och personella resurserna. Studentvolymen har tredubblats under de senaste tio åren och lärarnas undervisningsbörda är på gränsen för deras kapacitet. Då en alltför stor andel av handledningen av uppsatser utförs av adjunkter, som saknar egen forskarerfarenhet, är det

tveksamt om problematisering av ämnen, metod- och teorianvändning sker på tillfredsställande akademisk nivå. Sektionens anvisningar för uppsatser på B-, C- och D-nivå är dock bra. D-nivån speglar den lokala forskningen.

En av utmaningarna för den nya organisationen är att förena en allmän utbildning bestående av program och fristående kurser på framför allt A-, B- och C-nivå med en högt specialiserad forskning. Detta innebär bl.a. att högt specialiserade forskare har mindre möjligheter att undervisa inom sitt ämne, vilket i huvudsak kan ske på D-nivå i liten omfattning men även i viss mån på C-kurser. En lektor kommer därmed att få huvuddelen av sin tjänst i form av undervisning i andra ämnen än forskningsämnet, främst på de mer allmänna och elementära A- och B-nivå.

Sektionen har lyckats väl med att etablera ett internationellt studentutbytesprogram, och man har kommit i gång med ett lärarutbytesprogram. Det förra gäller speciellt Europaprogrammet och i viss mån Marknadsföringsprogrammet, men också den internationalisering som skett vid högskolan genom kurser i ämnet på engelska. Omfattningen av studentutbytet är bra för inresande studenter men liten för utresande studenter. Kontakterna och samverkan med näringslivet är väl utvecklade, mycket beroende på lärarnas yrkesbakgrund.

SET arbetar i rätt riktning när det gäller att bygga upp en lokal forskarmiljö och har kommit en bit på väg. En satsning görs sedan flera år på att etablera lokala forskningskompetenser inom ett antal nischoområden. Det främsta forskningsområdet är entreprenörskap/småföretagsekonomi med en professur (för närvarande vakant), några seniora forskare och ett antal forskarstuderande samlade i en lokal forskarmiljö. En forskningskompetens av mindre omfattning finns därmed inom finansiering, organisation och marknadsföring, men saknas inom redovisning. Gruppen har ett samarbete med andra högskolor och universitet genom forskningsnätverket Scandinavian Institute for Research in Entrepreneurship, SIRE.

Rekommendationer

Tillgången på datorer bör förbättras liksom tillgången till projektrum och läsplatser. Bibliotekets öppettider kan utökas, t.ex. genom att engagera studenter under helger och kvällar.

Resurstilldelningen bör ökas till kurserna på A- och B-nivå för att öka forskningsanknytningen och för att möjliggöra alternativa undervisningsformer.

Antalet studenter i uppsatsgrupperna på C-nivån bör minskas från tre till två personer, dvs. till samma antal som i uppsatsgrupperna på D-nivån.

Omfattningen av det internationella utbytet bör ökas genom fler utresande studenter från övriga program och fristående kurser samt genom utökat lärarutbyte.

Vissa odisputerade äldre och erfarna lärare (adjunkter) bör kunna undantas från kravet att ta en forskarexamen. De bör emellertid stimuleras att delta i forskarkurser inom de områden där de undervisar för att hålla sig à jour med utvecklingen inom ämnet och för att möjliggöra en ökad forskningsanknytning i undervisningen.

Forskarkompetensen bör utökas inom befintliga delämnena (marknadsföring, redovisning och finansiering samt organisation) genom rekrytering av fler forskande lärare eller genom utbildning av fler doktorer.

Sektionens organisation och beslutsstrukturer

Sektionen leds av en sektionschef under en sektionsstyrelse. En utbildningsledare har ansvar för den tekniska och naturvetenskapliga utbildningen, och en har ansvar för utbildningen inom

ekonomi. Utbildningsledarna ingår i en ledningsgrupp med bl.a. sektionschefen. I ledningen för varje program finns en studierektor. Den ämnesmässiga utvecklingen föregår i kollegiala ämnesgrupper. Protokoll från ledning och information om beslut förmedlas via studierektorsmöten, lunchmöten och intranätet. Sektionen har en särskilt utsedd informationsansvarig.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Innovation, handlingskraft, entreprenörskap och internationalisering är viktiga ledord för utbildningarna i företagsekonomi. Företagsekonomi ingår som huvudämne i fyra olika ekonomiprogram på 3–4 år samt i tre magisterprogram. De program där företagsekonomi ingår som huvudämne är: Europaekonomprogrammet, IT-ekonomprogrammet, Marknadsföringsprogrammet, Valfritt ekonomiskt program och Ekonomiprogrammet. I förhållande till övriga ekonomutbildningar betonar Ekonomiprogrammet kvantitativa metoder och nationalekonomi. Magisterprogram finns inom finansiering, internationell marknadsföring och strategisk ledning.

Målen

Sektionen har formulerat ett visions- och strategidokument. Av detta framgår att sektionens mål är att utbilda handlingskraftiga, kompetenta, efterfrågade, profilerade ekonomer med gedigna akademiska kunskaper och med en internationell prägel. I utbildningarna ska det finnas balans och samspel mellan teori och praktik. Sektionens avsikt har varit att formulera de övriga målen utifrån de mål som anges i högskolelagen och högskoleförordningen.

Ett mål av annan karaktär och mer kortsiktig natur är att fylla de utbildningsplatser man har på sektionen och nå takbeloppet. För att nå detta mål har man omfördelat platser från teknikprogrammen till de mer efterfrågade ekonomiprogrammen. Samtidigt är man restriktiv med att öka intaget av studenter på ekonomiprogrammen. Nyligen har man sagt nej till en ökning av platserna på IT-ekonomprogrammet.

Infrastruktur

Sektionen disponerar moderna och fräscha lokaler i två byggnader. Undervisningslokalerna är moderna med bra teknisk utrustning, men sektionen anser sig ha behov av ytterligare undervisningssalar. Sektionsledningen anser att infrastrukturen generellt sett stöder önskad pedagogik även om man behöver fler projektrum åt ekonomistudenterna. En flytt till gemensamma lokaler i en ny byggnad är planerad till hösten 2002.

Biblioteket ligger i nya, fräscha lokaler med grupprum, en tyst läsesal och ett stort antal läsplatser spridda över hela biblioteket. De vanligaste databaserna inom företagsekonomi och nationalekonomi finns att tillgå via bibliotekets hemsidor från alla datorer på skolan, dygnet runt. Biblioteket är öppet under dag- och kvällstid på vardagar, stängt helger. Biblioteket hjälper till att skaffa den litteratur som efterfrågas om den inte finns i samlingarna. Kurslitteratur finns i två exemplar, varav ett referensexemplar.

Studenterna

Antal registrerade studenter på grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	281	380	451	513
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	965	936	1 163	1 304
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	179	130	237	245
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	58	40	38	41
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	45 %	49 %	49 %	49 %

Studenterna är motiverade och duktiga och har generellt sett tillräckliga förkunskaper. Inom ekonomistyrning, redovisning och finansiering varierar dock kunskaperna i matematik så mycket att lärarna kan ha svårt att finna en nivå som passar alla studenter och ibland är tvungna att inledningsvis lägga undervisningen på en lägre nivå än de önskar. Studenternas kunskaper i svenska språket varierar likaså, och en del har brister i sin språkbehandling. Sektionen har uppmärksammat att alltför många studenter är yngre och kommer direkt från gymnasiet samt saknar arbetslivserfarenhet. Detta påverkar undervisningen eftersom sådana studentgrupper kan ha större behov av exemplifiering och konkretisering.

Lärarna

Vid tiden för självvärderingen finns 24 lärare på sektionen varav 3 är professorer (2 i företagsekonomi och 1 i arbetsvetenskap). Bland övriga lärare finns 4 ekonomie doktorer, 1 teknologie doktor, 2 ekonomie licentiat, 1 filosofie licentiat och 13 med ekonomisk grundexamen. Ungefär hälften av lärarna har inriktning mot redovisning och finansiering och hälften mot marknadsföring och organisation. Flera av lärarna har lång praktisk erfarenhet från näringslivet.

En av professorerna i företagsekonomi tjänstgör 50 procent av sin heltidstjänst på grundutbildningen och 10 procent på forskarutbildningen, resterande 40 procent ägnas åt egen forskning. Den andre professorn i företagsekonomi är adjungerad och ägnar hälften av sin 40-procentiga tjänst åt grundutbildningen och hälften åt forskarutbildningen. Professorn i arbetsvetenskap ägnar 30 procent av sin tjänst åt forskarutbildningen, 40 procent åt egen forskning och 30 procent åt administration.

Av de 24 lärarna är två vikarier och tre gästlärare. Dessa har heltidstjänster och tjänstgör huvudsakligen inom grundutbildningen.

Högskolan Halmstad har en policy som innebär att lärarna har rätt till en termins forskning/forskarutbildning i tjänsten för varje treårsperiod. Det motsvarar knappt 17 procent forskning per år, men man föredrar att cirka 50 procent tas ut när rätten utnyttjas. För att kunna utnyttja forskningstiden krävs att läraren kommer in med en projektansökan till sektionsledningen. Vid tiden för utvärderingen ägnar sig cirka tio lärare åt egen forskning mellan 10 till 50 procent. Lärarna kan ansöka om medel från sektionen för att gå kompetensutvecklande kurser, men de påpekar att det är svårt att få tid över till kompetensutveckling liksom till forskning. I övrigt har de möjlighet att regelbundet delta i högre seminarier.

Undervisning och examination

Redan före terminsstart kontaktas nyantagna studenter per telefon av äldre studenter som lämnar information och svarar på frågor. De nya programstudenterna startar sedan sina studier med en introduktionsvecka där de introduceras till akademiska studier, vetenskapligt tänkande, rapport-skrivning och datorsystem.

I genomsnitt ges nio till tio timmar lärarledd undervisning i veckan. Sektionens strategi är att det vetenskapliga och kritiska tänkandet ska prägla undervisningen redan från de första kurserna på A-nivån. I viss utsträckning undervisar därför forskarutbildade lärare redan på A-nivån, även om de aktiva forskarna i huvudsak undervisar på högre nivåer.

Studenternas förmåga till kritisk och självständigt tänkande tränas genom självständiga arbeten, främst PM och rapporter på A-nivån och uppsatser på B- och C-nivån samt PM och vetenskapliga artiklar och uppsats på D-nivån. I vissa delar av utbildningen förekommer även problem-baserad inläring. Metodkurser är viktiga inslag och många av arbetena ska försvaras på seminarier. Sektionen försöker att stimulera intresset för forskning genom att bygga upp kurser som direkt relaterar till den forskning som bedrivs av sektionens forskare. Särskilt magisternivån har en forskningsnära uppläggnings.

Examination sker vanligtvis med traditionell skriftlig tentamen. Det börjar emellertid också bli vanligare att examination sker genom författandet och försvarandet av projektarbeten och PM. I examinationen ingår såväl det skriftliga dokumentet som muntlig presentation och försvar. På vissa kurser ingår rollspel antingen som undervisningsmoment eller som en del i examinationen. Examination kan också göras av en affärsidé på en entreprenörskapskurs eller en marknadsplan på en marknadsföringskurs.

Studenterna skriver i regel C-uppsatser i grupper om tre personer i varje och D-uppsatser i par. Den individuella delaktigheten i arbetet kontrolleras vid handledning, planeringsseminarier och slutseminarium. Vid planeringsseminarier deltar minst två handledare och tre till fyra uppsats-grupper samtidigt.

Nationell och internationell samverkan

En lärare som har särskilt ansvar för att samordna arbetet med tredje uppgiften. Arbetet utförs i form av forskningsprojekt, uppdragsutbildning och studentprojekt. En särskild enhet på högskolan, näringslivsservice, förmedlar kontakter mellan företag och offentlig sektor och olika grupper inom högskolan. Det finns också en uppdragsutbildningsenhet som samordnar, administrerar och marknadsför högskolans utbildningar i samarbete med sektionerna.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Utresande studenter	44	46	90	90
Inresande studenter	36	27	37	40

En viktig del av tredje uppgiften är att stödja och underlätta studenternas övergång från studier till eget företagande. Denna verksamhet stöds av innovationsgruppen på högskolan. Inom ramen för detta stöd kan studenter få hjälp i form av lokaler och rådgivning under sex till tolv månader. Därefter är det tänkt att företaget ska vara bärkraftigt och kunna flytta in i företagsparken, Teknocenter.

Sektionen har arbetat med internationalisering sedan tio år, främst inom Europaekonomprogrammet, som startade 1992. Inom denna speciella variant av internationellt ekonomiprogram läser studenterna en till två terminer vid ett utländskt universitet, språkkurser i tyska eller franska eller företagsekonomikurser på dessa språk. Den internationella verksamheten har växt och omfattar i dag bilaterala eller multilaterala avtal med universitet i framför allt Europa, men också med universitet i USA. Därmed har även möjligheter skapats för studenter från övriga program att bedriva studier utomlands på engelska. Genom nära samarbete med utländska universitet har deras utbildningar synkroniserats med de svenska på ett sätt som gör det möjligt för både utländska och svenska studenter att få dubbla examina. Inom ramen för dessa avtal kan även lärarutbyten ske. Under höstterminen 2001 kommer 4 lärare att åka ut till partnerhögskolor. Utöver detta har 12 av sektionens anställda deltagit vid ett flertal internationella konferenser under det senaste läsåret, oftast med egna skriftliga bidrag.

Flera kurser ges på engelska vid sektionen, ofta med både utländska och svenska deltagare. På marknadsföringsprogrammet får studenterna tre månaders utlandspraktik i slutet av sin utbildning. Studenterna påpekar att sektionens förberedelser och arrangemang för praktik och studier i Tyskland, England och Frankrike är bra, vilket gör det lättare för dem att utnyttja möjligheten att praktisera eller studera där.

Kvalitetsarbete

Institutionen för ekonomi genomförde för två till tre år sedan ett kvalitetsarbete som inte fick så stor inverkan på verksamheten på grund av en omorganisation. I den nya organisationen har en ny kvalitetspolicy utvecklats som innebär en del kvalitetsförbättrande åtgärder under hösten 2001 och våren 2002.

Kursvärderingar utförs i slutet av varje kurs. Läraren delar ut en standardiserad blankett som studenterna fyller i och lämnar till sektionsssekreteraren som sammanställer resultaten. Materialet lämnas till studierektor som återkopplar resultatet till studenterna. Vid sidan av sektionens kursutvärdering kan läraren göra en egen utvärdering och uppföljning.

Sedan 1988 har högskolans studerandeavdelning följt upp alla studenter som har gått en linje eller ett program vid högskolan i Halmstad drygt två år efter avslutade utbildningar. Den senaste uppföljningen gjordes 2001.

Sektionen har två jämställdhetsansvariga som bevakar jämställdhetsfrågor. Sektionen strävar efter att ha en jämn könsfördelning både avseende lärare och studierektor/utbildningsledare. Inom ekonomiämnet är utbildningsledaren kvinna och två av fem studierektorer är kvinnor.

Forskarutbildning

Sektionen har inte examensrätt på forskarnivå men man anställer i genomsnitt en till två doktorander per år. De flesta av dessa doktorander är antagna vid företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet, men några är antagna vid företagsekonomiska institutionen vid Göteborgs universitet.

Genom ett samarbete med Växjö universitet och nätverksorganisationen SIRE ingår flera av sektionens doktorander i det europeiska doktorandsamarbetet "European Programme in Entrepreneurship and Small Business Management". Genom detta program har tre av doktoranderna deltagit i tre månaders forskarutbildning i Barcelona och tre i Växjö. Genom samarbetet inom SIRE har det varit möjligt att lokalisera forskarkurser till Halmstad.

Högskolan i Jönköping (HJ)

Internationella handelshögskolan – företagsekonomi

Högskolan i Jönköping är sedan 1994 en stiftelsehögskola. Utbildning och forskning i företagsökonomi bedrivs vid Internationella handelshögskolan i Jönköping AB (IHH), ett aktiebolag lett av en verkställande direktör. Vid IHH finns också ämnena nationalekonomi, statsvetenskap, juridik och informatik.

Bedömarens intryck

Självvärderingarna för grund- och forskarutbildningarna är mycket välgjorda. Rapporterna är avfattade på engelska. Ekonomin behandlas knapphändigt. Efter förfrågan vid besöket erhöles en del ekonomiska upplysningar.

Företrädarna för företagsekonomi har skapat en stark identitet och en dominerande ställning för ämnet inom handelshögskolan. Grundutbildningen har över tiden fått fokus på internationalisering och entreprenörskap.

Varje student tilldelas under de två första studieåren ett fadderföretag, som följs i olika kurser. Totalt skrivs åtta PM kring fadderföretagen. Uppföljningen av dessa PM ansågs kunna förbättras. För att värna det vetenskapliga förhållningssättet finns i utbildningen en metodstrimma kring vetenskapligt förhållningssätt som följer studenterna under fadderverksamheten. Efter årskurs 2 eller 3 ges varje student möjlighet att studera utomlands under 6–18 månader. Entreprenörskap, fadderföretagsverksamhet och möjligheterna till utlandsstudier är starka drivkrafter för studenterna att välja IHH. Den studiesociala miljön upplevs av studenterna som i huvudsak bra.

Bedömarens intryck att kurserna på D-nivå inte alltid har tydlig fördjupning. Kunskaper från C-nivån ska ligga till grund för kurser på D-nivån. Med ett flertal valbara kurser på C/D-nivå kan det bli fråga om mer breddning än fördjupning. Vad gäller uppsatsskrivande tillåts doktorander handleda studenter på C-nivå, men inte på D-nivå. Vetenskaplig metod för C- och D-uppsatser förmedlas av tre professorer.

Inom grundutbildningen finns en mix av erfarna och yngre lärare. En betydande del av undervisningen bedrivs av doktorander. Hittills har flertalet av dem som disputerat vid IHH stannat kvar som akademiska lärare. Miljön är uppenbarligen stimulerande. Lärarna har generös medgiven forskning i sina anställningar. Uppföljning sker genom årlig inrapportering av prestationer.

Doktorandernas undervisning är volymmässigt större än vad som föreskrivs i högskoleförordningen. En doktorandtjänst består av 70 procent forskning, 25 procent undervisning och 5 procent pedagogisk utveckling. Högskoleförordningen föreskriver att doktorander endast får ägna 20 procent åt bisyssla inom ramen för en doktorandanställning. Vid IHH kan en doktorand ett år öka sin undervisning för att sedan vara undervisningsfri när avhandlingen ska skrivas färdigt. Varje doktorand har för sin undervisning en "senior advisor" som inte är densamme som handledaren. Genom undervisningen och integrationen upplever doktoranderna sig mer som kollegor till än som underställda sina handledare. Individuella studieplaner för doktoranderna förekommer inte lika strikt som på statliga universitet och högskolor, där de utgör krav. Avsaknad av individuell studieplan kan möjligen skapa svårigheter om problem uppstår i relationen mellan handledare och doktorand, då doktoranden i realiteten är i underordnad ställning gentemot handledaren. Uppkomna problem förefaller dock ha lösts tillfredsställande ändå.

En nydisputerad vid IHH ska vara behörig för lektorat och förmedla sina forskningsresultat i undervisningen samt kunna bli fullvärdig medlem i forskarkollektivet och söka egna forskningsanslag. Under 2002 förväntas 8 disputationer äga rum. Om så verkligen sker är den använda

tiden från antagning till forskarutbildningen fram till disputation för forskarutbildningen tillfredsställande, med hänsyn tagen till den undervisning som krävts av doktoranderna.

Rekommendationer

Internationalisering är ett av flera motiv för studenter att söka sig till IHH. På sikt bör internationaliseringen öka på A- och B-nivå, där den i dag är begränsad. Fadderföretagsverksamheten avses förbättras genom att det geografiska underlaget för rekrytering av fadderföretag breddas. Vid sådan breddning uppstår dock konkurrens med andra högskolor och universitet om tillgång till och utnyttjande av företag. Uppföljningen av PM på fadderföretagen kan bli bättre. Frågan är om studenter inte borde växla företag efter t.ex. två terminer. Det kan bli alltför ensidigt att ha samma företag i åtta PM.

Forskningen inom traditionella företagsekonomiska delområden som ekonomisk analys och finansiering är relativt underordnad. På sikt bör dessa delområden stärkas, speciellt vad avser små och medelstora företag, för att bredda grund- och forskarutbildningen. Möjligen är de två delområdena sådana att rekrytering av utländska forskare till lärarkollegiet skulle kunna bli aktuell.

Doktorandernas situation vad gäller undervisning bör utredas av ledningen så att dessa följer Högskoleförordningens bestämmelser avseende individuella studieplaner och undervisningsåtaganden för doktorander.

När antalet professorer och lektorer ökar kan ämnet komma att ställas inför behov av förändring av forskarutbildningen mot mer traditionell form. Detta kan förberedas vad gäller utbudet av forskarkurser. Medverkan i internationella och nationella nätverk för forskarutbildning kan vara en lösning på sådana frågor.

IHH:s organisation och beslutsstrukturer

Inom IHH finns sju sektioner – redovisning och finansiering, nationalekonomi, EMM (Entrepreneurship, Marketing and Management), informatik, språk, juridik och statsvetenskap. Sektionerna verkar inom fyra grundutbildningsprogram i en matrisorganisation.

Det högsta beslutande organet för grundutbildningen är grundutbildningsrådet. Detta har ansvar för all grundutbildning inklusive examination och kvalitetssäkring och består av ledamöter från alla sektioner. Ledamöterna är antingen utbildningsansvariga vid någon sektion eller sektionschef. De fyra programansvariga är också ledamöter i grundutbildningsrådet. Detta har också som uppgift att fatta beslut i grundutbildningsfrågor av principiell karaktär och godkänna större förändringar i programmen.

Varje sektion leds av en sektionschef, i de flesta fall en professor. Sektionerna har ansvar för de kurser de ger. De fyra grundutbildningsprogrammen leds av programansvariga som har kvalitetsansvar för respektive program och som beställer kurser av sektionerna. Varje programansvarig fyller också rollen som studenternas ombudsman gentemot sektionerna och har mandat att kräva förbättringar av kurser som han eller hon anser har för låg kvalitet, eller i andra hand ändra kursutbudet till en annan sektions förmån.

Det finns två formella arenor för beslutsfattande inom forskarutbildningen inom IHH – fakultetsnämnd och forskningskollegium. Fakultetsnämnden beslutar om studiegångar för forskarutbildningen inom varje enskilt ämne med rätt att utfärda doktorsexamen. Fakultetsnämnden utser även fakultetsopponent och betygsnämnd vid disputation. Forskarkollegiet fattar beslut rörande antagning till forskarutbildningen, utser huvud handledare och biträdande handledare för varje nyantagen doktorand samt granskar kursernas innehåll och budgetar. Forskarkollegiet består

av all tillsvidareanställd disputerad personal och leds av en ordförande som har hjälp av en sekreterare.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Utbildningen i företagsekonomi är internationell till sin prägel (med 350 utbytesstudenter) och har en profil mot entreprenörskap och näringslivsförnyelse.

Målen

IHH:s främsta mål med utbildningen i företagsekonomi är att studenterna ska få djup kunskap kring de väsentliga delarna av ämnet för att förberedas för en framtid på en professionell arena. Att studenterna ska utveckla kritiskt tänkande och förmåga att lösa problem, individuellt och i grupp, är aspekter som genomsyrar alla kurser inom utbildningen. Grundutbildningen ska utveckla studentens möjligheter att följa ämnets framtida utveckling och förbereda dem för forskarutbildning, speciellt under det sista året. Grundutbildningen ska också bidra till en aktiv återkoppling till näringslivet.

Infrastruktur

IHH har tillgång till tre större undervisningssalar (med 90–350 platser). Dessa tillsammans med ett större antal reguljära undervisningssalar och seminarierum gör att tillgången på lokaler är god. Företagsekonomi har dessutom två seminarierum som är tekniskt anpassade för opposition på kandidat- och magisteruppsatser. IHH har tillgång till 170 datorplatser med hög teknisk standard för 1 600 studerande, vilket motsvarar en datorplats på nio studenter.

Högskolebiblioteket, som är gemensamt för tre fackhögskolor, har totalt ungefär 110 000 titlar. I biblioteket finns en av världens största samlingar av litteratur om entreprenörskap, innovation, ekonomisk och teknisk utveckling, småföretagande, ekonomisk tillväxt samt regional tillväxt.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

Kursnivå	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	941	956	1 069	1 225
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	1 430	1 632	1 801	2 092
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	277	365	388	259
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	325	390	394	470
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	40,7 %	43,0 %	44,4%	43,6 %

Studenterna i företagsekonomi anses väl förberedda för högskolestudier. Det som dock ofta saknas är goda kunskaper i moderna språk (inklusive svenska) och matematik. En annan aspekt är att få studenter har praktisk erfarenhet från näringslivet. För att råda bot på detta får varje student, under sina två första år, följa ett tilldelat fadderföretag genom regelbundna besök med tillhörande kursuppgifter för att få praktisk erfarenhet till den teoretiska undervisningen. Många

av studenterna som läser företagsekonomi är intresserade av entreprenörskap och har valt att läsa i Jönköping av denna anledning. Men det stora flertalet väljer IHH tack vare dess starka internationalisering.

Lärarna

IHH:s policy är att det endast ska finnas två kategorier av lärare – lärare med doktorsexamen och lärare som är forskarstuderande. Policyn fungerar huvudsakligen inom företagsekonomiämnet, men det finns några heltidsanställda lärare utan doktorsexamina. De undervisar främst inom delämnet redovisning. Den samlade undervisningstiden för de 28 forskarstuderandena i företagsekonomi motsvarar ca sex heltidslektorat. Genom IHH:s policy har lärare utan doktorsexamen 12,5 procent av sin arbetstid till kompetensutveckling, att disponeras individuellt (detta gäller inte forskarstuderande). Lektorer med doktorsexamen har 50 procent forskning inom sina anställningar, och forskare (med post doc-tjänster) och professorer kan disponera 50–70 procent av arbetstiden för forskning. IHH:s personal deltar mycket aktivt på nationella och internationella ämneskonferenser och konferenser rörande ämnets undervisning och forskning. Forskarstuderande har 25 procent undervisningsskyldighet. Professorerna ska medverka i grundutbildningen vid minst ett (normalt tre) tillfällen under varje 5-poängskurs. Under C- och D-kurserna är kontakterna mellan studenter och professorer särskilt frekvent eftersom dessa kurser oftast ges av en professor. Av IHH:s 7 professorer i företagsekonomi är tre kvinnor, en av dem dock enbart med 20 procent tjänstgöring.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Kursnivå	Undervisning	Seminarier	Uppsatshandledning
1–20 p.	6	4	
Grundkurs i redovisning	6	4	
Grundkurs i marknadsföring	6	4	
21–40 p.	6	3	
41–60 p.	6	2	0,5
61–80 p.	6	2	0,5

IHH:s grundutbildningsprogram består av två delar. De två första åren är utbildningen organiserad med obligatoriska kurser, medan studenten under de två sista åren kan välja fritt bland ett 20-tal kurser. Då IHH har en stor mängd utbytesstudenter ges de flesta av de två sista årens fria kurser på engelska. Av samma skäl ges i allt högre grad också kurser på grundnivån på engelska.

Alla kurser är halvfartskurser, vilket möjliggör att studenterna alltid läser två kurser parallellt. Tanken bakom detta är att studenterna ska få tillfälle att reflektera över innehållet i varje kurs. Systemet skapar också underlag för tematiska projekt över akademiska gränser. Stor vikt läggs vid att studenterna ska använda korrekt språk, både svenska och engelska. Resurserna för att stödja och granska studenternas språkbehandling används dock mest till det engelska språket. Tabellen ovan beskriver studenternas lärarledda undervisningstid.

Examination i företagsekonomi sker på flera sätt – salstentamina med eller utan flervalsalternativ, muntliga tentamina, inlämningsuppgifter, hemtentamina eller kombinationer av dessa. Ämnet

strävar efter att öka andelen muntlig examination och minska andelen salstentamen med flervalsoalternativ, i syfte att öka motivationen samt att mäta förståelse och inte enbart fakta.

Parallellt med de obligatoriska kurserna erbjuds studenterna ett antal workshops. Dessa omfattar bl.a. informationssökning, "datorskolan", muntlig och skriftlig framställning, företagskulturer, ledarskap, börsskola, optionsskola, nyföretagande samt litteratur och konst.

Nationell och internationell samverkan

Samverkan med det omgivande samhället sker främst via det stora antal fadderföretag som knyts till grundutbildningen för att studenternas ska kunna följa deras arbete. I dag har ämnet kontakt med 350 sådana företag. Ämnet planerar att tillsätta ett näringslivsråd. Uppdragsutbildning är ett annat område som ämnet är engagerat i och som omsätter 2 miljoner kronor. Överskottet kan användas till angelägen kursutveckling eller undervisning inom grundutbildningen, forskarstuderandes möjlighet att finansiera deltagande på konferenser etc. Uppdragsutbildningen bidrar på så sätt indirekt till delar av ämnets verksamhet. Det finns dock en intressekonflikt, då uppdragsutbildningen med finansiellt starka aktörer kräver de mest meriterade lärarna. Detta kan innebära att grundutbildningen får nöja sig med mindre erfarna lärare.

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	179	220	233	258
Antal inresande studenter	99	156	222	312
Antalet internationella partneruniversitet	100	137	175	190

Internationellt samarbete och utbytesstudier är ett starkt argument i den nationella konkurrensen. Inom det internationella ekonomiprogrammet och det dataekonomiska programmet reser 90 procent av studenterna ut som utbytesstudenter åtminstone en termin till någon av IHH:s nära 200 partneruniversitet.

Kvalitetsarbete

Det senaste året har kvalitetsarbetet i företagsekonomi fokuserat på att dels implementera den nya matrisorganisationen, dels följa upp och förbättra de befintliga kurserna. Att dokumentera ämnets kurser gör det lättare att i framtiden kunna få in nya lärare i undervisningen. Kursutvärderingar sker elektroniskt efter varje kurs, och en student får 20 gratis utskrifter i datosalen om kursutvärdering lämnas in. En av IHH anställd person sammanställer på grundutbildningsrådets uppdrag kursutvärderingarna. Samtliga kurser följs upp av grundutbildningsrådet samt av de två sektionerna. Om någon kurs får betyget 3,5 eller lägre av 7 möjliga poäng sker i samråd med grundutbildningsrådets ordförande, de kursansvariga och ett urval av ledamöter i rådet, en särskilt noggrann genomgång av kursen. Säkerställande av kursernas kvalitet sker också genom studenternas fria val av kurser de sista två åren. Valen utgör en kvalitetsmarkering. Rykten om dåliga kurser sprids snabbt. Den sektion som ansvarat för en sådan kurs måste förbättra sig för att inte förlora de resurser som antalet studenter genererar.

Forskarutbildning

Utbildningens profil och inriktning

IHH:s inriktning är uttalat internationell även i forskarutbildningen. En vision är att bli Europas ledande undervisnings- och forskningscenter för entreprenörskap och forskning kring förnyelse inom industri och handel.

Målen

Forskarutbildningen i företagsekonomi vid IHH ska ge de forskarstuderande sådan teoretisk och metodologisk skolning att de efter disputation självständigt ska kunna driva vetenskapliga projekt. Forskarstudierna ska ge förutsättningar för en fortsatt akademisk karriär eller en arbetslivskarriär. Forskningens inomvetenskapliga relevans ska vara hög, liksom relevansen för näringslivet och samhället i övrigt.

Ekonomi och infrastrukturen

IHH:s årsbudget består till hälften av externa medel och till hälften av statliga medel. Statliga medel finansierar 16 av totalt 28 doktorander i företagsekonomi. Ett mål är att 50 procent extern finansiering ska bibehållas, för att möjliggöra expansion inom forskning och forskarutbildning.

Varje doktorand har tillgång till en egen arbetsplats och enskild dator. De flesta har egna arbetsrum, men några få doktorander delar rum. Doktoranderna har självfallet tillgång till Jönköpings högskolas bibliotek på samma sätt som grundutbildningsstudenterna. En viktig del av infrastrukturen är den sociala miljön. En strävan är att fostra doktoranderna till att hjälpa och stimulera varandra. Eftersom de flesta doktoranderna arbetar i gemensamma större projekt underlättas detta.

Doktoranderna

Under 2001 är totalt 28 doktorander antagna till forskarutbildningen. För att bli antagen till forskarutbildningen krävs grundläggande behörighet till forskarstudier samt att sökande bifogar en redogörelse för varför den sökande vill bli antagen och vilken forskningsinriktning personen är intresserad av. För att bli antagen krävs att doktoranden bosätter sig i Jönköping. Tillsättning av doktorandtjänster sker alltid i konkurrens. Formellt beslut om antagning fattas av forskningskommittén. Doktorandtjänsterna utannonseras i media, och alla doktorander, med undantag av två utlandsfinansierade, är anställda vid institutionen.

Efter det första året (100 procent aktivitet) måste en doktorand ha klarat av forskarkurser motsvarande 40 poäng, därav minst hälften avseende obligatoriska kurser, för att få fortsätta på forskarutbildningen. Efter det andra året ska 60 forskarkurspoäng vara avklarade och doktoranden ska ha lagt fram en avhandlingsplan, en "research proposal" som är en central milstolpe. Den ska i detta läge ha blivit godkänd av forskningskommittén. Vid utgången av det fjärde året ska ett avhandlingsmanus vara klart. I dessa tidsangivelser har omfattningen av undervisningen inte beaktats.

Handledarna och lärarna

Till handledare utses någon av företagsekonomiämnets 7 professorer, 2 adjungerade professorer eller 8 lektorer. Varje antagen doktorand har två handledare – en huvudhandledare som alltid är minst docent och en biträdande handledare. Under de två avslutande åren tillkommer även en

extern tredje handledare. Då lektorer och doktorander ofta undervisar på gemensamma kurser inom grundutbildningen skapas en god interaktion de två grupperna.

Utbildning och examination

Forskarutbildningen i företagsekonomi består av två delar – forskarkurser på 80 poäng och avhandlingsarbete på 80 poäng. De obligatoriska kurserna består av teori- och metodkurser (vetenskapsteori, kvalitativ metod, kvantitativ metod och avhandlingsanalys) 20 poäng, ekonomisk vetenskapsgrund 10 poäng samt forskningsseminarium 5 poäng. Valbara kurser inom forskarutbildningen ges främst inom bl.a. entreprenörskap, innovation samt tillväxt i småföretag. En doktorand kan ha maximalt 45 poäng valbara kurser i sin forskarutbildning. Doktoranderna rekommenderas att läsa några forskarkurser på andra lärosäten för att vidga sina perspektiv och skapa forskningsnätverk. Varje forskarkurs utanför IHH måste vara godkänd av forskningskommittén för att en doktorand ska få tillgodoräkna sig den i sin forskarutbildning. Den huvudsakliga undervisningsformen inom forskarutbildningen är att doktorander får i uppgift att genom litteraturstudier analysera centrala frågeställningar för att sedan rapportera sina insatser genom uppsatser och/eller muntliga redovisningar. I kurserna ingår ett flertal forskningsseminarier som ägnas åt diskussioner och reflektioner kring olika teman i litteraturen.

Avhandlingsarbetet sker genom att doktoranden väljer att skriva en licentiatuppsats eller en doktorsavhandling. Licentiatuppsatsen motsvarar poängmässigt en halv doktorsavhandling. Doktoranderna uppmanas att undvika licentiatexamen och i stället fokusera på doktorexamen direkt. Tidsschemat blir snävt om doktoranden först skriver en licentiatuppsats och sedan en doktorsavhandling.

Nationell och internationell samverkan

Forskarutbildningen i företagsekonomi präglas av internationalisering. Merparten av forskarna är involverade i internationella forskningsprojekt. Systemet med att doktoranden under sina två sista år får en extern tredje handledare, som i många fall är från utlandet, bidrar också till internationaliseringen. Man har en hög frekvens av internationella, ofta återkommande gäster som berikar miljön. Sådana forskare blir ofta doktorandens tredje handledare. Varje doktorand finansieras för att kunna spendera 3–6 månader utomlands. Under år 2000 och kommande år vistades och kommer doktorander i ämnet att vistas vid Scancor, Stanford University, (två doktorander), Stellenbosch University, Cape Town, The Weatherhead School of Management vid Case Western University, UCLA i Kalifornien, University of Colorado i Boulder, University of Alberta i Edmonton m.fl. Flera professorer har under varierande tidsperioder vistats vid The Weatherhead School of Management, Case Western University, Queensland University of Technology, St: Mary's College of California och University of St. Gallen.

Företagsekonomi är en av sju medverkande partner i den nationella forskarskolan i management och IT. Flera doktorander och forskare inom ämnet deltar i den nordiska företagsekonomiska ämneskonferensen som arrangeras vart annat år.

Kvalitetsarbete

Företagsekonomi använder ingen formell metod för att utvärdera kurserna inom forskarutbildningen. Utvärdering sköts i stället informellt. En process har dock satts i gång för att formalisera utvärderingsmetoderna för forskarkurser.

Av de antagna doktoranderna har sju avbrutit utbildningen utan att avlägga några examina. Två av dem fick inte fortsatta anställningar som doktorander eftersom de inte nådde upp till de stipulerade poängkraven inom forskarutbildningen. De resterande fem fick anställningar inom det privata näringslivet och valde därför att hoppa av.

Ämnet funderar på att skapa en starkare formell struktur för att följa upp doktorandernas hela utbildning. Några dagar ska varje termin reserveras för dialog mellan doktorand och övriga aktörer inom forskarutbildningen. Syftet är att genom en tydligare struktur i samspelet mellan handledare och doktorand på ett mer aktivt sätt stödja doktorandens utvecklingsprocess.

Högskolan i Kalmar (HiK)

Handelshögskolan BBS (Baltic Business School): Företagsekonomi

Genom en omorganisation och flytt till nya lokaler hösten 2001 blev institutionen för ekonomi den nya handelshögskolan i Kalmar – Baltic Business School (BBS). BBS ger sex ekonomiprogram varav fem med företagsekonomi som huvudämne. Utbildningarna kan generellt beskrivas som ekonomiprogram med profilämne. BBS har rätt att utfärda magisterexamen.

Bedömargruppens intryck

På BBS har man arbetat med självvärderingen som en fortsättning på en redan pågående process av kvalitets- och utvecklingsarbete vid institutionen för ekonomi. I arbetet har såväl ledning, som personal och studenter från institutionen medverkat. Författare är institutionens funktionsansvariga och prefekten.

Bedömargruppens intryck är att organisation och beslutsstruktur är ett resultat av en väl förberedd och förankrad process där både ledning, personal och studenter medverkat. Den tidigare utbildningsorganisationen dominerar dock fortfarande, och den nya utökade forskningsbaserade organisationen, uppbyggd på professorer och ämnen, är inte genomförd ännu då flera ledande tjänster ännu inte är tillsatta. Det allmänna intrycket är ändå att institutionen fungerar bra och har goda förutsättningar för en fortsatt god utveckling. Det är positivt att institutionen i hög grad bestämmer över den egna verksamheten och har kontroll över den egna ekonomin.

Målen är tydligt formulerade och satsningen på BBS har givit företagsekonomiska institutionen en klar profil och en viss autonomi i förhållande till högskolan. Fokuseringen på program kan dock innebära en risk för att diskussion och utveckling av det företagsekonomiska ämnet kommer i skymundan i förhållande till diskussion och utveckling av program. Ett undantag är utvecklingen inom delämnet marknadsföring eftersom det finns en ämnesansvarig och en formell ämnesdiskussion. Den starkaste utbildningen är magisterprogrammet International Management. Bedömargruppen saknar organisationsteori på fördjupningsnivåerna och anser att BBS har forskarkompetens inom området som inte utnyttjas i grundutbildningen. En svaghet som finns i de olika utbildningsprogrammen är den märkbart grundna specialiseringen då de kurser som ska ge profilen och specialiseringen är få.

Den totala lärarkapaciteten är svag i synnerhet när det gäller antalet disputerade och formellt kompetenta lärare och handledare. Detta främjar inte god forskningsanknytning och akademisk nivå i undervisningen. Forskningsanknytningen på A- och B-nivå ger intryck av att vara låg. På C- och D-nivå anses lärarnas forskning vara integrerad i undervisningen, men det finns ett generellt behov av att stärka forskningsanknytningen i grundutbildningen.

Studenterna ger intryck av att vara nöjda med sina utbildningar och uppskattar skolans storlek, de nya lokalerna och den goda tillgången på datorer. De har bra inflytande i verksamheten och god kontakt med lärarna. De har också bra samarbete med fadderföretagen som ger dem möjlighet att tillämpa teorier i praktiken. Trots detta lockas många studenter att läsa D-nivån på något av de större universiteten för att de tror att det ger högre status hos arbetsgivarna och därmed större chans till bra arbete.

BBS internationaliseringsarbete ger ett gott intryck även om en del återstår innan internationalisering kan sägas karaktärisera verksamheten. Det är t.ex. stor obalans mellan utresande och inresande studenter. Trots bra möjligheter till utlandsstudier för BBS studenter är det få som utnyttjar dem.

Bedömargruppen tycker att det är ett bra initiativ att BBS knutit till sig både ett forskningsråd och ett näringslivsråd för att i samarbete med dessa utveckla verksamheten. Dessa råd kan vara till stor nytta med tanke på det stadium man nu befinner sig i arbetet med att gå från en utbildningsbaserad till en forskningsbaserad verksamhet samt i sin samverkan med det omgivande samhället. Ambitionerna visar att man strävar efter att företagsekonomi ska bli ett vetenskapsämne vid BBS.

Rekommendationer

Ska institutionen utveckla sin forskning inom företagsekonomi är fokus och samordning av ämnet och ämnesdelarna en viktig förutsättning. Man bör eftersträva forskningssamarbete och lärarutbyte med lärosäten i närheten, kanske först och främst Halmstad, Lund, Växjö (SIRE) och Jönköping.

Inom grundutbildningen borde man marknadsföra magisterinriktningen International Management bättre för att få in flera svenska studenter. Man borde också ta till vara den egna kompetensen inom delämnet organisation bättre i grundutbildningen samt konsolidera de lockande profilerna och det akademiska innehållet i utbildningarna.

För att öka internationaliseringen av något eller några program kunde man obligatorielägga minst en utlandstermin, t.ex. i form av språkstudier.

Kursutvärderingssystemet kan förbättras genom en ökning av engagemanget hos lärare och studenter.

Systemet med ”doktorandaspiranter” synes vara en god idé. Det är dock svårt att utvärdera, då det inte finns något program eller någon plan för vilken typ av anställning detta är och vilka arbetsuppgifter som de ska utföra. Man bör därför inom BBS mer i detalj tänka igenom syftet och funktionen med hur sådana assistenter knyts till institutionen.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Handelshögskolan BBS leds av en prefekt med ansvar för ekonomi, utbildningskvalitet och personal. Denne är underställd rektor vid Högskolan i Kalmar (HiK). Därutöver finns centralt på HiK en utbildnings- och forskningsnämnd som beslutar om nya program, interna forskningsmedel och ämnesbeskrivningar för professorer och lektorat.

Institutionsstyrelsen är representativt sammansatt av lärare, studenter och TA-personal och fungerar som ett rådgivande organ. Vidare finns en informell administrativ ledningsgrupp bestående av prefekt, studierektor, controller samt ekonomiansvarig.

Ytterst ansvarig för grundutbildningen är prefekten, men studierektor och programansvariga har verkställande funktion som ansvariga för utveckling och samordning av de olika utbildnings-

programmen. För varje program finns en programansvarig utsedd som tillsammans med studie-rektor och institutionsledning utvecklar programinnehållet. Utbildningsplaner behandlas först i institutionsstyrelsen, därefter i högskolans utbildnings- och forskningsnämnd. Det yttersta ansvaret för varje kurs ligger på respektive kursansvarig/examinator.

Till BBS har ett vetenskapligt råd knutits bestående av tio professorer från olika universitet, samt ett näringslivsråd med likaledes tio företagsledare på VD-nivå från svenska större företag. Dessa "advisory boards" tjänar som rådgivande, stöttande och kalibrerande instanser i olika framtidsfrågor.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Utbildningen är huvudsakligen inriktad på program. Fristående ämneskurser utgör endast en begränsad del. Ett vidare samhällsperspektiv, mångdisciplinära ansatser och ett stort intresse för IT-utvecklingen är viktiga riktmärken i positioneringen. Ett "core curriculum-program" är direkt riktat mot programstudenter och deras bredare medborgarkompetens.

I dag finns sex program om 120 eller 160 poäng, varav fem har företagsekonomi som huvudämne. Man kan generellt beskriva dem som "ekonomprogram med profilämne". De fem programmen är: Ekonomiprogrammet, Marknadsföringsprogrammet, Östersjöekonomiprogrammet, Turismprogrammet och Musikindustriprogrammet.

Målen

Tanken som har lett fram till BBS är att institutionen ska bli den nya internationella handelshögskolan i Kalmar med specialfokus mot handel, affärer och turism i Östersjöområdet. Målet är att ha en etablerad och respekterad roll bland akademiska, moderna managementutbildningar inom och utom landet.

Det gemensamma målet för programmen är att erbjuda en på vetenskaplig grund baserad utbildning som utvecklar studentens förmåga att självständigt lösa problem och göra självständiga och kritiska bedömningar.

Riktlinjer för positioneringen av företagsekonomiämnet omfattar ett vidare samhällsperspektiv, mångdisciplinära ansatser och ett stort intresse för IT-utvecklingen. Dessa grunder sammanfattas i frasen "Fair Management and Sustainable Economies" avsedd att tjäna som ett vägledande kunskapsideal inom BBS.

Strategin för utbildningen de närmaste åren är att fortsätta satsningen på sökbara program samt att slutföra utbyggnaden av utbildningsprogrammets fjärde år med fler magisterprogram för att kunna behålla fler av de studenter som börjat studera vid skolan. Denna strategi överensstämmer också med satsningen på utökad forskningskompetens.

Infrastruktur

BBS har under sommaren 2001 flyttat in i nyrenoverade lokaler i Kalmar. De huserar där tillsammans med institutionen för medievetenskap och journalistik. I byggnaden finns också olika företag och en hotell- och konferensanläggning. Det finns god tillgång på föreläsningssalar, undervisningssalar, seminarierum och grupprum. I samtliga undervisningslokaler finns datorer, och i de stora salarna finns det videoprojektor och DVD-spelare. Den största föreläsningssalen rymmer cirka 120 personer och när det behövs större lokaler hyr man det från övriga högskolan

eller från den konferensanläggning som är inrymd i byggnaden. Studenternas tillgång till datorer är mycket god och det går cirka 2 studenter på varje dator. Datorerna finns utplacerade i korridorer såväl som i de öppna gemensamma utrymmena och i för grupparbete praktiskt utformade datorsalar. BBS studenter har tillgång till högskolans gemensamma bibliotek men har också ett eget tidskriftsbibliotek, där man satsat på vetenskapliga tidskrifter och bibliografiska referensverk inte minst i digital form. Högskolans bibliotek ligger cirka 1 400 meter från BBS och har öppet vardagar mellan 08.00 och 22.00 samt lördagar mellan 11.00 och 15.00.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå ¹	382	503	548	557
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	688	777	820	853
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	114	118	102	91
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	27	28	36	43
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	63 %	65 %	64%	60 %

Företagsekonomi 1–20 p. (samtliga registrerade både på program och fristående kurser inklusive distanskurser 1–10 p. samt 11–20 p.)

Förkunskapskraven för de studenter som antas har i stort sett varit oförändrade. Ändå upplever många lärare att den genomsnittlige studenten är sämre förberedd för högskolestudier än för bara fem år sedan. Dessutom upplever man att studenters inställning till högskolestudier förändrats då en del är mindre motiverade till egna ansträngningar och har en mera instrumentell syn på sina studier. Konsekvenserna blir att undervisningsnivån har satts under press på vissa kurser. Det ställs krav från studenterna på enklare litteratur och mera undervisning. Om man ska vidmakthålla de krav man ställer på studenterna innebär det sämre genomströmning och vidare sämre ekonomi.

Studenternas inflytande sker genom att institutionens studenter utser en styrelse för institutionens studentförening, Kalmar ESS. Tre av föreningsstyrelsens medlemmar sitter i institutionsstyrelsen, där bl.a. utbildningsplaner och kursplaner beslutas på institutionsnivå. Alla utbildningsplaner beslutas även i högskolans utbildnings- och forskningsnämnd där studenter från studentkåren finns med.

Lärarna

BBS har 14 fast anställda lärare och 3 lärare anställda på timmar inom ämnet företagsekonomi. Av de 14 anställda lärarna är 3 disputerade varav 1 docent, 3 filosofie magistrar varav 1 doktorand, 1 ekonomie magister och 7 filosofie kandidater. Av de 3 anställda på timmar är 1 gästprofessor, 1 docent och 1 filosofie kandidat. Dessutom har 8 internationella lärare och gästföreläsare bidragit i magisterprogrammet Leadership and international management. Rekrytering pågår av ytterligare 3 lektorer samt 2 professorer.

Lärarnas möjligheter till egen forskning regleras i arbetstidsavtalet. För adjunkter avsätts 15 procent och för lektorer 20 procent av tjänsten för forskning och kompetensutveckling. Utöver detta kan forskningsmedel sökas internt eller externt. Dessutom har externa medel använts inför uppgraderingen av forskningen för att lektorer temporärt ska kunna öka forskningsandelen till 50 procent och för att komma i gång med att söka egna externa forskningsmedel.

Det är svårt för lärarna att utnyttja de 15–20 procenten som arbetstidsavtalet medger på ett effektivt sätt. I de flesta fall prioriteras kursernas tidsmässiga planering före forskningen. Arbetstidsavtalet medger att forskningstiden kan sparas så att lärarna vart tredje år kan få nedsättning med 45 till 60 procent för forskning. Övrig kompetensutveckling för lärarna sker genom kurser i t.ex. engelska och Östersjökunskaper, pedagogik, data och informationssökning.

Undervisning och examination

Antal lärarledda timmar per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsatshandledning
1–20 p.	5	1	
Grundkurs i redovisning	5	1,5	
Grundkurs i marknadsföring	5	1	
21–40 p. kurser	5	2	
21–40 p. uppsats		0,5	1
41–60 p. kurser	4	2,5	
41–60 p. uppsats		0,5	1,0
61–80 p. kurser	5	4	
61–80 p. uppsats		0,5	2,0

Sammanlagt ges cirka 20 timmar handledning för en C-uppsats och 30 timmar för en D-uppsats inklusive seminarier. Studenterna skriver vanligtvis uppsats två och två. Alla nyantagna studenter erbjuds introduktion till bibliotek, datorer och studieteknik.

Den vanliga undervisningen på A-nivån kompletteras med praktikfall på företag. Alla studenter tilldelas fadderföretag som utgör ett genomgående praktikfall inom de företagsekonomiska disciplinerna, organisation, marknadsföring och ekonomistyrning samt även inom profilämnena. Förutom de tentamina som ingår på de olika kurserna på A-nivån krävs också en rapport där de olika företagsanknutna uppgifterna sammanställs och redovisas både skriftligt och muntligt. Samarbetet med fadderföretagen fortsätter på B-nivån där man också utnyttjar det lokala näringslivets representanter som föreläsare. På alla nivåer eftersträvar man att studenterna ska skriva och artikulera sig rikligt. Därför har man t.ex. kvar B-uppsatsen som ett viktigt inslag på B-nivån. På grundutbildningen implementerar man också ”*action-reflection-learning*”, en metodik som ställer stora krav på studenternas engagemang och självständighet. Förutom traditionell examination med salstentamina eller uppsats sker examination genom hemtentamen, seminarier och frågespel.

Nationell och internationell samverkan

Samverkan med andra högskolor sker på så sätt att studenter från andra lärosäten, i mån av plats, ges tillträde till utbildningarna på BBS. Man har en positiv grundsyn när det gäller tillgodoräkandet av kurser från andra lärosäten. Fem till tio gånger per år sker överflyttning av studenter från andra lärosäten till BBS. Studenterna går även i motsatt riktning då en del av de egna studenterna väljer att fortsätta sina studier vid andra lärosäten.

De egna lärarna medverkar i viss undervisning vid andra lärosäten, och lärare från andra lärosäten medverkar i undervisning vid BBS. Deltagandet i nationella konferenser är en prioriterad verksamhet även om den för närvarande inte är så omfattande.

Samverkan med fadderföretagen ses som en del i arbetet med den tredje uppgiften och man strävar efter att uppnå en aktiv partnerrelation i detta näringslivsarbete. Utöver detta har BBS en avdelning för uppdragsutbildning som är inriktad främst mot webb-baserad utbildning riktad till anställda på företag i hela landet. Det finns också en avdelning för konsultuppdrag direkt för företag. Dessutom finns central enhet på HiK för att samla upp kontakter från det omgivande näringslivet i regionen.

Det internationella samarbetet sker huvudsakligen genom upprättandet av avtal för student- och lärarutbyten.

Som ett led i internationaliseringen ges en allt större del av kurserna på engelska, och man ger ett magisterprogram inom International Management i vilket huvudsakligen utländska studenter deltar. I ett antal kurser ingår studiebesök och projektarbeten där studenterna planerar och genomför studiebesök, marknadsanalyser och undersökningar utomlands. Institutionens omvandling till Baltic Business School har inneburit att ett antal utbytesavtal har slutits inom Socrates främst med lärosäten i Östersjöregionen.

Antal inresande och utresande studenter

	97/98	98/99	99/00	00/01
Antal utresande studenter	24	25	16	11
Antal inresande studenter	20	26	34	38

Antalet utresande studenter har minskat de senaste åren. Drygt hälften av institutionens totala antal utresande studenter har företagsekonomi som huvudämne. Motsvarande andel av inresande studenter är högre, vilket till största delen beror på att utländska studenter tas emot till magisterprogrammet i International Management.

Lärobytet sker inom utbytesavtal, främst Socrates. De flesta utbyten har skett inom magisterprogrammet International Management, där man årligen tagit emot 5–10 utländska lärare från Frankrike, Thailand, Italien, Danmark och Belgien. När det gäller de egna lärarna har det främst varit en lärare som varit aktiv och årligen genomfört 1–3 vistelser vid utländska universitet.

Uppskattningsvis deltar lärare och forskare tillsammans på ca 5–10 konferenser varje läsår. Under läsåret 2000/2001 arrangerade institutionen en internationell konferens – “Baltic Business Convention (BBC)” – på temat “Business opportunities and Co-operation in the Baltic Sea Region”. Konferensen pågick i två dagar och cirka 240 betalande deltog förutom majoriteten av institutionens lärare och samtliga studenter på Östersjöekonomiprogrammet. Under innevarande läsår har man arrangerat två mindre konferenser, s.k. Baltic Days, där man behandlat ekonomiska och politiska aspekter på företagande i Baltikum.

Kvalitetsarbete

Handelshögskolan BBS arbetar utifrån Högskolan i Kalmars kvalitetsprogram 2000–2002. Detta innebär att kvalitetsutveckling är en integrerad del av högskolans verksamhet och ska kännetecknas av ett engagerat ledarskap, långsiktig planering, processorientering med klara entydiga beslutsprocesser, samverkan och allas delaktighet samt respekt för mångfald, skiftande värderingar och arbetsformer.

På BBS ser man utvecklingen av Baltic Business School som ett stort verksamhets- och utvecklingsprojekt. Detta har bl.a. inneburit att man flyttat till nyrenoverade och ändamålsenliga lokaler, att alla program har reviderats – man har bl.a. avsatt en termin för utlandsstudier, att man

har utvecklat en Östersjöportal samt knutit till sig dels ett vetenskapligt råd, dels ett näringslivsråd. Arbetet har genomförts i ett tjugotal arbetsgrupper där både personal och studenter har engagerats och har också resulterat i att sex nyutvecklade eller omarbetade program startade hösten 2000. I detta arbete har man även utlyst fyra professorstjänster varav två är tillsatta vid tiden för Högskoleverkets utvärdering. För att främja programutvecklingen och för att göra profilerna tydligare har man infört programansvariga.

Rutinerna för kursutvärderingar regleras av regler och riktlinjer vid Högskolan i Kalmar och följer högskoleförordningen. Riktlinjerna föreskriver att kursutvärderingar är obligatoriska och ska utföras på kursansvarig lärares initiativ. Läraren ska tidigt under kursen informera om vilka rutiner som gäller för kursen och om möjligt relatera till vilka åtgärder som vidtagits som en konsekvens av utvärderingen av kursen när den gavs senast. Institutionsledningen påpekar i självvärderingen att kursutvärderingssystemet inte fungerar helt tillfredsställande i alla kurser. Den huvudsakliga orsaken till detta anses vara att vissa lärare och en stor del av studenterna inte engagerar sig i genomförandet av kursutvärderingarna. Dessutom är det svårt att hitta bra tillfällen att utföra kursutvärderingen. Institutionsledningen är medveten om problemen och arbetar för att hitta en praktisk lösning. Ett annat instrument för årliga kvalitetsmätningar som utvecklats på institutionen är Kvalitetsbarometern. Det är ett omfattande frågeformulär som avläser andra faktorer än just kurserna, t.ex. helhetsintrycket av utbildningen, kontakten med administrativ personal, stämningen studenter emellan m.m.

Institutionens arbete och synsätt i jämställdhets- och mångfaldsfrågor beskrivs i högskolans jämställdhetspolicy 2000–2002. Könsfördelningen på BBS är något skev då flertalet av lärarna är män och studenterna på vissa program till stor del är kvinnor. Både i rekryteringen av lärare och studenter arbetar man med frågan och når vissa framgångar inom t.ex. turismprogrammet.

När det gäller den sociala och etniska mångfalden är de regionala förutsättningarna betydelsefulla. En stor del av studenterna kommer från regionen som av tradition är ett område med låg andel högskoleutbildade. Den lokala rekryteringen innebär därför att man uppnår social mångfald med hög andel studenter från hem utan studietradition. Det omvända gäller för den etniska mångfalden. Regionen har lägre andel invånare med annan etnisk bakgrund, och högskolan har av den anledningen färre studenter ur den gruppen.

Jämställdhet och mångfald behandlas i undervisningen när dessa perspektiv naturligt kan kopplas till ett ämne eller en kurs. ”Managing Diversity” och ”Gender” är t.ex. inslag i organisations-teorin.

Forskarutbildningen

Handelshögskolan BBS vid Högskolan i Kalmar har inte examensrätt för forskarutbildning. För närvarande är en anställd doktorand och sex av lärarna inskrivna som doktorander vid Handelshögskolan i Göteborg. Under hösten 2001 har man knutit till sig fem f.d. magisterstudenter som doktorandspiranter. Dessa ska under ett år beredas möjlighet att läsa doktorandkurser vid universitetet i Växjö och vid Handelshögskolan i Göteborg och parallellt med detta ha viss tjänstgöring vid BBS. Från och med höstterminen 2001 ingår BBS i en forskarskola för entreprenörskap som har sitt säte vid universitetet i Växjö.

Högskolan i Kristianstad (HKr)

Institutionen för ekonomi

Ekonomer har utbildats i Kristianstad sedan 1982 då ekonomlinjens basblock etablerades vid högskolan med 60 studieplatser. I slutet av 2001 erhöles magisterexamen i företagsekonomi. I institutionen för ekonomi ingår ämnena företagsekonomi, juridik, nationalekonomi och informatik.

Bedömgargruppens intryck

Självvärderingen är välgjord och ger en god bild av verksamheten inom ämnet.

Utbildningen i företagsekonomi vid högskolan i Kristianstad präglas av en närhet mellan lärare och studenter, vilket sannolikt underlättas av att ämnet här har få studenter relativt andra företagsekonomiska utbildningar i Sverige, och av regional samverkan. Utbildningen präglas av ett starkt undervisningsengagemang med pedagogiskt engagerade lärare. Institutionen beskrevs av studenterna som en flexibel organisation som anpassar sig till studenternas önskemål och behov.

Kopplingen mellan den forskning som bedrivs inom ämnet och grundutbildningen bör kunna utvecklas vidare. Den företagsekonomiska kärnan eller profilen är styrning och styrtekniker och i utbildningen ekonomistyrning och redovisning. Då inriktning mot ekonomistyrning och redovisning är en bristvara nationellt sett finns flera fördelar med denna inriktning som därför bör behållas och utvecklas vidare. Vad avser kritiskt förhållningssätt är det svårt att skapa sig någon egentlig uppfattning om hur detta genomsyrar undervisningen i företagsekonomi. Både lärare och studenter poängterar dock att det finns tidiga inslag av detta i form av bl.a. opponeringar och delar i introduktionskurser där det kritiska tänkandet uppmuntras. Studenterna tycker också att avvägningen mellan olika examinationsmoment är bra.

Grundutbildningen har flera kvaliteter och studenterna tas väl om hand. Närheten till lärarna och deras tillgänglighet upplevs som mycket positivt av studenterna. Däremot förefaller det finnas ett behov av att ytterligare stärka forskningsanknytningen och det kritiska förhållningssättet hos studenterna. Positivt är dock den förstärkning av forskningsanknytningen som skett under senare år genom rekrytering av flera disputerade lärare och ökning av forskningsresurserna, det senare främst i form av externa forskningsanslag, vilket bör bidra till en i sin tur fortsatt förstärkning av forskningsanknytningen i grundutbildningen i företagsekonomi.

Rekommendationer

Högskolan i Kristianstad har fyra kandidatprogram i företagsekonomi. Programmens första två år ger intryck av att innehåll och uppläggning är relativt lika för de olika programmen. Troligen skulle inte en minskning av antalet program nämnvärt ändra utbildningarnas innehåll. Ett alternativ till fyra program är att i stället ha ett basblock och flera fördjupningsinriktningar.

Det är viktigt att säkerställa att näringslivets påverkan på fördjupningsuppsatserna innehåll och uppläggning inte sker på bekostnad av vetenskapliga kvalitetskriterier. En viktig fråga för den vetenskapliga och pedagogiska ledningen på institutionen är att upprätthålla en väl avvägd balans mellan de forskningsinriktade och de mer praktiska och yrkesmässiga inslagen i utbildningen. Ansvarsfördelningen mellan å ena sidan institutionsledningen och å andra sidan programansvariga, programråd, (informella) ämnesgrupper och kursansvariga kan behövas ses över.

Lärares forskning bör kunna slå igenom i studenternas val av ämnen för uppsatser, särskilt under fördjupningsdelen. Då institutionen fått tillstånd att ge magisterexamen gäller denna rekomen-

dation i än högre grad. På magisternivån ska den vetenskapliga kopplingen vara ännu starkare än på kandidatnivån.

På sikt kan det bli svårt att upprätthålla den "öppna-dörren-service" som studenterna får som komplement till den formella undervisningen. Ökad volym lärarledd undervisning i kombination med högre krav på självverksamhet hos studenterna kan vara ett alternativ att föredra om studentantalet ökar. Att fokusera mer på studenternas självstudier och skapa förutsättningar för att studenten tar ett större eget ansvar för sitt eget lärande genom att förse dem med uppgifter och grupparbeten och diskussioner utan lärare behöver inte innebära en sämre kvalitet i utbildningen, snarare tvärtom. Det vid högskolan i Kristianstad påbörjade arbetet i den riktningen i form av nya examinationsformer och mer av självstudier i mindre grupper (av prefekten benämnda "studieceller") bör därför uppmuntras och vidareutvecklas.

Vidare bör det övervägas att forma forskningsgrupper med utgångspunkt i de forskningsområden och projekt som finns inom ämnet. På sikt bör institutionens vetenskapliga framtoning öka, samtidigt som kvaliteten på utbildningen upprätthålls. Önskvärt vore också att finansieringen av institutionens forskning blev mer differentierad. Ett högre seminarium bör initieras för att för att stärka lärarnas vetenskapliga verksamhet och därmed ytterligare forskningsanknyta grundutbildningen.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av prefekt och biträdande prefekt. Prefekten utses av rektor på förslag av kollegiet. Den biträdande prefekten utses av institutionsstyrelsen på förslag av prefekten. Befattningen som biträdande prefekt har under senare år, förutom att vara ställföreträdande prefekt, främst varit inriktad mot ett övergripande ansvar för tjänstgöringsplanering, budget och resultatuppföljning.

Varje program leds i sin tur av en programansvarig med ansvar för utveckling av programmet, programutvärderingar, kontinuerliga studerandekontakter, initiering av olika programspecifika aktiviteter samt jämförelser med andra likartade utbildningar. Till stöd har programansvariga ett programråd som består av representanter för studenter och lärare samt deltagare från näringsliv och andra lärosäten. Kursansvariga ansvarar för planering, genomförande och utvärdering av enskilda kurser. Det åligger också den kursansvarige att initiera förändringar i kursplan och litteraturlista som sedan fastställs av institutionsstyrelsen. Informellt har det bildats ämnesgrupper inom delämnena som ekonomistyrning, marknadsföring, organisation och handelsrätt. I dessa fora diskuteras och utbyts pedagogiska erfarenheter, ämnets forskningsmässiga utveckling, ny litteratur och andra utvecklingar och förändringar som berör ämnet. För att genomföra specifika insatser (exempelvis utredningar) tillsätter prefekten projekt. Dessa sammansätts utifrån de förutsättningar som råder och ges specifika resurser och tidsplaner.

Vid institutionen finns även gemensamma stödfunktioner som tre sekreterare, studievägledare och internationaliseringsansvarig. Samtliga områdesansvariga inklusive prefekt och biträdande prefekt deltar aktivt i undervisningen.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Ända sedan ämnet företagsekonomi infördes vid Högskolan Kristianstad har utbildningen i ämnet präglats av en nära relation till det omgivande samhället. Detta var speciellt märkbart inom Sakrevisionsprogrammet och Affärsekonomiprogrammet. Näringslivsförankringen fortsätter i dag

bl.a. genom att knappt 60 procent av institutionens lärarkår har yrkeserfarenhet (mer än fyra år) från näringslivet.

Målen

Inom ramen för vad högskolelag och förordning föreskriver syftar utbildningen till att ge studenten förmåga till självständig och kritisk bedömning, förmåga att självständigt lösa problem samt förmåga att följa kunskapsutvecklingen inom det område som utbildningen avser. Institutionens målsättning är att, inom denna ram, erbjuda en högt kvalificerad ekonomutbildning. Utbildningen ska bedömas som högkvalitativ av externa granskare från akademi och yrkesliv och av lärare och studenter vid institutionen. Utbildningarna ska ge de studerande kunskaper och färdigheter som generellt krävs för att självständigt arbeta med ekonomifrågor i näringsliv och offentlig förvaltning. För att uppnå detta ska de studerande erhålla grundläggande kunskaper och färdigheter inom allmän företagsekonomi, nationalekonomi, handelsrätt, statistik och informatik. De studerande ska också under utbildningen tränas i att göra såväl skriftliga som muntliga presentationer.

Infrastruktur

Institutionen förfogar över moderna och funktionella lokaler, samlade i ett av husen på högskolans campus. Det finns 4 undervisningsalar (96+96+60+32 platser), seminarieralar samt datoralar (30 +12+15 datorplatser). Datorarbetsplatser och grupprum är tillgängliga för studenter hela dygnet.

Vid högskolans bibliotek finns en ansvarig kontaktbibliotekarie som svarar mot institutionens behov. Kontaktbibliotekarien ansvarar för beställning av databaser samt elektroniska och tryckta tidskrifter och ger vid varje terminsstart utbildning i informationssökning till samtliga nyantagna studenter. Bibliotekets totala bokbestånd består av ca 80 000 böcker och andra fysiska medier, 400 löpande tidskriftsprenumerationer och 4 000 elektroniska tidskrifter.

Studenterna

Antal registrerade studenter i ämnet

	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	219	199	278	263
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	137	116	154	156
Andel kvinnor i grundutbildningen i ämnet	46 %	41 %	49 %	48 %

Under senare år upplevs studenternas förkunskaper ha försämrats. Förutom försämringen av förkunskaper har också en ökande variation mellan olika studenter blivit märkbar, vilket sammantaget ställer höga krav på undervisningen. Högskolan Kristianstad ligger i en region med begränsad tradition av högre utbildning, vilket återspeglas i att en betydande andel av studenterna kommer från studieovana hem. I viss utsträckning har utvecklingen även gått mot att andelen studenter har ökat som inte har svenska som modersmål eller där det talas ett annat språk i hemmiljön. Språkkunskaper måste då i någon utsträckning hämtas in under utbildningen, eftersom merparten av utbildningen sker på svenska. En positiv effekt av studentsammansättningen är att merparten av studenterna har yrkeslivserfarenhet, vilket berikar undervisningen.

Lärarna

Ämnet har 18 tillsvidareanställda lärare (7 disputerade lektorer, 10 adjunkter och 1 doktorand). Adjunkterna bedriver forskarutbildning på varierande del av sin arbetstid. Förutom de tillsvidareanställda lärarna möter studenterna ett 30-tal associerade lärare med hemvist i såväl näringslivet som akademien. Ca 15 procent av undervisningen ges av associerade lärare utan anställning vid institutionen. Motivet är bl.a. att vissa områden som beskattningsrätt och revisionsteknik kräver lärare med aktuell, yrkesutövande specialistkompetens. Anställningsunderlaget anses dock inte vara av den omfattningen att det är motiverat tillsvidareanställa de associerade lärarna. Det är dessutom en fördel att kunna knyta personer till utbildningen som annars är verksam i miljöer där deras specialistkunnande kontinuerligt utvecklas.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Antal timmar lärarledd undervisning som varje student får i genomsnitt varje vecka	Föreläsningar	Seminarier	Uppsatshandledning	Annat
1–20 p.	5,3	0,7	0,4	0,0
grundkurs i redovisning	5,4	0,5	0,0	0,0
grundkurs i marknadsföring	4,2	1,4	0,6	0,0
21–40 p.	4,8	1,6	0,3	0,2
41–60 p.	3,7	1,9	0,8	0,3

De inledande kurserna i företagsekonomi syftar till att ge de studerande kunskap om och förståelse för företagsekonomiska begrepp och modeller. Genom självständiga arbeten som övningar, case och arbete med datasimuleringar tränas de studerande i att tillämpa och förstå företagsekonomiska begrepp och modeller. Traditionellt avslutas kurser med tentamen, men det sker en successiv förändring mot andra examinationsformer. Ambitionen är att examinationen ska vara utvecklande och att den ska spegla målsättningar med utbildningen. Alla kurser innehåller moment där studenter egenhändigt ska visa sitt kunnande i analysen av verkliga fall och i att söka information och övertyga andra om att denna information utgör vederhäftig grund för analyserna. I vissa kurser ingår moment som att söka en relevant forskningsartikel att referera och diskutera.

Under studietiden blir undervisningen alltmer inriktad på att utveckla studenternas förmåga till kritisk bedömning och självständigt tänkande genom arbete i mindre grupper med stöd av individuell eller gruppvis handledning. I grupparbetena finns en öppenhet i avseende på val av studieobjekt och ett krav på att studenten kan söka och granska information. Tanken är att bredden av olika fall som studenterna arbetar med bidrar till att de analytiska verktygen används och anpassas på ett kreativt sätt.

Nationell och internationell samverkan

Ämnet eftersträvar ett nära och välutvecklat samarbete med företag, myndigheter och organisationer. Ämnet strävar också efter att skapa inslag i utbildningen som främjar en god relation mellan regionens företag och studenterna. Näringslivet är engagerat i utbildningen, exempelvis genom gästföreläsningar och representation i programråden. Därigenom ges möjlighet att påverka utbildningen i riktning mot de krav som näringslivet i regionen ställer på nyutexaminerade

ekonomer. I ett flertal av kurserna (exempelvis ekonomiintroduktion, marknadsföring, organisation, industriell marknadsföring) arbetar de studerande med projektarbeten. Här ska studenten studera och analysera en organisation med utgångspunkt från aktuella teoretiska perspektiv.

En annan form för samverkan är examensarbeten (C-uppsatser). Flertalet studenter väljer här att samarbeta med företag och organisationer i regionen vilket ofta sker via den s.k. Kunskapsbron – en brobyggare mellan högskolan och det omgivande näringslivet.

Antal inresande och utresande studenter

	1998	1999	2000	2001
Antal studentterminer utomlands	19 (15)	20 (19)	27 (16)	18 (15)
Antal utbytesstudenter från utländska lärosäten	18	15	18	24

Siffror inom parentes anger antalet inom ramen för Socratesprogrammet.

Institutionen ger ett program med inriktning mot internationellt företagande. Fördjupningskurser i programmet (som även kan läsas som valfria kurser av behöriga) är inriktade på olika aspekter av internationellt företagande och internationell rätt. Dessa kurser ges på engelska. Motsvarande kurser kan även läsas av studenterna vid andra utländska partnerskolor. Inom ramen för Socratesavtalet har institutionen för närvarande samarbete. Normalt omfattar studentutbytet en termin och det sker efter fjärde terminen. Institutionen förmedlar varje höst 15–20 platser. Omfattningen av studentutbyte framgår av ovanstående tabell.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet vid institutionen har under senare år varit föremål för diskussion. Successivt har antalet studenter vid institutionen ökat, nya program och kurser tillkommit och forskningen blivit mer omfattande. Antalet utbildningsplatser och därmed konkurrensen om studenter i Sydsverige har ökat kraftigt samtidigt som nya grupper av studenter söker sig till högre utbildning. Kvalitetsarbetet, i bred bemärkelse, är ett sätt att möta de organisatoriska prövningar som dessa förändringar innebär.

På både kurs- och programnivå har det inrättats en kombination av formaliserade utvärderingar och självvärderingar. Avsikten är att underlätta dialog både mellan olika parter i kollegiet och i förhållande till olika avnämare. Systemet i sig självt kan också ses som ett viktigt resultat av kvalitetsarbete. Inför varje ny kurs redogör kursansvarig för utvärderingen av föregående kurs samt vilka förändringar som vidtagits. Även utbildningsprogrammen följs upp i relation till näringslivet och andra avnämares krav. Institutionen inhämtar synpunkter på utbildningen några år efter avlagd examen från studenterna i företagsekonomi vilket berikar kvalitetsdiskussionen inom ämnet. Däremot är det mer oklart om resultatet relateras till en systematisk utvärderingsprocess och om resultatet återförs i verksamheten och ligger till grund för fortsatt kvalitetsarbetet i företagsekonomi. Institutionens mål är många och allmänna i sin utformning vilket försvårar uppföljningen av målpuppfyllelsen. Det är också oklart vem som har ansvar för att detta kvalitetsarbete bedrivs med utgångspunkt i ämnets olika uppgifter och uppdrag.

Arbete med jämställdhetsfrågor bedrivs på olika plan. Biträdande prefekt har det övergripande ansvaret för arbetet. Bl.a. förs utbildningsstatistik avseende fördelning av kvinnor och män både i antagning och i prestationer. Detta är naturligtvis ett grovt sätt att åskådliggöra jämställdhetsproblem som är komplexa till sin karaktär, men överlag är det så, som tidigare redovisats (tabellen studenterna), att företagsekonomiska kurser vid högskolan i Kristianstad har ca 50 procent kvinnor.

Det finns en relativt stor spännvidd bland studenter avseende social och etnisk bakgrund. Institutionen har en stor andel inkommande studenter med arbetslivserfarenhet (79 procent av dem som börjar utbildning 2001). Denna pluralism utgör en resurs och en utmaning. Enklast beaktas denna mångfald genom utvecklingen av olika former för pedagogik som tillvaratar studenternas egna erfarenheter som bas för att utveckla analytiska färdigheter och genom att studenterna arbetar i olika grupper så att de kompletterar och lär av varandra.

Forskarutbildning

Ämnet har i december 2001 erhållit magisterexamensrättigheter i företagsekonomi med ämnesdjup. Flera adjunkter på institutionen bedriver aktivt forskarutbildning, företrädesvis i Lund, på varierande tid av sina anställningar. Ämnet har också en doktorand i ekonomisk antropologi. Ett flertal av adjunkterna väntas inom kort disputeras och förstärker då den vetenskapliga kompetensen i ämnet.

Högskolan i Skövde (HiS)

Institutionen för samhällsvetenskap

Institutionen för samhällsvetenskap ger utbildning i nationalekonomi och företagsekonomi. I tre av de fem utbildningsprogram som ges kan företagsekonomi ingå som huvudämne i en kandidatexamen. Andra ämnen som ges vid institutionen är statsvetenskap och rättsvetenskap.

Företagsekonomi finns även vid institutionen för industriell ekonomi, där man integrerar företagsekonomi med teknik och datavetenskap i sina utbildningsprogram och profilerar sig mot e-logistik och industriell ekonomisk styrning. Vid institutionen för beteendevetenskap finns ämnesområdena industriell ledning och organisation tillsammans med socialpsykologi, pedagogik och datapedagogik.

Intryck

Arbetet med självvärderingen har letts av prefekten på samhällsvetenskapliga institutionen under överinseende av högskolans prorektor. Det praktiska arbetet har i stor utsträckning utförts av en lärare/administratör på institutionen för industriell ekonomi. Självvärderingen avspeglar i stort det företagsekonomiska ämnet på högskolan i Skövde samt verksamheten på institutionen för samhällsvetenskap. Då huvuddelen av studenterna i företagsekonomi finns i de tre programmen vid institutionen för samhällsvetenskap utvärderas endast utbildningen i företagsekonomi vid denna institution.

Det är bedömargruppens intryck att högskolans organisation inte främjar utvecklingen av det företagsekonomiska ämnet. Utspritt på tre olika institutioner riskerar ämnet att få en formellt underordnad ställning. Beslutanderätt och inflytande ligger dessutom i väsentliga frågor utanför ämnets domän centralt på högskolan. Tillsammans försämrar dessa faktorer möjligheterna att bedriva en fullgod undervisning och forskning i ämnet.

Satsningen på finansiell ekonomi som profilämne verkar grunda sig mer på institutionens styrka i nationalekonomi visavis företagsekonomi än på efterfrågan från studenter eller på näringslivets behov av ekonomer med denna inriktning.

Bedömargruppen anser att institutionen har relativt bra förutsättningar inom grundutbildningen i marknadsföring med två disputerade lärare. Programmet Internationell ekonomi med det

relativt stora antalet språkval är värt att framhålla. Programmet kan dock utvecklas genom att öka antalet språk för uppsatsen. I dag finns möjlighet att skriva uppsats på engelska eller tyska men inte på franska eller spanska. Inom området redovisning är lärarsituationen otillfredsställande vilket är särskilt bekymmersamt eftersom det är en populär inriktning bland studenterna.

Institutionens totala lärarkapacitet, i synnerhet när det gäller antalet disputerade lärare, är trots allt något svag vilket innebär mindre bra förutsättningar för forskningsanknytning och stimulans av det kritiska förhållningssättet i undervisningen. Lärarbrist, och den för högskolan ovanligt stora antagningen år 2000 som nästan fördubblade antalet studenter på A-nivån jämfört med tidigare år, innebär en stor arbetsbörda för lärarna och svårigheter för dem att hinna med egen forskning och kompetensutveckling. Vidare blir utrymmet för andra undervisningsformer än storföreläsningar och andra examinationsformer än traditionell salstentamina begränsat. Målsättningen att anpassa pedagogiken till en heterogen studentgrupp har man inte kunna, realisera på grund av otillräckliga resurser i förhållande till utbildningsvolymen. En olycklig konsekvens av denna expansion är att inte all undervisning kan ombesörjas av anställda lärare, utan man måste förlita sig på tillfälligt inhyrda timplärare.

Det saknas egentlig forskarmiljö i företagsekonomi, och en av anledningarna är bristen på erfarna disputerade lärare som driver egna forskningsprojekt. Därmed saknas det också lokal kompetens för forskningshandledning. Ett undantag är dock den början till lokal forskarmiljö som kan skönjas inom marknadsföring och logistik. Denna brist på lokal forskarmiljö försvårar möjligheterna att ha ett brett kursutbud och att hålla en hög undervisningskvalitet på fördjupningsnivåerna i företagsekonomi. Detta kan i sin tur vara en orsak till att flera studenter inte fullföljer sina studier till full examen vid Högskolan i Skövde utan i stället fortsätter sina studier på C-nivån vid exempelvis Handelshögskolan i Göteborg.

Kursutvärderingssystemet fungerar inte tillfredsställande. Studenterna har ett bra informellt inflytande, men det formella studentinflytandet är litet och studentrepresentantens roll i institutionsnämnden är otydlig.

Rekommendationer

En översyn av det företagsekonomiska ämnets organisatoriska hemvist bör genomföras. Målsättningen bör vara att all verksamhet som involverar ämnets centrala delar samlas till en institution. Ledningen för denna institution bör vara så sammansatt att ämnet får förutsättningar att utvecklas vid högskolan. Bedömaregruppen anser att institutionen i första hand bör stärka grundutbildningen upp till och med C-nivån innan man går vidare och etablerar en D-nivå. Ämnet kan för närvarande inte anses redo att ge magisterexamen med ämnesdjup.

Renodla bland programmen och satsa på programmet i företagsekonomi med inriktningar mot marknadsföring, redovisning och finansiering samt eventuellt i finansiell ekonomi och internationell marknadsföring. När ämnet är samlat på institutionen kan man även satsa på industriell ekonomi med inriktning på ekonomistyrning/ekonomiska informationssystem samt logistik/industriell marknadsföring.

Bedömaregruppen rekommenderar en kraftfull satsning på rekrytering av disputerade lärare. Prova exempelvis rekrytering av lektorer genom att erbjuda goda forsknings- och lönevillkor. Försök att knyta professorer och docenter till högskolan som adjungerade eller på gästlärarbasis med syfte att huvudsakligen ägna sig åt grundutbildningen. Satsningen på finansiell ekonomi som profilämne gör det också nödvändigt att rekrytera lärare med kompetens inom företagsfinansiering.

Dimensionera antagningen med hänsyn till tillgängliga lärarresurser nu och den närmaste treårsperioden. Det måste vara angeläget att kunna behålla så många som möjligt av de antagna studenterna fram till examen och ge dem en adekvat utbildning med hög kvalitet hela vägen.

Institutionen bör förbättra och säkra hela utvärderingsprocessen, dvs. förbättra utvärderingsinstrumentet, höja svarsfrekvensen och välja, från studenternas synpunkt, bättre tillfällen för utvärdering och återkoppling.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen för samhällskunskap leds av prefekt och ställföreträdande prefekt. Övergripande beslut fattas av institutionsnämnden. Denna består av prefekten som är ordförande, fyra lärarrepresentanter, en representant för teknisk/administrativ personal samt tre studenter. Prefekten ansvarar för arbetsfördelning och personalledning, pedagogisk ledning, regelbunden uppföljning och utvärdering av verksamheten och ekonomisk förvaltning av institutionen. Dessutom ansvarar han för verkställighet av institutionsnämndens beslut och de av högskolestyrelsen och institutionsnämnden delegerade uppgifterna. Under prefekten finns en delegerad ansvarsfördelning till ämnesansvariga och programansvariga lärare.

För varje ämnesområde finns en ämnesansvarig lärare, för varje program finns en programansvarig och för varje kurs en kursansvarig. Ämnesansvarig lärare ansvarar, i samarbete med programansvariga, för utveckling och drift av ämnet. Programansvarig lärare svarar för planering, utvärdering och uppföljning av utbildningen inom utbildningsprogrammet och, tillsammans med studievägledaren, för uppföljning av resultatet för studenter i programmet samt för kontakter med dessa studenter. Kursansvariga lärare ansvarar för kursernas uppläggning, genomförande, uppföljning och utveckling.

Det företagsekonomiska ämnet är, liksom högskolans övriga ämnen, organiserat i kunskapsområden. Högskolan definierar ett kunskapsområde, t.ex. samhällskunskap, som ”ett, i någon mening, mångvetenskapligt område där flera olika ämnen integreras”. Dessa kunskaps- eller kompetensområden ligger till grund för organisationen vid Högskolan i Skövde, och institutionerna är organiserade utifrån dessa områden. Detta innebär att företagsekonomi finns på flera institutioner och förekommer där som ett av flera andra ämnen.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

På samhällsvetenskapliga institutionen ges fem utbildningsprogram varav tre med inriktning på ekonomi. De tre ekonomiprogrammen är: Ekonomiprogrammet 120/160 poäng, Internationell ekonomi med engelska, franska, spanska eller tyska som karaktärsspråk 160/180 poäng samt Finansiell ekonomi 120/160 poäng. Institutionen ger grundläggande utbildning inom hela det företagsekonomiska ämnesområdet men har valt att profilera sig mot finansiell ekonomi. Det finns sedan tidigare även en inriktning mot internationell ekonomi.

Målen

Institutionens mål är att öka fokuseringen av verksamheten mot finansiell ekonomi. Det finns två inriktningar inom finansiell ekonomi, den ena mot nationalekonomi och makroanalys och den andra mot företagsekonomi och företagsanalys.

Målsättningen med utbildningsprogrammen är, förutom de övergripande målen i högskolelagen, att de ska ge en bred samhällsvetenskaplig utbildning, där ekonomiämnena integreras med informatik, juridik, internationell rätt, statistik, matematik och språk. Målsättningen inom ämnet är att i vissa utbildningsprogram modernisera traditionella ämnen genom att vara lyhörd för arbetsmarknadens krav på olika slag av kompetens.

Infrastruktur

Högskolan ligger centralt i Skövde och har moderna lokaler byggda under åren 1993–2000. I byggnaderna finns föreläsningssalar, övningssalar och arbetsrum. Tidvis har man viss brist på större föreläsningssalar och mindre gruppum. Det händer ibland att man får hyra lokaler utanför högskolan, exempelvis i början på terminerna.

Högskolans IT-enhet och institutionens IT-samordnare svarar för underhåll och uppdatering av hård- och mjukvara. Det går cirka 14 studenter per dator. Studenterna bedömggruppen träffar tycker att datortillgången är otillräcklig och upplever de förekommande virusangreppen och driftstörningarna som ett problem. Många studenter har dock egna datorer och är uppkopplade hemifrån. Institutionsledningen är medveten om att det ökade antalet studenter inom ämnet innebär att antalet datorer i framtiden inte kommer att räcka för att kunna genomföra planerade datoruppgifter.

Högskolan har ett bibliotek med 300 läsplatser, flera gruppum och en cafeteria. Satsningar på elektroniska tidskrifter och databaser är högt prioriterade. Bibliotekets personal erbjuder en kurs i databassökning till både studenter och lärare. Totalt avsätts fem procent av högskolans budget till biblioteksverksamheten.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	119	115	138	244
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	350	282	257	385
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	132	98	75	96
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	0	0	0	0
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	63 %	61 %	62 %	54 %

Antalet förstagångsregistrerade har ökat kraftigt under hösten 2000 vilket beror på att ämnet har fått en ökad tilldelning i form av ytterligare ett antal platser på ekonomiprogrammet. Antalet registrerade på C-nivå har minskat mellan åren 1997 och 1998. Det beror till en del på en neddragning av antalet platser höstterminen 1996 som slagit igenom på C-nivån två år senare. Det beror också på att en del studenter väljer fördjupningsinriktningar som inte finns vid högskolan.

Söktrycket till institutionens program är enligt självvärderingen relativt högt. Speciellt har det nya programmet i finansiell ekonomi och ekonomiprogrammet många sökande. Cirka 50 procent av studenterna kommer från närregionen, dvs. Skaraborg.

Lärarna upplever studenternas förkunskaper som i genomsnitt goda. Emellertid har variationerna blivit större vilket till en del kan bero på en ökad social och etnisk mångfald i grupperna.

Lärarna

Vid tiden för utvärderingen finns totalt 14 lärare inom ämnet företagsekonomi som har tillsvidareanställning vid högskolan. Av dessa har 6, 3 disputerade lektorer, 2 adjunkter och 1 amanuens hela sin tjänst på institutionen för samhällsvetenskap. 1 av de disputerade lärarna är dock nationalekonom. 6 lärare varav 1 adjungerad professor och 3 adjunkter och 2 doktorander har sina tjänster på institutionen för industriell ekonomi. 2 lärare, 1 adjunkt och 1 doktorand, har sina tjänster på institutionen för beteendevetenskap. Den ökade tilldelningen av antalet platser har bidragit till ett ökat behov av lärare inom ämnet vid institutionen för samhällsvetenskap. Samtidigt har personalomsättningen inom ämnet varit ganska hög, speciellt när det gäller doktorander. Högskolan har svårt att rekrytera lärare och doktorander inom företagsekonomi. Behovet av lärare löses i dag med att institutionen engagerar externa lärare från näringslivet och andra lärosäten och ger vissa lärare och doktorander hög undervisningsandel.

Anställda lärare ges vissa möjligheter att genomgå forskarutbildning främst genom anställning som doktorand med tjänstledighet från grundanställning samt i viss mån också inom ramen för sin läraranställning. Tre av adjunkterna i företagsekonomi genomgår för närvarande forskarutbildning.

Pedagogisk kompetensutveckling sker dels genom egna pedagogiska seminarier på institutionen, dels genom att varje lärare erbjuds en fempoängskurs i högskolepedagogik samt möjlighet till att gå ytterligare en påbyggnadskurs på fem poäng. De flesta av lärarna inom ämnet har någon form av pedagogisk utbildning.

Undervisning och examination

Det ges i dag ingen övergripande introduktion i det företagsekonomiska ämnet för nya studenter, i stället ges information om ämnet av respektive kursansvariga vid första kurstillfället. Information till nya programstudenter ges under introduktionsveckan. Då erbjuds studenterna att delta i föreläsningar i studieteknik. Utöver detta ges en preparandkurs i matematik för ekonomer och en introduktionskurs i datoranvändning. Introduktionskursen i datoranvändning är obligatorisk för att få tillgång till högskolans datorer.

Antalet lärarledda timmar per vecka

	Förel.	Sem./övn.	Uppsats-handl./ Mottagning
1–20 p.			
Grundkurs i redovisning	5	4	
Grundkurs i marknadsföring	5	1,2	
21–40 p.	6	2	
41–60 p.	7	2	2–3

Den pedagogiska grundsynen är att undervisningen ska fokusera på och stimulera studentens egen aktivitet. Detta innebär att läraren ska medverka till att studenterna utvecklas till självständigt, kritiskt och kreativt tänkande individer samt att de utvecklar sin förmåga att identifiera och avgränsa problem och formulera förslag till lösningar.

På de flesta kurser sker större delen av undervisningen i föreläsningsform, och examination sker genom skriftlig tentamen. I examinationen ingår också vissa andra examinationsmoment, t.ex. obligatoriska inlämningsuppgifter som ska redovisas och diskuteras i mindre grupper, och i vissa kurser ingår obligatoriska datorövningar.

Nationell och internationell samverkan

Ämnet engagerar lärare från andra lärosäten speciellt inom redovisning och finansiering. Då högskolan inte har rättighet att bedriva forskarutbildning är några av adjunkterna och doktoranderna inom ämnet inskrivna vid Linköpings universitet och Handelshögskolan vid Göteborgs universitet och bedriver sina forskarstudier där. Institutionens lärare har en del samarbeten med lärare på andra universitet och högskolor. Dessutom skrivs flertalet av institutionens examensarbeten i företagsekonomi direkt i samarbete med företag och organisationer.

Företagsekonomi på den samhällsvetenskapliga institutionen har hittills, i förhållande till högskolans mål, gjort en relativt begränsad insats när det gäller samverkan med det omgivande samhället. För tillfället finns inte personal att avsätta för detta ändamål.

De flesta studentutbytena äger rum inom ramen för olika internationella/europeiska utbytesprogram. Men det finns också en del studenter som på egen hand arrangerar sina utlandsstudier. Antalet studenter som läser utomlands har minskat det senaste läsåret. Varje läsår har institutionen ett antal utbytesstudenter som läser de kurser som ges på engelska.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	74	100	76	42
Antal inresande studenter	26	22	34	35

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet på institutionen består av tre faser. Dessa genomförs i treårscykler. I den första fasen görs en självvärdering som granskas av en expertgrupp som också besöker institutionen under en dag. I den andra fasen görs en verksamhetsplan utifrån slutsatserna i självvärderingen som fastställs av styrelsen. I den tredje fasen verkställs planen. Riktlinjerna för kvalitet och kvalitetsarbete är fastställda av högskolans styrelse.

Kursutvärderingar genomförs i samband med tentamen. Utvärderingarna sammanställs och vid behov diskuterar ämnesföreträdare och prefekten resultaten med berörda lärare. I de fall förslag till förbättringar leder till konkreta förändringar, redovisas detta för studenterna när kursen ges nästa gång. Någon regelbunden återkoppling till de studenter som värderat kursen görs inte.

Könsfördelningen på institutionens program med företagsekonomi som huvudämne är jämn, möjligen med en liten övervikt för kvinnor, med undantag av programmet finansiell ekonomi där andelen män är större. Det har skett en klar ökning av antalet studenter med annan etnisk bakgrund, och flera av lärarna i företagsekonomi har också annan etnisk bakgrund.

Forskarutbildningen

Institutionen har ingen forskarutbildning i ekonomi. De doktorander som är anställda vid institutionen är inskrivna vid andra lärosäten.

Högskolan i Trollhättan/Uddevalla (HTU)

Institutionen för arbete, ekonomi och hälsa (AEH)

Institutionen består av två avdelningar, en för ekonomiämnen och en för ämnen inom hälsa och kultur. Avdelningen för ekonomiämnen är huvudsakligen förlagd till campus i Uddevalla och avdelningen för ämnena inom hälsa och kultur är huvudsakligen förlagd till Vänersborg. Institutionen ger kurser i företagsekonomi, nationalekonomi, statsvetenskap, ekonomisk geografi, juridik samt media och kommunikation på grundutbildningsnivå. Dessutom ges kurser inom ämnesområdena hälsopromotion och kulturvetenskap. Institutionen har inte magisterexamensrättigheter för företagsekonomi.

Bedömargruppens intryck

Ansvariga för självvärderingen är prefekten, avdelningsledare och kvalitetssamordnare. I projektgruppen har lärare och studenter ingått. Självvärderingen ger en bra beskrivning av ämnet och avdelningen för ekonomi.

Institutionens organisation fungerar väl, men det är svårt att se vilka fördelar eller synergieffekter som motiverar sammanslagningen av avdelningen för ekonomi och avdelningen för ämnena inom hälsa och kultur. Det är en betydande nackdel att det företagsekonomiska ämnet inte har en företagsekonom som representerar ämnet i GruF-nämnden, då ekonomiprogrammens utbildningsplaner beslutas där. Lärarna på fördjupningsnivån anser sig begränsade av styrningen från GruF-nämnden, där de inte har något reellt inflytande.

Satsningen på ”cooperative learning” (COOP) eller arbetsintegrerat lärande (AIL), där studenterna varvar studier med längre perioder av anställning inom näringsliv och förvaltning, är lovvärd och ger framför allt studenter utan arbetslivserfarenhet tillfälle att praktisera och reflektera över de teoretiska kunskaper som de erhåller under utbildningen samt god inblick i det arbetslivsstudierna leder till. Det är emellertid endast cirka en fjärdedel av programstudenterna som väljer att studera enligt COOP-modellen. Den pedagogiska grundsynen och AIL har sålunda inte fått full genomslagskraft i ämnet företagsekonomi ännu.

Datortillgången är enligt studenterna tillfredsställande. Institutionen verkar vara i god fas med den informationsteknologiska utvecklingen och studenterna har tillgång till telebilstudio, webbplattform och laboratorium för interaktionsteknologi. Sammankoppling av de tre campusornas datorsystem är emellertid ej genomförd.

De studenter bedömargruppen träffade var nöjda med sina utbildningar inom ekonomi. De ville särskilt lyfta fram den goda kontakten med lärarna och deras engagemang. Studenterna uppskattade också de stödkurser i matematik, engelska och grundläggande datorkunskap som institutionen ger. De uttryckte emellertid en oro över att en examen vid HTU inte verkar vara lika mycket värd i arbetslivet som examina från andra mera etablerade lärosäten och angav detta som orsak till att studenter lämnar HTU efter B-nivån för att fortsätta vid andra lärosäten.

Institutionen har få lärare som är disputerade i företagsekonomi. Detta är en allvarlig brist som försvagar forskningsanknytningen i undervisningen och stimulansen av det kritiska förhållningssättet hos studenterna. Det gör det svårare att uppnå fullgod kvalitet på undervisningen på fördjupningsnivån. Institutionens satsning på att öka lärarnas forskningskompetens visar emellertid på medvetenhet om detta problem. Flera av lärarna deltar i forskarkurser på olika universitet men avhandlingsarbetet försvåras av att det inte finns någon lokal forskarmiljö på institutionen. Utrymme för forskning enligt arbetstidsavtalet finns inte i praktiken, då lärarna har så hög arbetsbelastning att den förhindrar forskning och kompetensutveckling.

Undervisningen sker i stora grupper och är liksom examinationen traditionell. De fyra inriktningarna på C-nivån verkar vara alltför resurskrävande med tanke på institutionens kapacitet. Institutionens initiativ till B-uppsats på 21–40-poängsnivån är mycket gott. Uppsatskursen ges dock endast på hösten, vilket ger upphov till kurskollisioner, och upplevs därför inte av studenterna som en attraktiv kurs. D-nivån, som är nystartad under år 2000 och ges i samarbete med Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, är ännu outvecklad. Bedömgargruppen anser att institutionen för närvarande inte har förutsättningar att själv utveckla D-nivån på grund av otillräcklig kapacitet av lärare och handledare med forskningskompetens.

Mycket tyder på att HTU:s internationalisering inte slagit igenom på institutionsnivå ännu trots flera internationella avtal som möjliggör studentutbyten. Antalet in- och utresande studenter är lågt. Inslag av undervisning på engelska förekommer enbart på B-nivån i två kurser och bara om utbytesstudenter deltar i undervisningen.

Institutionen är ett gott föredöme då man lyckas engagera studenterna i kursutvärderingsarbetet som utförs både under pågående kurs och efter avslutad kurs. Utvärderingssystemet fungerar emellertid inte helt tillfredsställande ännu. Främst handlar det om att studenterna saknar de kursansvarigas återkoppling av genomförda kursutvärderingar. Studenterna menar ändå att den goda kontakten med lärarna ger dem goda möjligheter att framföra sina synpunkter och få till stånd ändringar såväl under pågående kurser som senare. Studenternas möjligheter att påverka sin utbildning och medverka i utvecklingsarbetet verkar i övrigt vara väl tillgodosedda.

Institutionen har mycket bra näringslivskontakter och gott samarbete med andra högskolor och universitet. Man har lyckats väl med att söka och erhålla externa medel, t.ex. från EU:s struktur-fonder för att utveckla verksamheten inom bl.a. entreprenörskap och metodik för distansutbildning. Sådana medel har också bidragit till att finansiera verksamheten inom COOP och lärarnas forskning.

Rekommendationer

Bedömgargruppen anser att institutionen i första hand bör stärka grundutbildningen upp till och med C-nivån, innan man går vidare och etablerar en D-nivå. Ämnet kan för närvarande inte anses redo att ge magisterexamen med ämnesdjup.

För att lösa/lindra lärarkapacitetsproblemen, som är institutionens viktigaste strategiska fråga, bör institutionen utöka samarbetet med Göteborgs universitet. Disputerade erfarna lärare bör erbjudas att på gästlärarbasis föreläsa och handleda examensarbeten för att höja kvaliteten på A-, B- och C-nivå. Möjligheterna att utveckla samarbetet med lärosätena i regionen inklusive Östfold i Norge bör tas till vara. Därtill torde det finnas möjlighet att frigöra lärarresurser genom att studenterna får ta ett större ansvar för sin egen utbildning.

Den lärarledda undervisningen med studenter i mindre arbetsgrupper bör utökas. Det borde finnas möjlighet att öka inslagen av sådan pedagogik på bekostnad av traditionella föreläsningar. Institutionen bör vidare erbjuda studenterna möjlighet att skriva B-uppsats på vårterminen eller genom annan åtgärd öka kursens attraktivitet hos studenterna.

Institutionen bör aktivt verka för att det företagsekonomiska ämnet representeras av en företags-ekonom i GruF-nämnden.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionens ledning finns under en beslutande institutionsnämnd och består av prefekt och två avdelningsledare. Avdelningsledaren har det övergripande ansvaret för ämnet. I övrigt har ämnet

delats upp så att flera lärare delar på ämnesansvaret och har ansvar för sina respektive specialområden. Programmens utbildningsplaner beslutas i en grundutbildnings- och forskningsnämnd, GruF-nämnden, centralt på högskolan. Denna består av sex disputerade lektorer, två adjunkter, två externa ledamöter och två studenter vid HTU. Det företagsekonomiska ämnet har ingen ämnesrepresentant i GruF-nämnden vid tiden för utvärderingen, men representeras av en nationalekonom. Representanter för företagsekonomiämnet kan dock delta vid nämndens möten och framföra förslag. Institutionsnämnden möts och fattar formella beslut ca en gång i månaden.

Institutionsgemensamma ärenden behandlas på personalkonferenser ca två till tre gånger per termin. Protokoll och minnesanteckningar publiceras på intranätet, och löpande information och beslut förmedlas även via ämnesansvarig/kursansvarig till respektive lärargrupp. Studenter deltar regelbundet i olika beredningsgrupper och prefekten deltar regelbundet vid möten med de olika sektionerna inom studentkåren.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Grundutbildningen är profilerad mot kvalificerat yrkesliv och omfattar såväl grundläggande som återkommande utbildning. Ämnet företagsekonomi ges på grund-, fortsättnings- och fördjupningsnivå I och II. Syftet med programmen i ekonomi är att ge en bred ekonomisk utbildning med möjlighet till fördjupning inom inriktningarna marknadsföring, redovisning, organisation och ledarskap samt entreprenörskap. Inom hela HTU tillämpar man COOP (Cooperative Education), och arbetsintegrerat lärande (AIL), ett för studenterna frivilligt studiekoncept som innebär att programkurser varvas med avlönade anställningsperioder inom näringsliv och förvaltning.

Målen

Målen för utbildningen är att studenterna inom ämnet ska utveckla ett kritiskt och analytiskt förhållningssätt, förmågan att se sambandet mellan teori och praktik samt förmågan att genomföra kvalificerade projekt enskilt eller i grupp. Studenterna ska också ges förutsättningar att söka till och delta i forskarutbildning och få förutsättningar att fungera i arbetslivet genom att de under utbildningen arbetar individuellt såväl som i grupp. De ska också uppöva den skriftliga och muntliga förmågan för att kunna fungera bra i arbetslivet.

En viktig del i målen är integrationen mellan olika ämnen för att uppnå en helhet. HTU har som övergripande mål att undervisningsmässigt arbeta med en modell för arbetsintegrerat lärande. Därför är samverkan mellan teori och praktiskt arbete ett viktigt mål för ämnet företagsekonomi. Förankringen av ämnet ska finnas både i forskning och i empiri. Dessutom betonar man vikten av att ha både ett nationellt och ett internationellt angreppssätt.

Infrastruktur

Institutionen har lokaler för föreläsningar, seminarier, enskilt studentarbete och för personal. I dagsläget är det sju studenter per datorarbetsplats. Sambruk av utrustning med annan institution har finansierat en stor del av IT-verksamheten. Studenterna har ett kårhus som fungerar som samlingsplats och centrum för studentkårens olika aktiviteter. I takt med att institutionen expanderar beskriver institutionen det låga antalet undervisningslokaler som ett växande problem. Biblioteket finns på HTU:s tre studieorter, Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg och är anpas-

sat efter de ämnen och program som ges vid respektive campus. Omkring 90–95 procent av den ekonomiska litteraturen finns i Uddevalla.

Tillgången på bostäder i Uddevalla är god och det är relativt lätt att få en bostad centralt nära högskolan.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	299	361	324	361
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	617	752	759	766
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	73	68	125	103
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	0	0	0	7
Distansutbildning 10 poäng			63	68
Andel kvinnor	54 %	57,5 %	54 %	64 %

Rekryteringen av studenter till kurser och program där ämnet företagsekonomi ingår har enligt institutionens självvärdering varit god. En viss nedgång har dock kunnat märkas fr.o.m. innevarande läsårs början. När söktrycket sjunker kommer studenter med lägre betyg in på utbildningarna. Detta påverkar hur studenterna klarar utbildningarna.

Bristande kunskaper i svenska och engelska innebär problem för en del studenter, i synnerhet för dem som har annat språk än svenska som modersmål. Lärarna påpekar dock att bättre språkbehandling i svenska vore önskvärd hos samtliga studenter. Enligt lärarna går det åt mycket tid för att höja den språkliga nivån på uppsatser. Bristande kunskaper i engelska innebär svårigheter för en del studenter att läsa och förstå den facklitteratur som förekommer företrädesvis på fördjupningsnivåerna. För att avhjälpa eventuella brister i engelska ges under första terminen en frivillig kurs i engelska.

Kunskaperna i matematik är generellt sett goda på grund av det krav på tre årskurser alternativt matematik C som ställs för antagning på ekonomiprogrammen. I de fall studenter ändå har bristande kunskaper ges en frivillig stödkurs i matematik för nyantagna. Dessutom ges en valbar poänggivande kurs i matematik inom ekonomiprogrammets ram.

De flesta studenterna har god datavana sedan tidigare, men bland äldre studenter som tillhör en icke datorvan generation saknas ibland tillräckliga kunskaper i datoranvändning och programvara. Av denna anledning erbjuds en introduktionskurs i datoranvändning och relevant programvara.

En reflektion lärarna gör är att studenternas förkunskaper och personliga mognad i dag upplevs något lägre än tidigare.

Lärarna

På institutionen finns 21 lärare i företagsekonomi varav 4 är disputerade. En av adjunkterna undervisar inte och två undervisar 20 respektive 50 procent på grundutbildningen. Övriga lärare undervisar 100 procent av sina tjänster som i två fall omfattar 50 och i två fall 75 procent. Av adjunkterna är 6 kvinnor och 12 är män. Institutionen har tillförsäkrats medel för 1 professur i industriell ekonomi som för närvarande är under tillsättning. Utöver de anställda lärarna engageras ibland gästföreläsare från näringslivet.

Ett pedagogiskt program för samtliga lärare är under utveckling. Detta innefattar en 5-poängskurs för nyanställda lärare och en 20-poängskurs som avses utgöra ett regelbundet återkommande kompetenserbjudande till lärarna. Under 2000–2001 har två lärare vid institutionen deltagit i utarbetandet av denna högskolepedagogiska kurs, genom att själva delta i en pedagogisk utbildning om högskolans specifika pedagogiska kontext. Dessa tankar har sedan förts vidare till institutionens personal i form av pedagogiska seminarier med externa såväl som interna seminarieledare – exempelvis PBL/PBI, fallstudiemetodik och dramapedagogik.

Undervisning och examination

Antal lärarledda timmar per vecka

	Föreläsning	Seminarier	Handledning	Övningar	Företagsspel
Ämne/timmar					
Grundkursen					
• Redovisning	6,5		1,0	2,0	
• Organisation	6,0	1,2	0,4		
• Marknadsföring	6,4	2,1			
• Inv. bedömning	7,0			1,5	
Fortsättningsnivå					
• Redovisning	7,3	0,4		1,0	
• Organisation	1,2	3,6	2,0		
• Marknadsföring	6,0	2,5			
• Internredovisning	4,8	2,4	2,4		4,5
Fördjupningsnivå I					
• Externredovisning	7,5	1,0			
• Rev. och företagsanalys	7,0	1,5			
• Finansiering					
• Marknadsföring					
• Organisation		6,0	2,0		
• Uppsats			0,8		

Formerna för undervisningen varierar mellan olika kurser men kan i huvudsak beskrivas som traditionella. Dominansen av föreläsningar visar sig i att på huvuddelen av kurserna ges sex till sju undervisningstimmar per vecka i form av föreläsningar. På flertalet kurser tillkommer undervisning i form av seminarier mellan en och tre timmar per vecka. På några kurser tillkommer även handledning och övningar. På kursen i internredovisning på fortsättningsnivå är antalet föreläsningstimmar något lägre och i stället sker undervisning i form av företagsspel på fyra till fem timmar i veckan.

Den dominerande tentamensformen är skriftliga salstentamina. Dock förekommer i de olika delämnena andra examinationsformer såsom hemtentamina med tillgång till kurslitteratur, förberedd närvaro vid obligatoriska seminarier, inlämningsuppgifter som vanligen kombineras med muntlig presentation, större projektarbeten och praktikfall. I allmänhet handlar det om en kombination av flera former, även om det också förekommer att en skriftlig tentamen eller ett projektarbete är den enda examinationsformen.

Nationell och internationell samverkan

Det finns ett samarbete mellan Stockholms universitet, högskolan på Gotland och HTU, som omfattar lärarmedverkan i form av föreläsningar, allmänna diskussioner kring uppsatshandledning och kvalitetssäkring. Det finns även samarbete med Handelshögskolan vid Göteborgs universitet samt med Internationella handelshögskolan i Jönköping och Östfold distriktshögskola i Halden, Norge.

Kontakter med det omgivande samhället förekommer ofta vid institutionen. Det sker genom COOP- och praktikverksamhet, examensarbeten, öppna föreläsningar och seminarier, mässdeltagande, uppdragsutbildning och projektdeltagande. Under 2000 var antalet kandidatexamensarbeten i olika företag och förvaltningar 62 stycken, varav 47 inom ämnet företagsekonomi, på 20 olika företag med 19 olika lärare medverkande. Institutionen har deltagit i ett antal EU-projekt där också näringslivet deltagit. Detta har i stor utsträckning gällt mindre och medelstora företag, främst i samband med COOP.

Samverkan mellan institutionen och Stockholms universitet och Göteborgs universitet sker i stor utsträckning på lärarnivå.

Enligt institutionens självvärdering har HTU satsat starkt på internationalisering och internationellt samarbete. I dag har man avtal om lärar- och studentutbyten med 15 olika lärosäten inom Europa, USA och Australien. Av dessa 15 är samtliga utom två knutna till ekonomiämnet. Flerparten av utbytesplatserna är inom Europa och ryms inom EU:s Socrates/Erasmus-program, men avtal finns även inom Nordplus och bilateralt utanför Europa. Samarbetet inom Erasmus rör länderna Frankrike, Italien, Nederländerna, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Finland.

Enligt självvärderingen läser de inkommande studenterna de flesta kurserna tillsammans med de ordinarie svenska studenterna vilket innebär att de senare får följa vissa kurser inom ekonomiprogrammet på engelska.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Antal utresande studenter	4	10	16	11	13
Antal inresande studenter	9	13	8	8	7

Kvalitetsarbete

Institutionens arbete med kursutvärderingar sker i samarbete med studentkårens avdelning Udda ekonomer. Grundläggande för utvärderingsmodellen är att en genomförd kursvärdering ska fungera vägledande inför den fortsatta kursens undervisning och uppläggning. Studenterna utser representanter som håller i utvärderingen dels mitt i pågående kurs, dels i kursens slutfas. Efter en halvtidsutvärdering diskuterar studentrepresentanterna resultatet av utvärderingen med lärare och ämnesansvarig.

Institutionens övergripande kvalitetsarbete har tidigare genomförts av ett s.k. kvalitetsteam vid institutionen. Arbetet under föregående år har utgjorts av implementering av ett kvalitetsuppföljningssystem, det s.k. SQ-systemet, så att kvalitetsårsberättelsen skulle bli ett bra mätinstrument. Detta gäller speciellt en SQ-tavla, dvs. ett "chatrum" för synpunkter på institutionens verksamhet, ett utvärderingsprogram samt anpassning av olika administrativa system så att information blir lätt tillgänglig. Efter organisationsändringen har kvalitetsuppföljningen anpassats till en för HTU gemensam kvalitetsorganisation med ett centralt ansvar för kvalitetsfrågor.

Institutionen har en handlingsplan för jämställdhetsarbete. Planen är formulerad av jämställdhetsombud tillsammans med institutionsledning och utgår från de beslut och riktlinjer som styrelse och rektor tagit. Det finns två representanter för personalen som kontinuerligt arbetar för jämställdhet i förekommande frågor vid institutionen. Jämställdhetsrepresentanter vid institutionen har möjlighet att yttra sig i ärenden som gäller utlysning och tillsättning av tjänster vid institutionen, tjänstefördelning, miljöfrågor, rekryteringsprogram för studenter samt tillsättning av projektgrupper, råd och kommittéer. GruF-nämnden utgör den instans som bevakar genusperspektiv i utbildnings- och kursplaner.

Ett moment inom den inledande kursen i organisation har ett tydligt genusperspektiv. Valet av kurslitteratur till fördjupningskurserna i organisation uttrycker en medveten önskan att försöka belysa aktuella svenska kvinnliga och manliga forskare i ämnet.

Arbetet med att främja jämlikhets- och mångfaldsfrågorna i grundutbildningen har fokus på studentrekryteringen. Genom att aktivt arbeta mot underrepresenterade grupper hoppas högskolan främst öka andelen invandrare i högskoleutbildning men även minska den sociala snedrekryteringen.

Forskarutbildningen

HTU saknar forskarutbildning men institutionen för AEH har ett antal anställda som är inskrivna som doktorander vid andra lärosäten. Dessa undervisar inom grundutbildningen på HTU.

Karlstads universitet (KaU)

Institutionen för ekonomi

På institutionen finns olika utbildningsprogram som Ekonomi, Internationell ekonomi, Matematikekonomi samt Ekonomi – personal och organisationsteori. Karlstads universitet har sedan 1999 rätt att utfärda doktorsexamen i företagsekonomi.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingen har utarbetats av ämnesföreläsaren med utgångspunkt i underlag från ett flertal medarbetare bland lärare och administrativ personal. Innehållet är i vissa fall motsägande och en del kvantitativa uppgifter är svårtolkade. Rapporten har behandlats vid arbetsgruppsmöten och ett ämnesmöte med all personal och studentrepresentanter vid institutionen för ekonomi.

Organisationen av ämnet företagsekonomi är i stort sett bra och innebär att Karlstads universitet erbjuder en välstyrd utbildning i företagsekonomi på universitetsnivå. Den mycket framgångsrika profileringen mot tjänster och tjänsteutveckling har med rätta gett Centrum för tjänsteforskning (CTF) en stark ställning vid institutionen. Detta har emellertid samtidigt skapat oklarheter i organisationen när det gäller relationen mellan avdelningen CTF och avdelningen för företagsekonomiämnet. En sådan oklarhet gäller exempelvis hur integrationen mellan forskning och undervisning ska organiseras. Inom forskningen är CTF i stort sett lika med företagsekonomi, medan CTF endast är en viktig leverantör av lärare till undervisningen. Doktoranderna påpekade t.ex. att de har svårt att skilja på sin roll som forskare på CTF och sin roll som lärare på institutionen.

Datorsalarna har generösa öppettider, men på grund av att utbildningen vuxit snabbt är tillgången på datorer dålig liksom tillgången till grupprum. Datorstödet i undervisningen verkar vara svagt utvecklat, och studenterna saknar diskussionsforum och formaliserade informationsvägar på nätet.

Det är positivt att CTF i så hög grad engagerar sig i grundutbildningen, framför allt i uppsatser och seminarier och att det sker redan på B-nivån. Skillnaden mellan A/B- och C/D-nivåerna är dock stor när det gäller tilldelade resurser, lärarnas kompetens och tillgänglighet samt antal studenter per kurs. Adjunkterna dominerar på A- och B-nivå, liksom traditionella undervisningsformer som föreläsningar, och lektorerna dominerar på C- och D-nivåerna. Dessa skillnader synes vara de främsta svagheter i utbildningens kvalitet och vetenskapliga förankring.

Internationaliseringen av utbildningen är låg. Antalet inresande studenter är särskilt lågt och det erbjuds för få kurser på engelska till inresande studenter. Språkundervisningen i tyska och franska är svagt integrerad med undervisningen i ekonomi.

Kursutvärderingssystemet brister i genomförande och återkoppling. Det är emellertid bra att man utser två studenttalesmän för varje kurs. Det finns dock inget doktorandråd och ingen doktorandrepresentant i institutionsnämnden.

Det finns en forskningsorganisation, och forskarutbildningen som är under uppbyggnad har fått en god start. Det saknas dock explicita målsättningar för dess uppbyggnad. Det ekonomiska ansvarstagandet är oklart då ansvaret för forskarutbildningen finns i ämnet företagsekonomi men resurserna delas med CTF. För övrigt finns forskningskompetens inom flera delområden i företagsekonomiämnet, men för att få en fullgod kompetens i företagsekonomi inom denna nya universitetsinstitution behöver fler professurer inrättas. Inom forskarutbildningen är handledarkapaciteten ännu för låg, och rekryteringen av handledare och doktorander kan för närvarande inte täcka grundutbildningens hela ämnesbredd.

Forskningen vid CTF är till mellan 75 och 80 procent externfinansierad, vilket är en ovanligt hög andel och visar att ledningen för CTF är mycket skicklig i att skaffa medel till sin verksamhet. Å andra sidan får man en alltför låg andel av de medel som universitetet erhåller från staten för att bygga upp forskningen inom det nya vetenskapsområdet. Det framgår exempelvis av att endast tre av cirka tolv doktorander i företagsekonomi finansieras genom sådana interna medel. Med tanke på ämnets starka ställning vid universitetet är denna låga andel förvånande.

Bedömargruppen vill uppmärksamma den fara för grundforskningen i företagsekonomi som ligger i en fortsatt stark externfinansiering av forskningen vid institutionen. Den tillämpliga forskningen, som i dag främst bedrivs inom CTF, kan leda till att grundforskningen i ämnet kommer på undantag och att kortsiktighet och praktisk hänsyn tillåts styra den företagsekonomiska forskningen vid institutionen.

Rekommendationer

Utbildningen på A- och B-nivå behöver prioriteras, i synnerhet utbildningen på A-nivån, eftersom den lägger grunden för fortsatta studier inom ämnet. Ge disputerade lärare ansvar för A-nivån och inte adjunkter som i dag. Minska dessutom antalet studenter i seminariegrupperna från det nuvarande 50-talet deltagare.

Fortsätt profileringen mot service och marknadsföring i grund- och forskarutbildningen. Erbjud samtidigt en heltäckande grundutbildning även om den inte kan vara forskningsanknuten i hela sin bredd. På den nivån är det lärarnas allmänna forskningserfarenhet som är viktig, inte deras speciella forskningsområde. Förstärk också forskningskompetensen i några av ämnets huvuddelar,

t.ex. organisation, ekonomistyrning och extern redovisning. CTF:s inriktning mot i huvudsak marknadsföring gör en breddning av företagsekonomisk forskning vid institutionen nödvändig.

Institutionen bör utveckla en plan för forskarutbildningen. I planen bör det framgå hur många doktorander som ska examineras när utbildningen är uppbyggd och hur många som behöver antas under kommande år och till vilka områden inom företagsekonomi doktoranderna ska rekryteras samt varifrån resurserna ska komma. Den viktigaste förändringen av forskarutbildningen är att den bör få ett ämnesmässigt bredare innehåll så att doktorander får fler möjligheter i sina ämnesval. Ämnesmässig bredd i forskarutbildningen är också viktig för att kunna erbjuda studenterna i grundutbildningen den utbildning i företagsekonomi som de efterfrågar. För detta krävs professorer inom nya delområden i företagsekonomi, och då det inte är möjligt att rekrytera all personal utifrån måste det också ske en viss intern rekrytering av lärare.

Öka internationaliseringen av utbildningen genom att inrätta fler kurser i företagsekonomi på engelska och attrahera på så sätt fler studenter från utländska universitet.

Institutionen behöver öka sina ansträngningar att få en större andel av de särskilda forskningsmedel som tilldelas universitetet av staten under en viss period för att bygga upp forskning och forskarutbildning i samband med att Karlstad fått universitetsstatus.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen för ekonomi leds av prefekt och en institutionsnämnd med elva ledamöter. I institutionsnämnden ingår tre studenter. Nämnden är institutionens högsta beslutande organ i verksamhetsfrågor, och arbetsuppgifterna för ledningen av institutionen delas mellan nämnd och prefekt. Institutionens organisation och verksamhetsområde beslutas av universitetsstyrelse och rektor.

Institutionen för ekonomi är en flerämnesinstitution, och förutom företagsekonomi ingår även nationalekonomi, rättsvetenskap, arbetsvetenskap och Centrum för tjänsteforskning. Ledningen för grundutbildningen inom företagsekonomi utgörs av studierektor, ämnesföreträdare och ledningsråd. Ledningsrådet består av en professor, ämnesföreträdare, studierektor och två lärarrepresentanter. Rådet bereder frågor inför ämnesmöten som hålls regelbundet under läsåret. Där deltar samtliga lärare, doktorander och administratörer inom ämnet. Vid mötena beslutas om frågor som rör ämnets utveckling, kursutbud m.m.

Studierektorn har det administrativa ansvaret för genomförandet av utbildningen, medan ämnesföreträdaren har ansvaret för såväl ämnets innehållsliga som dess vetenskapliga kvalitet och utveckling.

Ett ämnesråd bestående av ämnesföreträdare (ordförande), studierektor, studievägledare, lärarrepresentanter och studentrepresentanter garanterar studenternas möjlighet att påverka utbildningens uppläggning och genomförande. Ämnesrådet ger med kursuppföljningar som underlag förslag om kursutveckling.

Forskarutbildningen vid Karlstads universitet är flervetenskaplig och har två forskarskolor; en för teknik och naturvetenskap och en för humaniora och samhällsvetenskap. Företagsekonomi ingår i forskarskolan för humaniora och samhällsvetenskap. De båda forskarskolorna driver såväl ämnesgemensamma som ämnesspecifika forskarutbildningskurser. Företagsekonomi ingår också i en av de nationella forskarskolorna, Management och IT.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Inom företagsekonomi finns en inriktning mot tjänster och tjänsteutveckling, som prioriterats i forskningen vid Karlstads universitet. Andra inriktningar finns inom ämnesområdena organisation och ledning, marknadsföring, ekonomistyrning, redovisning, kostnads- och intäktsanalys samt entreprenörskap. Företagsekonomi kan ingå som huvudämne i följande program, som samtliga ger möjlighet till kandidat- och magisterexamen: Ekonomi, Internationell ekonomi med inriktning tyska eller franska, Matematikekonomi, Fastighetsekonomi, Personal och organisationsteori och Turism.

Målen

Målet med det företagsekonomiska ämnet är att erbjuda ett brett utbud av kurser med betydande inslag av de forskningsområden som utvecklats i Karlstad. Forskarna i ämnet ska således dels medverka på A- och B-nivå, dels ha egna fördjupningskurser på C- och D-nivå. Institutionen har som mål att kunna rekrytera vetenskapligt kompetenta medarbetare för både undervisning och forskning och att förstärka forskningsanknytningen i undervisningen. Samtidigt är ett mål att kunna rekrytera ambitiösa studenter till såväl grundutbildning som forskarutbildning. För att lyckas med detta har man målsättningen att förbättra sin information och marknadsföring till olika intressenter.

Samtidigt som institutionen har egna mål för ämnet och för institutionen arbetar man efter universitetets övergripande mål om öppenhet, det mångvetenskapliga och lärande universitetet. I dag har institutionen inte ambitionen att växa mera utan vill konsolidera kvaliteten i stället.

Infrastruktur

Institutionen för ekonomi är samlad i en byggnad i vilken den mesta av undervisningen också sker. Här finns undervisningssalar i olika storlekar för föreläsningar, lektioner, gruppdiskussioner och grupparbeten. Det finns arbetsplatser för enskilda studier och två datorsalor med sammanlagt 51 datorer. Datorerna är tillgängliga dygnet runt med undantag av de tider då datorerna används för undervisning. Antalet datorer ger 15 studenter per dator.

Universitetets biblioteksresurser är vid utvärderingen knappa både i yta och i tillgången till litteratur. I januari 2002 invigs dock ett nytt universitetsbibliotek. Detta innebär förbättrad tillgång till biblioteksresurser, läsplatser och datorer. Det torde dock ta tid att utöka tillgången på litteratur. Ett nytt system för webbinformation, som utökar informationstjänsterna, är under utveckling och beräknas vara klart hösten 2002. Webb-baserat diskussionsforum saknas för närvarande.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade individer på ämnets lägsta nivå	674	802	969	872
Antal registreringar på grundutbildningen totalt i ämnet	2180	2338	2514	2043
Antal registreringar på C-nivå i ämnet*	607 (303)	537 (268)	566 (283)	464 (232)
Antal registreringar på D-nivå i ämnet*	340 (170)	475 (158)	468 (156)	383 (128)
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	46 %	46 %	46 %	52 %

*Antalet individer på C- respektive D-nivå anges inom parentes.

Allmänt sett anser man att studenterna är motiverade och duktiga. De är dock en mycket heterogen grupp med skiftande förkunskaper och olika pedagogiska krav och behov. De studenter som kommer direkt från gymnasiet behöver hjälp att komma i gång med sina universitetsstudier. Förkunskaperna i främst matematik men även i svenska och utländska språk uppfattas av lärarna vara sämre än tidigare. I vissa kurser där förkunskaperna är otillräckliga tvingas man göra en anpassning till studenternas matematiska färdigheter. Däremot är studenterna bättre på att genomföra muntliga presentationer.

Lärarna

Vid tiden för utvärderingen finns 21 lärare. Av dessa är 3 professorer, 1 biträdande professor, 6 ekonomie doktorer, 1 docent och 1 filosofie doktor. Övriga 9 lärare är adjunkter.

Lektorer och adjunkter har möjlighet till forskning enligt tjänstetidsavtalet. De arbetsuppgifter som är ålagda lektorer och adjunkter gör det emellertid svårt för dem att frigöra tid för egen forskning om denna inte kan finansieras med externa medel.

För lärarnas löpande kompetensutveckling anordnas kontinuerligt seminarier och utbildningsdagar kring aktuella utbildningsfrågor. Personalen ges också tillfälle att delta i externa seminarier och konferenser.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats- handledning
1–20 p.	8,3	1,2	
Grundkurs i redovisning	8,4	0,6	
Grundkurs i marknadsföring	5,6	3,2	
21–40 p.	7,5	1,2	
41–60 p.	4,6	1,1	1
61–80 p.	3,5	2,9	1

Studenterna introduceras i ämnet genom föreläsningar vid studiestarten om vad företagsekonomi innehåller och hur det är att bedriva studier i ämnet. De olika delämnena introduceras i en serie 5-poängskurser på A- och B-nivå.

Utgångspunkterna för den pedagogiska grundsynen är att skapa förståelse för ekonomiska problem och bedömningar, att stimulera studenters problematiseringsförmåga och träna kritiskt granskande förmåga, att undervisning, forskning och samverkan med omvärlden går hand i hand, att ge studenterna ett vetenskapligt förhållningssätt, att visa respekt för studentens behov av stöd i inlärningsprocessen och att motivera studenten att själv ta ansvar för sitt lärande.

De olika undervisningsformerna för att främja studentaktivitet i undervisningen är olika. En form är examination genom reflekterande PM där redovisning och reflektioner diskuteras under seminarier. En annan form är studentföreläsningar där studenter får ansvar för att hålla egna föreläsningar i syfte att ge kurskamraterna sammandrag av vissa kursavsnitt. En tredje form är praktikfall där studenterna under seminarium presenterar och diskuterar sina arbeten.

Nationell och internationell samverkan

Den nationella samverkan som sker för utvecklingen av grundutbildningen är oftast grundad på enskilda lärares kontakter. Kontaktnätet består av kontakter med tidigare arbetsgivare, tidigare forskarutbildningar och pågående forskningsarbete. Kontakterna leder till lärarutbyte både för att utnyttja specialistkompetens och för att klara situationer med lärarbrist. Gästlärare från företag utnyttjas främst för att belysa de teoretiska studierna med praktiska erfarenheter. Varje termin anordnas minst ett seminarium som huvudsakligen vänder sig till näringsliv och förvaltning. Speciellt givande är samarbetet med Handelskammaren i Värmland.

Det internationella lärarutbytet har karaktären av gästföreläsningar och mindre inslag i kurser.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Utresande studenter	60	60	65	65
Inresande studenter	25	30	30	41

De angivna siffrorna är en uppskattning och avser enbart studenter som studerar företagsekonomi.

Av universitetets studenter är det företagsekonomins studenter som flitigast utnyttjar universitetets utbytesavtal. Genom universitetets internationella sekretariat finns ett omfattande kontaktnät världen över. Utbytet med övriga nordiska länder är dock litet.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet har skett genom att seminarier och utbildningsdagar har anordnats för att diskutera praktikfallsmetodik, handledningsfrågor, bedömning av uppsatser, examinationsformer och examinationsrätt.

Kursutvärderingar genomförs på alla kurser, dels under pågående kurs, dels efter kursen. Resultaten diskuteras i ämnesråd där det ingår studentrepresentanter från de utvärderade kurserna. Kursansvarig lärare har ansvar att informera de övriga lärarna som arbetat med kursen och att se till att kursen utvecklas. Uppföljning av kursutvärdering sker i samband med ämnesmöten och ämnesråd.

Jämställdhet främjas genom att genusperspektivet tas upp i flera kurser på A-, B- och C-nivån, t.ex. med hjälp av praktikfall eller genom att engagera forskare inom genusvetenskap som gästföreläsare eller seminarieledare och genom att uppmuntra studenter som vill skriva examensuppsatts med ett genusperspektiv.

För att främja mångfalden reser studentambassadörer och lärare ut i skolorna och beskriver högre utbildning och deltar vid mässor.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Då den enda professuren i företagsekonomi har en inriktning mot tjänster (Service Management), har också doktorandernas avhandlingsprojekt en sådan profil. Denna forskningsinriktning är knuten till verksamheten i Centrum för tjänsteforskning, CTF, som skapat en speciell profil för företagsekonomiforskning i Karlstad. Flera forskare är knutna till denna enhet. Övrig professorskompetens är också nära relaterad till tjänsteforskningen.

Annan forskning som bedrivs av företagsekonomiforskare vid Karlstads universitet är exempelvis affärsutveckling, investeringsbedömning, ekonomistyrning, internationell marknadsutveckling, ledning och organisationsutveckling.

Målen

Ett av målen för forskarutbildningen är att ge den studerande insikter och färdigheter i forskningsarbete med särskild vikt vid metodproblem i företagsekonomiska sammanhang. Ett andra mål är att ge den studerande fördjupade kunskaper i företagsekonomisk teoribildning och möjligheter till fördjupad insikt i väsentliga sammanhang inom den del av verkligheten som utgör företagsekonomins studieobjekt. Ett tredje mål är att ge den studerande goda insikter i problemställningar inom företagsekonomisk forskning och förmåga att själv formulera och analysera sådana problem. Ett fjärde mål är att den studerande efter avslutad utbildning är väl förberedd att självständigt och på ett vetenskapligt sätt analysera företagsekonomiska problem.

Ett väsentligt inslag i utbildningen är att doktoranden blir van vid att samverka med andra forskare och praktiker i den vetenskapliga verksamheten.

Ekonomi och Infrastruktur

Karlstads universitet har valt att prioritera vissa forskningsområden. Genom att tilldela särskilda resurser för dessa finns resurser för forskarutbildning både inom de prioriterade områdena och i ämnena. Företagsekonomi har därmed både egna forskarutbildningsresurser och en del av de resurser som universitetet tilldelar Centrum för tjänsteforskning, CTF.

Varje doktorand har en egen arbetsplats, oftast också eget rum och egen dator. Doktoranderna och handledarna kan arbeta fysiskt när varandra och får därmed tillfälle att på ett enkelt sätt utbyta erfarenheter i forskningsarbetet.

Biblioteket vid Karlstads universitet är under utbyggnad. Det har inte den mängd litteratur som större universitetsbibliotek har men har tillgång till databaser. Litteraturen ökas successivt.

Doktoranderna

Karlstads universitet har haft forskarutbildning sedan 1999. Läsåret 2000/2001 finns det tio doktorander i företagsekonomi. Rekryteringen av doktorander i företagsekonomi har hittills gått bra och det har funnits flera kompetenta sökande till de utannonserade doktorandtjänsterna.

Doktoranderna i företagsekonomi finansieras för närvarande till cirka 80 procent av externa medel. Medlen har huvudsakligen kommit från Kommunikationsforskningsberedningen (KFB), Telia, Landstinget i Värmland, Storstockholms lokaltrafik (SL), Göteborgs Energi forskningsstiftelse, KK-stiftelsen och Handelsbankens forskningsstiftelse.

Handledarna och lärarna

Varje doktorand tilldelas en handledarkommitté bestående av två till tre forskare beroende på hur långt avhandlingsarbetet har framskridit. Den tjänstgöringstid som avsätts för handledarnas arbete är 160 timmar per år under fyra år. Handledarkapaciteten består av 4 professorer och cirka 15 övriga disputerade lärare verksamma i Karlstad med doktors- eller docentkompetens. Ett problem är att forskarutbildningsbudgeten är så liten att handledningskapaciteten inte kan utnyttjas. Lärarna måste i stället fullgöra sin tjänstgöringsskyldighet i grundutbildningen.

Undervisning och examination

Licentiatexamen omfattar 80 poäng, varav 40 poäng är kurser och 40 poäng uppsats. I kursdelen ska ingå 10 poäng obligatoriska fakultetskurser, 15 poäng baskurser samt 15 poäng specialkurser. Forskarutbildningen består av en kursdel om 60 poäng och en avhandlingsdel om 100 poäng. Den senare omfattar förutom avhandlingen en planeringsrapport och aktivt deltagande i seminarieverksamheten. Kursdelen ska ge en generell metod- och teorikompetens för forskning i företagsekonomi samt förbereda och stödja avhandlingsarbetet.

Examinationsformerna är skriftlig tentamen, projektredovisningar och uppsatser. Arbetet kan då också presenteras, diskuteras och försvaras under seminarier. Doktorander ska senast sex månader efter antagning tillsammans med huvudhandledaren ha skrivit en individuell studieplan, som lämnas till fakultetsnämnden. Den individuella studieplanen följs upp av fakultetsnämnden varje år och revideras av doktoranden i samråd med huvudhandledaren.

Det finns ett högre seminarium där doktoranderna kan lägga fram rapporter för granskning av en eller flera utsedda opponenter och övriga seminariedeltagare. Det är obligatoriskt för doktoranderna att presentera och låta granska planeringsrapport, mellanlägesrapport och slutmanuskript. Doktoranden har möjlighet att avlägga licentiatexamen men rekommenderas normalt inte att göra det.

Det vanligaste är att avhandlingar skrivs som monografier. I enstaka fall förekommer sammanläggningsavhandlingar. Avhandlingsämnet bestäms av doktorand och handledarkommitté i samråd, men doktoranden fattar det slutgiltiga beslutet. Avhandlingsarbetet bedrivs enskilt, men med varierande grad av påverkan från handledarkommittén.

Nationell och internationell samverkan

Doktoranderna deltar i kurser vid andra universitet i Sverige, särskilt i forskarskolan Management och IT. Doktoranderna deltar också i konferenser inom och utom landet. I mindre utsträckning har man doktorander från andra universitet i kurser vid Karlstads universitet. Gästföreläsare och cirka 25 procent av handledarna kommer från andra universitet. För närvarande är utbytet i motsatt riktning obetydligt.

För närvarande sker ingen internationell samverkan i forskarutbildningen. Det förekommer dock att handledare från Finland anlitas, och det finns ett forskningssamarbete med forskare från flera länder. Dessa bidrar på ett positivt sätt till forskarutbildningen genom att de utnyttjas som föreläsare och leder seminarier samt genom att de har enskilda samtal med doktorander.

I anslutning till forskarutbildningen arrangerar Centrum för tjänsteforskning vartannat år konferensen QUIS – Quality in Services – i samarbete med två andra universitet. Konferensen brukar samla cirka 200 deltagare från ett 15-tal länder. Både forskare och praktiker deltar och har möjlighet att presentera rapporter. Hitills har konferensen ägt rum vartannat år i Karlstad och vartannat år i USA.

Kvalitetsarbete

Forskarutbildningens innehåll och genomförande diskuteras regelbundet i forskarutbildningens lärarkollegium. Doktorandernas prestationer följs upp regelbundet av handledarkommittéer och lärarkollegiet. Kursplanering genomförs i samråd med doktoranderna så att innehåll och tidsplanering passar övriga aktiviteter i utbildningen. Kursutvärderingar sker på initiativ från kursansvariga lärare både under genomförandet av kursen och i efterhand.

Linköpings universitet (LiU)

Ekonomiska institutionen

Företagsekonomi är ett av åtta ämnen vilka tillsammans bildar en storinstitution, ekonomiska institutionen (EKI). Fyra av ämnena tillhör den filosofiska fakulteten (företagsekonomi, nationalökonomi, affärsrätt och statsvetenskap) och fyra tillhör den tekniska fakulteten (logistik och transportsystem, industriell marknadsföring, industriell organisation och industriell ekonomi). Institutionen har 180 anställda.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingarna för grund- och forskarutbildningarna är välgjorda med reflekterande synpunkter på ekonomi, profilering, reformen inom forskarutbildningen 1999 samt de två SWOT-analyserna.

Ämnet har en välorganiserad ekonomutbildning med engagemang från ledning och studenter. Ämnet är även väl etablerat inom ekonomiska institutionen. Institutionen fungerar genom att den vuxit in i sin roll. Balanced Scorecard (BSC) har testats för verksamhetsstyrning men ännu inte implementerats.

Undervisningen på A- och B-nivå är välorganiserad, men det är betänkligt att de studerande först på C–D-nivå möter ämnets professorer i större omfattning i undervisningen. Bedömargruppen fick intrycket att utbudet inom de kvantitativa ämnesområdena ekonomistyrning och finansiering saknades till viss del. Anledningen till detta är möjligtvis att ämnet valt att profilera sig mot strategi och ledning. Vad gäller det internationella ekonomiprogrammet saknas en tydlig integrering av undervisningen i språk respektive ekonomi. Vidare saknade ämnets lärare inom grundutbildningen nödvändig tid och resurser för kompetensutveckling.

Bedömargruppen fick ett gott intryck av institutionens system med utsedda kursvärdar för varje kurs. Kursvärdarna företräder studenterna i beslutsfattande organ och driver förändrings- och uppföljningsarbete inom ämnet.

När det gäller forskarutbildningen är doktoranderna väl integrerade med ämnets vetenskapliga personal. Doktoranderna betraktar sig som kollegor på institutionen och verkar också som lärare inom grundutbildningen. Inom ämnets profil, ledning och strategi finns goda förutsättningar för doktoranderna att efter disputation välja att fortsätta att undervisa och forska på institutionen.

Doktorandernas undervisning inom grundutbildningen är 20 procent, och undervisningens volym kan i vissa fall hindra nödvändig koncentration på den egna forskningen med följd att forskarutbildningstiden förlängs. Vidare är doktorandernas undervisning inte alltid i linje med doktorandernas ämnesområde. Det uppfattas som krävande att läsa in sig på nytt material. Avsaknaden av regelbundenhet när doktorandkurser ges uppfattades av doktorandrepresentanterna som ett problem. Doktoranderna har nyligen startat ett doktorandråd som med fördel kan driva frågor rörande forskarutbildningen gentemot utbildningsansvariga.

Rekommendationer

Ämnets professorer och docenter bör i större utsträckning än som är fallet i dag medverka i utbildningen på grundnivåerna (A och B). Vidare kan kopplingen mellan ämnets pågående forskning och undervisningen i ämnet utvecklas i högre grad på grundnivåerna.

Samverkan mellan språk- och ekonomikurser på det internationella ekonomiprogrammet behöver utvecklas framöver.

Ämnet bör förbättra lärarnas möjlighet till egen kompetensutveckling. Vidare bör inte doktoranderna deltaga alltför mycket i grundutbildningen, framför allt inte i kurser för vilka doktoranderna inte har lämplig utbildning.

Vad gäller forskarutbildningen bör ämnet se över dels doktorandkurserna (med fördel samverka med andra universitet), dels relationen mellan kurs- och avhandlingsdelarna. Ämnet bör också aktivera sitt forskarseminarium utöver de obligatoriska avhandlingsseminarierna. Detta saknades av doktoranderna för att balansera fokuseringen på grundutbildningsfrågor.

Ämnet bör överväga att ge utrymme för doktorander med andra intresseområden, t.ex. redovisning och finansiering. Annars måste ämnet värva sådan kompetens från andra håll i landet.

Ämnet kan med fördel förmedla erfarenheterna från styrning med Balanced Scorecard när det väl implementerats till övriga (ekonomiska) institutioner i Sverige.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av en styrelse och under styrelsen en prefekt. Ordförande i institutionsstyrelsen är prefekten. I styrelsen representeras lärarna på institutionen av fyra ledamöter, studenterna av tre ledamöter och den tekniskt administrativa personalen av en ledamot. Det finns också en ledningsgrupp för institutionen som i princip består av prefekten, institutionens professorer och ämnesstudierektorer samt dess administrativa chef. Från möten med styrelse och ledningsgrupp upprättas protokoll som sprids inom ämnet. Ämnesområdet företagsekonomi leds av en studierektor med huvudsakligt ansvar för grundutbildningsfrågor som kursutbud och kursutveckling inom fristående kurser, ämnets administration, kompetensförsörjning, bemanning av de kurser ämnet ger på program och fristående kurser, kompetensutveckling av ämnets personal, ämnets ekonomi med fokus på grundutbildningen etc. Ämnesstudierektor har det övergripande ansvaret för ämnets utveckling och drift.

Institutionsstyrelsen har delegerat ett antal beslut avseende forskarutbildningen till institutionens forskarutbildningsnämnd. Nämnden består av professorer och doktorander från samtliga ämnen vid institutionen samt studierektorn för forskarutbildningen. Nämnden sammanträder ca tre gånger per termin. Besluten förankras via representation, dvs. genom att såväl forskningsansvariga som doktorander har säte i nämnden. I vissa fall kan nämnden uppdra åt exempelvis doktoranderna att närmare bereda ett ärende till nästa möte. Nämnden har det övergripande ansvaret för forskarutbildningen. I nämnden beslutas om budget, inrättandet av doktorandkurser, antagning av nya doktorander samt, på delegation från ordföranden, beslut om tillgodoräknande av poäng i forskarutbildningen avseende individuella läskurser eller doktorandkurser från andra lärosäten.

Tillsammans utgör studierektor och forskningsledarna, tillika professorerna, ämnets ledningsgrupp som i samråd svarar för ledning och utveckling. Denna ledningsgrupp träffas regelbundet. Vidare finns en informell grupp bestående av studierektorerna inom de ämnen på institutionen som tillhör filosofisk fakultet och som träffas varje månad.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomi kan väljas som huvudämne inom två utbildningsprogram (Ekonomprogrammet och Internationella ekonomiprogrammet) och går också att studera på fristående kurser från A- till D-nivå. På Ekonomprogrammet och Internationella ekonomiprogrammet, där ämnet företagsekonomi eller nationalekonomi kan ingå som huvudämne, återfinns förutom Linköpingspecifika inslag som integration över ämnesgränser även inslag av samspel mellan teori och praktik, val-

frihet och forskningsnära fördjupningskurser. Båda ekonomprogrammen är helhetsorienterade utbildningar där samverkan över ämnes- och fakultetsgränser innebär att kompetenser från olika discipliner och forskningsområden (t.ex. juridik, företagsekonomi och logistik) i samverkan skapar och ansvarar för gemensamma kurser. I utbildningen möts olika perspektiv och kunskapsområden och används för att öka studenternas kunskap om olika organisatoriska fenomen.

Målen

Ekonomprogrammets struktur, innehåll och arbetssätt är tillsammans utformade för att bidra till att utveckla självständiga, kritiskt tänkande och kompetenta problemidentifierare och problemlösare inom det ekonomiska området med god förmåga att arbeta i grupp. Lärandet organiseras därför i stor utsträckning i olika former av projektarbeten där studenterna i grupp aktivt löser problem utan färdiga svar, samtidigt som ledar-, samarbets- och kommunikationsförmåga tränas.

Infrastruktur

Studenterna har tillgång till datorer med kringresurser (skrivare m.m.). Utrymmena finns i samma hus som för övriga ämnen inom den ekonomiska institutionen. Systemet har i dag ca 1 400 användare (studenter) registrerade varav drygt 1 100 är aktiva. Det finns i dag 76 datorer tillgängliga inom detta system.

Huvuddelen av litteraturen inom ekonomi, juridik och samhällsvetenskap finns samlad i huvudbiblioteket som ligger ca 500 m från institutionen. Ett IT-bibliotek är under uppbyggnad i institutionens Studiecetrum, där det även finns en samling av klassiska ekonomiböcker och -tidskrifter (dock ej för utlåning). Fram till nyligen låg det ekonomiska biblioteket i omedelbar anslutning till institutionen, men verksamheten har av kostnadsskäl flyttats till huvudbiblioteket.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	886	655	711	787
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	1 692	1 330	1 367	1 448
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	489	419	413	445
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	231	213	197	156
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	52 %	52 %	53 %	53 %

Ett positivt urval av studenter söker sig till utbildningarna, och i stort sett samtliga kurser i företagsekonomi är översökta. Vissa brister i studenternas förkunskaper kan dock konstateras inom matematik, engelska och skriftlig svenska.

Lärarna

Ämnets grundpolicy är att bereda alla lärare som så önskar förutsättningar att bedriva egen forskning genom att ge dem möjligheter att minska sina undervisningsåtaganden när forskningsmedel är tillgängliga. En stor andel av ämnets personal (lektorer och adjunkter) (ca 80 procent) bedriver i dag ensamma eller i samverkan med andra forskning, vars omfattning sträcker sig från 10 pro-

cent till 80 procent av arbetstiden. I praktiken forskar dock ej alla adjunkter och lektorer beroende på att forskningsmedel eller det egna intresset att bedriva forskningsverksamhet saknas.

Ämnets policy är också att i den utsträckning ämnets ekonomi medger stödja medarbetarnas kompetensutveckling genom att bidra med resurser för konferensbesök, deltagande i seminarier och workshops etc. Vidare drivs inom institutionen veckovis seminarier med inbjudna svenska och internationella forskare. Vid ämnet finns sammanlagt 3 professorer, 10 disputerade lektorer, 3 odisputerade lektorer, 11 adjunkter, 1 disputerad adjunkt och 13 doktorandanställningar.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Kursnivå	Före-läsningar	Seminarier	Uppsats-handledning	Annat (specificeras)
1–20 p.	5	2		1–2 (övningar)
Grundkurs i redovisning	5,5			4 (övningar)
Grundkurs i marknadsföring	2	4		1 (handledning)
21–40 p.	5	4	0,5*	1 (övning)
41–60 p.	5	3	1*	
61–80 p.	4	6	2*	

Ekonomutbildningarna i Linköping har en tradition att inleda programstudierna med en tydlig diskussion kring samhällsvetenskapens vetenskapsteoretiska och vetenskapsfilosofiska grunder. Ambitionen har därefter varit att följa upp den vetenskapsteoretiska diskussionen löpande i kurserna på programmen. Mer explicit sker detta inom ramen för uppsatsförberedande metoddiskussioner på B-, C- och D-nivå. I ämnets kurser på magisternivå, på fristående kurser och inom ramen för ekonomiprogrammen, medverkar aktiva forskare, och kurserna (10–20 poäng) bygger på den forskning de bedriver inom ämnet.

Studenternas förmåga till kritiskt och självständigt tänkande utvecklas genom att de arbetar med att formulera och lösa relevanta problemställningar inom ämnet samt använda en mångfald teoretiska perspektiv och synsätt för att åstadkomma detta. Genom att delta i seminariediskussioner, i skriftliga och muntliga avrapporteringar samt i försvar av och oppositioner på projektarbeten och uppsatsarbeten tränas studenterna i att bedöma andras och argumentera för egna utgångspunkter, tillvägagångssätt och resultat. Den kritiska granskningen och diskussionen i seminarieform är ett centralt inslag i projekt- och uppsatsarbeten.

I kurserna förekommer traditionella skriftliga tentamina, muntliga tentamina individuellt eller i grupp, hemtentamina, projektarbeten, uppsatser. I stora grupper (90–140 studenter) används i huvudsak skriftliga salstentamina och i något mer begränsad utsträckning även hemtentamina eller gruppvisa projektarbeten som examensform. Målen för ämnet är oklara på denna punkt, men inom programmen finns en uttalad målsättning att studenterna ska möta olika examinationsformer under ett läsår. Mångsidigheten och variationen ger studenterna möjlighet att träna både sina starka och svaga sidor.

Nationell och internationell samverkan

Ämnesområdet företagsekonomi har en positiv inställning till lärares och forskares engagemang i externa uppdrag och utbildningar. De institutionsövergripande uppdragen sker framför allt inom två verksamheter:

- CLU (Centrum för ledarutveckling)
- PMEX (Executive Master in Project Management)

CLU:s kärnverksamhet är ett ettårigt ledarutvecklingsprogram med inriktning på *middle management*, och deltagare rekryteras främst regionalt. Detta program består av internat och projektarbete. CLU har under tidigare år också haft ett ettårigt program för småföretagsledare. Vidare drivs utvecklingsprogram för kommunchefer och kommunledningspersonal. PMEX är en masterutbildning i Project Management för erfarna projektledare. Programmet är helfinansierat genom abonnemangs- och deltagaravgifter. Från början var programmet begränsat till de stora industri-företag som finansierade den fond som verksamheten vilar på. Dessa företag har på senare år kompletterats med deltagare även utanför denna krets.

Antal utresande och inresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	72	80	85	87 FEINT
	20	17	6	12 FEEKO
	2	2	2	2 FRIST
Antal inresande studenter	80	66	86	95

FEINT : Internationella ekonomprogrammet
FEEKO : Ekonomprogrammet
FRIST: Fristående

Studentutbyte sker i flera former. Företagsekonomi sänder ut studenter till universitet, såväl inom som utom Europa, med vilka institutionen har avtal med (för närvarande ett 30-tal). Sedan mitten på 1970-talet har en utlandstermin ingått som ett obligatoriskt inslag inom Internationella ekonomprogrammet, men även studenter från Ekonomprogrammet utnyttjar dessa platser. Många studenter väljer att själva söka studiealternativ utomlands under längre perioder än vad som omfattas av de avtal som institutionen har med sina partner. Andra studenter väljer att studera vid universitet med vilka skrivna avtal saknas.

Lärarytbyte sker genom att lärare från ämnet åker utomlands för att undervisa under längre eller kortare tid och motsvarande att lärare kommer till ämnet företagsekonomi under kortare eller längre tidsperioder för att undervisa i de kurser som ges. Omfattningen av detta utbyte innebär att ca 2–3 lärare från ämnet årligen åker ut och att motsvarande antal utländska lärare kommer till ämnet. Det vanligaste är att utbytet omfattar ca 1–2 veckor.

Kvalitetsarbete

Kvalitetssäkringen av grundutbildningen sker huvudsakligen på kursnivå genom förbättringar som bygger på synpunkter från deltagande studenter och lärare. En viktig informationskälla är kursvärderingar som sker både genom IT-baserade enkäter (pågående försöksverksamhet) och genom schemalagda seminarier. Som ett stöd till den decentraliserade kursutvecklingen förekommer även ett kvalitetsarbete på ämnes- och institutionsnivå. En viktig komponent i kvalitetsarbetet är den dialog mellan lärare och studenter som sker under kurserna, som ger upphov till idéer om nya undervisningsformer och pedagogiska förhållningssätt.

Uppmärksamheten på jämställdhetsfrågor inom institutionen har ökat de senaste åren, särskilt i samband med att en arbetsgrupp på institutionen upprättade en lokal jämställdhetsplan för fyra år sedan i samband med att universitetet bedrev arbetet med sin centrala jämställdhetsplan. Inom ramen för detta arbete uppmärksammades också grundutbildningen, och diskussionen har därefter fortgått. Vad avser etnisk och social mångfald är det svårt att identifiera enskilda konkreta insatser från ämnesrådets sida för att främja eller öka den, t.ex. vid antagning av studenter. I utbildningen görs dock vissa insatser. Det förekommer t.ex. insatser för att blanda studenter med olika bakgrunder i arbets- och seminariegrupper på vissa kurser.

Forskarutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Forskarutbildningen vid ekonomiska institutionen (och i företagsekonomi) bedrivs inom två något olikartade program. Dels finns en institutions- och fakultetsövergripande forskarskola, IMIE (International Graduate School of Management and Industrial Engineering), dels den s.k. EKI, Classic-utbildningen, som mer motsvarar en traditionell forskarutbildning. Även inom ramen för Classic finns gemensamma inslag för forskarutbildningen i institutionens samtliga ämnesområden oavsett fakultetstillhörighet. Här kan bl.a. nämnas gemensamma kurser i vetenskapsteori och metod, gemensam seminarierie samt årlig konferens där doktoranderna presenterar sin forskning.

Målen

Målen för forskarutbildningen kan formuleras med utgångspunkt i ett individ-, ett organisations- och ett samhällsperspektiv. Gentemot den enskilde doktoranden är målet med forskarutbildningen att bidra till den personliga utvecklingen och stödja förmågan till ett kritiskt tänkande och ett vetenskapligt förhållningssätt till samhällsvetenskapliga frågor. Ett viktigt inslag härvid är att doktoranden upplever en tillhörighet till institutionen som en gemensam arbetsplats. Ett annat att doktoranden får en fungerande arbetsituation i och med att denne gör en betydelsefull insats i grundutbildningen. Ett andra viktigt mål med forskarutbildningen är att forskningsanknyta grundutbildningen och att inom ämnet skapa och upprätthålla en levande forskningsmiljö. Genom att doktoranderna medverkar i grundutbildningen etableras en levande, aktuell och engagerande kursverksamhet. Ett allmänt övergripande samhälleligt mål med forskarutbildningen är att öka kunskapsmassan i samhället samt att bidra till en positiv utveckling genom att erbjuda offentlig sektor och privata företag högt utbildade och kunniga personer.

Ekonomi och infrastrukturen

Av de ca 13 kvinnoår/manår som doktoranderna motsvarar täcker fakultetsmedlen under 2001 endast 18 procent. Externfinansieringen är således 82 procent, varav IMIE-finansiering för doktorander utgör 10 procentenheter och övrig extern finansiering 72 procent. Förhoppningen är att fakultetsanslaget kan utökas för satsningar på ytterligare doktorandstöd, handledarresurser åt disputerade lektorer, medel för att finansiera kompetensutveckling för doktorer och docenter m.m. Externfinansieringen har länge varit ämnets huvudkälla för att finansiera forskarutbildningen. Därutöver gäller också att disputerade lektors forskning är helt externfinansierad. Detta kräver ett kontinuerligt arbete med ansökningskrivande som hittills varit lyckosamt. Uppenbarligen är dock externfinansieringsgraden alltför hög i ett mera långsiktigt perspektiv.

Lokalfrågan är ett stort problem. I princip finns inga lediga lokaler att tillgå vid nyanställningar. Nya doktorander delar rum två och två, ofta i rum där någon exempelvis är utomlands under en

termin. Vad avser den tekniska utrustningen har varje doktorand tillgång till egen dator och uppkoppling till nätet samt tillgång till telefon och kopiering.

Doktoranderna

Företagsekonomi har i dag 22 doktorander, varav 20 har en aktivitetsnivå över 10 procent. Av dessa 20 utgör andelen kvinnor 45 procent. En viktig grund för rekryteringen av nya doktorander till EKI Classic-programmet har varit, och kommer att vara grundutbildningen, inom ramen för ekonomiprogrammen och fristående kurser. Rekrytering till forskarskolan IMIE sker via en i tiden sammanhållen och välutvecklad antagningsprocedur efter annonsering i rikspress och internationellt. Efter en första gallring av sökande kallas ett antal utvalda till intervju där två professorer, en från sökt ämnesområde och en från annat, intervjuar kandidaten. Doktoranderna gör insatser i grundutbildningen under 20 procent av sin anställningstid.

Handledarna och lärarna

Vid antagningen utses oftast en handledarkommitté bestående av en professor eller docent och en bihandledare som kan vara en doktor, docent eller professor från institutionen eller från annat håll.Handledningskapaciteten inom det egna ämnet företagsekonomi är för närvarande 2 professorer och 1 tredje professor med 20 procent tjänstgöring på institutionen, 1 docent och 10 disputerade lektorer.

Undervisning och examination

Av doktorexamens 160 poäng utgörs 80 av kurspoäng. En diskussion förs om att som en anpassning till de nya kraven på genomströmning ändra till 60 poäng kurser och 100 poäng för avhandlingen. För närvarande är andelen obligatoriska kurspoäng 25. De fem obligatoriska kurserna på vardera 5 poäng avser vetenskapsteori, metod, en kurs inom var och en av ämnets två forskningsprofiler strategi respektive styrning samt det högre seminarier. De enskilda studieplanerna hanteras enligt högskoleförordningen. Strax efter antagningen av en ny doktorand upprättas en studieplan i samråd mellan handledare och doktorand som båda skriver under dokumentet, som lämnas till prefekten för underskrift. En formell uppföljning av studieplanen sker årligen i en dialog mellan den enskilda doktoranden och handledaren.

Flera examinationsformer förekommer i forskarutbildningen, från skriftliga eller muntliga tentamina till avrapportering av uppsatser vid seminarier eller, i samband med individuella läskurser, inför examinatorn för kursen. Tyngdpunkten ligger på de senare formerna av examination där doktoranden mera självständigt skriftligt behandlar och muntligt presenterar och försvarar sina texter.

Nationell och internationell samverkan

Företagsekonomiämnet är i grunden ett tvärvetenskapligt ämne. Denna tvärvetenskaplighet avspeglar sig oftast i sammansättningen av handledarkommittéerna. Inom IMIE, där en grundidé är tvärvetenskaplig samverkan mellan discipliner inom filosofisk och teknisk fakultet, är principen att den biträdande handledaren ska komma från ett annat ämnesområde. Ämnet har inte något formellt reguljärt utbyte av doktorander med andra lärosäten. Däremot finns ett utbyte av lärare. Vad avser handledare finns inte sällan ett utbyte genom att bihandledaren kommer från annat universitet. Ämnets doktorander kan också följa kurser vid andra universitet vilket skapar nätverk

för doktoranderna. Likaså är forskarutbildningskurserna i ämnet öppna för doktorander från andra lärosäten.

Ett flertal doktorander tillbringar 4–6 månader utomlands. Graden av formalisering är normalt låg, då båda parter önskar hålla nere det administrativa arbetet. Formella överenskommelser involverar i regel respektive universitets centrala administration, och när omfattningen av utbytet inte är reguljärt ter det sig bättre att sköta utbytet informellt som en överenskommelse mellan två professorer eller liknande. Ibland skrivs ett ”letter of intent” som mera allmänt bekräftar angelägenheten av utbyte. Inom IMIE:s ram finns sådant med universitet som Stanford och MIT. Företagsekonomi är också formellt en av medverkande finansörer till Scancor (Scandinavian Consortium for Organizational Research) som är lokaliserat till campus vid Stanforduniversitet. Flera doktorander och seniora forskare har tillbringat en tid vid denna ”skandinaviska” forskningsmiljö.

Kvalitetsarbete

Kursutvärderingar sker dels på en informell basis genom diskussioner under kursens gång, dels genom att doktoranderna efter kurser skriver ner sina erfarenheter av och reflektioner kring kurserna. Dessa dokument tas då oftast emot av kursansvariga själva som på basis av synpunkterna gör anpassningar inför nästa kurstillfälle. Oftast har doktoranderna dessutom möjlighet att till en del påverka uppläggningsen av en kurs vid ett första, konstituerande möte. I forskarutbildningsnämnden tas inte bara beslut om doktorandkurser, utan där diskuteras också förändringar av kursernas innehåll. Inom IMIE sker en mer formell kursutvärdering av obligatoriska kurser. Dessa utvärderingar presenteras och diskuteras därefter inom IMIE:s beredningsgrupp.

Under perioden 1997–2001 har ingen doktorand avbrutit sina studier. Vad gäller genomströmningen är den genomsnittliga studietiden för de fyra som doktorerat under år 2000 och 2001 fram till disputation fem kalenderår. De har alla haft 20 procent institutionsarbete. Ämnet anser att genomströmningen påverkats positivt av den förändrade organisationen av forskarutbildningen, dvs. främst dess uppstyrning i form av ”thesis proposal” och att doktoranderna ingår i forskningsprogram. Naturligtvis påverkas genomströmningen av att omfattningen av deras deltagande i institutionens övriga verksamhet är reglerad i högskoleförordningen.

Luleå tekniska universitet (LtU)

Institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap (IES)

Luleå tekniska universitet har två fakultetsnämnder, den tekniska och den filosofiska fakultetsnämnden. Utbildning sker inom områdena teknik, samhällsvetenskap, humaniora, lärande, musik, media, teater och hälsovetenskap. Universitetet har 11 000 studenter och drygt 1 400 anställda. Institutionen för industriell ekonomi och Samhällsvetenskap (IES) är universitetets största grundutbildningsinstitution med cirka 170 anställda inom undervisning, forskning och administration.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingen framstår som gediget genomförd och självvärderingsrapporten som genomarbetad och förankrad bland institutionens personal. Rapporten ger en översiktlig beskrivning av ämnets verksamhet. Universitetets och därmed institutionens organisation förefaller komplex. Diskussioner om att genomföra en omorganisation pågår.

Något som bedömargruppen till viss del anser saknas i självvärderingsrapporten är reflektioner över att Luleå är ett tekniskt universitet. Vidare berörs lärarsituationen inte i någon påtaglig omfattning i rapporten. Utifrån det faktum att universitetets geografiska läge, som det konstateras i självvärderingsrapporten, utgör en svaghet och ett hinder för institutionen, är dessa frågor av intresse.

Bedömargruppen noterar vid platsbesöket att ett närmande till de tekniska institutionerna är något som institutionen för närvarande driver. Som del i detta kommer alla kurser fr.o.m. 2002 på universitetet att vara fempoängskurser. Syftet är att öka möjligheten att kombinera kurser inom teknik och samhällsvetenskap. På ekonomiprogrammet är tre terminer valfria. Genom att tilldela kurserna samma poängantal, blir det enklare för studenterna att kombinera kurser över traditionella ämnesgränser.

Studenterna på A–B-nivå som bedömargruppen träffar trivs på institutionen. De efterfrågar en ökad samverkan med teknikämnena samtidigt som de konstaterar att den valfrihet som redan finns endast i begränsad omfattning används av studenterna. Företrädesvis handlar det om att studenter från de tekniska ämnena läser någon kurs företagsekonomi.

Studenterna på C–D-nivå är också nöjda. De saknar dock inte endast en koppling till de tekniska ämnena utan känner sig till viss del åsidosatta och mindre prioriterade i förhållande till studenterna inom dessa ämnen. Ett konkret exempel på detta gäller de allmänna datarummen där teknikstudenterna har företräde. Studenterna menar att samarbetet mellan ämnen och kårer behöver stärkas. Ett steg i den riktningen är de plattformar för samarbete, arenor, som nyligen initierats, anser de. Dessa ska inte minst betona samarbete med näringslivet, något som studenterna även efterlyser.

Även lärarna som bedömargruppen träffar trivs på institutionen. De uttrycker dock en viss oro över den stora arbetsbelastningen. Teknikstudenternas delvis annorlunda förekunskaper och inställning är både stimulerade och försvårande för undervisningen, enligt lärarna.

I självvärderingsrapporten påpekas att institutionen p.g.a. universitetets lokalisering generellt befinner sig i ett underläge vid rekrytering av såväl studenter som lärare. Svårigheten att rekrytera disputerade lärare innebär att många adjunkter förekommer på grundutbildningen. Ambitionen att adjunkter ska använda 20 procent av arbetstid för att kompetensutveckla sig för en licentiatexamen är svår att infria.

Bedömargruppen noterar att de vetenskapliga metodmomenten enligt institutionens företrädare nyligen lagts in termin två på programmet, dvs. inom A-kursen i företagsekonomi. Att förstärka de metodiska inslagen ses som positivt av bedömarna.

Strävan är att inordna doktoranderna i forskarskolor. De principer och strukturer som styr dessa baseras på ansvariga lärares olika övertygelser. Forskarskolorna presenteras vid platsbesöket som tämligen åtskilda. Doktoranderna bedömargruppen träffar uppskattar fokuseringen på forskarskolorna. De anser att de är ett positivt sätt att etablera forskningsmiljöer vid en mindre institution.

Rekommendationer

Bedömargruppen ser ökad samverkan med de tekniska utbildningarna vid universitetet som angelägen. Ett bättre utnyttjande av universitetets tekniska inriktning bör kunna gynna institutionens nationella konkurrenskraft. Det bör också vara möjligt att behålla den företagsekonomiska identiteten vid en intensifierad samverkan med de tekniska institutionerna. Bedömargruppen ser där-

med positivt på åtgärden med en enhetlig fempoängs omfattning för universitetets kurser eftersom det är ett sätt att administrativt bättre utnyttja det faktum att Luleå är ett tekniskt universitet.

En kompetenshöjning av lärarna är viktig för att kunna hålla en hög nivå på grundutbildningen. Bedömaregruppen ser det som angeläget att de adjunkter som vill forskarutbilda sig ges reella möjligheter till detta. Med tanke på svårigheter att externrekrytera lärare måste internrekrytering med satsning på kompetensutveckling få ökad tyngd. Enligt uppgift pågår också en förstärkning av adjunkters möjlighet till kompetensutveckling, företrädesvis för att avlägga licentiatexamen.

Ämnets företrädare bör vara uppmärksamma inte bara på forskarskolornas utveckling utan också på deras influenser på övriga forskarstuderande.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Företagsekonomin ingår i institutionen för industriell ekonomi och samhällsvetenskap (IES). Prefekten leder institutionen och bär det övergripande ansvaret för dess resurser och resultat. Institutionsstyrelsen beslutar i frågor av övergripande och principiell natur, som verksamhetsidé och mål. Institutionsstyrelsen beslutar dessutom om anslagsframställning, budget och bokslut, uppföljning och utvärdering av institutionens grund- och forskarutbildning samt om institutionens utbud av valfria kurser.

IES är organiserad i tio avdelningar utifrån ämnen. Varje avdelning leds av en ämnesföreträdare som ansvarar för avdelningens långsiktiga utveckling. Varje avdelning är vidare ett studierektorsområde inom grundutbildningen. Studierektor utses av prefekten och ansvarar för planering och genomförande av den grundutbildning och i förekommande fall för utbildningsprogram som hör till ämnesområdet.

Information om rektors- och prefektbeslut förmedlas via institutions- och avdelningsmöten. Mötesprotokoll från institutionsstyrelsen finns tillgängliga för institutionens anställda på institutionens intranät. Beslut fattade av prefekten distribueras bl.a. till studierektorer och ämnesföreträdare och återfinns på institutionens intranät.

Ämnet företagsekonomi är uppdelat i de tre forskarutbildningsämnena företagsekonomi (ekonomistyrning), industriell marknadsföring samt industriell organisation. Varje forskarutbildningsämne leds av respektive avdelnings ämnesföreträdare.

Fakultetsnämnderna har bildat en gemensam forskarutbildningsgrupp som leds av en forskarutbildningsansvarig. Beslut förankras i kontakter mellan ämnesföreträdare/handledare och forskarstuderande. Fakultetsnämnderna utser ledamöter samt ansvarig i gruppen. Formella beslut förmedlas via beslutsprotokoll inom institutionen.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

IES är för närvarande organiserad i tio ämnesavdelningar. De tre avdelningarna ekonomistyrning, industriell marknadsföring och industriell organisation bär ansvaret för kurserna på de program där företagsekonomi är huvudämne: Ekonomiprogrammet, Internationella ekonomiprogrammet med inriktning marknadsföring samt programmet Företagsekonomi och management. Det sistnämnda programmet ges i fördröjd studietakt (75 procent per år) och med hjälp av distansöverbryggande teknik, bl.a. till studerande i Gällivare. Utöver dessa tre avdelningar finns undervisande personal vid institutionen i Skellefteå med ansvar för programmet Företagsekonomi och

fritidsvetenskap. IES svarar också för de totalt 20 poäng företagsekonomi som ingår i Civilingenjörsprogrammet – industriell ekonomi.

Målen

De studenter som läser kurser inom det företagsekonomiska ämnet ska enligt målen utöver kunskaper och färdigheter i ämnet ges möjligheter att träna sin förmåga till självständig och kritisk bedömning. Studenterna ska också ges möjlighet att träna sin förmåga att självständigt lösa problem samt tillfälle att följa kunskapsutvecklingen inom det företagsekonomiska ämnet. Under kurserna ska studenterna även ges möjlighet att utveckla sin förmåga till informationsutbyte på vetenskaplig nivå.

Infrastruktur

Ett flertal nya föreläsningssalar med 100 platser vardera har byggts under senare år. Ett antal nya lektionssalar (35 platser) har också byggts. Det som ibland upplevs som en brist är tillgången till stora hörsalar (150 platser eller fler) för kurser med många deltagare.

Universitetet har ett gemensamt campusbibliotek. Biblioteket har i dag 220 000 volymer och 4 900 löpande titlar. Biblioteket har 400 studieplatser och ett stort antal grupprum för studenterna. Beståndet av böcker och övrig litteratur domineras av teknisk litteratur.

Studenterna har möjlighet att nyttja de datasalar som finns vid IES. En av dessa datasalar kan nyttjas enbart av institutionens studenter och har plats för 54 personer. Dessutom kan studenterna nyttja tre andra datasalar med sammanlagt 64 datorer när dessa inte är reserverade för undervisning. Tillgången till studentdatorer är tillfredsställande.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	348	337	435	328
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	675	779	800	627
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	171	183	151	132
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	114	112	120	97
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	46 %	50 %	58 %	51 %

För att kompensera för bristande förkunskaper, framför allt i matematik, har under de senaste två åren kursassistenter anställts (studenter ur de högre årskurserna) som haft kombinerade handlednings- och övningstillfällen under de första tre veckorna på Ekonomiprogrammet.

För nyantagna ges en propedeutisk kurs inom det företagsekonomiska ämnet. Under kursen introduceras studenterna i det företagsekonomiska ämnet, samtidigt som kursen innehåller inslag om studieteknik, casestudier och presentationsteknik.

Lärarna

Vid utvärderingstillfället hade ämnet 6 professorer. En av dessa var vid tillfället verksam full tid, två var tjänstelediga till 50 respektive 75 procent och de övriga tre hade anställningar som omfattade 20 procent. Inom ämnet är 8 lektorer och cirka 20 adjunkter verksamma.

Enligt det lokala arbetstidsavtalet vid Luleå tekniska universitet är målsättningen att varje anställd ska kompetensutveckla sig under motsvarande 20 procent av årsarbetstiden. För samtliga anställda ska en skriftlig kompetensutvecklingsplan utformas som ska följas upp årligen. För lärare som saknar forskarexamen syftar kompetensutvecklingen till att de ska avlägga lägst en licentiatexamen (och i förlängningen en doktorsexamen). Adjunkter får därför i den utsträckning det är möjligt att inom ramen för ordinarie arbetstid använda 20 procent för att läsa och avklara nödvändiga kurspoäng för en licentiatexamen. De lärare som inte vill forskarstudera med målet att avlägga en licentiatexamen ges möjlighet att vidareutveckla sin pedagogiska förmåga, vilket är uppskattat av de adjunkter som väljer denna kompetensutvecklingsmöjlighet.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsning	Seminarium	Uppsats- handledning	Lektion	Annat	Totalt (exklusive handledning)
1–20 p.	4,8	1,3	–	1,6	2,1	9,8
Grundkurs i redovisning	3,5	0,6	–	4,8	4,4	13,3
Grundkurs i marknadsföring	6	1,2	–	–	–	7,2
21–40 p.	3,1	1,5	–	1,7	0,5	6,8
41–60 p.	4,2	2	8	0,6	0,5	7,3
61–80 p.	3	3	8	1,2	0,4	7,6

En utgångspunkt i undervisningen är att studenten ska ta ett aktivt ansvar för sin utbildning; institutionen betonar inläring i stället för utläring. I samband med pedagogiska seminarier och vid avdelningsmöten diskuteras och utvecklas den pedagogiska modellen.

Traditionella skriftliga tentamina kombineras med andra former av examination, som hemtentamen och PM-skrivande. Som avslutning på B-nivån, innan den företagsekonomiska utbildningen inriktas mot ett specialområde, läser studenterna en integrationskurs på 5 poäng. Tanken är att ge studenterna möjlighet att uppnå en förståelse för hur företagsekonomisk teori används i olika situationer. Kursen är uppbyggd i seminarieform.

Den vetenskapliga kopplingen stärks successivt när den icke forskarmeriterade delen av lärarkåren forskarutbildar sig parallellt med att de undervisar. Dessutom deltar doktorander och disputerade lärare inom ämnet aktivt i undervisning. Den vetenskapliga grunden inom ämnet värnas även av ämnesprofessorers föreläsningar och lektioner.

Nationell och internationell samverkan

Någon formell nationell samverkan inom grundutbildningen i form av personal- eller studentutbyte med andra svenska universitet förekommer inte. En informell samverkan förekommer däremot med exempelvis Handelshögskolan i Göteborg och med den Internationella handels-

högskolan i Jönköping samt Högskolan i Halmstad. Lärare har också deltagit vid Småföretagsdagarna i Örebro och vid andra konferenser i Sverige.

Kontakt med näringslivet upprätthålls bl.a. tack vare de kurser som genomförs på uppdrag av Centek (Centek är en icke-vinstdrivande stiftelse, bildad 1983). Huvudmän är Luleå tekniska universitet, Luleå kommun och Piteå kommun. Verksamheten, som är uppdragsfinansierad, bedrivs huvudsakligen i Luleå, men kontor finns även i Piteå, Skellefteå, Söderhamn och Älvsbyn. Centeks affärsidé är att utveckla organisationer, individer och idéer i samverkan med Luleå tekniska universitet). Den uppdragsutbildning som genomförs – i huvudsak via Centek – uppskattas till totalt cirka 1,5 tjänst.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	31	38	27	10
Antal inresande studenter*	34	20	31	15

* Registrerade som ekonomstuderande, dvs. teknologistuderande ingår inte.

En anställd inom det företagsekonomiska ämnet har under två månader hösten 2001 undervisat i Melbourne, Australien. Inom det internationella ekonomprogrammet erbjuds studenterna möjlighet att förlägga en termins studier vid utländskt universitet. Detta erbjudande utnyttjas av i det närmaste samtliga studenter inom programmet. Ett stort antal studenter från utländska lärosäten som läser tekniska program i sina hemländer läser kurser inom det företagsekonomiska ämnet vid Luleå tekniska universitet. Antalet utbytesstudenter som läser någon av de kurser på engelska som institutionen erbjuder ökar årligen. Enligt institutionen beror den nedgång som tabellen visar endast på att fler studenter bedriver utlandsstudier utanför utbytesprogram.

Kvalitetsarbete

Studenterna är representerade i exempelvis fakultetsnämnder, universitets- och institutionsstyrelser och andra beslutande organ. De kan påverka sin utbildning inom ämnet genom de regelbundna programråd som hålls för respektive program. I programrådet deltar den programansvarige och studentrepresentanter.

Prefekten på IES har månadsmöten för information och meningsutbyten med studentkårsrepresentanter och minst två studierektorer från institutionen.

IES har en institutionsgemensam policy för utvärderings- och uppföljningssystem. Kursutvärderingar sker på initiativ av den som är kursansvarig. Efter avslutad kurs sammanställs kursutvärderingarna och arkiveras avdelningsvis. På vissa kurser sker återkoppling via e-post, för andra kurser sker återkopplingen i samband med att nästa kursomgång startas med en ny grupp. Gruppen får veta vad tidigare års studenter har haft för synpunkter och vilka åtgärder som vidtagits med anledning av tidigare kursutvärderingar.

Ett utvecklingsprojekt, i vilket studenter har engagerats, för att ta fram policy och riktlinjer för kursutvärderingar och kursuppföljningar pågår.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Forskning och forskarutbildning kopplas till områden i grundutbildning och vice versa. Grundutbildningen får på det sättet stöd från forskning och forskarutbildning. Exempel på sådan forskning är ledning/styrning, produktutveckling och strategiskt arbete. Speciella områden som är under uppbyggnad är småföretagsvillkor samt elektronisk handel. Inom dessa områden finns två lokala forskarskolor varav den ena är etablerad och den andra är under uppbyggnad. Totalt 15 doktorander deltar i de två lokala forskarskolorna.

Målen

Institutionens mål är att:

- Skapa forskningskompetens inom väl fokuserade delområden, som är specifika för respektive avdelning.
- Skapa en kritisk kunskapsmassa som gör det möjligt att nyrekrytera de personalkategorier som saknas, framför allt forskarutbildade personer.
- Generera sådana kunskaper som gör det möjligt att erbjuda hög nivå på undervisning inom grundutbildningen.

Institutionens mål är 1–2 doktorsexamina samt 2–3 licentiatexamina per år.

Ekonomi och infrastrukturen

Enligt självvärderingen ger fakultetsmedel bara täckning för 1/3 av en doktorands "total kostnad". Därför är det nödvändigt med extern tilläggsfinansiering. Alla doktorandtjänster är externt finansierade till någon del under studietiden eftersom fakultetsmedel endast täcker 1/3 av kostnaden. Den hårdnande konkurrensen om externa medel är kännbar och kräver strategier för långsiktig finansiering. Institutionen menar att ett omfattande arbete får läggas ned för att finna tilläggsfinansiering. Professorer får ofta ägna mycket tid åt att få fram medel för forskarutbildningen.

Alla doktorander har egna tjänsterum. Ingen skillnad görs mellan doktorander och övriga medarbetare avseende standard, lokalstorlek m.m.

Doktoranderna

Institutionen antog läsåret 2000/2001 sju doktorander. Antalet aktiva doktorander är för närvarande 14. Doktorander antas formellt av institutionsstyrelsen/prefekt, efter förslag från ämnesföreträdare. Utöver heltidsdoktoranderna finns ett antal adjunkter som är forskarstuderande.

Rekrytering av doktorander sker företrädesvis via interna annonser och genom att aktivt bearbeta lämpliga personer som läser aktuell fördjupning inom grundutbildningen. De problem som ämnet har med att rekrytera doktorander beror främst på att arbetsmarknaden utanför universitet erbjuder bättre lönevillkor.

Doktoranderna handleds av ämnesföreträdare, alternativt biträdande handledare. Individuella studieplaner upprättas i samråd mellan ämnesföreträdare, handledare och doktorand. Planen fastställs av institutionsstyrelse/prefekt. Planen går för kännedom till fakultetsnämnden. Studieplanerna följs upp minst en gång per år.

Genomsnittlig tid för en doktorand fram till licentiatexamen är ungefär tre år och för en doktorsexamen fem och ett halvt år.

Handledarna och lärarna

Varje doktorand har en huvudhandledare inom universitetet. Nio personer kan handleda upp till licentiatnivå. Sex personer kan fungera som huvudhandledare över licentiatnivå.Handledningskapaciteten är alltså tillräcklig. Vissa biträdande handledare finns utanför universitetet vilket innebär att en del handledning sker på distans.

Undervisning och examination

Kurskraven kan variera mellan 30 och 40 poäng på licentiatnivå och 60 och 80 poäng på doktorsnivå. Det normala är att 40 poäng är kursrelaterat för licentiatexamen och 80 poäng för doktorexamen. 25 poäng är obligatoriska kurser för licentiat- och doktorsnivån och därutöver finns ämnesspecifika kurser på 10–20 poäng som är obligatoriska.

Det vanligaste sättet att examinera är via PM, uppsatser och seminariebehandling. Någon enstaka gång har också vanliga tentamina använts. Majoriteten av kurserna genomförs i form av seminarier, vilket medför ett aktivt deltagande från alla doktorander.

I självvärderingsrapporten konstateras att forskarutbildningens organisation kan göras mer effektiv bl.a. genom att samordna doktorandkurserna vid lärosätet och möjliggöra för studenterna att planera sin tid på kurser och avhandlingsarbete. En mer organiserad form av seminarieverksamhet eftersträvas också. Ämnets representanter hänvisar till den gemensamma forskarutbildningsgruppen som bildats vid Luleå tekniska universitet med syfte att bl.a. utveckla forskarutbildningen.

Ämnesföreträdare väljer vanligtvis ämnesområde, men det förekommer också att doktoranden föreslår ämnesområde inom forskarutbildningsämnet ramar. Hittills har avhandlingarna nästan uteslutande varit monografier, men monografier rekommenderas inte framför sammanläggningsavhandlingar. Det är upp till varje doktorand att tillsammans med sin handledare bestämma form för avhandlingen. Doktorander kan rekommenderas att avlägga licentiatexamen som ett etappmål. Tidigare har alla rekommenderats att avlägga licentiatexamen, men under senare år har några doktorander valt att direkt avlägga doktorexamen.

Nationell och internationell samverkan

Viss tvärvetenskaplig samverkan sker inom ramen för lokalt inriktade forskarskolor vid universitetet som doktorander medverkar i, till exempel forskarskolan inom Småföretagsakademien eller Kvinnliga forskarskolan. Doktorandutbyte på nationell nivå sker inte. Däremot förekommer utbyte av föreläsare t.ex. med Jönköpings internationella handelshögskola samt med Göteborgs handelshögskola. Handledare och biträdande handledare från andra svenska lärosäten engagerar också. Inom ramen för två stora externfinansierade forskningsprojekt (KK-stiftelsen och Endrea) finns externa mentorer från svenska och utländska lärosäten. I mentorgruppen finns också representanter för svenskt näringsliv. Alla doktorander deltar eller medverkar i konferenser.

Regelbundna doktorandutbyten med lärosäten i USA sker, bl.a. med Michigan State University. Vissa doktorander har tillbringat en termin vid olika europeiska lärosäten, t.ex. Politecnico di Milano, Italien. Gästforskare från utländska universitet förkommer, och biträdande handledare från Cleveland, Handelshögskolan i Bergen samt Oslo universitet har engagerats.

Kvalitetsarbete

Kursutvärderingarna i forskarutbildningen sker främst informellt i form av diskussioner mellan examinator och doktorand. Utvärdering av handledning görs också mellan doktorand och handledare när de regelbundet redovisar sina respektive förväntningar på handledningen.

Målet att ha en jämn könsfördelning har uppnåtts. Luleå tekniska universitet har en kvinnlig forskarskola. I syfte att upprätthålla det jämna läget beaktas könsfördelningen vid antagning till forskarutbildning.

En handlingsplan för förbättrad forskarutbildning antogs av fakultetsnämnderna våren 1999. Målet i handlingsplanen är bl.a. att förbättra genomströmningen. Några aktiviteter är att erbjuda ett grundläggande kursutbud för forskarutbildningen, handledarutbildning/docentkurs för alla handledare samt speciellt finansiellt stöd för personer som bedöms kunna avlägga examen inom en kort period om bara finansieringen går att lösa. Övriga satsningar inkluderar att en handledarkurs för att öka handledarkompetensen har genomförts, att en studierektor för forskarutbildningen på försök har inrättats och att lokala forskarskolor har skapats. För år 2002 satsas också medel för att möjliggöra för adjunkter att ta ut licentiatexamen.

Lunds universitet (LU)

Företagsekonomiska institutionen

Företagsekonomiska institutionen är en av sex ämnesinstitutioner inom Ekonomihögskolan vid Lunds universitet. De flesta av det företagsekonomiska ämnets delar erbjuds som kurser inom grundutbildningen på mellan 1 och 80 poäng. Utöver detta ges flera specialutbildningar. Vid företagsekonomiska institutionen i Lund finns forskarutbildning och därmed möjlighet att doktorera.

Bedömargruppens intryck

Institutionens självvärdering är välgjord och beskriver verksamheten bra. Arbetsprocessen har varit en förlängning av EQUIS-utvärderingen, och studierektor på grundutbildningen har varit projektansvarig. En universitetslektor har haft det huvudsakliga ansvaret för forskarutbildningsdelen. En av byrådirektörerna har ansvarat för statistik- och ekonomiavsnitten. Lärare och studentrepresentanter har beretts möjlighet att kommentera rapporten.

Företagsekonomiska institutionen är en av de framträdande institutionerna inom företagsekonomisk utbildning och forskning i Sverige. Mål, forskningsanknytning, pedagogik och examination visar att den akademiska profilen är väl förankrad i verksamheten. Institutionen är väl försedd med professorer och docenter. Lärarnas formella kompetens är hög, och flertalet är behöriga universitetslärare med doktorsexamen. Det finns internationell spetskompetens inom organisation och inom internationell finansiering. Lärarnas möjligheter till forskning och kompetensutveckling ser relativt goda ut även om de ger intryck av att vara resultatet av en ständig kompromiss med undervisningsskyldighet och administrativa uppdrag.

Institutionen har organiserat sig i fem ämnesgrupper för att förstärka de traditionella delämnena: ekonomisk analys, finansiering, marknadsföring, organisation och redovisning. Lärarna har därigenom bra mandat inom ämnet från A-nivån upp till forskarutbildningen, men indelningen kan göra företagsekonomiämnet i dess helhet mindre tvärdisciplinärt.

En svaghet, som är en följd av minskade resurser, i grundutbildningen är att en stor del av undervisningen på A- och B-nivå samt vissa kurser på C-nivån sker i grupper om så många som 70 studenter, eller fler, likaså att studenterna tillåts skriva C- och D-uppsatser som grupparbeten om tre studenter. Dessutom anges engagemanget bland lärarna på A- och B-nivå ej vara det önskvärda. Däremot är det positivt att studenter på C- och D-nivå ges möjlighet att skriva uppsatser inom något av doktorandernas forskningsområden.

Institutionen har moderna och fräscha lokaler. Biblioteksresurserna är mycket bra. Antalet datorer som är tillgängliga för studenterna verkar dock i relation till antalet studenter vara litet. Infrastrukturen i sin helhet är fördelaktig och ger tillgång till Ekonomihögskolans och universitetets lokaler och bibliotek.

Internationaliseringen och samarbetet med andra lärosäten och det omgivande samhället är väl utvecklat. Det verkar dock vara en trend att antalet studenter som studerar utomlands minskar.

Institutionens ekonomiutbildningar har hög attraktionskraft och man antar studiemotiverade studenter med höga betyg och goda förkunskaper, vilket ger goda förutsättningar för institutionen att hålla en hög nivå på undervisningen.

Forskarutbildningen vid företagsekonomiska institutionen håller hög kvalitet. Det finns en väl utvecklad forskarmiljö med många erfarna och internationellt erkända forskare och väl utvecklade samarbeten såväl nationellt som internationellt. Doktoranderna har god tillgång till kvalificerade lärare och handledare. Då de inte har någon undervisningsskyldighet har de goda möjligheter att bedriva forskarutbildning och disputerar inom föreskrivna tidsramar.

Företagsekonomiska institutionen har emellertid problem att finansiera ett tillräckligt antal doktorander för att kunna upprätthålla en kreativ forskningsmiljö med ett brett utbud av forskarutbildningskurser, seminarier och vetenskapliga diskussioner. Färre doktorander kan göra det svårt att på länge sikt upprätthålla nuvarande forskning inom ämnets samtliga delområden.

Ett lovligt initiativ för att kunna anta fler doktorander är att man i samarbete med Institutet för ekonomisk forskning inom Ekonomihögskolan infört s.k. licentiattjänster som finansieras med stipendier. Det finns ett gott rekryteringsunderlag av studenter bortsett från områdena redovisning och finansiering. Studenternas intresse för forskning och forskarutbildning väcks emellertid inte i den utsträckning att de lockas till forskarutbildningen utan ekonomiskt goda villkor.

Ekonomihögskolan har en mycket ambitiös målsättning: Att bli omnämnd som ett av de ledande lärosätena i Europa. Bedömargruppens intryck är att man är på god väg men att det är en bit kvar innan denna målsättning kommer att nås. Knappa finansiella resurser ser ut att bli ett växande problem framöver för att uppfylla målsättningen. För att behålla och rekrytera lärare och forskare med högsta kvalitet krävs att man kan erbjuda internationellt konkurrenskraftiga villkor. Man har på ett par år förlorat flera av sina mest meriterade lärare inom området redovisning och kontroll till andra lärosäten och till näringslivet. Dessutom har man liksom flertalet andra lärosäten med ekonomutbildning i Norden problem att återbesätta professuren i redovisning.

Den nyligen genomförda och lyckade EQUIS-ackrediteringen vittnar om att institutionen har en god kvalitetssäkring och att man är medveten om betydelsen av kvalitetsutveckling och kvalitetsarbete.

Rekommendationer

Omfördela resurser så att kvaliteten på A- och B-nivån kan höjas genom att minska antalet studenter i undervisningsgrupperna och öka lärarnas engagemang. Erbjud studenterna bättre möjligheter till examensarbeten med en eller två författare på C- och D-nivå.

Utred alternativa sätt att åstadkomma den kritiska massan i forskarutbildningen. Ett förslag är att anta doktorander inom ett delämne en termin och inom ett annat delämne nästa termin. På så sätt kunde man få ekonomi i kurserna samtidigt som de olika inriktningarna fylls på med doktorander i intervall. Ett annat förslag är att göra en samordning i Norden och ge kurser på nätet eller ha kurssamarbete genom uppsamling eller rotation på olika lärosäten.

Det bör allokeras resurser för att producera disputerade och kvalificerade lärare och forskare dels till den egna verksamheten, dels till de mindre lärosätena i Sverige.

Institutionen bör sträva efter att rekrytera de bästa studenterna till forskarutbildningen såväl nationellt som internationellt och inte begränsa sig till sökande från den egna institutionen.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Företagsekonomiska institutionens högsta beslutande organ är dess styrelse, och verksamheten leds av en prefekt och en ställföreträdande prefekt. Den senare är också studierektor för forskarutbildningen. Det dagliga arbetet på institutionen leds av två studierektorer, och en av dem har ett speciellt pedagogiskt ansvar för grundutbildningen. De ekonomiska frågorna handhas av en byrådirektör. Dessa personer utgör tillsammans institutionens ledningsgrupp.

De pedagogiska frågorna, alltifrån det totala kursutbudet, den strukturella uppläggningsplaneringen av olika utbildningsnivåer till enskilda kursers kursplaner med litteraturlistor, förbereds i en grundutbildningsnämnd. Denna nämnd utgörs av representanter för vart och ett av det företagsekonomiska ämnets olika delar samt studenter och leds av den studierektor som har speciellt pedagogiskt ansvar.

Ansvaret för forskarutbildningen ligger hos institutionens styrelse och prefekt. Dessa har emellertid delegerat vissa löpande och strategiska frågor till studierektor för forskarutbildningen och forskarutbildningsnämnden. Denna nämnd består av en företrädare för de fem delområdena inom företagsekonomi och företrädare för doktoranderna samt ytterligare två aktiva forskare och leds av studierektor för forskarutbildningen. Nämnden sammanträder tre till fyra gånger per termin och behandlar frågor kring handledning, kursutbud, kvalitetssäkring av forskarutbildningen, doktorandtjänster och budget.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Institutionens utbildningsprofil fokuserar på ett akademiskt förhållningssätt. Man strävar efter att upprätthålla en interaktiv miljö där studenterna "bygger" sina kunskaper med hjälp av problemorienterat lärande och fallmetodik, företagsspel, workshops, seminarier och datorbaserade inlärningsprogram. En annan viktig del av institutionens utbildningsprofil är att upprätthålla stor bredd och djup i grundutbildningen, där djupet i utbildningen skapas genom att magisterkurser ligger nära forskningen.

En betydande del av institutionens grundutbildning äger rum inom två ekonomiprogram. Ämnet företagsekonomi kan utgöra huvudämne både inom Ekonomiprogrammet och Internationella ekonomiprogrammet samt i en kandidat- eller magisterexamen. Utöver detta ges flera specialutbildningar, t.ex. två engelskspråkiga masterutbildningar, en Technology Management-utbildning, en magisterutbildning inriktad mot e-business och en utbildning för entreprenörer som driver företag.

Målen

Målen för institutionens verksamhet tar sin utgångspunkt i universitetets historiska samhällsuppgift, och ambitionen är att hålla det akademiska förhållningssättet levande i det dagliga arbetet. Därför prioriterar man en forskningsnära undervisning som konkret innebär att lärarna är aktiva forskare. Professorerna spelar en viktig roll i grundutbildningen och är där aktiva i undervisningen. En målsättning är att minst hälften av institutionens lektorer ska vara docentkompetenta. Dessa ska i stor utsträckning bära huvudansvaret för handledning och examination av magisterarbeten. Vidare är målsättningen att 80 procent av undervisningen upp till 60-poängsnivån och minst 90 procent av undervisningen på 61–80-poängsnivån ska utföras av lärare med doktorsexamen.

Målen innebär att man vill uppfattas som en organisation med höga krav på kvalitet. Man vill att studenterna ska uppfatta lärosätet som ett av de ledande i Europa, forskningen ska uppfattas ha en bredd inom ämnets alla delområden och ha en internationellt intressant spetskompetens inom några forskningsfält. Internationaliseringen och det internationella utbytet är en viktig del av utbildningen, och målet är att både lärare och studenter ska erbjudas goda förutsättningar att delta i det internationella samarbetet.

Infrastruktur

Institutionen ingår i Ekonomihögskolan som huserar i fyra byggnader uppförda mellan 1988 och 1999. Ekonomihögskolans hörsal rymmer 160 personer. När man behöver större lokaler vid tentamina och storföreläsningar hyr företagsekonomiska institutionen lokaler av universitetet.

Biblioteket är uppdelat på två enheter. Den ena, ekonomiska biblioteket, är huvudbiblioteket som har det övergripande ansvaret för verksamheten, och den andra är kursbiblioteket som lånar ut kurslitteratur. Det finns tillgång till tidskrifter och litteratur inom ekonomi och angränsade områden. Det finns tillgång till cirka 200 läsplatser, datorbaserad informationssökning, och 15–20 exemplar av kurslitteraturen inom ekonomi och ett flertal angränsande ämnen, t.ex. statistik och juridik, upp till 60-poängsnivån.

Genom universitetets datornät har låntagarna tillgång till ett stort antal databaser och ett par tusen elektroniska tidskrifter inom alla ämnesområden. Studenter som saknar egen dator kan kvittera ut ett passerkort vilket ger dem tillgång till Ekonomihögskolans två datorsalar dygnet runt. Det finns 50 datorer som är avsedda för studenternas arbeten och ytterligare 30 som är avsedda för lärarledd undervisning.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	Ht 97: 502 st Vt 98: 376 st	Ht 98: 442 st Vt 99: 409 st	Ht 99: 504 st Vt 00: 369 st	Ht 00: 538 st Vt 01: 415 st
Antal registrerade på GU totalt i ämnet	Ht 97: 2 486 st Vt 98: 2 567 st	Ht 98: 2 380 st Vt 99: 2 673 st	Ht 99: 2 533 st Vt 00: 2 624 st	Ht 00: 2 472 st Vt 01: 2 112 st
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	Ht 97: 1 086 Vt 98: 1 043	Ht 98: 1 040 st Vt 99: 1 018 st	Ht 99: 1 109 st Vt 00: 945 st	Ht 00: 1 075 st Vt 01: 753 st
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	Ht 97: 517 st Vt 98: 619 st	Ht 98: 426 st Vt 99: 604 st	Ht 99: 489 st Vt 00: 655 st	Ht 00: 408 st Vt 01: 535 st

Studenterna som följer institutionens kurser och program är kunskapsmässigt en relativt homogen grupp med höga betyg från gymnasiet och goda förutsättningar att bedriva studier med bra resultat. Ändå är det från institutionens sida önskvärt att studenterna hade ännu bättre kunskaper från gymnasieskolan, framför allt i ämnena matematik, svenska och engelska. På senare tid har man uppmärksammat att antalet studenter under 25 år har blivit mindre och att antalet studenter mellan 25 och 34 år har ökat. Ungefär halva utbildningsuppdraget på 1 500 helårsstudenter utgörs av studenter på fristående kurser.

I dag har institutionen inte någon ambition att öka antalet antagna studenter utan vill i stället satsa på att rekrytera ännu bättre, mer studiebegåvade och ambitiösa studenter för att utbildningsmässigt nå ännu längre.

Lärarna

På institutionen finns 52 lärare. Av dessa är 9 professorer, 6 docenter, 17 ekonomie doktorer, 4 filosofie doktorer, 1 teknologie doktor, 1 ekonomie licentiat och 14 har grundutbildning inom ekonomi, statsvetenskap eller samhällsvetenskap. Samtliga professorer och övriga lärare, tjänstgör på grundutbildningen.

Det lokala arbetstidsavtalet ger lektorer 20 procent och adjunkter 16 procent av årsarbetstiden att ägna åt forskning och kompetensutveckling. Utöver detta kan fast anställda lektorer söka nedsättning av undervisningsskyldigheten med 25 procent för egen forskning. Ungefär fem till åtta nedsättningar medges årligen. Innevarande år har 14 av institutionens lektorer och adjunkter forskat på projekt finansierade av externa forskningsmedel som administreras av institutionen eller varit tjänstlediga för egen forskning finansierad på annat sätt.

Institutionens policy är att årligen bereda möjlighet för lärare att delta i kurser och workshops om pedagogik, undervisnings- och examinationsformer både internt vid Ekonomihögskolan och externt arrangerade vid universitetet samt av nationella och internationella experter. Institutionsledningen dokumenterar och följer upp lärarnas deltagande i dessa kurser och gör även riktade uppmaningar till anställda att delta.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats-handledning	Företagsspel laborationer
1–20 p.	4,55	2,90	–	1,85
Grundkurs i redovisning	8,75	–	–	5,0
Grundkurs marknadsföring	4,50	5,50	–	–
21–40 p.	5,60	1,20	0,7*	0,7
41–60 p.	3,80	1,35	2,7**	–
61–80 p.	3,90	1,00	2,1**	–

* Handledning projektarbeten

** Inkl. metodundervisning

Ovan är beräkningarna gjorda brutto, dvs. en 10-poängskurs läses på 10 veckor och antalet undervisningstimmar på en sådan kurs har dividerats med 10. I praktiken läses en 10-poängskurs oftast på 8 veckor. Detta innebär att siffrorna ovan med denna utgångspunkt bör ökas med 25 procent.

Beträffande klassifikationen i föreläsningar och seminarier har det funnits tolkningsproblem eftersom man i Lund huvudsakligen arbetar med lektioner. När lektionen innebär en hög grad av studentaktivitet är den klassificerad som seminarium. När läraren huvudsakligen är aktiv är den klassificerad som föreläsning.

Vid framtagandet av uppgifterna om undervisningstimmar/vecka har genomsnittsbereäkningar gjorts utifrån scheman och ej inkluderat moment som informationsmöte, kursintroduktion, skrivningsgenomgång, gästföreläsning, studieteknikmoment, kursvärderingstillfället samt slutseminarium och opposition på uppsatsen.

Introduktion i ämnet företagsekonomi sker främst under de första 20 poängen. Gruppstorlekarna på A/B-nivån varierar. Dels finns storföreläsningar, dels grupper om ca 70 studenter och dels finns undervisning i lektionsgrupper om ca 35 studenter. På C- och D-nivå är föreläsningar och seminarier i grupper om 35–40 studenter det normala. Inledande kurser ska ge en allmän överblick över de studerade ämnena och fördjupningskurserna ska erbjuda ett stort utbud av specialiseringsalternativ. Fördjupningskurserna ska också vara förberedande för forskarutbildningen.

Den pedagogiska grundsynen med problemorientering innebär att undervisningen orienteras mot både organisatoriska och teoretiska vetenskapliga problem. På kandidat- och magisternivå ökas den teoretiska vetenskapliga problemorienteringen. Den pedagogiska grundsynen har inneburit att undervisningsformerna utvecklats framför allt när det gäller studenternas egen aktivitet. Den har också inneburit att de integrativa och internationella aspekterna av undervisningen har förstärkts och att integrationen mellan teori och praktik har utvecklats. De senaste åren har man satsat på praktikfallmetodik. Studenterna bereds möjlighet att aktivt medverka till att själva formulera frågor, problem och göra prioriteringar, vilket skapar förutsättningar för engagemang och kritisk reflektion.

Den muntliga färdighetsträningen görs inom ramen för presentationer av PM, rapporter, utredningar och seminarieverksamhet. På senare år förekommer också muntlig examination på flera kurser.

Nationell och internationell samverkan

Institutionen samverkar med universitet och högskolor i t.ex. U6-samarbetet mellan de sex största universiteterna som bedriver ekonomutbildning. Man deltar också i nationella konferenser och workshops, bl.a. kring de undervisningsformer som varit en del av den pedagogiska utvecklingen de senaste åren. Man har ofta gästföreläsare från näringslivet både nationellt och internationellt, och redan på A-nivån tar studenterna själva kontakt med näringslivet för att hämta in information och tillämpa teori på verkliga företagsekonomiska aspekter.

Genom Executive Foundation Lund (EFL) är man delaktig i den uppdragsutbildning som bedrivs vid Ekonomihögskolan. Det kan röra sig om alltifrån fleråriga program till kortare seminarier. EFL:s faculty (resurspersoner) består till största delen av lärare och forskare som är verksamma vid Ekonomihögskolans institutioner, framför allt vid den företagsekonomiska institutionen.

Ett internationellt nätverk mellan universitet och högskolor runt om i världen utgör grunden för ett omfattande studentutbyte. Som ett led i institutionens internationalisering inrättades 1993 ett internationellt sekretariat där två heltidsanställda arbetar med information, urval och nominering av presumtiva svenska utlandsstudenter och utländska studenter som vill läsa på den egna institutionen.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Utresande studenter	158	167	161	142
Inresande studenter	217	198	231	223

Det ökade utbytet med andra länder har gjort det angeläget att närma sig internationella frågor och erbjuda ett stort utbud av kurser på engelska med internationalisering som tema. Utöver detta förekommer undervisning av internationella lärare, närvaron av internationella gäststuderande och kortare eller längre utbildningar vid utländska lärosäten.

Kvalitetsarbete

Hela Ekonomihögskolan har nyligen genomfört ett omfattande utvärderingsarbete inför ansökan om ackreditering vid European Foundation for Management (EFMD) och kvalificerat sig för kvalitetsstämpeln ”EQUIS accreditation”. Vid denna utvärdering har bl.a. både grundutbildning och forskning vid företagsekonomiska institutionen granskats.

Det löpande kvalitetsarbetet bedrivs också i samråd med de andra institutionerna vid Ekonomihögskolan i ett kvalitetsråd.

På eget initiativ har man också 1997–98 genomfört en självvärdering av grundutbildningen vid Ekonomihögskolan med fokus på ekonomiprogrammet, internationella ekonomiprogrammet och det systemvetenskapliga programmet. Förutom en självvärdering genomfördes platsbesök av tre nordiska professorer som externa bedömare. En därpå följande utvärderingsrapport gav värdefulla synpunkter som berörde såväl svagheter som styrkor och gav en del konstruktiva råd. Åren 1990–91 gjorde man också en självvärdering av ekonomlinjen i samarbete med Göteborg, Halmstad, Karlstad och Växjö.

Det löpande kvalitetsarbetet sker också genom att ansvariga för respektive ämnesområde bevakar det ämnesmässiga innehållet och de pedagogiska formerna inom sina respektive ämnesområden på alla nivåer inom utbildningen. Ledningsgrupperna för institutionen och utbildningsprogrammen ger regelbundet möjlighet för ämnesansvariga att delta i olika utvecklingsprojekt där dessa deltar i både översyn och dokumentation av såväl ämnesinnehållet som dess betydelse för utbildningen. Nämnderna utgör också ett viktigt forum för ämnesansvariga att föra samtal om både ämnets helhet, dess olika delar samt integrationen mellan dessa.

Kvalitetsarbete bedrivs genom fokuserade utbildnings- och utvecklingsinsatser. Bland dessa finns exempelvis workshops som bidrar till erfarenhets- och kunskapsutbyten och som utgör ett forum för samtal om kvalitet och kvalitetssäkring.

En del i kvalitetsarbetet är att man arbetar med tröskelvärden, dvs. att studenterna måste uppnå ett visst antal poäng för att få gå vidare till nästa kurs.

Kursutvärderingar sker på institutionens initiativ och genomförs på så gott som samtliga kurser. Utformningen har gjorts i samråd med studentkåren och görs oftast via nätet. Sammanställningar analyseras på olika nivåer i organisationen och ingår i det förändringsarbete som kontinuerligt pågår för att utveckla kurserna. För att öka intresset från studenternas sida försöker man att bli bättre på att ge återkoppling om hur tidigare utvärderingar påverkar kursutformningen. Styrelsen har också beslutat om en policy för hantering av lärare med problem i undervisningen.

I undervisningen beaktas både genusfrågor och mångfaldsfrågor, bl.a. beaktas genusaspekten vid val av praktikfall och litteratur. Institutionen har en jämställdhetsplan som följs upp och revideras kontinuerligt.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Utbudet av kurser varierar över tiden, men de bygger på företagsekonomiska institutionens spetskompetenser, fördjupningar över hela ämnets bredd samt metodkurser. Utöver de kurser som erbjuds vid Lunds universitet kan doktoranderna tillgodoräkna sig doktorandkurser som ges vid andra universitet inom och utom landet.

Målen

Forskarutbildningens mål är att skapa en internationell konkurrenskraftig doktorsexamen och att förbereda studenter för avancerade arbetsuppgifter av forskningskaraktär på universitet och inom förvaltning och näringsliv samt att bidra till kunskapsutvecklingen i samhället. För att uppnå dessa mål uppmuntras doktoranderna till internationella kontakter i form av utlandsterminer och konferenspresentationer. Genom kursprogram och avhandlingsarbetet förbereds studenterna för kommande arbetsuppgifter av forskningskaraktär. Avhandlingar, artiklar och PM bidrar till kunskapsutvecklingen.

Ekonomi och infrastrukturen

Grunden i forskarutbildningens finansiering består av fakultetsmedel. Cirka hälften av de antagna doktoranderna finansierar sina studier med externa medel.

Alla doktorander som har önskat det, och inte har arbetsplats någon annanstans eller är distansdoktorander, har arbetsrum på institutionen. Vanligtvis delar 2–3 doktorander på ett rum. Varje arbetsplats har en eller flera datorer, och doktoranderna har tillgång till institutionens datornätverk och har e-postadress vid institutionen. Doktoranderna har vidare god tillgång till biblioteksresurser i de egna ekonomiska biblioteken och i Lunds universitetsbibliotek och dess filialer.

Doktoranderna

Läsåret 2000/2001 finns drygt 80 doktorander vid institutionen och av dessa är 36 procent kvinnor. Rekryteringen sker oftast via handledare på kandidat- och magisternivå, men på senare tid har också ett antal doktorander sökt sig till Lund för att samarbeta med specifika forskare. Det begränsade antalet doktorander som institutionen har möjlighet att finansiera gör att man satsar mycket på att rekrytera de mest lovande bland de egna studenterna. Rekryteringsarbetet innebär dock också att man försöker nå ut till tidigare studenter som påbörjat en karriär inom näringsliv eller offentlig verksamhet samt studenter från andra lärosäten i Sverige.

Handledarna och lärarna

Tillgången på handledare ger ungefär fyra doktorander per handledare, och resurstilldelningen är 80 lektorstimmar per doktorand under hela forskarutbildningen. Handledarkapaciteten är relativt god. Det finns emellertid variation när det gäller hur väl olika delområden täcks.

Varje doktorand tilldelas en seniormentor som fungerar som handledare fram till att doktoranden presenterar sin forskningsplan. När denna är godkänd väljer doktoranden en handledarkommitté med upp till tre medlemmar. Huvudhandledaren måste vara anställd vid institutionen och ha docentkompetens, medan övriga kan väljas bland disputerade vid institutionen eller, när specialkompetens krävs, bland disputerade vid någon annan institution.

Undervisning och examination

Forskarutbildningen består av kurser och en avhandling i omfattningen 60 respektive 100 poäng för doktorsexamen och 30 respektive 50 poäng för en licentiatexamen. Av kurspoängen är 30 poäng för doktorsexamen och 20 poäng för licentiatexamen obligatoriska. De obligatoriska kurserna behandlar metod, doktrin och baskunskaper. Under sin doktorandutbildning ska doktoranderna ha minst tre obligatoriska seminarier på sina texter – planeringsseminarium gällande forskningsplan, mellanseminarium eller seminarium på licentiatuppsats eller motsvarande och slutseminarium på avhandlingsmanus.

Avhandlingsämnet föreslås alltid av doktoranden, men det är praxis att dennes idéer diskuteras med seniormentorerna så att man gemensamt kommer fram till ett genomförbart projekt. För vissa studenter, t.ex. de som är deltidsdoktorander med annan förvärvsverksamhet eller är lärare vid andra mindre högskolor, kan det vara lämpligt med ett mellansteg i form av en licentiatuppsats. Ledningen ställer sig dock bakom doktorandens inställning, planer och önskemål när det gäller frågan om licentiatuppsats eller ej som en etapp i arbetet med doktorsavhandlingen. Avhandlingsarbetet sker i huvudsak i form av ett enskilt projekt, men avhandlingsarbeten där doktoranden ingår i en forskargrupp ökar. Av 34 avhandlingar de senaste fem åren har 30 varit monografier och 4 sammanläggningsavhandlingar.

Undervisningen varierar mellan olika forskarkurser och kan innebära allt från litteraturseminarier, och gästföreläsningar till olika praktiska övningar. Det finns också rena läskurser där doktoranderna läser litteratur som angivits av en professor eller en docent.

Examinationsformerna är anpassade till kursinnehåll, kursmål och till doktorandernas avhandlingssituation. På den inledande metodintroduktionskursen förekommer enskilda inlämningsuppgifter, nätdiskussioner, egen preliminär forskningsplan och opposition på forskningsplaner. På andra kurser förekommer muntlig examination, litteraturseminarier, tentamen eller essäskrivande som examinationsformer.

Nationell och internationell samverkan

Nationell samverkan sker genom att institutionens doktorander deltar i doktorandkurser vid andra institutioner både på det egna och på andra lärosäten. Det förekommer också att handledare från andra institutioner handleder doktorander när det passar doktorandens inriktning. Vidare får doktoranderna ekonomiska bidrag för att delta vid minst tre konferenser under sin forskarutbildning. Utöver detta deltar studierektorerna för forskarutbildningen i U6-samarbetet vid de sex största universiteten och möts en gång per år för att utbyta erfarenheter och samordna sina verksamheter.

Internationell samverkan sker bl.a. genom att några doktorander spenderar en eller ett par terminer vid något utländskt universitet. Det förekommer också att man har gästprofessorer från utländska universitet och att utländska handledare ingår i några handledarkommittéer. Utöver detta deltar doktorander och handledare i internationella konferenser. Institutionen är dessutom medlem i European Doctoral Programme Association in Management and Business Administration, en europeisk samarbetsorganisation för forskarutbildning.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet är en del av den löpande verksamheten i vilken forskarutbildningen ingår, liksom kursutvärderingarna, doktorandsamtalen och uppföljningen av studieplaner. Härigenom får man löpande utvärderingar av verksamheten som kan användas för förbättringar. Utöver detta har man sett över strukturen på forskarutbildningsprogrammet och påbörjat en diskussion om förhållandena mellan avnämare och nydisputerade. Kvalitetsarbetet är också inriktat på det nationella och internationella samarbetet.

Kursutvärderingarna på forskarutbildningen genomförs av kursansvarig. Studierektorn samlar in ifyllda blanketter och gör sammanställningar. Resultatet och eventuella åtgärder diskuteras av kursansvarig och studierektor.

Forskarutbildningen ingår i EFMD:s ackreditering. Dessutom är man medlem av EDAMBA, vilket innebär att man måste uppfylla viss minimistandard. Det finns en uttalad anti-diskrimineringspolicy som tillämpas vid antagning, tilldelning av doktorandtjänster och i den löpande verksamheten. Doktoranderna är representerade och röstberättigade i forskarutbildningsnämnden och i institutionsstyrelsen.

Mitthögskolan (MH)

Institutionen för samhällsvetenskap

Mitthögskolan är ett resultat av en satsning genomförd gemensamt av Jämtlands och Väster-norrlands län med syfte att skapa en konkurrenskraftig region mitt i Sverige. Som del i denna satsning slogs de två högskolorna i Östersund och Sundsvall/Härnösand samman till Mitthögskolan 1994. Vid sammanslagningen fortsatte de lokala institutionerna, dvs. institutionen för förvaltnings- och företagsutveckling (FOF), institutionen för mänskliga resurser, affärsutveckling och miljö (MAM), samt institutionen för turismvetenskap, (TUR), initialt sin respektive verksamhet separat.

För att integrera högskolan genomfördes en omorganisation årsskiftet 2000/2001. De tre institutionerna slogs då samman till en – institutionen för samhällsvetenskap. Ämnet företagsekonomi har examensrätt på magisternivå. Företagsekonomi är Mitthögskolans största ämne.

Bedömargruppens intryck

Institutionen för samhällsvetenskap befinner sig i en omvandlingsprocess. Ett problem, som understryks i självvärderingsrapporten, är att den företagsekonomiska ämnesledningen därför inte har haft tillgång till alla uppgifter som efterfrågas i självvärderingsmanualen. En konsekvens av detta är att bedömningen av ämnet tenderar att bli mer inriktad på dess framtida möjligheter och mindre på situationen vid utvärderingstillfället. Bedömargruppen har dock strävat efter att undvika framtidsperspektivet eftersom utvärderingens huvudsyfte är att ge en lägesrapport för en viss tidpunkt vid samtliga berörda lärosäten.

De lärare bedömargruppen träffar är fulla av framtidsoptimism. Samtliga är djupt engagerade i de pågående satsningarna för att skapa en integrerad högskola. Även studenterna som bedömargrupperna träffar är informerade om förändringsarbetet och den satsning som institutionen försöker genomföra. Däremot har de än så länge sett mindre av substantiella resultat av arbetet. Enligt deras perspektiv är t.ex. Sundsvall och Östersund fortfarande i praktiken skilda lärosäten. Ett antal av de närvarande ingår i en förändringsgrupp som arbetar på att förbättra grundutbild-

ningen. Studenternas engagemang gäller främst att medverka till att förbättra utvärderingssystemet, utöka näringslivssamverkan och förbättra informations- och administrationsprocedurerna.

Det företagsekonomiska ämnet har i dagsläget ingen specialisering. Däremot pågår en profilsatsning. Ett viktigt steg i denna är professorsrekryteringen. För att komma till rätta med svårigheten att rekrytera professorer har institutionen inriktat sig på att försöka att på deltid anställa nyligen pensionerade professorer. Avsikten är att dessa (sammanlagt fyra) ska bidra till att skapa en god forskningsmiljö. Bedömargruppen ser positivt på institutionens ambitioner att etablera profilmråden. Vid platsbesöket har två professorer rekryterats medan förhandlingar fortfarande pågår med två.

Även på grundutbildningen pågår ett utvecklingsarbete. Det finns en tendens till studentflykt. Ämnesledningens ambition är att studenterna ska söka sig till Mitthögskolan för att läsa hela sin utbildning. Det ska ske genom att kvaliteten på utbildningen förbättras och fördjupningskurserna på C- och D-nivå knyts till de olika forskningsområden som ingår i ämnesledningens profilsatsning

Rekommendationer

Mitthögskolans geografiska läge har försvårat ämnets strävan att rekrytera professorer. Avståndet till större utbildningsorter begränsar bl.a. pendlingsmöjligheterna. Ämnets strategi att försöka rekrytera pensionerade gästprofessorer, som på deltid kan handleda doktorander, uppfattar bedömargruppen därför som framåtsträvande och innovativ. En central del av satsningen utgör det samarbete med andra företagsekonomiska institutioner som rekryteringen av gästprofessorer inom tydliga forskningsområden kan medföra. Denna samverkan bör, enligt bedömargruppen, förstärkas och utvecklas i det fortsatta arbetet.

Att prioritera utvecklingen av lärarkompetensen och grundutbildningens vetenskapliga anknytning framstår också som betydelsefullt enligt bedömargruppen. Ett starkt etablerat samarbete mellan de orter som ingår i Mitthögskolan bör utgöra en del i denna ambition. Satsningen på att integrera högskolans orter framstår däremot som mindre angelägen. En sådan integration skulle kräva stora resurssatsningar som kan användas för andra mer angelägna ändamål.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Den samhällsvetenskapliga institutionen sorterar i den nya organisationen under samma områdesnämnd som de humanvetenskapliga ämnena. Inom områdesnämnden finns ett grundutbildningsråd som består av en ordförande, en grundutbildningssamordnare, två lärare, en studentrepresentant och en suppleant från varje institution.

Institutionen leds av prefekten. Denne sitter också som ordförande i institutionsrådet som fungerar som rådgivande organ i överliggande frågor rörande t.ex. budget och ekonomi. I övrigt ingår bl.a. representanter från lärarna, studenterna och doktoranderna.

På ämnesnivå finns ett ämneskollegium. Ämneskollegiet har till uppgift att vara ett beredande organ åt prefekten och institutionsrådet i frågor på ämnes- och kursnivå.

Information om beslut (alla beslut är skriftliga) sprids muntligt och via e-post. Arbetet pågår för att utveckla hemsidor, både för den nya institutionen som helhet och för ämnet i sig.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Vid skapandet av institutionen för samhällsvetenskap bestämdes fyra större forsknings- och utbildningsprogram: entreprenörskap och ledarskap, redovisning och revisorns nya roll, industriella affärsnätverk samt turism. De tre första av dessa är tänkta att utgöra grunden för tre profilområden som konstituerar grunden i institutionens satsning på att skapa en välutvecklad och attraktiv forskningsstruktur och forskningskultur. Enligt satsningen kopplas entreprenörskap och ledarskap till campus Östersund, industriella affärsnätverk till campus Sundsvall, medan programmet redovisning och revisorns nya roll är gemensam på båda campus. Det fjärde profilområdet, turism, bygger på att ETOUR (European Tourism Research Institute), som bedriver forskning om turism, tillhör institutionen för samhällsvetenskap.

Ämnet företagsekonomi, inklusive alla kurser, både på program- och fristående nivå, ligger från och med 2001 helt inom institutionen för samhällsvetenskap. Det enda undantaget är programmet för industriell ekonomi (med företagsekonomi som huvudämne till magisternivå) som ges inom institutionen för informationsteknologi och Medier (ITM). Ansvar för de företagsekonomiska kurserna inom programmet vilar emellertid på den samhällsvetenskapliga institutionen. I samband med bildandet av institutionen har ekonomiprogrammen i Sundsvall och i Östersund samordnats. Skillnaden mellan orterna kommer framöver därmed att bero på de utbildnings- och forskningsprogram (profilområden) som bedrivs vid campusorterna.

Målen

Institutionens primära mål kan i korthet beskrivas som enhetligt med de ovan beskrivna satsningarna, dvs. att integrera högskolan samt etablera fastslagna profilområden. Den ämnesgemensamma projektplan som utarbetats för att genomdriva förändringen styr således för närvarande institutionens långsiktiga målarbete och överskuggar därmed övrigt arbete. Eftersom ett antal steg återstår innan satsningen fullföljts saknas ett gemensamt måldokument för ämnet. Ämnets allmänna målsättningar är i utgångsläget redan relaterade till de lagstadgade, dvs. att studenterna utrustas med ett kritiskt och analytiskt förhållningssätt.

Infrastruktur

Lokalerna i Sundsvall är överlag bra och funktionella för både studenter och personal. En viss brist på större föreläsningssalar finns, men nya och ändamålsenliga lokaler beräknas vara färdigställda till hösten 2002.

Den tekniska utrustningen inom högskolan är välutvecklad. För närvarande pågår arbete med att samordna orternas teknologier. I och med att kurser bedrivs vid olika campusorter finns ett växande behov av att använda videokonferensutrustning. I nuläget finns en studio på varje campusort, men studiokapaciteten är otillräcklig om man ska ge undervisning på detta sätt annat än undantagsvis.

Mithögskolans bibliotek har utvecklats sedan sammanslagningen mellan högskolorna genomdrevs. Främst har bokbeståndet byggts ut. Tillgängligheten till böcker och tidskrifter har också förbättrats genom lån mellan orterna.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	1 473	1 427	1 423	1 422
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	2 226	2 082	2 176	2 310
Antal registrerade på C-nivå i ämnet.	376	334	318	344
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	128	112	107	127
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	47 %	48 %	48 %	48 %

19,3 procent av högskolans 12 000 studenter är registrerade i ämnet företagsekonomi. Andelen företagsekonomer är störst i landet. Enligt institutionen avbryter varje år ett hundratal studenter sina studier för att fortsätta vid något annat lärosäte. Vanligtvis söker sig då dessa till de äldre universiteten.

Lärarna

Inom ämnet är 38 företagsekonomer och 1 skogsekonom, dvs. 39 personer, verksamma. 2 av dessa är professorer som är deltidsanställda. Av samtliga anställda har 10 disputerat och 4 har tagit licentiatexamen. Det är 12 lärare som bedrivit egen forskning i tjänsten.

Ambitionen är att en satsning på att rekrytera deltidsanställda professorer inom ämnets profilområden ska bära frukt redan inom ett par år. Forskningsmiljöns kritiska massa ska då vara så pass stor att det företagsekonomiska ämnet kan anses vara universitetsmässigt. Institutionen påpekar att antalet disputerade har ökat från två–tre till tio på några år.

Doktoranderna undervisar eller bedriver administrativa göromål på motsvarande 10 procent av en heltid och ytterligare 10 procent ägnas åt kompetensutveckling.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats- handledning	Annat
Grundkurs i redovisning	3	–	–	3 (räknestugor inkl. lärarledda genomgångar) 6 (handledning)
Grundkurs i marknadsföring	7	1	–	–

Generellt läggs totalt 135 klocktimmar ut på varje fempoängskurs oavsett nivå. Det betyder att i resurshänseende, dvs. i tid för förberedelse, genomförande och examination, är det ingen skillnad mellan A/B-nivå och C/D-nivå. Tilldelningen per C-uppsats är 22 klocktimmar och per D-uppsats 26 klocktimmar. I detta ingår handledning, seminarium och examination.

Någon pedagogiskt enhetlig syn inom ämnet finns inte. Lärarlag har dock bildats för att diskutera den pedagogiska grundsynen. Undervisningsformerna kan generellt beskrivas som traditionella. Som del i institutionens förändringsarbete går utvecklingen mot allt friare undervisningsformer. Inte minst handlar det om en ökad grad av självständigt arbete för studenterna. Centralt är också

en ökad medvetenhet om vikten av att kombinera olika undervisnings- och examinationsformer i en och samma kurs. Det senare är inte minst ett utslag av insikten om hur examinationsformerna styr studenternas lärande och studiebetende.

Nationell och internationell samverkan

Personalutbyten sker främst med universiteten i Göteborg, Uppsala, Stockholm och Umeå. Anledningen är att ämnets doktorander forskarutbildats vid något av dessa universitet.

Arbetet med den s.k. tredje uppgiften, dvs. att stärka samverkan med det lokala näringslivet, pågår. Näringslivet inbjuds bl.a. att genom referensgrupper delta i planeringen och utvecklandet av utbildningar. För att ytterligare förstärka samverkansuppgiften finns ambitionen att inrätta en lärarpool och utveckla en modell för samverkan mellan högskola och näringsliv och offentlig sektor. Tanken med lärarpoolen är att praktiker och ordinarie lärare/forskare ska bilda gemensamma lärarlag inom den nya ekonomutbildningen.

Det organiserade arbetet med den tredje uppgiften sköts genom institutionens skilda organ: Stiftelsen IUM bedriver utvärderingar och Manegen är institutionens organ för uppdragsutbildning.

Antal utresande och inresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	32	28	40	34
Antal inresande studenter	24	33	42	53

Studentutbytet sköts genom internationaliseringsansvarig på institutionen samt genom stöd från en central funktion för utbyte. Företagsekonomi är det största ämnet vid Mitthögskolan när det gäller studentutbyten. Varje år görs flera lärarutbyten, framför allt i Europa men i viss mån även med USA.

Kvalitetsarbete

Mitthögskolans styrelse antog vid sitt junimöte 2000 ett kvalitetsutvecklingsprogram som ska fungera som styrdokument för högskolans kvalitetsarbete under de närmaste tre åren. I programmet redovisas, förutom ramar för kvalitetsarbetet, grundläggande värderingar och arbetssätt samt övergripande mål och indikatorer för grundutbildning, forskarutbildning, forskning och samverkan. Institutionen har utifrån högskolans kvalitetsutvecklingsprogram påbörjat utvecklingen av sitt egna lokala kvalitetsutvecklingsprogram. I praktiken ska institutionen ta fram ett konkret handlingsprogram med mål och strategier på tre års sikt. Syftet är att programmet ska omfatta förbättringsområden som är angelägna för institutionen.

Enligt beslut av institutionsledningen ska kursvärdering göras på varje kurs. Vanligtvis delas formulär ut av lärare vid kursens slut. Kursvärderingarna är utformade så att studenterna inte bara lämnar synpunkter på kursupplägg, lärarinsats, litteratur och examination utan även på sin egen insats. I den mån värderingar inte samlas in vid samma tillfälle lämnas de in till institutionssekreteraren av någon för detta utsedd student. Kursvärderingarna bearbetas sedan statistiskt och resultatet delges prefekten. För programstudenter hålls terminsträffar där representanter för lärare och studenter går igenom föregående och kommande termin.

Förutom Civilekonomernas enkätstudie har en uppföljningsstudie av studenterna som läste ämnet i Sundsvall under åren 1996–1999 genomförts.

Forskarutbildning

Institutionen har ingen examensrätt på forskarnivå. Det finns 10 doktorander som samtliga bedriver sina forskarutbildningar vid något universitet (Göteborg, Helsingfors, Stockholm, Umeå eller Uppsala). Hälften av doktoranderna har extern finansiering.

Mälardalens högskola (MdH)

Institutionen för ekonomi och informatik (Ekl)

Institutionen för ekonomi och informatik är en av tio institutioner vid Mälardalens högskola (MdH). Institutionen har verksamhet både i Eskilstuna och Västerås och ansvarar för ämnena företagsekonomi, handelsrätt, informatik, nationalekonomi och statistik. Ämnet företagsekonomi har examensrätt på magisternivå. Ämnet utgör ca 50 procent av institutionens verksamhet beräknat på antalet helårsstudenter.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingsrapporten gav en god grund för platsbesöket. Institutionen för ekonomi och informatik har en vid första påseendet något komplex organisation.

Lärarna ser inte uppdelningen av campus som något problem, även om informationsspridningen mellan orterna ibland inte är helt tillfredsställande. Inte heller pendlande lärare, främst från Stockholm och Uppsala, uppges orsaka problem som inte kan lösas genom adekvat planering. Bedömargruppen anser dock att uppdelningen av en liten institution i två delar med olika lokalisering oundvikligen skapar en uppsplittring av ämnet.

Utbildningen i företagsekonomi som institutionen erbjuder kan beskrivas som allmän och bred. En av de tre företagsekonomiska programinriktningar utöver det allmänna ekonomiprogrammet som institutionen driver är ekologisk ekonomi. Inriktningen uppfattas av bedömargruppen som en tvärvetenskaplig utbildning med centrala inslag som ligger utanför företagsekonomiämnets huvudområden. Ytterligare ett program som kan ge examen i företagsekonomi och som enligt bedömargruppens förmenande delvis har en annan ämneskärna är Analytical Finance. Programmet ligger under institutionen för matematik och fysik. Ett område där man eftersträvar nationell profilering är internationell marknadsföring, ett område där man har viss samverkan med Uppsala universitet.

Mälardalens högskola har historiskt främst haft inriktning mot teknik. Lokalt rekryterade studenter har därmed betraktat ämnet företagsekonomi som del i en yrkesutbildning, något som inneburit studier på A- och B-nivå. Högskolan har byggt på med C- och D-nivå och för dessa har studenter rekryterats nationellt.

Både i självvärderingsrapporten och vid platsbesöket framkommer att institutionen för närvarande aktivt strävar efter en fastare struktur i undervisning och examination. Denna strävan kan dels ses som ett bemödande om att rätta till de nuvarande bristerna som gapet mellan de högre och lägre nivåerna i grundutbildningen gett upphov till, och dels som en strävan efter att på sikt kunna erhålla ett vetenskapsområde.

Den verksamhet med fadderföretag som institutionen bedriver är studenterna överlag positiva till. Studenterna på C- och D-nivå beklagar dock att verksamheten endast berör A- och B-nivån. Studenterna på C- och D-nivå uttrycker också ett visst missnöje över det begränsade utbudet av kurser.

Kritik framkommer vid platsbesöket mot en del lärares bristande formella kompetens som leder till ifrågasatt trovärdighet.

Lärarna som bedömargruppen träffar är överlag nöjda med sin situation. De anser att högt i tak och hög grad av frihet präglar deras arbetssituation. Adjunkterna är företrädesvis lokalt rekryterade medan de disputerade i högre grad är pendlare. Adjunkterna ansvarar för en stor del av undervisningen på grundutbildningsnivå, särskilt på A–B-nivå. Majoriteten av adjunkterna är positiva till den satsning på forskarutbildning av de odisciplinerade lärarna som initierats. Några adjunkter, som inte har ett direkt intresse av att doktorera, upplever en viss press att inleda doktorandstudier.

Rekommendationer

Bedömargruppen rekommenderar en fortsatt satsning på kompetensutveckling av adjunkterna. Institutionen har valt att rekrytera lärare externt tills den interna lärarkompetensen påtagligt stärkts. Denna strategi förefaller i nuläget väl motiverad.

Parallellt med lärarnas kompetensutveckling bör också förstärkandet av det vetenskapliga inslaget i utbildningen fortsätta och introduceras också på A- och B-nivå.

Bedömargruppen rekommenderar en öppen diskussion om uppdelningen av campus – kan eventuella fördelar verkligen överskrida de nackdelar som uppsplittringen av ämnet innebär?

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av prefekten. Grundutbildningen leds av en biträdande prefekt som har det övergripande ansvaret för planering, budget och resultatuppföljning. Institutionens verksamhet är uppdelad i fyra ämnesgrupper. Varje ämnesgrupp leds av en studierektor i samverkan med ämnesföreträdare. Olika inriktningar av företagsekonomiämnet ingår i tre av ämnesgrupperna: HEN (handelsrätt, ekonomistyrning och nationalekonomi), MOS (marknadsföring/organisation och statistik) och ekologisk ekonomi. Den fjärde ämnesgruppen är informatik.

Värskapet för högskolans utbildningsprogram är fördelat mellan högskolans institutioner. De enskilda institutionerna ansvarar sedan för kurser inom sina ämnen i högskolans samtliga utbildningar.

Beslut förmedlas genom att beslutsprotokoll från institutionsstyrelsens möten och minnesanteckningar från ledningsgruppens möten skickas ut via e-post. Studierektorerna ger också kontinuerlig information till sin ämnesgrupp via e-post och på möten någon eller några gånger per termin.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomi på kandidat- eller magisterexamensnivå är huvudämne i Ekonomiprogrammet (Eskilstuna och Västerås), Ekologisk ekonomiprogrammet (Västerås), Internationella marknadsföringsprogrammet (Västerås) och IT-ekonomiprogrammet (Västerås).

Inom företagsekonomi finns vid MdH-inriktningarna ekonomistyrning, marknadsföring respektive ekologisk ekonomi. Inom ekologisk ekonomi studeras miljöfrågorna ur företags- och samhällsekonomiska synvinklar avseende olika sätt att se på människa, ekonomi, utveckling, beslutsunderlag och social förändring.

Institutionen har profilerat utbudet av företagsekonomikurser så att fördjupningskurser i ekonomistyrning ges i Eskilstuna och fördjupningskurser i marknadsföring/organisation och ekologisk ekonomi ges i Västerås.

Målen

För kandidat/magisterutbildning i företagsekonomi har fakulteten/institutionen inga mål utöver högskolelagens och högskoleförordningens.

Infrastruktur

Studenterna disponerar sammanlagt 14 datorsalar (8 i Västerås och 6 i Eskilstuna) med sammanlagt 182 datorer (102 datorer i Västerås och 80 i Eskilstuna). Lokaliteterna är ganska nya både i Eskilstuna och i Västerås. Tillgången på lokaler har tidigare periodvis varit problematisk. I både Eskilstuna och Västerås finns högskolan i flera byggnader, men avstånden är korta. Biblioteksresurserna är bra och kommer att bli ännu bättre när det nya biblioteket i Västerås blir klart hösten 2002. I Eskilstuna fick biblioteket nya lokaler när den nya högskolebyggnaden färdigställdes 1999. Studenterna kan kostnadsfritt åka mellan Eskilstuna och Västerås.

Studenterna

Antal studenter registrerade i grundutbildningen

Totalt i företagsekonomi varav i ekologisk ekonomi inom parentes	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	1 567 (59)	1 717 (118)	1 546 (130)	1 432 (96)
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	2 169 (141)	2 266 (179)	2 271 (255)	2 156 (235)
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	304 (28)	348 (48)	320 (45)	325 (44)
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	57 (0)	107 (13)	122 (33)	98 (22)
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	49 % (66 %)	52 % (73 %)	59 % (75 %)	61 % (69 %)

Minskningen av antalet registrerade totalt beror enligt institutionen på att andelen av institutionens kurser som ges på halvfart eller kvartsfart minskat. En stor del, över 80 procent, av de registrerade läser på A- och B-nivå i ämnet. Anledningen är att ett stort antal studerande läser företagsekonomi som fristående kurs. Dessa studenter är i allmänhet bara intresserade av A-nivån och möjligen B-nivån i ämnet.

Institutionen menar att studenternas förkunskaper med få undantag räcker för att tillgodogöra sig utbildningen i ämnet.

Lärarna

Antalet professorer inom företagsekonomi har ökat de senaste åren. 1999 fanns 1 professor i företagsekonomi, 2000 fanns 3, och i dag finns 6 professorer, varav 2 på heltid. Ytterligare 1 professur är utannonserad. Sammanlagt finns det 44 lärare verksamma i ämnet. Förutom professorerna har 5 disputerat, 2 av dessa i ekologisk ekonomi.

Adjunkter och lektorer är i normalfallet anställda för att undervisa 80 procent i grundutbildningen. Enligt gällande arbetstidsavtal avsätts 10 procent av full arbetstid för institutionsgemensamma göromål. Därutöver avsätts 10 procent för egen kompetensutveckling som kan utnyttjas för egen forskning eller annan lämplig verksamhet.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar	Seminarier	Handledning av PM/upsatser	Annat (specificeras)
1–20 p. företagsekonomi	5,35	0,65	0,25	0,4 (räkneövning)
ekologisk ekonomi	3	3	2	2,5 (övn, exkursion)
Grundkurs i redovisning	5,7	0,5	0,1	0,8 (räkneövning)
Grundkurs i marknadsföring	5,0	0,8	0,4	
21–40 p. marknadsföring	3,0	0,4	0,4	
ekonomistyrning	4,8	0,2	0,1	1,0 (räkneövning)
ekologisk ekonomi	2,5	2,5		2 (basgruppsmöten PBL)
41–60 p. marknadsföring	1,75	1,5	0,8	
ekonomistyrning	6,9	0,6	0,2	1,8 (övningar)
ekologisk ekonomi	3,4	0,7	0,4	0,2 (konferens)
61–80 p. marknadsföring	1,75	2,0	0,8	1,8 (grupparb)
ekonomistyrning	2,7	2,1		1,1 (övningar)
ekologisk ekonomi	3,3	2,1	0,6	0,7 (konferens)

Undervisnings- och examinationsformerna är huvudsakligen traditionella, dvs. storföreläsningar kompletterade med seminarieverksamhet och tentamen kompletterad med författande av PM. Andra examinationsformer är t.ex. inlämningsuppgifter och case-seminarier.

Under de senaste åren har institutionen satsat på pedagogisk utveckling för lärarna. Vidare har högskolan och institutionen under de senaste åren strävat efter att ge studenterna mer information via nätet.

Nationell och internationell samverkan

Samarbetet med andra institutioner på högskolan är etablerat. Ett antal utbildningar i företagsekonomi har inte Ekl som värdinstitution. Exempel på detta är industriell ekonomiprogrammet och Innovationsprogrammet, som båda ligger under institutionen för information, design och produktutveckling, och Analytical Finance, som ligger under institutionen för matematik och fysik. Det senare programmet utgör tillsammans med IT-ekonomiprogrammet en satsning som inletts under 2001.

Programstudenterna har fadderföretag under de två första åren av studierna. Under år 2000 hade totalt 810 studenter fadderföretag och antalet företag var 169. Sedan augusti 2000 har en halvtidstjänst avsatts för kontakter med fadderföretagen.

Uppdragsutbildningen vid Ekl år 2000 var 23 kurser på 5–10 poängsnivå och 2 på 20 poängsnivå. Antal deltagare på lägre nivå var 570 och på de högre 68. MdH har dessutom erbjudit ett antal kurser där företag kunnat köpa enstaka platser. Intäkterna från uppdragsutbildningen var under 2000 3,3 miljoner kronor, 7,7 procent av institutionens totala intäkter. Den 1 januari 2001 bildades Mälardalens ledarskaps centrum centralt vid högskolan. Detta ska överta all utbildning inom ledarskapsområdet.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	57	63	55	40
Antal inresande studenter	30	45	33	55

Huvudparten av institutionens internationella verksamhet utgörs av de studentutbyten som genomförs mellan högskolan och de internationella partner som högskolan har.

Kvalitetsarbete

Studenterna är representerade i institutionsstyrelsen. Posten som kvalitetsansvarig på institutionen var vid tiden för självvärderingens genomförande vakant.

Vid varje kurs genomförs kursutvärdering där studenterna har möjlighet att uttrycka åsikter om den aktuella kursen. Läraren ska sedan sammanställa resultatet av utvärderingen och vidarebefordra detta till studenterna och kursansvarig lärare.

För att förbättra utvärderingen av studenternas studier utomlands infördes inför höstterminen 2000 en s.k. kravlista som föreskriver vilken information som studenterna måste inhämta om de kurser de läser. Informationen ska vara tillgänglig för evalueringsansvarig när studenterna kommer hem igen. Syfte är att underlätta granskningen av studenternas utlandsstudier.

Ekl har inte vidtagit några aktiva åtgärder för att uppnå en jämn könsfördelning. Genomgående dominerar kvinnorna bland nybörjarna på institutionens program. Inom företagsekonomi i Västerås bland kullen H -00 låg kvinnodominansen på 61 procent. Fördelningen mellan män och kvinnor bland institutionens personal har under senare år två tredjedelar män och följaktligen en tredjedel kvinnor.

Under 1997 genomförde institutionen en enkät riktad till studenter som tagit en examen vid institutionen under åren 1994–1996. Frågorna handlade dels om studenternas arbetssituation, dels om deras synpunkter på sin utbildning. MdH deltog i också Civilekonomernas kartläggning, genomförd 1999/00, av var ekonomstudenterna tar vägen efter examen.

Forskarutbildning

Institutionen har inte rätt att ge doktorsexamen i företagsekonomi. Ekl har tre forskningsprofiler, ekologisk ekonomi, entreprenörskap och innovation och IT-ekonomi. Till var och en av dessa profiler finns utbildningsprogram och forskarskolor kopplade. En strävan är att så långt det är möjligt knyta Ekl:s doktorander till dessa forskarskolor. Eftersom institutionen inte har forskarutbildningsämne skrivs doktoranderna in vid något av de universitet som ingår i forskarskolorna.

Genom forskarskolorna har Ekl tillgång till ett mycket stort nätverk. I den nationella forskarskolan Management och IT, som omfattar företagsekonomi och informatik, ingår Blekinge tekniska högskola, Internationella handelshögskolan i Jönköping, Linköpings universitet,

Gotlands högskola, Mälardalens högskola, Karlstads universitet och Uppsala universitet. I den nationella forskarskolan Entreprenörskap och innovation ingår Mitthögskolan, Mälardalens högskola, Esbri vid Stockholms universitet, Södertörns högskola, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Halmstads högskola, Lunds universitet, Växjö universitet, Baltic Business School vid högskolan i Kalmar och Blekinge tekniska högskola. Området ekologisk ekonomi är kopplat till Forskarskolan i miljömanagement/miljöledning, med KTH som värduuniversitet. MdH representeras av dels EKI, dels IET. Tillgången till dessa forskarskolor innebär att doktoranderna får tillgång till kursutbud, forskarmiljö och handledning av minst lika hög klass som doktorander vid institutioner med universitetsstatus.

Något formaliserat internationellt samarbete existerar ännu inte. Forskarskolan Entreprenörskap och innovation kommer eventuellt att internationaliseras om några år när verksamheten fått sin form. Vad gäller forskning och forskarutbildning så är EKI:s enskilda forskares internationella kontaktnät av betydligt större betydelse, och kommer förmodligen så att förbli under överskådlig framtid.

Stockholms universitet (SU)

Företagsekonomiska institutionen

Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet är den volymmässigt största i landet vad gäller grundutbildning. Ämnet inriktar sig mot att ge en utbildning med god spridning över ämnets traditionella delar marknadsföring, organisation/management, redovisning och kalkylering/finansiering.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingen är i stort välgjord och innehåller en rad uppgifter om verksamheten men i flera fall på en övergripande nivå, vilket gör det svårt att veta vad som mera konkret avses med strategier, mål och planer. Det är svårt att få ett grepp om ämnets organisation, styrning och uppföljning av olika verksamheter.

Ämnet har 5 000 studenter registrerade på grundutbildningen. Detta är förknippat med vissa problem som följer av stora studentgrupper på främst A- och B-nivå. Samtidigt finns många möjligheter, och bredden i kompetens och resurser erbjuder många fördelar för studenterna som kan välja kurser och fördjupa sig inom en rad områden. Forskningsverksamheten täcker också in en rad olika delar av företagsekonomiämnet och även flera samarbeten med andra samhällsvetenskapliga ämnen, humaniora och teknik. De forskarstuderande har goda möjligheter att knyta sig till ett antal olika forskningsprogram som finns inom institutionen.

Institutionen har en platt organisation, och den traditionella ämnesuppdelningen, i form av kursgrupper, är tydlig på grundutbildningsnivå men inte inom forskarutbildningen. Kursgrupperna har ett stort ansvar för grundutbildningen och dess kvalitet samt ansvarar för budget och uppföljningen av denna.

Ämnet saknar en tydlig profil och kan snarast beskrivas som ett akademiskt smörgåsbord med många intressanta och efterfrågade "rätter". Vilka rätter som ställs fram och deras kvalitet styrs på olika sätt, och det finns inte någon som tydligt har ett övergripande eller samordnande kvalitetsansvar. Ledningen saknade också en tydlig vision om vilken roll ämnet ska ha framöver.

När det gäller forskning och forskarutbildning sköter professorerna självständigt sina forskningsområden, men det finns en bas i gemensamma forskarutbildningskurser som omfattar 30 poäng.

Forskningen och forskarutbildningen präglas starkt av enskilda personer, främst professorerna, vilka var och en driver ”sin egen butik”, på gott och ont. En styrka med denna strategi, eller brist på strategi, är att många blommor tillåts blomma och att institutionen är flexibel och lätt kan förändras beroende på förändringar i forskningsbehov och möjligheten att få extern finansiering. Forskningens inriktning har ingen tydlig koppling till grundutbildningen, men forskningsresultat återförs till fördjupningsinriktningarna t.ex. genom att de som disputerar ofta erbjuds möjlighet att ge kurser på C- eller D-nivå.

Studenterna är engagerade i ämnet och dess utveckling både inom grundutbildningen och inom forskarutbildningen. Kvalitetsrådet spelar en central roll, studenterna uppmuntras till att vara kritiska och studentsynpunkter förefaller fångas upp av kursgrupperna, studierektorerna för grund- och forskarutbildningarna samt av prefekten.

Resurserna till ämnet är knappa med tanke på den omfattande verksamheten och de ökade hyreskostnaderna efter flytten till Kräftriket. Lärarbristen är påtaglig inom områdena redovisning, finansiering och i viss mån i marknadsföring. Antalet professorer är också få i relation till forskarutbildningens omfattning. Några få handledare har ansvar för huvuddelen av de ca 86 doktorander som finns vid institutionen. Uppdragsutbildningen ger ett visst ekonomiskt tillskott till institutionen. Institutionens verksamhet finansieras till ca 80 procent av offentliga medel och till 20 procent genom externa forskningsanslag och uppdragsutbildningar.

Det finns vissa brister i infrastrukturen. Några av lärarna är inte tillgängliga för frågor och diskussioner på det sätt som grundutbildningsstudenterna önskar. IT-stödet har förstärkts och studenterna kan få mycket information om kursutbud, utbildningsmaterial, föreläsningsunderlag etc. via nätet och kan t.ex. anmäla sig till skrivningar via nätet.

Rekommendationer

Bedömaregruppen anser att ämnet bör diskutera införandet av en grundutbildningsnämnd med uppgift att skapa en större integrering av de fyra ämnesområdena. Grundutbildningsnämnden skulle kunna vara ett forum där studenterna är representerade och avlasta institutionsstyrelsen ärenden som gäller kursplaner och kursutbud, uppföljning av kvalitetsarbete och hur grundutbildningen ska få del av forskningsresultat etc. Som det nu verkar fungera är kursgrupperna mycket självständiga och kan i vissa avseenden ses som ”institutioner” inom institutionen. Vidare skulle en grundutbildningsnämnd kunna samordna kursutbudet på såväl A- och B-nivå som fördjupningarna. En grundutbildningsnämnd skulle även kunna hantera övergripande och strategiska frågor om utbildningens innehåll och utveckling och vara ett viktigt komplement till kursgrupperna och bl.a. följa upp utbildningens kvalitet.

Bedömaregruppen efterlyser en tydligare integrering av ämnets forskningsverksamhet i grundutbildningen. Vidare bör ämnet knyta institutionens forskningsprogram och forskningsinstitutens verksamhet närmare kandidat- och magisterkurserna, vilket skulle forskningsanknyta grundutbildningen ytterligare.

Ett ämnesövergripande kvalitetsarbete bör etableras i vilket olika delar av ämnet relateras till varandra och tydliga kvalitetskriterier utarbetas som grund för ett mera systematiskt uppföljningsarbete jämfört med hur det är i dag.

Ämnet har behov ett sammanhållet akademiskt ledarskap. Den vetenskapliga ledningen bör vidare engagera sig mer inom den samhällsvetenskapliga fakulteten för att bevaka ämnets intressen och stärka dess ställning inom universitetet. Vidare anser bedömaregruppen att ämnet bör formulera en tydlig vision vad gäller strategisk utveckling och vilket fokus ämnet i framtiden ska ha.

Studenters och doktoranders tillgång till handledning måste uppmärksammas av såväl den samhällsvetenskapliga fakulteten som institutionsstyrelsen. Ämnet behöver snabbt förstärka handledarkollegiet med fler lektorer, främst inom redovisning och finansiering, samt fler professorer såväl inom de nämnda områdena som i övrigt. Stockholms universitet har Sveriges största företagsekonomiska institution. Denna måste kunna garantera acceptabel handledning för den stora mängden C- och D-studenter samt doktorander.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av en institutionsstyrelse och en prefekt. Institutionsstyrelsens sammansättning är fastställd av rektor efter förslag från institutionsstyrelsen. Styrelsen är sammansatt av 7 lärarrepresentanter (varav 5 ska vara minst docentkompetenta), 2 representanter för den teknisk/administrativa personalen, 2 näringslivsrepresentanter och 4 representanter för studenterna (en representerar doktoranderna och de tre som representerar grundutbildningen är ordföranden och vice ordföranden i föreningen Ekonomerna och ordföranden i Kvalitetsrådet). Prefekten och ställföreträdande prefekten är självskrivna ledamöter, och prefekten är ordförande för styrelsen. Prefekten utses av rektor sedan institutionsstyrelsen fått yttra sig över rektors tilltänkta beslut.

Enheter med grundläggande utbildning som huvudsaklig uppgift kallas kursgrupper och de ansvarar för ämnets traditionella områden, A, B, C och D (se vidare i grundutbildningens profil och inriktning). Till varje kursgrupp hör (minst) en administrativ tjänst och de lektorer som valt att tillhöra enheten (varje lektor tillhör någon kursgrupp). Kursgrupperna, liksom övriga enheter, är självständiga och arbetar på ungefär samma villkor som institutionen inom sin fakultet. Beslut i institutionsstyrelsen och prefektbeslut förankras och förmedlas i prefektämbetet, prefektens forum för att informera institutionen och diskutera beslut som prefekten fattat eller avser fatta. I prefektämbetet sitter alla som ansvarar för en enhet (också institut) och normalt en administratör från varje enhet. Förankring och förmedling av beslut sker också inom kursgrupperna, genom institutionens månatliga bulletin och på institutionens hemsida.

Forskarutbildningen leds av två professorer, som delar det formella ansvaret, en studierektor, som har det exekutiva ansvaret, en assistent samt en sekreterare. Studierektor ansvarar för kursprogram, uppföljning av studieplaner, kursutvärderingar och löpande kontakt med doktoranderna, samt sitter med i antagningskommittén för nyrekrytering av doktorander. Professorkollegiet, bestående av ytterligare tre professorer, utgör ett stöd till ledningen för forskarutbildningen. Denna ledning förbereder, oftast i samarbete mellan flera av forskarkollegiets medlemmar, ärenden av annan art än ren operativ, vilka dras i det månatligen sammankallade forskarkollegiet, där avgörande strategiska och administrativa beslut fattas. I forskarkollegiet sitter både representanter för institutionen (forskare och lärare) och representanter för doktoranderna.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Ekonomprogrammets fördjupningar, liksom ämnet företagsekonomi, utgår från ämnets traditionella indelning i delområden: management/organisation (som kallas A efter Administration), redovisning (B efter Bokföring), kalkylering/finansiering (C efter Calculus) och marknadsföring (D efter Distributionslära eller -ekonomi). Fördjupningarna inom delområdena kallas Akademin för Management/Organisation (A), Redovisning/Ekonomistyrning (B), Finansiering (C) och Marknadsakademien (D).

Målen

De lokala målen är satta enligt institutionens tolkning av universitetets centralt fastställda mål, vilket innebär ett allsidigt utbud för alla kategorier studenter, baserat på lärarnas kompetens och studenternas behov. I övrigt strävar institutionen efter att hålla en hög vetenskaplig och pedagogisk nivå med de bästa lärare och studenter institutionen kan rekrytera.

Infrastruktur

Institutionen har sedan höstterminen 2000 nyrenoverade lokaler i K-märkta byggnader i Kräft-riket, uppförda strax utanför Roslagstull i början av förra seklet för dåvarande veterinärhögskolans räkning. Hemklassrum är lokaler som används för ekonomprogrammets olika fördjupningar, lokaler som studenterna (också de som läser på fristående kurs) själva disponerar praktiskt taget dygnet runt (nu med undantag för sparsamt förekommande schemalagd undervisning på kurser inom fördjupningen). Praktiskt taget alla anställda har tillgång till moderna persondatorer som är kopplade i ett nätverk och till Internet genom bredband.

Institutionens anställda och studenter har full tillgång till Stockholms universitetsbibliotek. Institutionen har ett eget virtuellt bibliotek i Kräftriket, med tillgång till en internationellt sett högklassig uppsättning databaser, varav många lagrar text i fullskrift.

Studenterna

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	1 077	1 349	1 482	1 331
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	4 376	4 645	5 197	4 931
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	2 123	2 353	2 412	2 516
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	992	1 064	1 091	1 147
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	47 %	46 %	48 %	50 %

Företagsekonomi vid Stockholms universitet är ett attraktivt ämne och antagningspoängen är därför, trots det varje termin stora antalet antagna studenter, relativt hög. Institutionens studenter har i stort de förkunskaper som krävs för att framgångsrikt kunna bedriva studier inom ämnet. Många studenter har dock svårt med den obligatoriska kursen Investering och finansiering inom fortsättningskurs i företagsekonomi. Svårigheterna beror främst på bristande kunskaper i matematik. Nya studenter introduceras i ämnet genom institutionens studievägledare, en som ansvarar för ekonomiprogrammet och två som ansvarar för fristående kurs. Nya studenter informeras också om studierna och ämnet genom Internet och, men i allt mindre utsträckning, genom broschyrer och studiehandböcker.

Lärarna

Vid institutionen finns i dag 4,5 professorer, 13 docenter, 23 disputerade lektorer och 20 adjunkter och lektorer utan doktorsexamen. Institutionens tradition är att lektorerna själva skapar sina möjligheter till egen forskning, genom att själva eller tillsammans med andra internt (vid institutionen eller fakulteten) eller externt (hos främst forskningsråd och enskilda företag, nu alltmer hos EU) söka och erhålla finansiering. Någon motsvarande tradition för adjunkter finns inte då institutionens adjunkter som regel är studievägledare och inte lärare/forskare. Våren år 2001 beslöt institutionsstyrelsen att universitetslektorer ska undervisa cirka 300 timmar på helårsbasis vilket utgör en minskning med 25 procent beräknat utifrån den sedan många år gällande undervisnings-skyldigheten på 396 timmar. Den arbetstid som därigenom frigörs ska ägnas egen forskning och

kompetensutveckling. Beslutet innebär en ökning av lektorernas möjlighet att under arbetstid forska och öka sin kompetens. Det är nödvändigt att behålla, helst också att öka, den vetenskapligt kompetenta lärarstaben i ämnet. Detta är i dag ett stort problem inom ämnet, särskilt inom dess områden redovisning och finansiering, men nu också inom området marknadsföring. Bristen på kompetenta lärare har tvingat institutionen att begränsa antalet platser på flera attraktiva kandidat- och magisterkurser, och detta har gällt ämnets alla delområden, men främst inom området finansiering.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Kursnivå	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats- handledning	Annat (specificeras)
1–20 p.	6,9	1,6		
Grundkurs i redovisning	10	2,5		
Grundkurs i marknadsföring	5	0,4		
21–40 p.	12	1,0		
41–60 p.	4,1	2,7	1	
61–80 p.	4,1	2,7	1	

Ekonomprogrammets fyra första terminer utgörs av grundkurs i företagsekonomi, grundkurs i nationalekonomi och fortsättningskurs i företagsekonomi, alla på 20 poäng. Den fjärde terminen är i vissa fall valfri. Terminerna 5 t.o.m. 8 kallas fördjupningar som är: Allmän inriktning, Finansiering, International Business Academy (IBA), IT-ekonom, Akademin för Management/Organisation, Marknadsakademin, Miljö/Ekonomi, Redovisning/Ekonomistyrning, Samhällsekonomiskt utredningsarbete. Några av fördjupningarna har behörighetskrav utöver grundkurserna i företags- och nationalekonomi och fortsättningskurs i företagsekonomi. Då åtgår den fjärde terminen till att uppnå behörigheten. Eftersom grundutbildningens kursgrupper direkt motsvarar ekonomprogrammets fördjupningar bestäms kursutbudet i allmänhet och fördjupningarnas innehåll i synnerhet av kursgrupperna.

För att kunna värna den vetenskapliga grunden har institutionen en vetenskaplig och pedagogisk lärarstab, ett vetenskapligt kursinnehåll samt motiverade studenter. På fördjupningskurserna förekommer även utbildningsformer som gör att utbildningen resulterar i att studenterna behärskar utbildningens innehåll och har tillgodogjort sig ett personligt, och på kritisk granskning baserat, förhållningssätt till detta innehåll. Den vetenskapliga grunden värnas också genom användning av kurs- och referenslitteratur som baseras på vetenskapligt arbete. Institutionens pedagogiska grundsyn innebär att institutionens främsta uppgifter är att underlätta för studenterna att inhämta utbildningens innehåll och att motivera studenterna att reflektera över detta innehåll i syfte att göra egna tolkningar; att förstå på ett eget sätt.

Fortfarande förekommer traditionella skriftliga tentamina i betydande utsträckning. Däremot har institutionen vissa ansatser mot en ökad mångfald bland examinationsformerna. Institutionen anser att de nyare examinationsformerna, delvis kombinerade med de traditionella, bättre relaterar till målen för utbildningen än vad enbart de traditionella examinationsformerna gör.

Nationell och internationell samverkan

De viktigaste inslagen i institutionens nationella samverkan är samarbetet inom U6, de företags-ekonomiska institutionerna vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala. Studenterna framhäver sitt samarbete inom ramen för U6, men också det genom Sveriges ekonomföreningars riksorganisation (SERO).

Institutionens uppdragsutbildning har sedan mitten av 90-talet kommit att bli en allt viktigare del av institutionens verksamhet, och uppdragsutbildningens utveckling förknippas mycket med institutionens möjligheter att utvecklas. Störst samverkan med det omgivande samhället har dock institutionen genom sina lärare och forskare; en stor andel av dem är verksamma utanför universitetet i en mängd kapaciteter och sammanhang.

Stockholm International Business Institute (SIBI), det av institutionens institut som huvudsakligen ägnar sig åt uppdragsutbildning, har länge haft sin huvudverksamhet inom Centraleuropa, med främst, delvis SIDA-finansierade, magister- och MBA-program inom området bank och finans. SIBI organiserar också det Akademiska försäkringsprogrammet, en 40-poängsutbildning som, i samarbete med institutionerna för nationalekonomi och juridik, skapats i samverkan med Försäkringsbranschens arbetsgivarorganisation, FAO.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	76	66	57	90
Antal inresande studenter	81	66	114	90

Institutionen har ett organiserat studerandeutbyte med cirka 40 universitet. Då institutionen har som policy att bara sända ett fåtal studenter i taget till varje utbytesuniversitet är utbytet på årsbasis ändå bara knappt 100. Institutionens studenter har också möjlighet att delta i flera av de utbyten som universitetet centralt ordnar. Personalutbyten stadgas i många av institutionens utbytesavtal, men de realiseras sällan. Institutionens slutsats är att personalutbyte i praktiken sker som en följd av personliga kontakter lärare/forskare emellan och i mycket liten utsträckning kan främjas av kontrakt.

Kvalitetsarbete

Alla kurser utvärderas minst en gång per läsår och många varje kursomgång. Kursansvarig lärare ser till att utvärderingen genomförs. Det förekommer att Kvalitetsrådet, som är en sammanslutning av grundutbildningsstudenterna för att bl.a. påverka institutionens företrädare att förbättra kvaliteten på undervisningen, är med och initierar kursutvärderingar. Varje kurs har en kursansvarig lärare som själv beslutar om och ansvarar för kursens innehåll, dess form och medverkande lärare. Detta personliga ansvar för kursens kvalitet och renommé gör den ansvarige läraren mycket uppmärksam på kursutvärderingars resultat; lärarens av studenterna upplevda kvalitet associeras mycket med kursens upplevda kvalitet, dess rykte. Kvalitetsrådet anser att uppföljningen av kursutvärderingarna brister vad gäller öppenhet och feedback och att institutionens attityder till dem är negativa. Institutionen finner det möjligt att rester av en tidigare inställning, som innebär att studenter först flera år efter genomgången kurs anses kompetenta att bedöma kursen, ännu lever kvar.

Forskarutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Forskarutbildningens profil är i linje med de 15 forskningsprogram som finns på institutionen.

Målen

Målet med forskarutbildningen är att den ska ge den studerande skolning i forskningsarbete med särskild vikt vid metodproblem i företagsekonomiska sammanhang. Den ska vidare ge den studerande fördjupade kunskaper i företagsekonomisk teoribildning och möjligheter till fördjupad insikt i väsentliga sammanhang inom den del av verkligheten som utgör företagsekonomins studieobjekt. Forskarutbildningen ska även ge den studerande goda insikter i problemställningar inom företagsekonomisk forskning och förmåga att själv formulera och analysera sådana problem, så att den studerande efter avslutad utbildning är väl förberedd för att självständigt och på ett vetenskapligt sätt analysera företagsekonomiska problem.

Ekonomi och infrastrukturen

De ekonomiska förutsättningarna är problematiska. Den fakultetsfinansierade delen är otillräcklig vilket illustreras av den kraftiga obalans som råder mellan fakultetsfinansierad forskning och forskarutbildning och motsvarande anslag till grundutbildningen. För närvarande är denna kvot 0,32. Antalet doktorandtjänster i företagsekonomi uppgick till 17 stycken under perioden 1997–vt 2001. Från och med ht 2001 har institutionen totalt 19 doktorandtjänster.

Biblioteket har tre gruppum, 20 publika datorer och ett brett utbud av databaser, e-tidskrifter och Internetresurser. Under bibliotekets öppettider kan forskare och doktorander få personlig hjälp med informationsfrågor och sökningar och möjligheten finns att dessutom ställa frågor över Internet. I fråga om andra lokaler finns det för närvarande ett doktorandrum med fyra arbetsplatser. Fr.o.m ht 01 tillkommer ett doktorandrum med fyra extraplatser. Doktoranderna har tillgång till telefon, fax och en kopieringsapparat samt datorer. Dessutom finns ett 20-tal rum och arbetsplatser för de doktorander som innehar amanuens- eller doktorandtjänster.

Doktoranderna

Vid utgången av vårterminen 2001 fanns 100 doktorander registrerade. Av dessa har 11 personer (antagna före den 1 april 1998) inte lämnat in en studieplan och nio personer skrivit licentiatuppsats. Av de nio avser sex personer att doktorera. Det innebär att 86 doktorander fortfarande avser att doktorera. Av doktorander med individuella studieplaner är 63 antagna före 1 april 1998 och 23 är personer antagna efter 1 april 1998. Av institutionens totalt 86 aktiva doktorander är ca 37 procent kvinnor. Trenden är en svagt ökande andel kvinnliga doktorander. Av de totalt 17 doktorandtjänster innehas ca 50 procent av kvinnliga doktorander.

Finansieringskravet att doktoranden ska ha sin försörjning garanterad under hela sin utbildning har till viss del haft en negativ påverkan på antagningen till forskarutbildningen. Vissa personer som av antagningskommittén bedömts som kvalificerade men som saknat finansiering har inte kunnat antas. Ungefär två till tre personer har fått avslag på sina ansökningar per antagningstillfälle sedan de nya reglerna infördes, trots att de bedömts som kvalificerade att antas till FU.

Rekrytering av doktorander sker en gång per år. En ansökningskommitté består av ordförande för forskarkollegiet, studierektor för FU och två seniorforskare. De individuella studieplanerna upprättas i samråd mellan doktorand och handledare och godkänns av studierektor och prefekt för de doktorander som är antagna efter den 1 april 1998. För övriga doktorander har individuella

studieplaner upprättats i samråd mellan doktorand och handledare. Samtliga studieplaner finns arkiverade vid enheten för forskarutbildningen. Uppföljning av studieplaner sker en gång per år i samband med handledarträffarna i september månad. Härvid sker en genomgång av avklarade kurspoäng samt framsteg i avhandlingsarbetet relaterat till studieplanerna. I vissa fall leder den till en revidering av ursprungliga studieplaner i de fall då handledaren/handledarna finner det vara motiverat.

Handledarna och lärarna

Institutionen har för forskarutbildningen 4,5 professorer, alla män, 2 i marknadsföring, 2 i organisation och 0,5 i entreprenörskap, 0,5 professor emerita, kvinna, professor i företagsekonomi med särskild inriktning mot företagsstrategi. Samtliga heltidsprofessorer tjänstgör 10 procent i grundutbildningen, 30 procent i forskarutbildningen, 50 procent till egen forskning och 10 procent i administrativa göromål. De medarbetare på institutionen som handleder doktoranderna uppgår till 20 personer, varav 6 professorer inklusive adjungerade, 3 befodringsprofessorer, 9 docenter, 3 forskarassistenter samt 2 lektorer. Antal handledda doktorander (omvandlat till heltider): Professorer: 39 doktorander, befodringsprofessorer: 6 doktorander, docenter: 27 doktorander, lektorer: 6 doktorander.

Den handledare som utses för en doktorand ska se till att doktoranden också får den handledning hon eller han behöver. Efter framläggande av Thesis Proposal kan doktoranden begära att en handledarkommitté formeras bestående av högst tre handledare. Detta är ett erbjudande till doktoranden, inte ett krav. Handledaren eller handledarna ska ge råd och synpunkter för val av område och ämne för avhandlingen samt genomförande av avhandlingsarbetet. Doktoranden ska genom regelbundna kontakter hålla handledaren underrättad om arbetets fortskridande och inhämta råd om den vidare uppläggningsen. Ett slags handledning sker i samband med seminarier som anordnas i anslutning till framskridandet av varje forskarstuderande samt i anslutning till de seminarier som anordnas av forskargrupperna.

Undervisning och examination

Utbildningens kursdel består av två nivåer. Den första nivån, som omfattar 30 poäng, är gemensam för alla nyantagna doktorander. Här ska doktoranden dels tillgodogöra sig teori- och metodkunskaper inom beteende- och samhällsvetenskaplig forskning, dels få en inblick i och förståelse för den forskning i företagsekonomi som bedrivs vid institutionen. En obligatorisk kursdel det första året skapar en gemensam kunskapsbas för doktorander, som därefter väljer fokus och inriktning på avhandling och fortsatt forskning. Den andra nivån, torget, är helt individuell och specifik för den enskilde doktoranden. Kurserna på torget omfattar 50 poäng och innehåller 10–14 kurser per år. Kursdelen utgörs av totalt 80 poäng, varav 10 poäng kan erhållas genom aktivt deltagande på högre seminarier. Kurserna speglar i mångt och mycket olika kompetensprofiler i den forskning som bedrivs vid institutionen. Efter samråd med handledare följer doktoranden kurser som knyter an till den egna intresseinriktningen. Doktoranden har även möjlighet att läsa och/eller genomföra forskarkurser vid andra institutioner, dels inom den samhällsvetenskapliga fakulteten vid Stockholms universitet, dels vid andra universitet och högskolor i Sverige och utomlands.

Doktoranden ska fortlöpande redovisa hur avhandlingsarbetet fortskrider. Först läggs Thesis Proposal (beskrivning av problemområdet, valda undersökningsmetoder m.m: avhandlingsarbetets utgångspunkter) fram. Vidare ska doktoranden avlägga mellanlägesrapport (t.ex. en rapport efter slutförd empirisk undersökning). Slutligen ska manuskript för slutseminarium (ett avhandlingsmanus i slutlig utformning men öppet för konstruktiv kritik) framläggas för forskarkollegiet. De

examensformer som förekommer i forskarutbildningen är en form av papers på litteraturen som presenteras och diskuteras inom respektive kurs eller papers i kombination med skriftlig examen.

Nationell och internationell samverkan

Företagsekonomi är i sig ett tvärvetenskapligt ämne vilket ibland kräver samverkan med andra ämnen. Ett exempel är forskarskolan i entreprenörskap där tre universitet och åtta högskolor ingår. Syftet är att doktorander från samtliga lärosäten kan välja bland fyra 5-poängskurser inom ämnet entreprenörskap. Kurserna ges på fyra olika platser. Institutionens nya adjungerade professor i ekonomisk historia kommer att intensifiera samarbetet mellan företagsekonomi och ekonomisk historia vilket främst kommer att synas i kursprogrammet och i forskarutbildningens seminarserie.

Doktorandernas medverkan i internationella konferenser är ett exempel på internationell samverkan som bedrivs i institutionens forskargrupper. En relativt stor andel av dessa doktorander har medverkat i internationella konferenser under perioden 1997 till vt 2001. Som exempel kan nämnas forskargruppen "Household in Cyberspace" där 4 doktorander medverkade i sammanlagt 23 nationella och internationella konferenser (5–6 papers per doktorand). Andra exempel på forskargrupper med aktiva doktorander är "Imaginära organisationer", "Mätning av immateriella tillgångar" (MERITUM) samt "Service Research".

Doktoranderna uppmuntras att medverka i internationella konferenser och ett stort antal av de aktiva doktoranderna (100–50 procent aktivitetsgrad) medverkar i internationella konferenser med vardera 1–2 papers per år. Vid disputationer anlitas i allt större utsträckning opponenter från institutionens olika samarbetsuniversitet.

Kvalitetsarbete

Ett viktigt inslag i forskarutbildningens kvalitetsarbete är Doktorandrådet, vars medlemmar engagerar sig i frågor såsom forskningens roll och betydelse vid institutionen och tillsammans med seniorforskare diskuterar vilken roll som forskning i företagsekonomi har för näringsliv och omgivande samhälle. Dess medlemmar fungerar även som mentorer för nyantagna doktorander och bidrar till att stärka doktorandernas känsla att ingå som en viktig del i institutionens verksamhet. Doktorandrådet utgör en viktig påtryckargrupp för att öka kvaliteten i forskarutbildningen.

En löpande uppföljning av kursprogrammet har medfört ändringar inom den obligatoriska kursdelen samt initiativ till införandet av nya kurser i forskarutbildningen. Utbudet av kurser speglar i allt högre grad institutionens forskningsprofil. Kursutvärderingar sker främst på initiativ av huvudansvarig lärare eller studierektor. Kursutvärderingar fokuserar främst på kurser i den obligatoriska delen av kursprogrammet. Utvärderingen som genomförts löpande efter varje kursmoment inom den obligatoriska delen har följts upp, dels genom att införa nya moment, dels genom att utvidga existerande moment.

Bedömargruppen vill framhålla Doktorandrådets arbete på institutionen som ett gott exempel på hur doktorander kollektivt kan förbättra forskarutbildningens kvalitet genom att vara en konstruktiv diskussionspartner till forskarutbildningens ledning.

Södertörns högskola (SH)

Avdelning 4: Företagsekonomi

Södertörns högskola inrättades 1996 och har på fem år expanderat kraftigt för att under 2001 ha 8 000 registrerade studenter. Högskolan har ett generellt uppdrag från regeringen att rekrytera studenter från studieovana miljöer. Företagsekonomiämnet är högskolans största grundutbildningsämne med 2 300 studenter och ca 40 lärare/forskare. 1998 erhöles magisterexamensrättigheter i ämnet. Företagsekonomi är en del i Avdelning 4 där även ämnena sociologi, juridik, nationalekonomi, kulturgeografi och etnologi ingår.

Bedömargruppens intryck

Bedömargruppens intryck av självvärderingen är att ämnet har en problematisk ställning inom högskolan. Detta beror på ämnets nuvarande storlek, ca 25 procent av högskolans totala grundutbildning, i relation till den stora expansion högskolan genomgått.

Något av "nybyggaranda" präglar fortfarande Södertörns högskola och ämnet företagsekonomi. Genom ett stort engagemang från såväl lärare och andra medarbetare som studenter har ett antal problem kunnat hanteras. Ämnets deltagande i och omsorg om högskolans generella uppdrag att rekrytera nya grupper av studenter från mindre studieovana miljöer är påtagligt. Ämneskollegiet uppvisade tydligt engagemang för uppdraget. På sikt kan inte högskolan förlita sig på individers engagemang. Lärarnas belastning i undervisning och handledning av studenter är uppenbart för stor. Den akuta resursbristen kommer troligen att innebära att ämnet förlorar viktiga lärarresurser.

Organisationen och administrationen vid Södertörns högskola är svår att överblicka och verkar inte främja utbildningen i företagsekonomi på ett tillfredsställande sätt. Avsikten har varit att skapa en organisation som bl.a. ska stödja mångvetenskaplighet och som erbjuder en professionell administration för t.ex. budget- och personalfrågor i syfte att avlasta lärare och forskare administrativa uppgifter så att dessa kan ägna sig åt utbildnings- och forskningsuppgifter samt akademiskt ledarskap. Det finns indikationer på att så inte är fallet. Både lärare och studenter upplever att hanteringen av centrala administrativa frågor inte fungerar inom ramen för den formella organisationen. I stället måste administrativa frågor ofta lösas informellt, vilket tar alltför mycket resurser i anspråk.

Ämnet styrs av en ämnesstyrelse. Dess roll är något oklar, då styrelsen inte kan fatta beslut i frågor om budget och personal. Ämnesstyrelsen fattar beslut om t.ex. kursplaner för fristående kurser samt, efter samråd med programstyrelsen för aktuellt program, litteraturlista för kurserna inom de tio utbildningsprogram (12 under 2002) som har företagsekonomi som huvudämne. Vidare medverkar man i budgetdialogen med Utbildnings- och forskningsnämnden vid Södertörns högskola och fastställer, inom ramen för budgeten, ämnets bemanningsplan. Däremot kan styrelsen t.ex. inte inrätta anställningar eller sätta löner. Detta sker på avdelningsnivå (dvs. Avdelning 4 vid högskolan).

Ämnet har en traditionell indelning i fyra ämnesområden. Hur dessa integreras i grundutbildningen framgår inte tydligt, och hur mångvetenskapligheten genomförs i utbildningsprogrammen varierar. Någon tydlig och för ämnet gemensam pedagogisk idé för hur den mångvetenskapliga profilen ska få genomslag verkar inte finnas. Snarare överläts åt studenterna själva att integrera och bryta olika ämnesperspektiv mot varandra. På D-nivån sker handledningen av uppsatserna från både företagsekonomi och det andra profilämnet i ett visst utbildningsprogram, såsom medicinsk teknik eller IT (data- och systemvetenskap vid KTH).

Ämnesrepresentanterna upplever att studenternas bristande förkunskaper i matematik medför problem i kurser i statistik, finansiering och ekonomistyrning. Ämnets preparandkurs i matematik fyller därmed ett angeläget behov.

Rekommendationer

Det är viktigt att organisationen ses över så att den blir mer tydlig vad gäller roller, ansvar och befogenheter och att de ekonomiska resurserna inom högskolan till ämnet ökar. Det akademiska ledarskapet bör tydliggöras och tilldelas reella ekonomiska befogenheter så att relationen mellan ansvar och befogenheter samlas till ämnets ledning. Ämnet måste också få mer inflytande avseende högskolans utbud av utbildningsprogram så att ämnet kan konsolideras innan ytterligare expansion är att tänka på. Detta är en förutsättning för fortsatt utvecklings- och kvalitetsarbete och sannolikt för att behålla de lärare som finns inom ämnet.

Behåll preparandkursen i matematik och se till att ämnet får resurser för att kunna erbjuda denna kurs. Ämnet måste även få rimliga resurser till lärarnas och andra medarbetares kompetensutveckling. I dag saknas exempelvis helt resurser för att ekonomiskt stötta deltagande vid konferenser.

Innehållet i ämnet är oklart definierat, och utbildningsansvariga är i behov av att klargöra det företagsekonomiska innehållet i de mångvetenskapliga utbildningarna. Bedömargruppen anser att ämnets ledning bör vidareutveckla kursplaner inom ämnets samtliga nivåer.

Det är viktigt att högskolans ledning ser över ämnets ekonomiska förutsättningar inför den expansion av fördjupningsnivåerna som förväntas ske när den stora mängden programstudenter fortsätter från grundnivån.Handledning av ett stort antal C- och D-uppsatser ställer stora krav på ämnet och är mycket resurskrävande, en problematik som återfinns vid flera av landets högskoleutbildningar i företagsekonomi.

Ett mer systematiskt kvalitetsarbete bör underlätta att resultaten från kurs- och programutvärderingar omsätts i förbättringar av verksamheten. Det finns i ämnets självvärdering förslag som bedömargruppen ställer sig positiv till. Bland annat föreslås att en extern kvalitetsgranskning ska genomföras vart tredje år. Vidare är det av vikt att den mångvetenskapliga ansatsen tydliggörs som grund för den fortsatta utvecklingen av ekonomutbildningarna och av företagsekonomiämnet vid högskolan.

En annan viktig faktor som bör uppmärksammas av resurstilldelande organ är att Södertörns högskola har, i linje med högskolans generella uppdrag, i genomsnitt högre andel studenter med utländsk bakgrund och från studieovana miljöer. Självklart måste detta förhållande avspeglas i resurstilldelningen. Utan fördröjning måste de administrativa resurserna ses över så att situationen förbättras avseende studievägledning och så fundamentala rutiner som exempelvis registrering av poäng i LADOK-systemet.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Företagsekonomiämnet är uppdelat i fyra ämnesområden: organisation och management, marknadsföring och kommunikation, redovisning och ekonomisk styrning samt investering och finansiering. Varje ämnesområde utser en representant i ämnesstyrelsen som är ämnets högsta beslutande organ. Ämnesstyrelsen består även av studentrepresentanter (som utses av studentkåren) och den ämnesansvarige som har ansvaret för att ämnesstyrelsens beslut implementeras. Ämnesansvarig handhar också den löpande utbildningsverksamheten i ämnet och ansvarar för att den bedrivs så effektivt som möjligt. För övergripande beslut kring utbildning och forskning inom

högskolan finns Utbildnings- och forskningsnämnden, som tilldelar medel och uppdrag till varje enskilt ämne.

Grundutbildning

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomi är huvudämne i tio utbildningsprogram med en mångvetenskaplig profil där andra samhällsvetenskapliga och/eller humanistiska ämnen ingår som biämnen. Profilen inom respektive ämnesområde är däremot traditionell.

Målen

I likhet med övriga ämnen och program vid Södertörns högskola strävar företagsekonomi efter en aktiv samverkan mellan högskola, näringsliv och det övriga samhället. Genom samverkan ska studenterna erhålla en utbildning med kvalitet och ges möjlighet att sätta in utbildningen i ett meningsfullt sammanhang. Företagsekonomi strävar också efter "akademisk excellens" som bl.a. ska nås genom att den grundläggande ekonomutbildningen och forskningen utvecklas i symbios och i fruktbar samverkan.

Infrastruktur

Studenterna i företagsekonomi har tillgång till högskolebiblioteket som i dagsläget uppfattas som något för trångt. År 2004 flyttar biblioteket in i nya lokaler. Tillgången till undervisningssalar och datorplatser för studenter kommer också att markant förbättras när högskolans nya huvudbyggnad tas i bruk 2002. Alla studenter som är registrerade får en egen e-postadress och kan nyttja högskolans totala bestånd av 330 datorer för Internetanvändning m.m.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	782	1 193	1 258	1 828
Antalet registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	938	1 766	2 065	2 399
Antalet registrerade på C-nivå i ämnet	113	142	272	440
Antalet registrerade på D-nivå i ämnet	36	84	61	104
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	59,6 %	58,9 %	60,1 %	60,7 %

Företagsekonomiämnet upplevs få engagerade studenter till kurser och program. Inom de kvantitativt inriktade delarna av företagsekonomi är förkunskaperna i matematik avgörande för möjligheten att tillgodogöra sig utbildningen väl, särskilt på de högre nivåerna. För en del studenter utgör de matematiska inslagen i kurserna ett påtagligt problem. Studenterna är i behov av en preparandkurs i matematik redan under den första utbildningsterminen. Södertörns högskola har också ett uttalat mål att verka för att fler studenter från studieovana miljöer påbörjar och genomför högskoleutbildning, vilket ställer extra höga krav på högskolan och dess medarbetare.

Flera studenter väljer att läsa fördjupningskurser på Stockholms universitet, där valmöjligheterna på fördjupningsnivån är större. Övergångarna har dock minskat under senare år i och med att högskolans popularitet ökat. En annan förklaring till att få studenter läser företagsekonomi på

fördjupningsnivå är att högskolan är nyetablerad. Många av studenterna har ännu inte i sina studier nått fördjupningsnivån. En trolig ökning av antalet studenter på fördjupningsnivån kommer med dagens resurser att medföra problem med handledning av C- och D-uppsatser och då särskilt inom redovisning och ekonomisk styrning samt investering och finansiering, områden där bristen på lärare är speciellt påtaglig.

Lärarna

Lärarna i företagsekonomi är dels disputerade lektorer (20), dels inom vissa ämnesområden undervisande adjunkter (14). Många av lärarna har förhållandevis hög andel undervisning och liten tid för egen forskning. Ämnets målsättning är att fördelningen forskning och undervisning ska vara 50/50 procent för adjunkter och 75/25 procent för docenter och professorer, en målsättning som är omöjlig att uppnå med nuvarande resurser. Målsättningen ligger i linje med högskolans policy att alla lärare ska forska och alla forskare undervisa. Lärarna uppmanas att aktivt söka medel från olika forskningsstiftelser. Södertörns högskola har inte egna fakultetsmedel för forskning. Tillgången till egen forskningstid och kompetensutveckling begränsas också av bristen på lärare.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats-handledning
1–20 poäng	5,5	2,0	0,0
21–40 poäng	5,4	1,5	0,0
41–60 poäng	2,4	1,6	0,4
61–80 poäng	2,2	1,7	0,4
Grundkurs i redovisning*	5,5	2,5	0,0
Grundkurs i marknadsföring*	5,0	2,0	0,0

* Typkurser inom ämnet företagsekonomi. Obs: Ovanstående uppgifter är beräknade utifrån respektive kursschema.

Företagsekonomiundervisningen vid Södertörns högskola beskrivs som studentaktiv utbildning. Lärarna har som uppgift att med utgångspunkt från de teorier och modeller som finns lära studenterna att beskriva, analysera och tolka det ekonomiska skeendet och aktörers agerande. Härvid kommer case-metodik till användning som pedagogiskt hjälpmedel.

De första 40 poängen (A- och B-nivån) avser att ge en grundläggande plattform åt alla studenter som börjar på program och fristående kurser. Utbildningen är problembaserad så till vida att tillämpade moment går ut på att lösa olika typer av problem. I exempelvis kursen "Marknads-kommunikation" arbetar studenterna med ett case som handlar om Södertörns högskolas positionering i förhållande till andra högskolor och universitet samt dess varumärkesstrategi. I kursen "Aktuella redovisningsproblem" diskuteras principer och metoder för att mäta och synliggöra bl.a. de så kallade immateriella tillgångar som ofta kännetecknar tillväxtföretag.

De examinationsformer som förekommer är skriftliga (dominerande) och muntliga tentamen (sällsynta på grund av det stora antalet studenter), PM-skrivande samt projektarbeten (individuella och gruppvisa). Formerna för examination används omväxlande och omprövas och utvärderas fortlöpande.

Nationell och internationell samverkan

Samverkan med det omgivande samhället uppfattas som en "tvåvägskommunikation". Detta innebär att tala med olika avnämare i Stockholmsregionen om verksamheten och visa vilket fokus forskningen i företagsekonomi har vid högskolan, vilka resultat som uppnåtts samt på vilka sätt ämnet kan bidra till avnämarnas verksamhet. Samverkan medför också att grundutbildningen stärks då näringsliv och förvaltning från regionen bidrar med gästföreläsare, medhandledare och seminariedeltagare. Ämnet är inte i någon större utsträckning involverat i uppdragsutbildning. I första hand prioriteras studenterna.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	–	13	38	68
Antal inresande studenter *	–	25	52	60

*läst något moment i företagsekonomi

Målen för högskolans internationaliseringsarbete är att alla studenter ska ges möjlighet att studera utomlands minst en termin inom ramen för sina utbildningsprogram. I dag har högskolan totalt ca 60 avtal med partneruniversitet. Företagsekonomiämnet har sammanlagt 66 platser att fördela bland ämnets studenter. Söktrycket är stort till kurser i länder vars språk undervisas på högskolan samt till de engelskspråkiga universiteten.

Internationalisering är en viktig del av Södertörns utbildningsprofil och så även för ekonomutbildningarna. För utbildningens del innebär det att kurserna i företagsekonomi ska, där så är relevant, särskilt beakta internationella aspekter. Så är fallet i flera av programmen som ämnet medverkar i. Hit hör det internationella ekonomiprogrammet (INTEK), språk, kultur, marknad (SKM), politik, ekonomi, organisation (PEO). Internationalisering är inte enbart förbehållen vissa program. Ämnet strävar efter att en internationalisering av utbildningen ska framträda på olika sätt i all utbildning. Hittills har internationaliseringen bedrivits i form av studentutbyten, internationella gästlärare, engelskspråkiga kurser samt kurser med internationellt jämförande perspektiv. Inom vissa kurser läser dessutom utbytesstudenter tillsammans med svenska studenter.

Kvalitetsarbete

Arbetet med att säkra kvaliteten på grundutbildningen sker i ämneskollegiet samt i program- och ämnesstyrelsen. Frågor som behandlas avser grundutbildningens uppläggning och innehåll, forskningsanknytning, relationerna mellan studenter, lärare och TA-personal samt lärares arbetsbelastning och kompetensutveckling. Ämnet har som krav att samtliga kurser ska utvärderas. Genom utvärdering av kurserna görs regelbundna justeringar av kursinnehåll och revidering av kursgenomförande. Dessutom genomförs på vissa kurser halvtidsutvärderingar. Nuvarande kvalitetsarbete bör förbättras så att kursutvärderingarnas resultat för förändringsarbetet blir tydligare för studenterna.

Ämnet arbetar med att utarbeta en utvärderingsplan som ska löpa under en treårsperiod. Värderingen ska göras vart tredje år: intern värdering (självvärdering) och extern (med hjälp av kollegor från andra företagsekonomiska institutioner).

Forskarutbildning

Ämnet har inte rätt att ge doktorsexamen i företagsekonomi. Under höstterminen 2001 kommer tre doktorander anställas i företagsekonomi inom ramen för Södertörns högskolas forskarskola Baltic and East European Graduate School (BEEGS). Doktoranderna blir då inskrivna som doktorander vid företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet.

Umeå universitet (UmU)

Institutionen för företagsekonomi

Umeå universitet består av fem fakulteter. Företagsekonomiska institutionen tillhör den samhällsvetenskapliga fakulteten och utgör där en av de största institutionerna. Ämnet bedriver grundutbildning och forskarutbildning. Sedan 1 juli 1989 ingår företagsekonomiska institutionen i den då etablerade Handelshögskolan vid Umeå universitet (HHU). Handelshögskolan ansvarar för de fem ekonomiprogrammen på universitetet. I ledningen för Handelshögskolan finns en rektor och en styrelse. Styrelsen är sammansatt av företrädare för institutionerna, studenterna och näringslivet. Förutom att driva de fem ekonomiprogrammen, varav två på annan ort, i Örnsköldsvik respektive Skellefteå, ägnar sig Handelshögskolan åt uppdragsutbildning. Till HHU är även ett forskningsinstitut knutet.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingen är välgjord. De frågor om lärarsituationen som rapporten ger upphov till diskuteras vid platsbesöket. Institutionen har genom avgångar och omfattande tjänstledigheter förlorat de flesta av sina professorer. Genom internrekrytering och gästprofessorer försöker man lösa detta problem. Relativt snart kommer också befordran av lektorer att bidra till att öka antalet professorer.

Studenterna som bedömargruppen träffar anser att de går en attraktiv utbildning med ett erkänt gott rykte. Avgörande för deras val av institution var handelshögskolestatus snarare än någon specifik inriktning. Den bredd inom grundutbildningen som institutionen i självvärderingen anger som central upplevs också som reell av studenterna. Studenterna på C–D-nivå menar dock att de saknar en tydlig profil: I och med att kurserna på C–D-nivå inte skiljer sig åt blir konsekvensen att det mer är fråga om breddning än fördjupning också på denna nivå.

Studenterna efterlyser ett mer enhetligt och konsekvent tillvägagångssätt vid uppsatshandlingen. Det angivna tillvägagångssättet, bruket av s.k. uppsatsbussar, som bl.a. inkluderar regelbundna seminarier under uppsatsarbetet, används, enligt studenterna, inte konsekvent av alla lärare. Vidare anser de att kvaliteten och kompetensen mellan olika handledare inom olika ämnesområden varierar i alltför hög grad, något som påverkar studenternas möjlighet att slutföra uppsatsarbetet inom uppsatt tid. Skillnaden i kvalitet innebär också att betygsbedömningen mellan olika områden varierar och delvis framstår som godtycklig för studenterna.

Institutionen arbetar med att förstärka det vetenskapliga inslaget i utbildningen, bl.a. pågår utvecklingsarbetet av kursen i vetenskaplig metod på B-nivå.

Av självvärderingsrapporten framgår, att trots att kursutvärderingar är obligatoriska har de inte helt vunnit insteg bland institutionens medarbetare. Studenterna som bedömargruppen träffar lyfter fram betydelsen av ämneslärarlagen för institutionens arbete med kvalitet i utbildningen. Denna verksamhet omfattar dock endast studenterna på A- och B-nivå.

Doktoranderna som bedömargruppen träffar är positiva till forskarutbildningen vid institutionen. Noteras kan dock att ingen av dem tillhör den grupp doktorander som genom förlust av handledare direkt berörs av minskningen av antalet verksamma professorer. Institutionens verksamhet med forskarskolor är företrädesvis intern.

Rekommendationer

Förlusten av ledande forskare och handledare har försatt ämnet i ett något prekärt läge. Bedömargruppen ser positivt på institutionens sätt att försöka stärka lärarsituationen med både intern

kompetensutveckling och befordran samt extern rekrytering. Även om institutionen uppnår kritisk massa på flera forskningsområden anser bedömargruppen att en utökad samverkan i fråga om forskarutbildning är angelägen. Ett samverkansalternativ, som enligt bedömargruppen framstår som tämligen naturligt, är SLU i Umeå. Institutionen för skogsekonomi är belägen i anslutning till Umeå universitet och i besittning av en kompetent lärarstab.

Bedömargruppen ser positivt på ambitionen att stärka det vetenskapliga inslaget från en tidig nivå i utbildningen. Ett viktigt inslag i denna förstärkning, enligt bedömargruppen, är att ansvariga för metodkurser alltid bör vara disputerade lärare.

Det utvecklingsarbete som Handelshögskolan bedriver för att skapa en Graduate School of Business kräver, enligt bedömargruppen, att kurserna på magisternivå ges en tydligare profil. Syftet med satsningen är att utveckla ett antal magisterprogram med ämnesfördjupning och direkt anknytning till aktuell forskning inom ämnet.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen för företagsekonomi leds av en prefekt och en institutionsstyrelse. Den senare består av representanter för lärare, doktorander, studenter och administrativ personal. Institutionsstyrelsens uppgift är att lägga fast institutionens långsiktiga inriktning. Prefekten är institutionens högste ansvarige och är även ledamot av Handelshögskolestyrelsen. Vid institutionen finns också en studierektor med övergripande ansvar för grundutbildningen samt en studierektor med ansvar för forskarutbildningen.

Utbildningsprogram vid universitetet leds av en ledningsgrupp, där representanter för programämnena samt för studenterna ingår. För varje utbildningsprogram finns en programansvarig person.

Institutionen för företagsekonomi har inrättat ett antal ämnesvisa lärarlag inom områdena redovisning/finansiering, marknadsföring, management, entreprenörskap, uppsatshandledning samt vetenskaplig metod. Lärarlagen består av de lärare som undervisar inom de aktuella områdena, och de har till uppgift att se över och utveckla kursinnehåll och undervisningsmetoder inom lärarlagets ansvarsområde. Dessutom finns s.k. terminsråd, som består av de lärare som undervisar på den aktuella terminen (t.ex. termin 1, termin 5 osv.), studeranderepresentanter samt studieadministrativ personal. Terminsråden syftar främst till att samordna momenten under terminen.

En särskild personalhandläggare har anställts under 2001. Personalhandläggarens uppgift är i huvudsak att stödja prefekt och studierektor i personalfrågor så att dessa kan renodla sina respektive funktioner.

Förankring och beredning av planerade förändringar i verksamheten hanteras inom ramen för kollegiet, dit samtliga medarbetare vid institutionen hör. Informationsspridning inom institutionen sker främst via kollegiet, men även via kollektiva e-postutskick.

Institutionsstyrelsen är formellt beslutsorgan för forskarutbildningen, vilket inkluderar antagning av nya forskarstuderande. Studierektor för forskarutbildningen sköter, med stöd av ett handledarkollegium, den regelbundna operativa styrningen av forskarutbildningen. Handledarkollegiet, som bl.a. består av institutionens prefekt, studierektor för forskarutbildningen samt samtliga handledare, har som sin främsta uppgift att löpande följa alla forskarstuderande gällande deras framsteg i avhandlingsarbetet och kursgenomförande.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Grundutbildningen som den företagsekonomiska institutionen erbjuder innefattar samtliga av de företagsekonomiska huvudområdena: redovisning, finansiering, marknadsföring, organisation/ledarskap. Grundutbildningen har fortlöpande byggts ut både volymmässigt och med nya utbildningsprogram med specifik ämnesinriktning, såsom internationellt företagande, styrning och ledning av tjänsteföretag, småföretagsekonomi/entreprenörskap m.m.

Magisterprogram inom Handelshögskolans ansvarsområde är: Civilekonomprogrammet, Internationella ekonomprogrammet, Service Management-programmet, Ekonomprogrammet med entreprenörskapsinriktning (lokaliserat till Skellefteå), Industriekonomprogrammet med marknadsinriktning (lokaliserat till Örnsköldsvik).

Inom Handelshögskolan bedrivs för närvarande ett utvecklingsarbete med målsättningen att skapa en Graduate School of Business, där studenterna ska läsa fjärde året på sin magisterutbildning. Inom ramen för Graduate School kommer ett antal magisterprogram att utvecklas med direkt anknytning till aktuell forskning inom ämnet samt med en reell ämnesfördjupning. Detta syftar även till att öka den internationella anpassningen av utbildningens struktur. Utvecklingsarbetet har inletts under år 2000 och ska vara klart 2003.

Målen

Den övergripande målsättningen för studierna i företagsekonomi vid Umeå universitet är att förbereda den studerande för kvalificerade ekonomiska uppgifter inom näringslivet, den offentliga sektorn och organisationsväsendet. Inom ramen för detta ska utbildningen ge den studerande kunskaper och färdigheter inom det företagsekonomiska området, liksom förmåga till kritiskt tänkande och självständig problemlösning. Vidare ska grundutbildningen stimulera förmågan att följa kunskapsutvecklingen inom ämnet samt förbereda för forskarutbildning.

Infrastruktur

Institutionen är lokaliserad i Samhällsvetarhuset. I byggnaden finns tjänsterum, undervisnings-salar, grupprum och cafeterior samt universitetsbiblioteket. Det finns sammanlagt sex hörsalar med plats för 96–220 studenter. Samtliga hörsalar har färdigställt eller renoverats under de senaste åren. I varje hörsal har föreläsaren numera tillgång till fast installerad dator med Internet-uppkoppling och DVD/CD-spelare. Vidare finns 37 lärosalar med fler än 20 platser samt ett antal mindre salar/grupprum. Samtliga salar är utrustade med Internetanslutning. Studenterna har tillgång till 10 datorlabbs i Samhällsvetarhuset, med sammanlagt 133 datorplatser. Det finns också ett s.k. börsrum med 6 stycken Reuter-skärmar. Börsrummet sköts av HHUS.

Genom närheten till Umeå universitetsbibliotek (UB) är tillgången till biblioteksresurser god för både lärare, forskare och studenter. Universitetsbiblioteket har ungefär 1 miljon böcker i sina lager samt tillgång till ca 130 databaser. Studenter och övriga har också tillgång till läsesalar, tidningsrum, avlyssningsrum med video- och kassettbandspelare, mikrofilmsrum samt resursrum med datorstöd för synskadade, dyslektiker m.fl. Det finns också ett datorlabbs som kan bokas för undervisningsändamål.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	1 193	707	893	787
Antal registrerade på grundutbildningen totalt	2 980	2 483	2 805	2 411
Antal registrerade på C-nivå	1 051	1 107	1 243	1 013
Antal registrerade på D-nivå	304	308	309	214
Andel kvinnor i grundutbildningen	45 %	46 %	44 %	

Avgörande för antalet registrerade på grundutbildningen är institutionens utbildningsutbud. Nedgången från läsåret 97/98 till 98/99 berodde, enligt självvärderingen, dels på att färre studenter antogs till den ordinarie grundkursen i företagsekonomi, dels på att ett antal kurser endast genomfördes under läsåret 97/98.

Institutionen skriver i självvärderingsrapporten att studenternas förkunskaper i matematik och svenska ofta är bristfälliga. Att upprätthålla givna kvalitetskrav, kan innebära att läraren får ägna mer tid åt genomgångar och handledning. På grundkursen i redovisning har exempelvis ”räknestugor” införts, och på vissa kurser har lärare inom språkvetenskap anlåtats.

Enligt självvärderingen innebär variationerna i studenternas förkunskaper att kursintroduktionen får allt större betydelse. Under introduktionen klargörs kursinnehåll, kvalitets- och kravnivåer.

Lärarna

Vid institutionen arbetade år 2001 ca 44 lärare. Ca 25 av dessa var disputerade. Umeå universitet antog den 1 juli 1999 ett nytt arbetstidsavtal för lärare. I detta avtal stipuleras bl.a. hur arbetstiden ska fördelas mellan olika typer av arbetsuppgifter. För varje lärare ska det normalt finnas en kompetensutvecklingsplan. Tid för kompetensutveckling ska uppgå till minst 20 procent av årsarbetstiden för universitetslektor och till minst 10 procent för universitetsadjunkt. Detta kompetensutvecklingsutrymme kan ackumuleras under maximalt en treårsperiod. På grund av lärarbrist inom grundutbildningen har det varit svårt för institutionen att förverkliga arbetstidsavtalets intentioner. Således har enskilda lärare ibland fått skjuta kompetensutvecklingstid framför sig för att i stället undervisa på heltid. Enligt självvärderingen beror detta på svårigheten att rekrytera behörig personal, förstärkt av det låga löneläget för lärare vid Umeå universitet.

För de lärare som företrädesvis är inriktade på att kompetensutveckla sig pedagogiskt och inte meritera sig genom forskningsstudier tillhandahåller universitetet olika sorters pedagogiska kurser för lärare, bl.a. muntlig kommunikation och lärarkunskap. Vid Universitetspedagogiskt centrum ges fortlöpande seminarier och andra former av stöd för institutionernas pedagogiska utvecklingsarbete.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsning	Seminarium	Handledning	Annat	Totalt (exklusive uppsatshandledning)
1–20 p.	6	0,6	0,6	2,4	9,6
Grundkurs i redovisning	8,6			0,7	9,3
Grundkurs i marknadsföring	6,4	0,1	0,9	0,2	7,6
21–40 p.	4,9	0,5	–	2,75	8,15
41–80 p.	4,65	3	0,6	0,4	8,65

Pedagogiken i ämnet styrs av tanken att studenterna ska uppnå målen med sin utbildning, dvs. förberedas för kvalificerade ekonomiska uppgifter. Traditionella undervisningsformer, dvs. föreläsningar och seminarier/gruppövningar, kompletteras med alternativa undervisningsformer, som case/praktikfall, case i form av IT-applikationer, simuleringar, o.d. Även examinationsformerna tar sig en mångfald uttryck, som salstentamina, hemtentamina, individuella och gruppvisa inlämningsuppgifter och PM.

En viss verksamhet med mentorsföretag bedrivs av institutionen. Denna gäller dock främst utbildningarna i Örnsköldsvik och Skellefteå.

Vetenskapliga artiklar ingår som obligatorisk kurslitteratur, främst på C/D-kurser. På B-kursen finns momentet "Vetenskaplig metod" som särskilt går ut på att utveckla studenternas förmåga till kritiskt tänkande samt stimulera deras forskningsintresse i ämnet.

Nationell och internationell samverkan

Institutionen har under de två senaste läsåren medverkat i distanskursen "Etik i ledarskap". Vidare deltar institutionens medarbetare regelbundet i nationella konferenser och symposier.

Institutionen har också under läsåret 2000/2001 medverkat i den så kallade SAMS-utbildningen med direkt anvisade medel från riksdagen. Syftet med SAMS-kurserna var att skapa förutsättningar för boende i glesbygd och inlandet att följa en utbildning som gav möjligheter till ett arbete på hemorten.

Den tredje uppgiften och uppdragsutbildningen leds av en person på deltid (30 procent). Institutionens uppdragsutbildning har skett i nära samverkan med Handelshögskolan vid Umeå universitet. Efterfrågan på uppdragsutbildning från näringsliv och förvaltning är hög. Varje år examineras över 200 C- och D-uppsatser i företagsekonomi, varav ca en tredjedel skrivs på uppdrag från näringslivet. Många av dessa externa uppdrag genereras via UNITEK – universitetets organisation för externa uppdrag, där bl.a. EU är medfinansierad.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/2001
Antal svenska studenter som studerat utomlands minst en termin inom ramen för utbytesprogram	uppgift saknas	82	79	60
utanför utbytesprogram	uppgift saknas	6	28	23
Totalt	106	88	107	83
Antal utbytesstudenter från utländska lärosäten som studerat på grundutbildningen inom ramen för utbytesprogram	uppgift saknas	67	79	67
utanför	uppgift saknas	2	18	4
Totalt	70	69	97	71

Statistiken är gemensam för alla ämnen inom Handelshögskolan, men enligt självvärderingen läser de allra flesta av dessa utbytesstudenter företagsekonomiska kurser under sin vistelse i Umeå. Institutionen erbjuder ett brett kursutbud på engelska inom marknadsföring, finansiering, organisation samt entreprenörskap.

Institutionens lärare har genom utbytesavtal med andra universitet möjlighet att undervisa och forska i andra länder. Den möjlighet som har utnyttjats allra mest är den att söka stipendier från Per och Eivor Wikströms stiftelse för att forska och undervisa i fransktalande länder. Möjligheterna till lärarutbyten inom ramen för Erasmus eller Nordplus är också goda och har nyttjats vid ett par tillfällen under senare tid. Internationella kontakter sker också via deltagande i vetenskapliga konferenser. Varje år deltar 10–20 personer i internationella konferenser.

Kvalitetsarbete

Kursutvärderingar är obligatoriska vid samtliga universitetets kurser. Vid företagsekonomiska institutionen genomförs en kursutvärdering efter varje kursmoment av den momentansvarige läraren. Läraren samlar in, sammanställer och bearbetar resultaten. En sammanställning av resultatet ska förvaras på studentexpeditionen. Kursutvärderingarna utgör underlag för den årliga revideringen av kursplanerna.

Handelshögskolan i Umeå Studentförening (HHUS) är mycket aktiva i utbildningsfrågor. De har utsett en utbildningsansvarig för respektive ekonomprogram och en för fristående kurs, och har dessutom ett utbildningsutskott med en ordförande. De tidigare nämnda terminsråden utgör också en kanal för studerandeinflytande. Vidare poängterar man i självvärderingen att det på institutionen pågår en diskussion kring kursutvärderingarnas problematik, och ämnet har behandlats på två seminarier i den pedagogiska seminarieriet som påbörjades läsåret 2000/2001.

Under våren 1999 genomförde Kansliet för samhällsvetenskap vid Umeå universitet en enkätundersökning bland samtliga utexaminerade vid Samhällsvetenskaplig fakultet 1987, 1990 och 1993 (den s.k. "Samhällsvetarens enkät").

Könsfördelningen bland studenterna varierar till viss del mellan olika program och kurser. Överlag är dock könsfördelningen relativt jämn. Däremot är den mer ojämn bland institutionens lärare, forskare och doktorander; där uppgår andelen kvinnor till 25–30 procent. Institutionen arbetar aktivt för att rekrytera en större andel kvinnor. Bland de tio senast rekryterade doktoranderna/adjunkterna/lektorerna är fördelningen lika. Även på andra områden pågår arbetet med jämställdhet. Inom lärarlagarna görs t.ex. en ansträngning för att minska mansdominansen inom

kurslitteraturen. En ny jämställdhetsplan med konkreta åtgärdsförslag har vidare nyligen utarbetas.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Som tidigare framgått har Handelshögskolan beslutat att inrätta en s.k. Graduate School. Denna form innebär att etablerade profilmråden inom forskningen lyfts fram under utbildningens senare del och får utgöra fördjupnings- eller specialinriktningar.

Målen

Forskarutbildningen syftar till att utbilda kompetenta forskare med självständig och kritisk hållning. Genom fördjupade kunskaper inom ämnet företagsekonomi samt metodologisk skolning ska forskarstuderanden utveckla förmåga att självständigt kunna planera, leda, genomföra och avrapportera forskningsprojekt.

Under den senaste femårsperioden har den genomsnittliga disputationstakten varit 2,4 personer per år. Målet för den kommande femårsperioden är att uppnå en genomsnittlig disputationstakt på minst 3 avhandlingar per år, exklusive licentiatuppsatser.

Ekonomi och infrastrukturen

Inom ramen för det s.k. fakultetsanslaget finansieras två professurer, ett lektorat med forskning samt tre forskarassistenttjänster. Utöver detta måste ett antal tjänster finansieras via andra kanaler, t.ex. via externa medel. Vid institutionen finns ytterligare tre professurer vilka alla finansieras via Handelshögskolans forskningsfond.

Studiestöd i form av doktorandtjänster vid institutionen har under den senaste femårsperioden ökat något och ligger i dag på en nivå motsvarande 8–9 tjänster. Anledningen till ökningen är att statsmakterna skjutit till särskilda medel samt att medel också omfördelats från fakultetsanslag till studiestöd. Utöver de statligt finansierade medlen tillkommer externfinansiering. Denna varierar över tiden, men för de senaste åren har doktorandanknutna resurser av detta slag ökat och omfattar i dag drygt 8 heltidstjänster. Institutionen tillhandahåller arbetsrum av god standard och modern datorutrustning.

Doktoranderna

Kravet på full finansiering över hela studietiden skapade initialt en osäkerhet och därmed försiktighet i antagningsprocessen. För läsåret 2000/2001 antogs t.ex. två doktorander. Situationen har dock vänt och för innevarande år (juli 2001) räknas med ytterligare 6–8 nyantagna doktorander. Anledningarna till detta är att tillströmningen av externa forskningsmedel tilltagit och att disputerade har "lämnat plats" för nya anslagsfinansierade forskarutbildningstjänster. Antalet aktiva doktorander är 31.

Externa anslag förekommer i olika former. För närvarande finansieras 7 doktorander genom stipendier och ca 5 genom forskningsprojekt. Däremot har ingen doktorand eget forskningsprojekt med extern finansiering. Externt finansierade doktorandtjänster av traditionellt slag förekommer inte heller vid institutionen.

Rekrytering av nya forskarstuderande har av tradition skett genom särskilda informationsmöten för studerande på grundutbildningen. Eftersom intresset från studenternas sida att närvara vid dessa informationsträffar varit begränsat har under senare tid rekryteringsprocessen förnyats. Institutionen har nu ett antagningsförfarande som inte är knutet till en ansökningstidpunkt, utan antagningen sker "löpande". Försök med rikstäckande annonsering har också skett.

Handledarna och lärarna

Genom att antalet professorer under senare år utökats till 5 samt att antalet personer med forskartjänster uppgår till 4 har det funnits en stabil bas att bygga och organisera handledningsarbetet kring. Under sommaren 2001 blir 2 av forskartjänsterna vakanta, och utlysning av dessa har redan gjorts. Vid samma tillfälle har även ytterligare 2 tjänster med 50 procent forskning lysts ut.

Under 2001 blev också 2,5 av professurerna vakanta, vilket kortsiktigt innebär en försvagning av handledarresurserna. Rekryteringsprocessen är i gångsatt. Utöver innehavare av professurer och forskartjänster finns ett stort antal disputerade forskare som har betydande erfarenhet från handledning, och genom dessa kan den tillfälliga nedgången i antalet professorer överbryggas.

Huvudmodellen för handledningen bygger på att varje doktorand tilldelas två handledare, varav en fungerar som huvudhandledare. Detta team har ansvaret för hela processen att producera en avhandling, från avhandlingsplan till färdig avhandling. I denna process ingår genomförande av obligatoriska kurser, deltagande i interna forskarseminarier samt deltagande i nationella och internationella forskarkonferenser. Institutionen har i sin budget avsatt särskilda resurser för att stötta konferensdeltagande.

Undervisning och examination

Studierna för doktorsexamen fördelas på en kursdel om 70 poäng och en avhandlingsdel om 90 poäng. Utbildningen för licentiatexamen kräver på motsvarande sätt 2,5 års heltidsstudier, totalt 80 poäng, fördelade på en kursdel om 40 poäng och en uppsatsdel om 40 poäng.

Kursutbud utvecklas av handledarkollegiet efter förslag från studierektor för forskarutbildningen och enskilda handledare. Externa kurser måste väljas i samråd med handledaren. Kurser utformade i enlighet med enskild forskarstuderades särskilda behov ges vanligtvis som s.k. läskurs.

Forskarutbildningens kursmoment examineras vanligen via PM och seminariedeltagande. Skriftliga tentamina förekommer även i viss utsträckning. Interna forskarseminarier utgör centrala inslag i forskarutbildningen och för forskarmiljön som sådan vid institutionen. I genomsnitt hålls minst ett forskningsseminarium per vecka.

Avhandlingar har hittills nästan enbart skrivits som monografier. Vid institutionen pågår det för närvarande ett arbete med att ta fram principer för sammanläggningsavhandlingar. Licentiatexamen tillhör undantagen.

Vid antagningen som forskarstuderande anger den sökande sitt huvudsakliga intresseområde. Utifrån detta tilldelas den studerande handledare med samma inriktning, och tillsammans utvecklar man avhandlingstemat i riktning mot en färdig avhandlingsplan. Forskarstuderande knyts i dag allt oftare till forskargrupper, i vilka ett avhandlingsämne finns "tillgängligt".

Nationell och internationell samverkan

Forskare och forskarstuderande deltar regelbundet i både nationella och internationella konferenser som arrangeras inom de forskningsprofiler som är av intresse för institutionens medar-

betare. Konferenser har under det senaste decenniet anordnats i Umeå vid särskilda tillfällen, t.ex. inom entreprenörskap, marknadsföring, redovisning och projektorganisation.

Inom forskarutbildningen samverkar institutionen såväl med den samhällsvetenskapliga fakulteten som med institutioner vid andra universitet och högskolor. Tvärvetenskapliga samarbeten sker genom fakultetsgemensamt anordnade forskarkurser (t.ex. vetenskapsteori, retorik, kvantitativa metoder) och samarbeten inom speciella fackområden (t.ex. entreprenörskap, projektorganisering, kvinnligt företagande).

Institutionen har tillgång till ett ganska omfattande nät av utbytesuniversitet. Institutionens doktorander har bl.a. vistats i USA, Australien och Norge, medan inresande doktorander bl.a. kommit från Island, Italien, Tyskland, Tanzania, Zimbabwe, Ryssland och Kanada.

Med SIDA finns ett särskilt program upprättat med avsikt att utveckla och stärka forskning och forskarutbildning vid University of Dar es Salaam och University of Zimbabwe.

Kvalitetsarbete

Eftersom antalet deltagare per doktorandkurs är relativt lågt (5–10 stycken) och uppläggningsen bygger på seminarier och dialog kan även utvärdering ske löpande och i dialogform.

Vid institutionen arbetar i dag totalt 71 personer varav 24 är kvinnor. Denna andel, ca en tredjedel, gäller även för andelen kvinnor bland forskarstuderande. Av totalt 27 antagna mellan 1996–2000 så är 10 stycken kvinnor. Nödvändigheten av att ansträngningarna ökas för att attrahera kvinnliga sökande till forskarutbildningen diskuteras utförligt i den jämställdhetsplan som institutionen tagit fram.

Uppsala universitet (UU)

Företagsekonomiska institutionen

Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala universitet är en av 13 institutioner som ingår i den samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet. Av de 13 institutionerna har företagsekonomiska institutionen det största studentantalet med omkring 900 registrerade helårsstudenter i grundutbildningen. Institutionen bedriver grundutbildning och forskarutbildning i ämnet företagsekonomi.

Bedömargruppens intryck

Självvärderingsrapporten är informativ och välstrukturerad. Uppsala universitet har en relativt väl utbyggd kvalitetsorganisation och därmed finns ett kvalitetsmedvetande som både märks i rapporten och framkom vid platsbesöket.

Institutionen erbjuder en gedigen företagsekonomisk utbildning med kompetenta, i allmänhet disputerade och inte sällan docentkompetenta, lärare. Institutionen har flera professorer. Ett kritiskt förhållningssätt intar en framskjuten position i undervisningen på ett tidigt stadium. Inom institutionen finns internationell spetskompetens inom flera områden. Forskarmiljön är god, och de internationella såväl som de nationella kontakterna etablerade och inte sällan manifesterade som samarbeten.

Det "akademiska" betonas i profilen. Det handlar såväl om framgångsrik forskning som om de unika möjligheter till valfrihet som grundutbildningsstudenter får vid ett stort lärosäte. Avgö-

rande är att erbjuda en generalistutbildning med möjlighet till självvald specialisering. Särskilt poängteras av institutionsföreträdarna att man valt att inte organisera sig i form av en handelshögskola utan ser sig som en integrerad del av ett universitet. Bedömargruppens intryck är att utbildningens upplägg och struktur endast i liten utsträckning skiljer sig från den företagsekonomiska utbildningen vid andra universitet, även de som valt att organisera ekonomutbildningen inom ekonomi-/handelshögskola som Göteborg, Lund och Umeå. Bedömargruppen konstaterar därmed att profilen för den företagsekonomiska institutionen företrädesvis bygger på hög kompetens stödd av status och gott rykte.

Institutionens mål uppfattas av bedömargruppen som tämligen allmänna och delvis självklara.

De organisatoriska strukturerna tycks välfungerande. Infrastrukturen i form av lokaler, datorer och biblioteksresurser är adekvata och tillräckliga.

Studenterna är nöjda med sin utbildning. De uppger att Uppsala universitets goda rykte och status är en viktig anledning till att de sökt sig till universitetet. Studenterna har goda förkunskaper och är studiemotiverade. Trots institutionens relativa storlek tycks de få möjlighet att komma i direkt kontakt med lärarna. Studenterna uppskattar vidare universitetsprofilen men menar att viljan att läsa kurser utöver de som är vedertagna i ekonomutbildningen sällan utnyttjas. Några uttrycker också en avsaknad av tydlig fördjupning. Tydligare uppföljning av kursutvärderingar efterlyses också. Ett önskemål är att handledarinsatserna borde öka i och med att betygssättningen på uppsatserna har knutits till bestämda tidsramar. Bedömargruppen konstaterar att kravet på att C-uppsatsen ska vara klar i tid (enligt institutionsledningen i enhetlighet med yrkeslivskrav) för att få betyget väl godkänd kontrasterar något emot strävan att erbjuda en akademisk universitetsutbildning.

Lärarna bedömargruppen träffar trivs i stort sett men känner sig samtidigt något marginaliserade på institutionen. Institutionen anses bedriva en så omfattande verksamhet med en rad prioriteringsområden att undervisningen på grundutbildningsnivå tenderar att komma i skymundan. Förverkligandet av de allmänna och vittomfattande målen för grundutbildningen som institutionsledningen formulerat överlåts till lärarkåren, ibland utan tillräckligt hänsynstagande till lärarnas pressade arbetssituation.

Institutionen bedriver en relativt omfattande uppdragsutbildning. Tack vare institutionens höga lärarkompetens tycks denna inte inverka negativt på ordinarie utbildning genom konkurrens om lärarresurser.

Doktoranderna anser att de behandlas som lärarkollegor och forskarkollegor på institutionen. De efterlyser dock ett bättre kursutbud genom en tydligare kurssamverkan med andra universitet. Ett antal doktorander har reagerat på en kommentar i självvärderingsrapporten som gäller bristen på män bland sökande till forskarutbildningen och de risker detta för med sig inför framtiden. Doktoranderna anser att kommentaren är överflödigt utifrån den rådande mansdominansen inom lärarstaben och institutionsledningen. Bedömargruppen är böjd att hålla med om detta.

Rekommendationer

Även om institutionen har kommit ganska långt i sitt kvalitetsarbete finns det ytterligare behov av att diskutera fram mer operationella mål och tydligare profil. Ämnets expansion, även över ämnes- och fakultetsgränser (t.ex. inom teknik), kan i ett längre perspektiv kräva mer utvecklade målformuleringar.

Undervisningsformerna behöver diskuteras för att öka studenternas aktivitet samtidigt som lärarnas tid används mer effektivt givet de resurser som står till förfogande. Lärarna behöver ges tid för kompetensutveckling i minst den utsträckning arbetstidsavtalet medger.

Ökat samarbete nationellt och nordiskt behövs för att strama upp och öka kursutbudet inom forskarutbildningen. Samtidigt bör den välrenommerade institutionen i Uppsala ta ett större ansvar för forskarutbildning vid de mindre högskolorna.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Det formella ansvaret för grundutbildningen ligger hos institutionens prefekt. Prefekten vid företagsekonomiska institutionen delegerar i sin tur dessa frågor vidare till en heltidsanställd studierektor för grundutbildningen. Frågor av stor principiell vikt, som fastställande av kursplaner och kursramar etc., beslutas slutligt av institutionsstyrelsen.

Utformningen av grundutbildningsprogram får inte fastställas av institutionsstyrelsen utan förs vidare till den samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden för beslut.

Studierektorsfunktionen är såväl formellt som informellt den som ger mest inflytande över grundutbildningen. Kursplaner som fastställs av styrelsen förbereds av ämnesansvarig professor i samråd med berörda lärare och bereds därefter i ett grundutbildningsutskott, i vilket bl.a. studenter ingår.

Samordningen mellan institutioner engagerade i ekonomiprogrammet sker genom en samrådsgrupp. Samrådsgruppen består av programsamordnaren, studierektorer från institutioner som är berörda av utbildningen, studievägledare och studentrepresentanter. Minnesanteckningar från samrådsgruppens möten publiceras liksom som övriga mötesprotokoll på intranätet. Även förberedelser och informationsspridning sker via nätet.

De ekonomiska resurserna för forskarutbildningen anvisas av styrelsen, som också utsett en särskild studierektor för forskarutbildningen. I ett utskott för forskning och forskarutbildning (Uffo) diskuteras och beslutas om den löpande verksamheten. I detta utser institutionsstyrelsen ordförande och två lärarrepresentanter, medan institutionens doktorandförening utser tre doktorandrepresentanter. Dessutom ingår i utskottet ex officio forskarutbildningens studierektor och en forskarutbildningsadministratör som sekreterare. Protokoll från mötena publiceras på institutionens intranät.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomiska institutionen vid Uppsala universitet kännetecknas av en profil med tre framträdande egenskaper: internationellt fokus i forskning och utbildning, forskning vid den internationella forskningsfronten och utnyttjande av ett stort universitets möjligheter till valfrihet och mångfald.

Inom ekonomiprogrammet erbjuder institutionen fördjupning i de traditionella företagsekonomiska delområdena ekonomisk styrning, marknadsföring och organisation samt i det för Uppsala-profilen karaktäristiska området internationellt företagande.

Målen

Företagsekonomiska institutionen ska bedriva utbildning av hög kvalitet, såväl grundläggande utbildning som vidareutbildning. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund, baseras på kunskapsläget vid forskningsfronten, ge förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem

och präglas av kritiskt tänkande och förnyelse. Utbildningen ska utveckla studenternas förmåga att kommunicera såväl muntligt som skriftligt även med personer utan specialkunskaper inom området. Utbildningen ska utvecklas i samverkan med studenterna.

Institutionen ska bedriva forskning och forskarutbildning som ska utmärkas av långsiktighet, successiv fördjupning och högsta internationella standard och som ska beakta tekniska och samhälleliga förändringar av betydelse för företagen. Institutionens verksamhet ska ha en internationell prägel, en IT-prägel och en samverkansprägel.

Infrastruktur

Institutionen är belägen i Ekonomikum, en nyrenoverad och nyutrustad forsknings- och utbildningsbyggnad. I huset finns bl.a. 17 mindre rum och 4 hörsalar med 95 platser i den minsta och 274 platser i den största av dem. Biblioteket ligger på en central plats i byggnaden. I biblioteket finns cirka 230 sittplatser och cirka 55 000 band. Det årliga inköpet ligger på cirka 2 000 band.

Tillgången till datorer är mycket god. Efter en nyligen genomförd datamässig upprustning finns det för närvarande två allmänna datasalar i huset som rymmer 35 fasta dataarbetsplatser vardera samt 64 platser i huset med nätuttag.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997	1998	1999	2000
Antal förstagångregistrerade	428	495	520	505
Andel C/D av totalt antal registrerade	36 %	40 %	35 %	33 %
Kvinnoandel totalt i grundutbildningen	49,4 %	50,0 %	50,9 %	52,4 %

Företagsekonomi vid Uppsala universitet är ett attraktivt ämne och antagningspoängen är därför relativt hög, något som garanterar att studenterna i stort har de förkunskaper som krävs.

I Uppsala är genomströmningen hög men den har sjunkit under senare år. Förklaringen anges till viss del ligga i fluktuationer i utbildningsvolymen. En viss tillbakagång i prestationsgraden kan också märkas på C- och D-nivån mellan 1999 och 2000 (på C från 92 till 87 procent och på D 92 till 88 procent). Tillbakagången på C-nivån hänvisas till periodiseringsproblem men också till skärpningen av kraven på färdigställande av examensarbeten inom terminens ram.

Att prestationsgraden är lägre på D- än C-nivå förklaras med rekryteringstrycket samt möjligheten att avsluta studierna och ändå få ut en examen på C-nivå. Institutionen menar att det likväl finns anledning att följa utvecklingen framöver.

Lärarna

Institutionens lärarkapacitet är hög. Sammanlagt finns det 61 lärare. Särskilt antalet lektorer är stort, ca 30 stycken. Av de 9 professorerna verksamma på institutionen har 4 tidsbegränsade anställningar. Vidare har 2 anställningar som omfattar 50 procent. Av de 19 adjunkterna är det 7 som har tidsbegränsad anställning.

Från och med den 1 januari 1999 gäller ett arbetstidsavtal för Uppsala universitet där minst 20 procent av årsarbetstiden för lektorer och 10 procent för adjunkter ska användas för forskning.

Särskilda pengar har avsatts för personalens kompetensutveckling och för lärare som har för avsikt att söka externa medel och därför behöver tid för att utarbeta ansökningar.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

Kurser/kursnivå	Föreläsningar	Lektioner/ seminarier	Handledning	Summa
Företag och företagande A	3,6	4,0		7,6
Kalkylering och redovisning A	5,2	1,1		6,3
Genomsnitt A-nivå	4,4	2,6		7,0
Genomsnitt B-nivå	3,7	1,6		5,3
Genomsnitt A/B	4,0	2,1		6,1
C/D-kurser exkl. examensarbeten	2,3	2,5		4,8
Examensarbeten C och D	0,6	1,8	0,5	2,9
Genomsnitt C/D	1,5	2,2	0,3	4,0

En pedagogisk grundprincip i såväl grund- som forskarutbildning gäller vikten av det som studenten lär in, inte en tonvikt på det som läraren lär ut. Detta mål uppfylls främst genom seminarieverksamhet. En annan pedagogisk grundprincip har varit att variera undervisningsformerna mellan olika kurser beroende på det ämnesinnehåll som kursen behandlar. Datorer användes alltmer i undervisningen och problembaserad inläring eftersträvas.

Över 70 procent av dem som är anställda som lärare/forskare vid institutionen har disputerat, och ytterligare nästan 10 procent av lärarkåren har licentiatexamen som högsta examen. Den höga andelen forskarutbildade lärare utgör en garanti för att den vetenskapliga grunden värnas i institutionens undervisning, och därigenom stimuleras också studenternas forskningsintresse.

Institutionen strävar mot att stimulera studenternas förmåga till kritiskt och självständigt tänkande genom att bedriva så mycket undervisning som möjligt i seminarieform.

Nationell och internationell samverkan

Något organiserat inhemskt student- eller personalutbyte sker för närvarande inte med andra universitet och högskolor med undantag för visst studentutbyte inom examensarbetena med Stockholms universitet och någon enstaka student från Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, som beretts tillfälle att studera vid institutionen. Ett mer kontinuerligt kursarbete inom grundutbildningen är kurser givna tillsammans med Centrum för entreprenörskap och företagsutveckling (CEF), en enhet som drivs gemensamt av Uppsala universitet och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). År 1993 startades ett nätverk, U6-gruppen, bestående av de företagsekonomiska institutionerna vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund, Stockholm, Umeå och Uppsala. Representanter för olika grupper på universiteten träffas en gång per termin för att utbyta erfarenheter och för att planera gemensamma aktiviteter.

Inriktningen på institutionens forskning har lett till framväxten av ett omfattande nät av kontakter i större företag över hela landet. Näringslivskontakterna kommer till uttryck bl.a. genom ett nyligen bildat företags- och samhällsråd. Vidare bedriver institutionen, baserat på forskningen, en tvåårig masterutbildning i internationellt företagande.

Institutionen bedriver en förhållandevis ansenlig uppdragsutbildning. Under perioden 1997–2000 omfattade uppdragsutbildningen varje år cirka 120 årsstudieplatser. Utbildningen ges i följande former: Uppsala Executive MBA, distansutbildning på uppdrag, ursprungligen tillkommen i Utbildningsradions regi, institutionens normala kurser på deltid, kurser i Ryssland. En särskild studierektor är anställd för uppdragsutbildningen.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001
Antal utresande studenter	149	135	133	113
Antal inresande studenter	208	201	272	230

Institutionens utbyten sker dels inom ramen för Erasmus och Nordplus, dels genom direkta avtal med utländska institutioner. Avtal finns med omkring 75 institutioner vid utländska universitet och högskolor.

Trots en viss nedgång i antalet utresande studenter, kan andelen utresande studenter uppskattas till ungefär hälften av programstudenterna.

Lärare och forskare vid institutionen deltar aktivt i ett antal internationella konferenser och föreningar inom olika områden. T.ex. deltar institutionen i de årliga konferenser som hålls av European Accounting Association och i de årliga IMP-konferenserna som etablerades av institutionens forskare inom industriell marknadsföring. Institutionen är medlem i NFF (Nordisk företagsekonomisk förening) och European Foundation for Management Development, EFMD. Det senare är en organisation som verkar för en förbättrad företagsledarutbildning i Europa. Andra internationella forskningskonferenser som forskare deltar i regelbundet är Academy of Management, European Academy of Management, EGOS, Academy of International Business (AIB) och European International Business Academy (EIBA). Till institutionen kommer regelbundet utländska lärare/forskare och ger föreläsningar och deltar i seminarier.

Kvalitetsarbete

Studenterna har genom platser i institutionsstyrelsen, i utbildningsutskottet och i samrådsgruppen formella möjligheter att medverka i utvecklingen av utbildningen och institutionens övriga verksamhet. Vid Uppsala universitet har under år 2001 studieombudsmän tillsatts, som ska tillvarata studenternas intressen inom hela universitetet.

Kursvärderingar av studenter för att utveckla kvaliteten är obligatoriskt. Efter varje kurs ska en kursrapport lämnas till studierektor och finnas tillgänglig hos denne. För det löpande kvalitetsarbetet inom utbildningsområdet spelar institutionens utbildningskollegium stor roll. Utbildningskollegiet är en form av seminarium kring utbildningsfrågor. Ett resultat av kvalitetsarbetet vid institutionen är en förändring av organisationen för genomförandet av examensarbeten. För det första måste handledare för C-nivån ha avlagt licentiatexamen och för D-nivån vara disputerad, och för det andra kan endast uppsatser som är klara inom den för arbetet avsedda tiden, dvs. inom tio veckor, tilldelas betyget VG.

Samhällsvetenskapliga fakulteten har sedan lång tid drivit en gemensam kvalitetsgrupp. Gruppen genomförde 1998–1999 en utvärdering av institutionernas grundutbildning.

Uppföljning av studenternas resultat sker i kursrapporter. Studenter som har kommit 20 poäng efter denna normalstudietakt (20 p./termin) ska ta kontakt med företagsekonomiska institutionens studievägledare för utformning av en individuellt anvisad studiegång.

Vid institutionen finns ett jämställdhetsutskott. Fortfarande är könsfördelningen ojämn inom de högre befattningarna vid institutionen. Endast 1 av 5 professorer med heltidstjänst är kvinna, av 22 universitetslektorer med tillsvidareförordnade heltidstjänster är 7 kvinnor och av 10 tillsvidareförordnade universitetsadjunkter är 3 kvinnor. Denna fördelning innebär dock att det gjorts betydande framsteg när det gäller könsfördelningen: År 1987 fanns det endast män bland professorerna och lektorerna. I doktorandgruppen och bland studenterna, där de blivande tjänsteinnehavarna förmodligen finns, är könsfördelningen numera jämn.

Uppföljningsstudier av var studenterna hamnar och hur de i efterhand ser på sin utbildning har genomförts i institutionens regi vid tre tillfällen och av Uppsala universitets sekretariat för kvalitet och utvärdering vid ytterligare ett tillfälle (sammanställningar finns publicerade).

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Institutionens forskning är inriktad mot fyra huvudområden: internationellt företagande, marknadsföring och inköp, organisations- och ledningsfrågor samt ekonomisk styrning.

Målen

Forskarutbildningen har till mål att ge doktoranden fördjupade kunskaper i det företagsekonomiska ämnesområdet samt att ge en ingående träning i forskningens synsätt, arbetsformer, metoder och tekniker. Utbildningen ska ge doktoranden teoretisk och praktisk förmåga att initiera, planlägga och slutföra forskningsprojekt samt att kommunicera resultaten av det slutförda arbetet.

Ekonomi och infrastrukturen

Institutionens andel av fakultetsanslaget för forskning och forskarutbildning har ökat från ca 10,2 miljoner kronor år 1997 till ca 12,0 miljoner år 2000, en ökning med nästan 18 procent. Trots att löneökningarna under perioden var över 12 procent tycks alltså en viss reell ökning av resurserna ha skett. Samtidigt har det mer restriktiva finansieringskravet för antagning av nya doktorander inneburit ökade krav på ekonomiska resurser.

Utöver tillgång till den infrastruktur som gäller för grundutbildningen erbjuds forskarstuderande med studiestöd (innehavare av utbildningsbidrag eller doktorandtjänst) eller lärartjänstgöring arbetsrum med datortillgång vid institutionen. Dessutom finns möjlighet att terminsvis abonnera på läsbord i universitetsbiblioteket.

Doktoranderna

Antagningen till forskarutbildningen sker en gång per år. För närvarande antas högst 8 studenter per år. En antagningskommitté, som utses av handledarkollegiet, granskar formella meriter och examensarbeten samt genomför intervjuer med de sökande. Därefter ger den förslag på kandidater till prefekten som beslutar om vilka som ska antas.

Institutionen har kunnat anta ett jämnt och relativt högt antal doktorander per år, i närheten av det antagningstak som satts upp av fakultetsnämnden. Totalt har institutionen under åren 1998–2001 haft 60–70 doktorander med en aktivitet med minst 10 procent. År 2001 hade 32 av doktoranderna någon form av finansiering för doktorandstudierna. Rekryteringen sker främst genom

information i undervisningen på grundutbildningsnivå, via institutionens webbplats och med tryckta broschyrer.

Företagsekonomiska institutionen har sedan 1989 en doktorandförening i vilken institutionens doktorander vid sin antagning blir medlemmar.

Handledarna och lärarna

Den totala handledarkapaciteten innefattar 5–10 professorer och cirka 30 lektorer. Handledaren är normalt professor eller docent. En biträdande handlare utses dessutom ofta. En heltidsstuderande doktorand har rätt till handledning motsvarande heltid under fyra år. I allmänhet undervisar doktoranderna cirka 20 procent av tjänstgöringstiden, vilket medför att tiden från antagning till disputation normalt är fem år.

Undervisning och examination

Forskarutbildningen omfattar 160 poäng: 70 poäng i forskarkurser, varav 5 poäng är en obligatorisk introduktionskurs, och 90 poäng avhandlingsarbete. Kurser som ska ingå i examen väljs i samråd med handledaren. Kursutbudet bestäms i slutet av vårterminen. Inom ramen för forskarutbildningen finns möjlighet att efter samråd med handledaren tillgodoräkna sig kurser från andra institutioner och universitet. Det kan också förekomma att kurser anordnas utifrån individuella önskemål, t.ex. i form av läskurser. Varje år erbjuds ett flertal doktorandkurser om 5 poäng uppdelade i kategorierna metod-, teori- och specialkurser. Stabilitet över tiden gäller för de två förstnämnda kategorierna, medan specialkurserna avspeglar aktuella forskningsintressen. Maximalt utbud per år är cirka 7 kurser, under förutsättning att visst samarbete sker med andra institutioner och program. Sedan cirka fem år tillbaka har den samhällsvetenskapliga fakulteten anordnat fakultetsgemensamma forskarkurser.

Institutionen ställer sig positiv till att doktorander avlägger licentiatexamen som en etapp på vägen mot doktorsexamen. Avhandlingen kan skrivas antingen som ett enhetligt, sammanhängande vetenskapligt verk (monografiavhandling) eller som en kort sammanfattning (sammanläggningsavhandling) av vetenskapliga uppsatser (monografier är vanligare än sammanläggningsavhandlingar). Uppsatserna kan den studerande ha författat ensam eller gemensamt med annan person. I normalfallet har de publicerats i vetenskapliga tidskrifter eller som kapitel i andra vetenskapliga verk.

Högre seminariet, som i nära tjugofem år sammanträtt varje måndag kl. 10–12 under ordförandeskap av någon av institutionens professorer, är ett forum för diskussion av doktorandernas projekt. Utöver det högre seminariet bedrivs seminarieserier inom olika delområden av företagsekonomiämnet. Aktivt deltagande i institutionens allmänna seminarier är obligatoriskt och ger kurspoäng.

Nationell och internationell samverkan

Deltagandet vid främst internationella konferenser är omfattande. Institutionen arrangerar också regelmässigt konferenser i egen regi. I augusti 2001 var institutionen t.ex. värd för den 16:e nordiska företagsekonomiska ämneskonferensen.

För varje doktorand avsätter institutionen 20 000 kronor som ska användas för deltagande vid konferenser under doktorandtiden. På så sätt kan varje doktorand i allmänhet, efter tillstyrkan från handledaren, presentera sin forskning vid två internationella konferenser.

Ett organiserat tvärvetenskapligt forskningssamarbete har sedan lång tid dessutom bedrivits med Uppsala som ett nav i ett nätverk. I detta nätverk ingår Chalmers tekniska högskola, Kungliga tekniska högskolan, Institutionen för idé- och lärdoms historia vid Uppsala universitet och Handelshøyskolen BI i Oslo.

Samverkan gällande kurser inom forskarutbildningen bedrivs med en rad institutioner inom högskolor och universitet runt om i Sverige; t.ex. har sedan länge samarbete bedrivits med Handelshögskolan i Stockholm och med juridiska institutionen vid Uppsala universitet.

I regeringens senaste forskningsproposition fick institutionen huvudansvar för den nationella forskarskolan Management och IT (MIT). Denna bedrivs i samarbete med Blekinge tekniska högskola, Högskolan på Gotland, Internationella handelshögskolan i Jönköping, Karlstads universitet, Linköpings universitet och Mälardalens högskola. En annan forskarskola utgörs av ett tvärvetenskapligt program vid samhällsvetenskapliga fakulteten i Uppsala, som sedan 1996 bedrivs i samverkan med Arbetslivsinstitutet, från 1999 under namnet Svensk modell i förändring.

Internationell samverkan sker på många olika plan. Bland annat är institutionen ledare för The Nordic Research School in International Business (Nord-IB), vilken har som mål att ge doktoranderna kunskaper om teorier och problem inom internationellt företagande. Forskarskolan drivs i samarbete med Svenska Handelshögskolan i Helsingfors, Handelshögskolan i Stockholm, Handelshøyskolen i København, Handelshøyskolen BI i Oslo och Vasa universitet.

Vidare medverkar institutionen i två EU-finansierade nätverk: The Creation of European Management Practice (CEMP) och European Doctoral School on Knowledge and Management (Eudokma). I nätverken ingår bl.a. institutioner från Danmark, Finland, Italien, Nederländerna, Spanien och Storbritannien.

Institutionen är också medlem i alternativt sitter i styrelsen för ytterligare ett antal europeiska företagsekonomiskt inriktade forskningsnätverk som ger goda forskar- och forskarutbildningskontakter samt tillgång till ett stort antal konferenser och seminarier.

Kvalitetsarbete

Under år 1996 genomförde institutionen med ekonomiskt stöd från fakultetsnämnden en egen utvärdering av forskarutbildningen. Utvärderingen följdes upp genom diskussioner med utvärderaren och genom förslag som framlades av en arbetsgrupp och därefter fastslogs av styrelsen. Samhällsvetenskapliga fakulteten har också vid flera tillfällen genomfört handledarutbildningar.

Systematiska kursutvärderingar är obligatoriska på forskarutbildningsnivå. Eftersom undervisningen på denna nivå sker i små grupper med intensiv kontakt mellan lärare och doktorander finns det framför allt goda möjligheter till förändringar under kursens gång. Kursutbudet godkänns av Uffo och fastställs av institutionsstyrelsen där doktoranderna har stort inflytande och kan framföra önskemål om förändringar av kurser och av kursutbud.

När det gäller könsfördelningen utgör andelen kvinnor av de ca 70 doktoranderna 67 procent. Det innebär en tydlig ökning de senaste åren, från 43 procent år 2000 och 36 procent år 1999.

Under perioden efter 1958 har 18 avhandlingar presenterats av doktorander som kommit till Sverige från utlandet. Detta motsvarar nästan en femtedel av alla avhandlingar. De disputerade har till viss del kommit från andra europeiska länder men till övervägande delen från länder i Asien och Afrika. För närvarande finns doktorander från Italien, Kina, Korea och Tjeckien. Forskningsmiljön karaktäriseras alltså av den etniska mångfald som kan förväntas med hänsyn till institutionens internationella profil.

Växjö universitet (VxU)

Ekonomihögskolan: Företagsekonomi

Institutionen är organiserad ämnesvis i olika avdelningar för nationalekonomi, informationsvetenskap och juridik samt för delämnena inom företagsekonomi: ekonomistyrning, entreprenörskap/organisation, och marknadsföring/logistik. Vid ekonomihögskolan finns forskarutbildning och därmed möjlighet att doktorera.

Bedömarens intryck

Självvärderingen har utarbetats av kvalitetsgruppen i vilken prefekt, intendent, forskningssekreterare, studierektor för forskarutbildningen och avdelningscheferna ingår. Dokumentet är välstrukturerat och beskriver verksamheten bra.

Institutionens organisation fungerar bra och synes främja såväl programmens som ämnets utveckling. Att programmen organiseras över institutionens avdelningsgränser möjliggör tvärvetenskapliga inslag. Däremot kan avdelningsorganisationen förbättras genom en integration av utbildningen från A- till D-nivån för olika delområden (marknadsföring/logistik etc.), som bl.a. gör det möjligt att förbättra forskningsanknytningen i undervisningen redan från A-nivån.

De program och fristående kurser inom företagsekonomi som institutionen erbjuder i sin profil täcker in de ovan nämnda tre delämnena väl, inklusive den väletablerade inriktningen mot entreprenörskap/småföretagsekonomi. Inriktningarna på fördjupningsnivån är intressanta för studenterna och har god internationell prägel, bl.a. genom att vissa kurser ges på engelska. Profilen och inriktningarna tycks därmed attrahera såväl svenska som utländska studenter. Möjligtvis är programutbudet för stort och varierat med tanke på befintliga resurser.

De studenter bedömaregruppen träffade var i stort nöjda med sina utbildningar men påpekade bl.a. att blandningen av studenter från olika program på gemensamma kurser inte är så lyckad. Då studenter från olika program har olika förkunskaper tar de exempelvis inte till sig de matematiska inslagen på kurserna i samma takt. Utlandsstudier uppmuntras och underlättas av institutionen genom den praktiska planeringen av programmen och av att studenterna får bra hjälp när de vill studera utomlands.

Lokalerna är väl avpassade för verksamheten, men det börjar bli trångt på grund av den kraftiga expansion som ägt rum under senare år. Bibliotekets öppettider är generösa och studenterna säger att de är nöjda med den service de får av bibliotekets personal. Tillgången till datorer är dock dålig liksom tillgången till läsplatser och grupprum.

Lärarkapaciteten är tillräcklig för behoven, inklusive handledarkapaciteten på C- respektive D-nivån. Antalet adjunkter i undervisningen är dock fortfarande för stort för att lärarkapaciteten ska kunna anses som god för en universitetsinstitution i företagsekonomi. I förhållande till de egna målen saknas dessutom en professor i ekonomistyrning och en professor i marknadsföring. Studenterna var nöjda med sina lärare, då de är tillgängliga, engagerade och ofta ger snabb återkoppling. Lärarna verkar vara mer engagerade i undervisningen på C- och D-nivå än på A- och B-nivå. Lärarnas forskningsmöjligheter är goda förutom för adjunkterna. Det är oroande att kompetensutvecklingspolicyn inte fungerar för dessa, speciellt vad gäller ekonomistyrning.

Undervisnings- och examinationsformer är avpassade efter den pedagogiska grundsynen och tycks fungera väl på C- och D-nivå men mindre väl på A- och B-nivå, bl.a. på grund av att alltför stor andel av undervisningen består av storföreläsningar. Forskningsanknytning förekommer främst på C- och D-nivå i samband med metod- och uppsatskurserna.

Genom mångårigt arbete har man lyckats att profilera sig både nationellt och internationellt inom entreprenörskapsområdet, inte minst genom European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management, som attraherar ett stort antal utländska studenter.

Kvalitetsutvecklingen och kvalitetssäkringen fungerar väl förutom när det gäller återföringen till studenterna. Studentinflytandet är gott, vilket bl.a. framgår av det faktum att studenterna har fått igenom krav på en stödkurs i matematik och några andra kurser.

Forskarutbildningen är under uppbyggnad men fungerar ändå väl. Doktoranderna påpekar att de fått en mycket bra introduktion till forskarutbildningen, att de värdesätter den prestigelösa och nästan dagliga kontakten med professorerna, att deras synpunkter tas på allvar och att de har inflytande på kursutbudet. Doktorandernas engagemang i undervisning och handledning av uppsatser är väl avvägd i förhållande till den tid de ska ägna åt sin forskning. De ges i det avseendet bra möjligheter att slutföra sina avhandlingar. Det är bra att samtliga doktorander bereds arbetsplats på institutionen. Men att så många som upp till sex doktorander delar rum kan negativt påverka arbetsmiljön, t.ex. möjligheten till arbetsro.

När forskarutbildningen och det totala antalet doktorander på institutionen växer ökar behovet av flera erfarna forskare och handledare. Handledarkapaciteten i form av disputerade lärare ger för närvarande god täckning av företagsekonomiämnets tre delområden, även om den är något ojämnt fördelad. Inom avdelningen för entreprenörskap, organisation och ledning är den särskilt god med nästan alla lärare disputerade. Genom extra anslag för uppbyggnad av forskning verkar man för tillfället inte ha några ekonomiska bekymmer.

Kvalitetsutvecklingen och kvalitetssäkringen av forskarutbildningen ger intryck av att vara genomtänkt och fungera väl. Doktoranderna är också väl representerade i beredande och beslutande organ och bekräftar själva att de är delaktiga i utvecklingsarbetet. Dessvärre är få doktorander engagerade i forskarutbildningsfrågor, och doktorandrådet ligger för tillfället nere.

Rekommendationer

Förenkla organisationen och öka forskningsanknytningen i programmen genom att inordna dessa under avdelningarna, då alla utbildningsprogram utom det internationella ekonomiprogrammet lätt kan hänföras till en bestämd avdelning.

Se över antalet program och fördjupningar, då det bl.a. verkar finnas en möjlighet att reducera mängden av dessa för att bättre tillvarata de alltmer begränsade resurserna, speciellt för att förbättra undervisningen på A- och B-nivå.

Ekonomihögskolan bör hålla fast vid sin starka profilering inom entreprenörskap, organisation och ledning, men samtidigt satsa på att förstärka forskarkompetensen inom de andra två avdelningarna, i synnerhet inom ekonomistyrning.

Ta hem så många som möjligt av de adjunkter som är inskrivna som doktorander vid andra lärosäten så att de kan komma i åtnjutande av de förhållandevis goda forskningsresurser som numera tillkommer universitetet. En fastare knytning av dem till institutionens egen forskarutbildning, när den nu byggs ut, förefaller vara en rimlig åtgärd.

På grund av sin nyvunna universitetsstatus och snabba tillväxt är det dags för institutionen att öka sina ansträngningar att komma med i det samarbete som i dag äger rum i företagsekonomi mellan de etablerade svenska universiteten under benämningen U6.

Uppmärksamma mer det huvudproblem för forskarutbildningen som består i att etablera en kritisk massa av doktorander. Den nationella forskarskola som byggs upp inom entreprenörskap och företagsutveckling kan nämligen vara ett bidrag till att lösa detta problem. Ett samarbete av

den typ som håller på att etableras inom denna forskarskola kopplat till Scandinavian Institute for Research and Entrepreneurship (SIRE) ger möjligheter till att skapa gemensamma kurser, utökade handledningsresurser, tvärvetenskaplighet och integration mellan svenska universitet. Detta kan i sin tur ge upphov till en internationellt konkurrenskraftig forskning.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av institutionsstyrelse, prefekt, avdelningschefsråd och en forskningskommitté. Den dagliga verksamheten av undervisning, forskning och samverkan sker i sex avdelningar uppdelade på ämnena nationalekonomi, ekonomistyrning, entreprenörskap/organisation, marknadsföring/logistik, informationsvetenskap och juridik. Till stöd för verksamheten finns sekreterare, ekonom, IT-samordnare, studievägledare, informatör samt den centrala administrationen vid Växjö universitet.

Till varje program finns ett programråd där studenter och programansvariga möts minst en gång per termin. På varje avdelning finns en avdelningschef, som ansvarar för administration och undervisning. Målet är att den vetenskapliga ledningen av avdelningen utförs av två professorer, vilket dock ännu inte kunnat genomföras på samtliga avdelningar eftersom det saknas professorer.

Beslut om kursplaner och litteraturlistor förbereds inom respektive avdelning efter att förslag till nya kurser eller förändrade litteraturlistor framförts inom avdelningen eller inom något av utbildningsprogrammen. Efter diskussioner föreslår kursansvarig och avdelningschef förändringar till institutionsstyrelsen som fattar beslut om utbildningens organisation och innehåll. Administrativa frågor diskuteras i en arbetsgrupp bestående av all personal som jobbar med stödjande verksamhet. Förslag till förändringar förs fram till prefekt som beslutar om personalfrågor, ekonomi och organisation, eller direkt till institutionsstyrelsen.

Fattade beslut förmedlas i veckobrev, genom styrelseprotokoll samt vid gemensamma träffar som hålls minst en gång per termin. Besluten förs dessutom ut av lärar-, student- och personalrepresentanterna som ingår i institutionsstyrelsen.

Forskarutbildningen i företagsekonomi startades 1999 och samordnas centralt på institutionen, bl.a. det gemensamma kursprogrammet. Doktorander och handledare är anställda på någon av institutionens avdelningar där också forskningen huvudsakligen bedrivs. Frågor som rör forskarutbildningen handhas av institutionens forskningskommitté. Denna är sammansatt av representanter från vart och ett av de fem kompetensområdena vid institutionen som bedriver forskarutbildning, en doktorandrepresentant och en sekreterare samt studierektorn som är föredragande vid kommitténs möten.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Företagsekonomi ingår i ett antal olika program vid lärosätet och erbjuds också som fristående kurser. På C-nivån finns följande fördjupningar: Controller, Finansiell ekonomi, Industriell systemekonomi, Logistik, Management, Marknadsföring, Redovisning samt International Business (startar HT2001). På D-nivån finns fördjupningar inom: Innovation and Design Management; Ekonomistyrning i flödesorienterad verksamhet; Marknadsföring i imaginära organisationer; Redovisning, organisation och samhälle; Strategic Management in Dynamic Organisations; Advanced Concepts in Logistics Management; Entrepreneurship and Leadership in the New Economy samt Creative Quality Management.

Målen

Förutom de mål som högskolelagen och högskoleförordningen föreskriver har Ekonomihögskolan i Växjö som mål att förbereda sina studenter för ett yrkesliv i 2000-talets företagsamhet och samhälle. I målen ingår att studenterna ska vara medskapande i den pågående utbildningen och att det på sikt ska finnas en hög grad av företags- och samhällsinvolvering i alla utbildningar. En stor del av utbildningen ska kännetecknas av problem- och möjlighetsbaserat lärande och vara gränsöverskridande, och studenterna ska stimuleras till nyskapande.

När det gäller målen för undervisningen i företagsekonomi är dessa att studierna ska vara intresseväckande och stimulera ett kritiskt tänkande samt skapa en hög attraktionskraft på arbetsmarknader. När det gäller ämnets vetenskapliga utveckling är målsättningen att på ett högt vetenskapligt sätt generera och leverera kunskap inom företagsekonomi.

Infrastruktur

Institutionen och dess verksamhet är samlad i gemensamma lokaler. Studenterna har tillgång till fem datorsalar med sammanlagt 84 datorer. De studenter som bor i studentbostäder har uppkoppling till Ekonomihögskolans datornätverk. Studenterna kan ta med eget papper för gratis utskrift på skolans skrivare. Det finns viss tillgång på läsplatser och det finns öppna möblerade ytor som erbjuder plats för diskussioner i smågrupper. Biblioteket är öppet alla veckans dagar och erbjuder tillgång till relevanta tidskrifter och böcker samt läsesalar med platser för enskilda studier.

Studenterna

*Antal registrerade studenter i grundutbildningen ***

	97/98	98/99	99/00	00/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	714	848	894	735*
Antal registreringar på grundutbildningen totalt i ämnet	1 669	1 782	1 802	1 334*
Antal registreringar på C-nivån i ämnet	418	478	485	343*
Antal registreringar på D-nivån i ämnet	179	160	145	30*
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet (%)	47 %	50 %	52 %	51 %*

* Siffror avser endast Ht 00

** En student kan vara registrerad på mer än en kurs

Studenternas förkunskaper i elementär matematik och i svensk grammatik uppfattas ibland av lärarna som bristfälliga. Inom logistikområdet har de bristande kunskaperna i matematik lett till att kurserna fått förändras något. Generellt sett är kunskaperna bättre hos de studenter som går program jämfört med dem som går fristående kurs. Kunskaperna i engelska upplevs däremot vara bättre än tidigare. På A-nivån är det nödvändigt, men inte helt problemfritt, att skola in studenterna i högskolestudier.

Lärarna

Inom de företagsekonomiska delämnena finns sammanlagt 33 lärare varav cirka 17 är disputerade och cirka 4 licentianter. Bland de disputerade lärarna finns 1 professor och 2 docenter inom ekonomistyrning, 2 professorer (varav 1 med 25 procent tjänstgöring) och 1 docent inom marknadsföring och logistik samt 2 professorer och 1 docent inom organisation och entreprenörskap.

Adjunkter och lektorer erbjuds minst 10 respektive minst 20 procent forskning i sina tjänster. De adjunkter som har kortare tid än två år kvar till disputation stöds av institutionen med upp till 80 procent nedsättning av tjänst. Lektorer som ingår i externfinansierad forskning erbjuds upp till 50 procent nedsättning i tjänsten i form av forskningslektorat. Docenter erbjuds minst 50 procent forskning för meritering till professor.

Utöver de minst 10 procenten som adjunkter erbjuds till forskning eller forskarutbildning finns ytterligare 10 procent avsatta till kompetensutveckling. Lektorer erbjuds att delta i handledarutbildning och andra pedagogiska kurser för att uppnå de pedagogiska kraven för docent. Docenter erbjuds den kompetensutveckling inom pedagogik som krävs för att bli befordrad till professor.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka

	Förel.	Sem./övn.	Uppsats-handl./ examination	Totalt
A-nivå	5,2	2,0	0	7,2
B-nivå	5,2	2,0	0	7,2
C-nivå	2,0	1,5	3,0	6,5
D-nivå	2,0	1,5	1,8	5,3

Ramen för handledning av kandidatuppsatser är 16 arbetstimmar samt 12 timmar för examination per uppsats. Motsvarande för magisteruppsatser är 24 timmar för handledning och 12 timmar för examination. Både programstudenter och studenter på fristående kurs får en introduktionskurs i företagsekonomi. I denna kurs behandlar man frågor kring vetenskapen och dess traditioner samt grundläggande begrepp och modeller. Utöver detta ges programstudenterna en introduktion i samband med att de startar sina programstudier.

Den pedagogiska grundsynen innebär en strävan att utveckla individer med ett kritiskt och analytiskt förhållningssätt men också med en kommunikativ och kreativ förmåga, hög ämneskompetens, förmåga till abstraktion och konkretion samt lust till inläring och förmåga att lära själva. De senaste åren har arbetet med att utveckla pedagogiken inneburit experiment med olika former av problem- och möjlighetsbaserat lärande och en hög grad av företagsinvolvering. Undervisningen på främst B-, C- och D-nivån har under de senaste åren fått ett större inslag av självständiga arbeten och seminariebehandling av rapporter. Studenterna får också alltmer själva välja relevant litteratur utifrån ett ”smörgåsbord” av litteratur, alternativt välja fritt. Den muntliga och skriftliga färdighetsträningen sker främst med början på B-nivån för att sedan öka på C- och D-nivån. Ett viktigt inslag i pedagogiken är att ha ”öppna dörrar” mellan studenter och övrig personal, bl.a. för att stimulera till spontan interaktion.

Examination i form av traditionella salstentamina sker främst på A-nivån och varierar från att bestå av relativt vida essäfrågor till mer specifika frågor eller uppgifter. På de högre nivåerna minskar antalet salstentamina och ersätts med arbeten som utförs individuellt eller i grupp och som oftast behandlas i seminarier. Det förekommer även att rapporter iscensätts med rollspel, videofilm, väggpresentation eller multimediapresentation. I viss utsträckning används Academic Pursuit vilket innebär att studenterna gruppvis utformar frågor som byts med andra grupper och besvaras gruppvis. Utöver detta förekommer hemtentamina och fri dagtentamina. Det senare innebär att studenterna får frågor på morgonen och har dagen på sig att besvara dem.

Nationell och internationell samverkan

Nationell samverkan sker framför allt genom att lärare från andra lärosäten och personer från organisationer i näringslivet deltar som gästföreläsare på fördjupningskurser. På samma sätt används de egna lärarna som gästföreläsare vid andra lärosäten. Samverkan sker också genom deltagande och genomförande av forskarutbildningskurser vid andra universitet och högskolor. Studentsamverkan sker i samband med den årliga logistikkonferensen som arrangeras av studenterna på logistikprogrammets fördjupningsdel. I denna konferens deltar cirka 150 näringslivsrepresentanter.

Den tredje uppgiften sker som en integrerad del av undervisning och forskning. Erfarenheter från näringslivet berikar undervisningen och forskningen. Ny forskning testas i företag och erfarenheter av detta användas i undervisningen. Lärare vid Ekonomihögskolan har bisysslor i form av arbeten och samverkan med företag och organisationer. De samarbetar också med fack- och dagspress där forskningsresultat presenteras och diskuteras. Studenterna samverkar med omgivande företag och organisationer i projektarbeten, uppsatser, praktik, studiebesök, fadderverksamhet, externa mentorer och de informerar gymnasieelever.

Uppdragsutbildning erbjuds vanligtvis till företag, förvaltning och organisationer, men för närvarande är omfattningen liten på grund av att lärarna behövs i den ordinarie undervisningen.

Den internationella samverkan är mer omfattande än den nationella och sker främst genom gästlärare och lärarutbyten men också genom deltagande i och arrangerande av internationella konferenser.

Växjö universitet och Ekonomihögskolan har en omfattande internationell studentutbytesverksamhet då alla utbildningsprogram är utformade så att studenterna ska kunna tillbringa åtminstone en termin vid ett utländskt universitet.

Siffrorna representerar inresande och utresande studenter per läsår för hela Ekonomihögskolan.

Antal inresande och utresande studenter

	97/98	98/99	99/00	00/01
Antal utresande studenter	174	117	120	119
Antal inresande studenter	156	181	208	157
Antal inresande FEK studenter	134	156	197	148

I dagsläget kan utbytesstudenter som kommer till Växjö läsa kurser på B-, C- och D-nivå. I vissa fall är kurserna utformade enbart för utbytesstudenter, men i många fall integreras utbytesstudenterna i fristående kurser.

Kvalitetsarbete

Kvalitetsarbetet är en ständigt pågående process vid Växjö universitet och rör allt från innehåll i kurser till administrativa rutiner. Normalt initieras och rapporteras sådant utvecklingsarbete två gånger om året. Ett flertal olika utvärderingar har under den senaste tioårsperioden skett av företagsekonomiämnet i Växjö, varav de tre sista utvärderingarna gällde en utvärdering för magisterexamensrättigheter i företagsekonomi 1996/97, en utvärdering för vetenskapsområde (Professorsprogrammet) 1996 samt en utvärdering inför universitetsstatus 1998. Under 1999/2000 gjordes en undersökning av de ekonomistudenter som tog ut examen 1992, 1995 eller 1997.

Enligt beslut i Ekonomihögskolans styrelse ska varje kurs följas av en kursutvärdering ombesörjd av kursansvarig. I det fall en kurs ges inom ett program sänder denne kursutvärderingarna till respektive programsansvarig, lärare och avdelningschef.

Institutionen ingår i Ekonomihögskolans gemensamma policyprogram för jämställdhet.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Det företagsekonomiska ämnet ingår i två av universitetets profilområden. Ledarskap, entreprenörskap och organisation ingår som den ledande resursen inom profilområdet Entreprenörskap och företagsutveckling. Logistik och marknadsföring samt Ekonomistyrning ingår tillsammans med delar av institutionen för industriella produktionssystem i profilområdet Centrum för industriell konkurrenskraft. En viktig del inom forskarutbildningens profil är den nationella forskarskolan Entreprenörskap och innovation. Denna är organiserad som ett nationellt nätverk bestående av tio lärosäten och ger forskarkurserna vid det lärosäte där specialkunskaperna finns. Medel för forskning och forskarutbildning kanaliseras i ökande grad genom universitetets inrättade profilområden.

Målen

Målen är att erbjuda en forskarutbildning med hög kvalitet, god arbetsmiljö och trygghet i tillvaron som en grund för kreativt skapande samt jämn könsfördelning och etnisk mångfald. Forskarskolans målsättning är att ge de forskarstuderande inom entreprenörskap och innovation tillgång till landets bästa lärare inom dessa områden för att skapa en utbildning av hög internationell kvalitet.

Ekonomi och infrastruktur

För kalenderåret 2001 har budgeterats ett belopp om 300 000 kronor för forskarkurser och seminarier. Detta avser då både företagsekonomi och nationalekonomi. Vidare finns 300 000 kronor budgeterat för forskningskonferenser för både disputerade forskare och doktorander inom företagsekonomi och nationalekonomi. Lönerna för doktorander belastar respektive kompetensområde. De ekonomiska ramarna fastställs av institutionsstyrelsen med utgångspunkt från prefektens förslag. Fördelningen av medel inom dessa ramar görs sedan av forskningskommittén.

Forskarutbildningen bedrivs inom de nybyggda lokaler som står institutionen till förfogande. De flesta doktorander delar rum med upp till sex doktorander i varje rum. De har emellertid en egen arbetsplats och dator. Informationsförsörjningen tillgodoses av biblioteket vad avser litteratur, tidskrifter och rapporter samt fast uppkoppling till Internet på alla datorer. Biblioteket har en anställd för att särskilt tillvarata doktorandernas intressen.

Doktoranderna

Läsåret 2000/2001 finns totalt 25 doktorander. Av dessa är tolv, fem kvinnor och sju män, inskrivna vid institutionen. Två doktorander är externfinansierade. Rekryteringen sker genom att respektive kompetensområde bedömer hur många doktorander det finns resurser till att anställa. Därefter skrivs en befattningsbeskrivning som offentliggörs och antas av fakultetsnämnden och utannonseras. Bedömningen av de sökande bereds av studierektor och ämneskollegium. Förslag på vilka som ska antas läggs fram och fastställs av institutionsstyrelsen och fakultetsnämnden.

Institutionen bedömer att doktorandunderlaget är gott med undantag för rekryteringen av doktorander inom ekonomistyrning, där sökandetrycket är svagt.

Handledarna och lärarna

Det finns 5 professorer och 4 docenter tillgängliga för handledning av doktorander. När en doktorand antas utses en av de tillgängliga handledarna som huvudhandledare. Efter godkänt Research Proposal-seminarium utses en handledarkommitté.

Undervisning och examination

Studieplanen för forskarutbildningen föreslås av ämneskollegiet och fastställs av fakultetsnämnden. Individuella studieplaner färdigställs av doktoranden och huvudhandledare i samråd och fastställs sedan av fakultetsnämnden. Studieplanerna revideras årligen efter doktorandens framsteg.

Kursdelen för forskarutbildningen är 80 poäng. Inga enskilda kurser är obligatoriska men det finns generella riktlinjer för vilka typer av kurser som ska ingå i kursdelen. I flera kurser anpassas innehållet till doktorandens avhandlingsarbete. Kursutbudet stäms av och utformas genom att studierektor årligen går ut med en förfrågan till samtliga doktorander om vilka ämnen de vill gå kurser inom och en förfrågan till de seniora forskarna om vilka kurser de vill ge.

Undervisningen bedrivs främst i form av seminarier, men även föreläsningar förekommer. Examinationen sker vanligtvis genom olika former av rapportskrivning och seminariebehandling.

Avhandlingsämnet föreslås av doktoranden i samråd med handledaren. Avhandlingsarbetet sker normalt enskilt. Licentiatuppsats betraktas som ett möjligt delmål i avhandlingsarbetet men är inte obligatorisk, utan det avgörs av doktorand och handledare i samråd. På samma sätt, och mot bakgrund av ämnets art och doktorandens intresse, bestäms om avhandlingen ska vara en monografi eller sammanläggningsavhandling.

Nationell och internationell samverkan

Det förekommer en tvärvetenskaplig samverkan mellan de olika ämnena på institutionen för vissa kurser, t.ex. i vetenskapsteori och kvantitativ metod. Samverkan förekommer också i samband med att doktorander går kurser och har biträdande handledare vid andra lärosäten. Doktorander från andra lärosäten följer en del av de kurser som ges vid institutionen. Det förekommer även utbyte av föreläsare inom ramen för vissa kurser och att utomstående forskare deltar vid institutionens högre seminarier.

Internationell samverkan förekommer t.ex. genom samarbete med den företagsekonomiska institutionen vid Universitat Autònoma de Barcelona i "European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management". Doktoranderna deltar i doktorandkurser som anordnas av utländska universitet, och de deltar i internationella konferenser.

Kvalitetsarbete

Studierektorn gör varje år en övergripande utvärdering av de kurser som givits under året. Resultatet förmedlas till handledare och används vid utveckling av utbildningen tillsammans med de specifika utvärderingar som respektive kursledare förväntas göra. Studierektorn genomför också varje år utvecklingssamtal med doktoranderna.

Kvalitetsarbetet har bl.a. inneburit att man inrättat kontrollstationer bestående av ett Research Proposal-seminarium motsvarande 5 poäng termin 3, ett Thesis Proposal-seminarium motsvarande när doktoranden nått upp till 20 avhandlingspoäng termin 5, ett mellanläggesseminarium motsvarande 40 poäng (lic. nivå) termin 7 och ett slutseminarium motsvarande 70 avhandlingspoäng termin 9. På så sätt följer man aktivt upp doktorandernas individuella studieplaner och hjälper dem fram till den färdiga avhandlingen inom stipulerad tid.

En forskarutbildningsdag anordnas varje år där doktoranderna gruppvis utarbetar förslag till förbättringar. Utöver detta genomför institutionen varje år 2–3 planeringsdagar på annan ort, exempelvis besöktes ett år London School of Economics och Oxford University. Under dessa dagar bedrivs utvecklingsarbete avseende institutionens olika verksamhetsområden, bl.a. forskarutbildningen.

Jämställdhet beaktas i rekryteringsarbetet. Detta arbete har hittills lett till rekryteringen av en kvinnlig docent och en kvinnlig doktor. I övrigt genomför studierektor årligen öppna seminarier om jämställdhetsaspekter på forskarutbildningen.

Ekonomihögskolan kan erbjuda relativt goda forskningsmöjligheter och uppmuntrar bisysslor som en del av tredje uppgiften och torde därmed ha en konkurrensfördel i rekryteringen av lärare och handledare.

Örebro universitet (OrU)

Institutionen för ekonomi, statistik och ADB (ESA)

Ämnet företagsekonomi vid Örebro universitet ges av institutionen för ekonomi, statistik och ADB. Institutionen är uppdelad på fyra ämnesgrupper (företagsekonomi inklusive hälso- och sjukvårdsadministration, nationalekonomi inklusive ekonomisk historia, statistik samt informatik). Företagsekonomi är det avgjort största ämnet vid institutionen med ca 35 procent av de anställda lärarna. Ämnet bedriver grundutbildning och forskarutbildning.

Bedömarens intryck

Självvärderingen framstår som grundligt genomförd. Sedan rapporten skrevs har institutionen anställt en professor i företagsekonomi och initierat en satsning på forskarutbildning. Vid självvärderingstillfället innebar avsaknaden av professor att doktorander inte kunde antas. Självvärderingsrapporten är i och med detta i huvudsak inriktad på grundutbildningen och problem relaterade till denna. Vid platsbesöket hade institutionens fokus delvis förskjutits mot forskarutbildningen.

Företagsekonomiämnets profil är huvudsakligen allmän, inriktad på bredd inom grundutbildningen. Ett par inriktningar lyfts dock fram vid platsbesöket. Tekonomiprogrammet beskrivs som en omkastad version av industriell ekonomi, dvs. i stället för en tekniker som kan lite ekonomi, en ekonom som kan lite teknik. Den utbyggda distansundervisningen med egen utformning (s.k. flexibelt lärande) är en annan profil. Dessutom är ambitionen att grundutbildningen ska profileras i enhetlighet med forskningen.

Bedömarens intryck är att trots att forskarsatsningen har ett allmänt stöd på institutionen så känner sig en del lärare åsidosatta i den pågående prioriteringen. Detta tar sig bl.a. uttryck i att allt färre lärare deltar i ämnesgruppens sammanträden. Kompetensutvecklingen har, enligt vissa lärare, blivit liktydig med forskarutbildning. Möjligheter till alternativ, företrädesvis pedagogisk, kompetensutveckling efterlyses av några lärare.

Det tycks gå en skiljelinje mellan de studenter på A- och B-nivå respektive C- och D-nivå som bedömargruppen träffar. En del A- och B-nivåstudenter är inriktade på att avsluta sina studier vid något av de mer kända universiteten. Anledningen är inte missnöje med utbildningen i Örebro utan studieorternas rykte. Den kritik A- och B-studenterna riktar mot vissa kurser beror förträdesvis på en lite osäker lärarsituation. Studenterna på C- och D-nivå däremot är nöjda med rådande utbildningssituation men menar att en uppstramning av examensarbetskurserna är angelägen.

Parallellt med forskarutbildningen pågår en satsning att öka den vetenskapliga anknytningen på grundutbildningsnivå. Det främsta uttrycket för detta är en nystartad metodkurs på B-nivå som inkluderar en uppsats. Kursen dras dock fortfarande med vissa initiala problem, bl.a. är läraren som startade den inte längre verksam på institutionen. Även på C- och D-nivå pågår en förstärkning av de vetenskapliga och metodologiska inslagen.

Att utveckla den vetenskapliga metoden parallellt med övrig undervisning samt att redan på B-nivå låta studenterna skriva en uppsats ser bedöarna som föredömligt. För att lyckas måste lärarstabens vetenskapliga kompetens ökas. Genom dels en satsning på forskarutbildning av adjunkter, tills vidare inskrivna på forskarutbildning vid andra universitet, och dels ett antal doktorander med placering i Örebro, förväntas en godtagbar nivå vara uppnådd inom en tvåårsperiod enligt ämnesledningen.

Vid platsbesöket framkommer att trots en ambition att bygga upp ett kursutvärderingssystem så fungerar det ännu inte tillfredsställande.

Rekommendationer

Örebro har relativt nyligen blivit universitet, och företagsekonomiämnet har fått sin första professor på plats. För att bedriva fullgod forskarutbildning krävs ytterligare seniora forskare. Den kraftanstängning som görs för att utveckla forskning och forskarutbildning är således nödvändig och bedöms också som målmedveten. Den bör ge resultat på förhållandevis kort tid.

Fortsatt samverkan med andra företagsekonomiska institutioner är adekvat och står inte i motsatsställning till satsningen på egen forskarutbildning. Ett forskarseminarium bör inrättas.

Bedömargruppen ser den vetenskapliga satsning som institutionen genomför som nödvändig.

En fortsatt uppstramning av examensarbetskurserna med inriktning på kvalitet bör ske. Den planerade profilering av grundutbildningen i enhetlighet med forskningen framstår också som önskvärd.

Företagsekonomiämnet bör insistera på att representeras i universitetets beslutande organ av betydelse för ämnets utveckling. Vidare bör lärare som inte är involverade i forskning och forskarutbildning garanteras kompetensutveckling, om möjligt anpassad efter enskilda individers behov.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen leds av en prefekt som till sin hjälp har en proprefekt. I prefektens uppgifter ingår att fungera som ordförande i institutionsnämnden. Nämnden består av elva ledamöter: fem lärare, en doktorand, tre övriga studeranderepresentanter, en TA-personal samt prefekt.

På respektive ämnesnivå är det studierektor som ansvarar för verksamheten. Detta gäller särskilt frågor som rör kurs- och lärarplanering. Studierektor sitter också som ordförande i ämnesgruppen, där ämnets alla lärare och en studeranderepresentant även ingår.

Protokollen från möten i ämnesgruppen och institutionsnämnden distribueras via e-post till respektive grupps ledamöter någon vecka efter att sammanträdet ägt rum.

Bakgrundsinformation eller fördjupad information om institutionsgemensamma förhållanden kan förmedlas på ESA-möten som hålls en gång i månaden, eller på det tvådagarsinternat som hålls med hela institutionen en gång varje år.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Profilen beskrivs i självvärderingen som allmän: I dag finns det kompetens för att ge undervisning upp till D-nivå inom traditionella företagsekonomiska ämnesområden som finansiering, marknadsföring, organisationsteori, redovisning och ekonomistyrning.

Det finns tre program där företagsekonomi utgör huvudämne: Ekonomiprogrammet, Internationella ekonomiprogrammet och Tekonomiprogrammet.

Målen

Undervisningens innehåll och uppläggning styrs av de mål som finns i utbildningsplaner och kursplaner, och dessa knyter an till de mål som enligt högskolelagen ska gälla för en högskola.

Under några år har ESA expanderat kraftigt samtidigt som övergången från högskola till universitet har inneburit att verksamheten delvis förändrats. Institutionens profil och mål påverkas givetvis av denna förändring. I självvärderingsrapporten framgår att anpassningen efter de förändrade förutsättningarna fortfarande pågår.

Infrastruktur

Universitetet har 1 aula och 4 hörsalar vilket enligt självvärderingen kan anses svara mot ämnets behov. Däremot anses 18 seminarierum och 36 studentutrymmen för grupparbeten vara för lite. Även antalet vanliga lektionssalar (55 salar) kan ibland vara otillräckligt. ESA disponerar över 4 "egna" datorsalar. Eftersom även det systemvetenskapliga programmet finns på institutionen kan konkurrensen om datorplatser stundtals vara hård. ESA:s studenter disponerar över 66 nätverksanslutna datorer. Förutom ESA-salarna har studenterna tillgång till fyra allmänna datorsalar med totalt 72 datorer. Dessa datorer saknar hårddisk, processor och diskettstation.

För studenter som läser distanskurser finns en speciell server genom vilken videoinspelade föreläsningar kan följas. Biblioteket är under utbyggnad. Under senare år har kapaciteten kraftigt byggts ut avseende tidskriftsdatabaser. ESA har sedan några år tillbaka en "egen" kontaktbibliotekarie som ger undervisning i informationsökning.

Studenterna

Antal registrerade studenter i grundutbildningen

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	769	708	787	756
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	1995	2067	2264	2024
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	349	489	599	483
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	42	56	137	153
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	49 %	49 %	49 %	51 %

Institutionen skriver att i formell mening har givetvis studenterna de förkunskaper som krävs för att framgångsrikt bedriva studier i företagsekonomi, men man tillägger att det i verkligheten kan finnas stora individuella skillnader i förkunskaper.

Lärarna

Andelen ickedisputerade lärare är relativt hög i ämnet företagsekonomi. Av ca 32 lärare verk-samma i ämnet hösten 2001 var 8 disputerade, varav 1 professor och 2 docenter. I den pågående satsningen att etablera forskning är ett av huvudmålen att snabbt öka lärarkompetensen. 6 adjunkter i företagsekonomi är i dag finansierade till 80 procent med centrala medel för att inom en tvåårsperiod (från 2001 räknat) avlägga doktorsexamen.

För två år sedan undertecknade arbetsgivare och arbetstagare ett arbetstidsavtal där 20 procent av lärares årsarbetstid skulle ägnas åt forskning och/eller kompetensutveckling. Det hade vid självutvärderingen ännu inte etablerats någon entydig praxis om hur avtalet ska tillämpas inom ämnesgruppen.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning per vecka läsåret 2000/2001

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats-handledning	Annat
1–20 p.	6	4	0	0
Grundkurs i redovisning	6	4	0	0
Grundkurs i marknadsföring	6	4	0	0
21–40 p.	3	2	1	0
41–60 p.	5	2	1	0
61–80 p.	3	2	2	0

En för hela företagsekonomiämnet gemensam pedagogisk grundsyn finns inte uttryckligen deklarerad i något dokument. Under senare år har däremot större utvecklingsinsatser gjorts på institutionens distansutbildning och på ekonomiprogrammets B-kurs.

På distansutbildningarna använder man sig av en speciell datorpedagogik, s.k. flexibelt lärande. Föreläsningarna sker genom strömmande video och diskussionerna förs via en kursplattform. Tekniken med strömmande video gör det möjligt för studenterna att när som helst (och hur många gånger som helst) följa föreläsningarna via sin egen dator. De frågor som föreläsningen ger

upphov till lägger studenten ut på kursplattformen, där således kommunikationen med läraren sker.

B-kursen har nyligen genomgått en förändringsprocess (den nya kursen gavs första gången vårterminen 2001). Anledningen är att alltför lite undervisningstid tidigare ägnades åt metod och vetenskaplighet inom ämnet företagsekonomi. Den nya ordningen innebär att upp t.o.m. C-nivå utnyttjas 19 av totala 60 poäng för undervisning i metod och för uppsatsskrivande. Detta inkluderar bl.a. en B-uppsats.

Nationell och internationell samverkan

Företagsekonomiämnet vid Örebro universitet samarbetar inom Svenska distanshögskolan. Under våren var det ca 100 studenter i Örebro som gick denna typ av utbildning, och framöver räknar man med att kraftigt utöka kursutbudet. Även inom den distansutbildning som utvecklas i egen regi (flexibelt lärande) förekommer samarbete med andra högskoleorter. Flexibelt lärande är för närvarande ett nätverk sammansatt av lärcentra i 40 kommuner som sträcker sig från Övertorneå i norr till Partille i söder.

Ämnesgruppen arbetar inte systematiskt med den tredje uppgiften. Ett visst informellt samarbete förekommer dock. Exempel på sådana kontaktytor är: Forskarstation Bergslagen, som är en av Arbetslivsinstitutet stödd verksamhet, Central Sweden Electronic Commerce and Logistics (CEL), som är en ekonomisk förening för samverkan mellan företag, och Örebro universitet kring forskning och utveckling inom områdena elektroniska affärer och logistik, Drivhuset, som är en stiftelse som har sitt säte vid Örebro universitet och som har till syfte att stödja studenter som efter avslutade studier önskar starta företag.

På ESA finns en lärare som är ansvarig för externa kontakter och intern samordning i frågor som rör uppdragsutbildning. Dessutom har en sekreterare i uppgift att administrera uppdragskurser. Verksamheten omsätter årligen cirka 2,5 miljoner kronor och kurser ges för närvarande i hälso- och sjukvårdsadministration, projektstyrning/ledning samt i logistik. Det uppdrag som har störst omfattning är en logistikutbildning som sedan tre år tillbaka bedrivs i samarbete med Posthögskolan.

Antal inresande och utresande studenter

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	77	77	70	42
Antal inresande studenter	42	37	74	63

För närvarande kan institutionen erbjuda utbytesplatser vid 47 universitet vilka fördelar sig på 16 länder. På institutionen finns en sekreterare som arbetar deltid med studentutbyte. Även studievägledarna ägnar en stor del av sitt arbete åt dessa frågor. Bland lärarna i företagsekonomi finns det fyra s.k. koordinatörer. I deras arbetsuppgifter ingår att upprätthålla kontakten med ett antal namngivna universitet, vilket bl.a. innebär platsbesök. ESA bjuder även hit lärare som ingår i det internationella nätverket. Vid universitetet finns även en central stabsenhet, ”det internationella kontoret”, som sköter de juridiska frågor (avtal och liknande) som verksamheten ger upphov till.

Kvalitetsarbete

ESA har under flera år utvecklat samarbetet med SESAM, och i dag erbjuds möjlighet till studentinflytande i alla beslutande och beredande organ på institutionen. SESAM finns representerat i institutionsnämnden och i ämnesgruppen. På kursnivå har SESAM utövat inflytande genom att till viss del sköta kursutvärderingen samt medverka i projektgrupper som tar fram nya kurser.

Tre slag av kursvärderingar förekommer i företagsekonomi: (1) ESA:s kursvärdering på C/D-nivå. Studenterna fyller i en utvärdering då kursen är slut. Läraren tar del av innehållet för att därefter lämna svarsblanketterna vidare till studierektor. (2) SESAM:s kursvärdering på A/B-nivå. Processen sköts av SESAM, men ESA betalar ersättning för sammanställning av materialet. Då SESAM är klar med sina uppgifter hålls ett sammanträde med kursansvarig. Att SESAM genomför utvärderingen endast på A/B-nivå beror på att alltför få studenter engagerar sig. (3) Enskilda lärares kursvärderingar. Dessa genomförs under kursens gång.

Könsfördelningen bland samtliga studenter som läser företagsekonomi är helt jämn. Variationer finns dock mellan olika program: På Tekonomprogrammet finns en överrepresentation av män, medan kvinnorna är överrepresenterade på Internationella ekonomiprogrammet. Bland lärare och forskare är situationen annorlunda. Vårterminen 2001 var ca 75 procent av lärarna i företagsökonomi män. Vidare är sju av åtta disputerade män. Sedan 1999 har ESA en jämställdhetsplan. Några mål formuleras inte i planen och problemet med att över huvud taget rekrytera kompetenta lärare överskuggar jämställdhetsfrågan. En ökad rekrytering av kvinnliga doktorander är däremot aktuell.

Forskarutbildning

Ämnet företagsekonomi vid Örebro universitet bedriver forskarutbildning. Under perioden 1999 till sommaren 2001 har institutionen dock varit i avsaknad av professor i ämnet, vilket inneburit att institutionen inte kunnat anta doktorander i ämnet och inte heller tillsätta doktorandtjänster. Antalet vakanta professurer har varit tre:

- Företagsekonomi, allmän
- Företagsekonomi med inriktning mot marknadsföring
- Logistik

Sedan hösten 2001 är professuren i företagsekonomi, med inriktning mot marknadsföring, tillsatt. I och med tillsättningen har institutionen återinitierat sin verksamhet med doktorandutbildning.

Vid bedömargruppens platsbesök hösten 2001 presenterades den planerade uppläggningsen av doktorandutbildningen. Upplägget inkluderar kurser på 60 poäng och författande av vetenskapligt arbete på 100 poäng. Vid tillfället var 2 docenter verksamma vid institutionen och antalet doktorander ca 14. Av de senare var 5 inskrivna på institutionen och de övriga på andra universitet. I ämnesledningens planer ingår en satsning på att öka den interna kompetensen genom docentmeritering av befintlig disputerad personal. Den senare uppgick vid platsbesökstillfället till 5. Vidare beräknades 3–4 doktorander tillkomma under våren 2002.

Inom ämnet finns också sedan lång tid en tradition att adjunkter forskarutbildar sig genom att skriva in sig på forskarutbildning på andra universitet: I Uppsala, Göteborg, Linköping och Jönköping har forskarutbildande adjunkter avlagt licentiat- och doktorsexamina. Under tioårsperioden 1990–2000 har sex personer avlagt licentiatexamen och fyra personer disputerat. Av disputationerna har två skett i Uppsala, en i Linköping och en i Jönköping.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) är det enda statliga lärosäte som sorterar under ett annat departement än Utbildningsdepartementet, nämligen Jordbruksdepartementet. Den särskilda förordningen som reglerar SLU:s verksamhet uppvisar dock stora likheter med vad som gäller för övriga universitet och högskolor.

Vid SLU bedrivs forskning, forskarutbildning och grundutbildning inom jord- och trädgårdsbruk, landskapsplanering, livsmedelsproduktion, naturvård, skogsbruk och vedråvarans förädling, vattenbruk samt veterinärmedicin och husdjursskötsel. Inom grundutbildningen ges utbildning som leder till både generella examina och yrkesexamina, de senare är reglerade i en särskild förordning. Att en institution ansvarar för program som leder till dessa två sorters examina gör att SLU:s verksamhet påminner om de tekniska utbildningarna.

Huvudverksamheten bedrivs på fyra orter, geografiskt tämligen spridda runtom i Sverige. Orterna är Alnarp, Skara, Umeå och Uppsala/Ultuna. Den centrala administrationen finns i Uppsala/Ultuna.

I utvärderingen av ekonomiämnena ingår två institutioner, institutionen för skogsekonomi i Umeå samt institutionen för ekonomi i Uppsala/Ultuna.

Institutionen för skogsekonomi i Umeå sorterar under den skogsvetenskapliga fakulteten. Forskningen och undervisningen vid institutionen rör sig över ett brett spektrum av problemområden med anknytning till skogsbruk: från frågor som handlar om att få bästa möjliga ekonomiska utbyte av skogsbruket till värdering av skogen som naturresurs och värdering av skogens roll i den nationella och internationella ekonomin.

Institutionen för ekonomi i Uppsala/Ultuna ingår i fakulteten för jordbruk, landskapsplanering och trädgårdsbruk. Vid institutionen bedrivs forskning och utbildning inom nationalekonomi och företagsekonomi med i huvudsak inriktning mot de areella näringarna. Naturresurs- och miljöekonomiska frågor utgör också en stor del av institutionens forskningsområde.

Utbildningen på Skogsvetarprogrammet som i dag bedrivs i Umeå har tidigare även drivits i Uppsala. Enligt beslut av SLU:s styrelse sker antagningen till skogsvetarprogrammet fr.o.m. hösten 2001 enbart i Umeå. Beslutet innebär också att en tvåårig skogsindustriell fördjupning av såväl Ekonomiprogrammet i Uppsala som Skogsvetarprogrammet ska lokaliseras till Uppsala. Innehållet i programmet var under utvärderingsprocessen fortfarande under utarbetande. I Umeå har å andra sidan arbete påbörjats i syfte att återuppliva den traditionella jägmästareutbildningen, som lades ned 1996.

Båda institutionerna bedriver utbildning i företagsekonomi och nationalekonomi. Den samverkan som finns mellan ämnena kan ur ett svenskt perspektiv sägas vara unik.

Institutionernas organisation och uppläggning av grund- och forskarutbildningen gör det närmast ogörligt, särskilt i Umeå, att strikt skilja mellan ämnena. Därför genomfördes platsbesöken av en enda grupp med kompetens i både ämnena. Institutionernas verksamhet behandlas också gemensamt, och uppgifterna presenteras i rapporterna för både företags- och nationalekonomi. I den utsträckning viktiga skillnader finns mellan ämnena påpekas dessa. Vid platsbesöket deltog professor emeritus Bertil Gandemo, Lunds universitet, professor Ole Gjølberg, Norges landbrukshøgskole samt studerande Rikard Lind, Mitthögskolan (deltog enbart på Uppsala/Ultuna), som är ledamöter i bedömargruppen för ämnesutvärdering av företagsekonomi. Dessutom deltog professor Roland Andersson, KTH, professor Olvar Bergland, Norges landbrukshøgskole samt dok-

torand Christer Berglund, Luleå tekniska universitet, som är ledamöter i bedömargruppen för utvärdering av nationalekonomiämnet.

Sammantagna rekommendationer

Placera SLU under Utbildningsdepartementet. Bedömargruppen finner inga sakskaäl till att nuvarande förhållande ska gälla.

Trots att antagningen till Skogsvetarprogrammet fr.o.m. hösten 2001 enbart sker i Umeå innebär den uppdelning av den skogliga utbildningen mellan Uppsala och Umeå, som fortfarande kvarstår i och med att fördjupningskurser inom det skogliga området förläggs till Uppsala, en försvagning av den skogliga företagsekonomiska utbildningen i SLU-Umeå. Att vissa kurser ges i Umeå och vissa i Uppsala medför att undervisningsbudgeten som varje kurs erhåller blir mycket låg, något som redan på kort sikt hotar undervisningskvaliteten. En kraftsamling till en ort framstår som naturlig för att bibehålla kvaliteten i utbildningen. Utifrån nuvarande förutsättningar med tillhörande samordningsvinster bör hela utbildningen inom skogsområdet, enligt bedömargruppen, därmed förläggas till SLU-Umeå.

Bedömargruppen anser i sammanhanget också att mycket skulle vinnas om skogsfakulteten blev en del av Umeå universitet. Inte minst skulle den kritiska massan vid universitetets handelshögskola påverkas positivt. Gruppen är dock medveten om att frågan är komplex. I nuvarande form består SLU:s skogsfakultet av ett stort antal institutioner med mycket skilda kärnämneskompetenser. Därför nöjer sig bedömargruppen med att rekommendera ett närmare samarbete med Umeå universitet och förutsätter att institutionen för skogsekonomi i framtiden knyts till de organiserade nätverk som förespråkas av bedömargruppen i nationalekonomi, respektive till det mer strikta samarbete som motsvarande grupp i företagsekonomi rekommenderar.

Ett påtagligt problem för aktuella institutioners forskarutbildning är den delvis undanskymda roll ekonomiämnen spelar på SLU. Centrala forskningsorgan inom SLU beviljar en mycket liten del av ansökningarna om forskningsmedel. Detta innebär att en stor del av doktoranderna måste vara externt finansierade. En bieffekt av detta är att en av forskarhandledarnas huvuduppgifter är att söka extern finansiering. Att fördela resurser efter antalet nyantagna och antalet aktiva samt efter antalet licentiatexamina och doktorsexamina framstår som naturligt för bedömargruppen. Modeller för detta finns på andra universitet.

Inom de aktuella utbildningarna tillämpas inte betyget väl godkänd utan endast underkänd och godkänd. Åsikterna om betydelsen av detta går i sär bland studenterna som bedömargruppen träffar vid platsbesöken. Bedömargruppen anser att SLU bör överväga att återinföra betyget väl godkänd, om inte ur ett inlärningsperspektiv så åtminstone för att studenterna ska ha möjligheten att bedömas enligt samma skala som studenter från liknande utbildningar. Det gäller både vid ansökningar till forskarutbildningar vid andra institutioner och i konkurrensen om stipendier och arbeten. Bedömargruppen har förstått att beslut om dessa frågor fattas på central nivå, något som dock givetvis inte påverkar rekommendationen.

Institutionen för skogsekonomi (Umeå)

Institutionen för skogsekonomi, som med sina 15 anställda är en av de minsta vid den skogsvetenskapliga fakulteten i Umeå, svarar för en betydande del av undervisningen på Skogsvetarprogrammet med ett 20-tal olika kurser i ekonomi. Institutionen bedriver grund- och forskarutbildning. Vidare ansvarar den för ekonomikurser som ingår i utbildningen vid institutionen för skoglig hushållning.

Bedömargruppens intryck

Ekonomiämnen vid institutionen har genomfört en gemensam självvärdering. Självvärderingsrapporten består av en grundutbildningsdel som avser ämnena företagsekonomi och nationalekonomi och en separat forskarutbildningsdel. Förfarandet framstår som naturligt utifrån institutionens relativa litenhet och ämnens nära samarbete.

Rapporten ger en god inblick i institutionens verksamhet. Utbildningen som bedrivs på institutionen håller god klass. Inte minst lärarnas höga kompetens borgar för detta.

Bedömargruppen träffar tre grundutbildningsstudenter vid platsbesöket. Av dessa läser en inom skoglig hushållning och två inom skoglig ekonomi. Studenten som läser skoglig hushållning är ensam på sin ekonomikurs, något som är anmärkningsvärt inom svensk ekonomiutbildning. Alla tre är nöjda med den utbildning de läser.

Institutionen har en hög lärartäthet per student. Denna omständighet är till stor del en effekt av det minskande antalet sökande till institutionens utbildningar under de senaste tre åren. Det låga söktrycket behandlas i självvärderingsrapporten som institutionens centrala problem. Frågan diskuteras också med institutionsledningen vid platsbesöket. En process för att stärka utbildningens attraktivitet har initierats. Ett första steg är att antagningen till Skogsvetarprogrammet fr.o.m. hösten 2001 enbart sker i Umeå. Institutionen har även beslutat om att återuppväcka Jägmästareprogrammet. Tanken är att Jägmästareprogrammet, som av tradition har hög attraktivitet inom skogsindustrin, ska locka yrkesinriktade studenter, medan Skogsvetarprogrammet ska locka studenter med ett bredare intresse för frågor relaterade till institutionens specialområde skogsekonomi. De två utbildningarna ska även kopplas till varandra. En student som läst en 4,5-årig magisterexamen inom skogsekonomi ska genom ett halvt års studier kunna komplettera sin utbildning till en femårig yrkesexamen som jägmästare.

Studenterna som bedömargruppen träffar anser att den nya utformningen är bra. Skogsvetarprogrammet ger dem en bredare utbildningsgrund med valfrihet vid yrkesval och möjlighet till fortsatta studier samtidigt som alternativet jägmästare kvarstår. Bedömargruppen betraktar också lösningen som ett pragmatiskt och realistiskt försök att åtgärda det låga söktrycket. Bedömargruppen konstaterar dock att den uppdelning som fortfarande kvarstår i och med att fördjupningskurser inom det skogliga området förläggs till Uppsala medför en försvagning av SLU-Umeå.

Bedömargruppen träffar två av doktoranderna vid platsbesöket, den ena i slutfasen av sitt avhandlingsarbete och den andra i initialskedet av sin doktorandutbildning. Båda trivs bra på institutionen. Det de dock saknar är stadga i utformningen av studieprogram för doktorandkurser. Många ämnesdelar är för små för att kurser ska kunna ges vid SLU-Umeå. Doktorander tvingas därför åka runt och ta de kurser som kan finnas på andra lärosäten, något som utan bra planering ger upphov till viss osäkerhet och ryckighet i studierna. Doktoranderna efterlyser därför ett bättre system för individuella studieplaner, där hänsyn tas till behovet av externa kurser. Något som doktoranderna däremot uppskattar är att studieupplägget inkluderar krav på vistelse utomlands. Även bedömargruppen ser positivt på detta krav.

En fråga som inte behandlas i självvärderingsrapporten är institutionens förhållande till SLU centralt. Vid mötet med institutionsledningen framkommer att den inte anser sig gynnad av att ingå i SLU:s organisation. Institutionsledningen menar att de negativa aspekterna av tillhörigheten är flera. En faktor är avståndet till centralstyret i Uppsala. Det ger upphov till en bristande insikt om förhållanden på institutionen, något som institutionsledningen menar speglas i beslutsfattandet. En central aspekt av detta har kommit fram i diskussionen ovan om uppdelningen av den skogliga utbildningen mellan Uppsala och Umeå. Ytterligare en aspekt är den rigiditet och bristande flexibilitet som kännetecknar organisationen. Exempel på detta som ges vid platsbesöket

är att kursplaner måste godkännas centralt med två års framförhållning. Ett annat är att kriterierna för lärarkompetens, som är centralt statuerade, reglerar institutionernas möjlighet att på eget initiativ befordra kompetent personal. Slutligen och inte minst betydelsefullt är att gällande ersättningsystem inom SLU tycks missgynna ekonomiämnena.

Rekommendationer

För institutionen är det låga söktrycket ett centralt problem. De åtgärder som vidtagits framstår för bedömargruppen som logiska. I den utsträckning som de inte kommer att ge önskat resultat bör institutionen överväga alternativa lösningar. En sådan är att, i enlighet med diskussionen ovan under rubriken Sammantagna rekommendationer för SLU, antingen bli en del av någon av de ekonomiska institutionerna vid Umeå universitet eller en skoglig fakultet vid Umeå universitet. Det senare alternativet framstår förmodligen som mer attraktivt för institutionen. Oavsett söktryck och ovan angivna reservationer bör detta alternativ övervägas. Att bedriva utbildning inom både företagsekonomi och nationalekonomi, som institutionen gör i dag, ställer krav på en omfattande kursverksamhet, något som i sin tur ställer mycket höga krav på institutionens lärare. Genom att bli en skoglig fakultet vid Umeå universitet bör institutionen kunna behålla sin speciella identitet samtidigt som samarbetet med ämnesinstitutionerna vid Umeå universitet avlastar lärarna. Genom ett dylikt samarbete borde även problemet med kurser för doktorander kunna lösas.

I övrigt bör även andra åtgärder prövas för att öka söktrycket. T.ex. skulle institutionen i likhet med institutionen för ekonomi i Uppsala/Ultuna kunna satsa på att marknadsföra utbildningen, inte minst på gymnasieskolor runt om i Sverige.

Kraven på och seminariebehandlingen av licentiatuppsatser uppges i självvärderingsrapporten vara höga, högre än på traditionella ämnesinstitutioner i övrigt i Sverige. Om så är fallet anser bedömargruppen att institutionen bör anpassa sig till högskoleförordningens krav och se avläggande av licentiatexamen som en etapp i forskarutbildningen på väg till doktorsexamen.

Utifrån det begränsade utbud av forskarkurser institutionen erbjuder framstår ett bättre upplägg av doktorandernas studieplaner, som inkluderar hjälp att hitta relevanta kurser i Norden, som angeläget enligt bedömargruppen.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Institutionen för skogsekonomi är en av nio institutioner inom den skogliga fakulteten vid SLU. Den leds av prefekt som har delegerat frågor rörande grundutbildningen till biträdande prefekt. En av professorerna vid institutionen har det övergripande ansvaret för forskarutbildningen. Institutionen är liten och beslutsvägarna korta och informella.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Fram till 1996 utbildade man jägarmästare, och examensämnet i denna yrkesexamen hette skogsekonomi. Numera heter utbildningen Skogsvetarprogrammet och leder till en generell magisterexamen med huvudämnet företags- eller nationalekonomi. Ekonomikurserna är dock fortfarande inriktade på problem relaterade till skogens olika resurser. Samarbetet mellan ekonomiämnena är unikt jämfört med andra institutioner som erbjuder ekonomiprogrammen.

Institutionen har även beslutat om att återuppväcka Jägmästareprogrammet.

Målen

Förutom de allmänna målen ska den skogliga magistern utifrån biologiska, tekniska och ekonomiska grunder kunna formulera och lösa skogliga problem samt värdera lösningar kring råvaruproduktion, förädling och miljö både ur nationellt och internationellt perspektiv.

Ekonomi och infrastruktur

Samtidigt som jägmästarprogrammet lades ner ökades antalet utbildningsplatser på Skogsvetarprogrammet. De första åren fylldes platserna men därefter minskade söktrycket markant. Hösten 2000 antogs endast drygt 50 studenter till de 80 platser som stod till förfogande. Detta påverkar naturligtvis institutionens ekonomi negativt. Vidare har fakultetens olika institutioner olika tilldelning. Ersättningsnivån per student för ekonomiämnena är således lägre än ersättningsnivån för de övriga institutioner som ingår i fakulteten.

Utbildningen bedrivs i moderna och funktionella lokaler kopplade till det lokala nätverket. Biblioteken vid SLU fungerar som särskilt ansvarsbibliotek på uppdrag av Kungl. biblioteket. Det innebär att bl.a. landets största bibliotek inom området finns vid den skogliga fakulteten i Umeå. Där erbjuds institutionens studenter bl.a. utbildning i hur man söker och utvärderar information.

Studenterna

Läsåret 2000/2001 var 171 studenter registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet, vilket är en minskning med 118 studenter från läsåret 1999/2000. Tydligast är kanske nedgången bland antalet nyantagna som nästan halverats från 109 till 57 studenter på ett år. Många studenter läser kurser över A-nivån i ekonomiämnena utan att vidare specialisera sig inom dessa. Grupperna på C- och D-nivå är mycket små, 5–10 studenter. Andel kvinnliga studerande är ca 25 procent.

Alla studenter har en naturvetenskaplig gymnasieutbildning och följaktligen goda förkunskaper i matematik. Efter det gemensamma tvärvetenskapliga basblocket läser de dessutom statistik och matematisk statistik, vilket ytterligare förbättrar förutsättningarna för studierna i ekonomiska ämnen.

Lärarna

Vid tidpunkten för självvärderingen verkar 8 lärare vid institutionen. Av dessa är 1 odisputerad (jägmästare) och 1 har licentiatexamen. De övriga är disputerade, 4 av dem professorer. Samtliga lärare är män som antingen har långvarig pedagogisk erfarenhet eller har genomgått de pedagogikkurser som SLU erbjuder.

Lärarkapaciteten är i förhållande till antalet studerande således utomordentligt hög och kompetent. Tre av professorerna undervisar inom grundutbildningen och är dessutom kursansvariga.

Undervisning och examination

Undervisningen bedrivs främst i traditionella former, genom föreläsningar, seminarier och övningar. Den är relativt intensiv; t.ex. ges inom det inledande tvärvetenskapliga basåret ca 23 timmar lärarledd undervisning per vecka. Antalet timmar minskar på fördjupningskurserna men understiger inte 9 timmar per vecka. Skriftlig färdighetsträning i form av PM förekommer under hela utbildningen. Den vanligast förekommande examinationsformen är skriftliga sluttentamina.

Nationell och internationell samverkan

Det finns en naturlig tvärvärdessamverkan inom skogsfakulteten. Vidare samarbetar institutionen med företagsekonomiska och nationalekonomiska institutionerna vid Umeå universitet. Uppdragsutbildning existerar i viss omfattning. Den s.k. tredje uppgiften, samverkan med det omgivande samhället, sker på många sätt, bl.a. i samarbete med det centrala SLU-organet "Kontakt". Flera av institutionens lärare är flitiga debattörer i media och anlitas ofta för offentliga föredrag.

Antalet in- och utresande studenter redovisas i självvärderingsrapporten enbart på fakultetsnivå. För läsåret 2000/2001 rörde det sig om 16 utresande och 55 inresande. Institutionen erbjuder vissa kurser inom grundutbildningen på engelska. En diskussion pågår om för- och nackdelar med att enbart erbjuda kurser på svenska men med betydande inslag av engelsk litteratur. Utländska gästföreläsare förekommer. Lärarna har goda internationella kontakter.

Kvalitetsarbete

Varje kurs utvärderas och resultatet sammanställs. Sammanställningen går både till prefekten och till studentkåren. Utvärderingarna diskuteras vid den årliga utbildningsdagen då både lärarna och studentrepresentanterna deltar. En uppföljning av studenterna som har utexaminerats under perioden 1997–2001 har genomförts, och den visar att de som genomgått utbildningen har hittat relevanta arbeten. SLU har för övrigt en tradition av interna utvärderingar, vilket är ett tecken på kvalitetsmedvetande. Institutionen har granskats internt både 1993 och 1997.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Forskarutbildningen är inriktad på skogsekonomi och naturresursekonomi. Den är anpassad till SLU:s övergripande sektorsansvar. Institutionen har således inte företags- eller nationalekonomi som huvudämne i forskarutbildningen.

Målen

Forskarutbildningen syftar till att doktoranderna ska nå ledande positioner inom forskning, näringsliv och offentlig verksamhet i anslutning till skogssektorn. Den ska kunna förse samhället med en kompetens av både samhällsvetenskap och teknik.

Ekonomi och infrastrukturen

Institutionen har vid tidpunkten för självvärderingen haft en fakultetsfinansierad doktorandtjänst. Övriga är externt finansierade. Varje doktorand har ett eget rum utrustat med dator.

Doktoranderna

Varje år antas en till två doktorander. Totalt finns vid institutionen 12 doktorander, och ca 30 procent av dessa är kvinnor. De har vanligtvis ekonomexamen, jägmästarexamen eller skoglig kandidat/magisterexamen som bakgrund. Det förkommer dock också att doktorander har en bakgrund som naturvetare eller matematiker.

En i högskoleförordningen reglerad undervisningsskyldighet tas ut, och en kurs i pedagogik medräknas i utbildningen.

Handledarna och lärarna

Samtliga doktorander handleds av en professor. Dessutom utses för varje doktorand en handledargrupp, med om möjligt en extern medlem, som ska följa doktorandens progression. Handledarkapacitet och kompetens är med tanke på antalet doktorander god. Samtidigt krävs det ganska många handledare med olika ämnesområden och forskningsinriktningar för att god handledning ska kunna erbjudas vid en tvärvetenskaplig institution.

Undervisning och examination

Licentiatexamen består av en kursdel om 40 poäng och en uppsats om 40 poäng. För doktorsexamen krävs kurser omfattande lägst 60 poäng och en avhandling om lägst 100 poäng.

Kursdelen innehåller matematik och kvantitativa metoder, kvalitativa metoder och vetenskapsteori, resursfördelningsteori och tillämpad teori mot miljö- och skogsekonomi. Det är vanligt att doktoranderna följer åtminstone några kurser vid de traditionella ämnesinstitutionerna, främst vid Umeå universitet. Examination sker oftast genom skriftliga tentamina även om vissa kurser examineras i form av papers.

Varje doktorand presenterar minst en gång per år ett paper vid institutionens forskningsseminarium. Vid disputationen förekommer normalt utländsk opponent.

Nationell och internationell samverkan

Förutom det som anges i grundutbildningsdelen, t.ex. att flera av institutionens lärare är aktiva inom samhällsdebatten, kan nämnas att institutionen har ansvaret för den inom området välrenommerade tidskriften *Journal of Forest Economics*.

De flesta av doktoranderna spenderar minst en termin utomlands vilket är institutionens policy. Institutionen deltar i och anordnar internationella konferenser. Ett exempel på det senare är den årliga miljöekonomiska konferensen.

Kvalitetsarbete

Varje doktorand ska ha en individuell studieplan upprättad i syfte att studierna ska kunna följas upp. Studieplanerna finns visserligen, men uppföljningen kan enligt självvärderingen förbättras.

Institutionen för ekonomi (Uppsala/Ultuna)

Undervisningen i både företagsekonomi och nationalekonomi vid institutionen i Uppsala/Ultuna vänder sig i första hand till studenterna på institutionens två utbildningsprogram: Agronomprogrammet med ekonomisk inriktning (yrkesutbildning i agrar ekonomi) och Ekonomiprogrammet med naturresursinriktning (magisterutbildning i naturresurs- och miljöekonomi).

Bedömgargruppens intryck

Ämnena företagsekonomi och nationalekonomi har genomfört var sin självvärdering, men avhandlades enligt institutionens önskemål samtidigt vid platsbesöket. På grund av detta och eftersom självvärderingsrapporterna har en institutionsgemensam bas behandlas de båda ämnena gemensamt i följande rapport.

Självvärderingsrapporterna är välgjorda och ger ett genomarbetat intryck. De förefaller vid platsbesöket dock inte vara helt förankrade bland lärare och studenter. En viss diskrepans mellan

uppgifterna i rapporterna och vad som anges av institutionsföreträdarna vid platsbesöket noteras av bedömargruppen. Det gäller inte minst förhållandet mellan institutionen och SLU centralt. Representanterna för ekonomiämnena kan i vissa sammanhang känna sig åsidosatta i förhållande till andra ämnen inom SLU. Vidare finns ett regelsystem baserat på en delvis icke-flexibel centralstyrning. I Uppsala verkar dock relationen fungera tillfredsställande. Institutionen har utvecklat en viss informell självständighet.

Bedömargruppens intryck är att institutionen bedriver en ekonomutbildning av god klass. Det finns ett stort antal professorer per student. Professorerna undervisar på A–B-nivå, något som är tämligen ovanligt på ekonomutbildningar i Sverige i dag. Däremot råder det brist på lektorer. Vid platsbesöket uppges dock ett antal lektorat vara under tillsättning.

Studenterna har allmänt sett goda förkunskaper. De har inte sällan naturvetenskaplig bakgrund, vilket innebär goda matematiska förkunskaper. Det minskade söktrycket under senare år har dock inneburit att bredare studentgrupper har tillgång till utbildningen än tidigare.

Studenterna som bedömargruppen träffar är nöjda. De anser att miljön, institutionens storlek och den pedagogiska viljan bland lärarna är bra. Däremot uttrycker flera av studenterna på A- och B-nivå funderingar på att inför studier på fördjupningsnivå byta till någon större ekonominstitution, företrädesvis till Uppsala universitet. Anledningen är det bredare kursutbud som de större institutionerna erbjuder på C- och D-nivå.

Det senare kan kopplas till det minskade söktrycket, som institutionen anser vara dess stora utmaning. Diskussionen om hur det problemet ska hanteras pågår. En framtidsplan, som bygger på en vision om institutionens situation år 2005, har tagits fram. Parallellt pågår satsningar på att marknadsföra ekonomiutbildningarna på SLU-Uppsala, bl.a. genom att informera på gymnasieskolor runt om i Sverige

Frågan om institutionens profil utgör en central aspekt i framtidssatsningen. I nuvarande form har institutionen i huvudsak två profilinriktningar: den yrkesinriktade traditionella agronomutbildningen och den mer forskningsinriktade utbildningen i miljö- och naturresurshushållning. Ingen av dessa drar dock i dagsläget till sig stora studentskaror. Därför övervägs att dels fokusera mer på att stärka det allmänna ekonomiska, företrädesvis företagsekonomiska, inslaget i utbildningen på A- och B-nivå, dels att ytterligare profilera utbildningen på fördjupningsnivå mot miljö- och naturresursproblem. Det senare berör främst Ekonomiprogrammet med naturresursinriktning. För att tillgodose studenternas önskemål om allmänna fördjupningskurser planerar institutionen att stärka samarbetet med ekonomiinstitutionerna vid Uppsala universitet, dock med förbehållet att samarbetet måste vara dubbelriktat, dvs. att studenter rör sig i båda riktningarna. Förbehållet är naturligt eftersom institutionen vill behålla en självständig position.

Samarbetet med Uppsala universitet är annars välutvecklat, vilket vid platsbesöket exemplifierades med utvecklingen av den planerade gemensamma, ettåriga entreprenörskolan med projektledare (professor) från SLU. Denna strategiinriktning framstår i övrigt också som naturlig för bedömargruppen. Framtidsplanen förutsätter dock ett ökat intresse för miljö- och jordbruksrelaterade problem.

Av de fem doktorander som bedömargruppen träffar vid platsbesöket har två kommit från utlandet och en från Uppsala universitet, medan två är agronomer. Bland doktoranderna i företagsekonomi dominerar agronomerna. Flera doktorander är externfinansierade och har därmed stor frihet men också stort enskilt ansvar. Individuella studieplaner används, men samsammanställningen av kurser i forskarutbildningen bestäms inte i förväg utan planeringen sker alltförst. Om kurser inte ges på SLU väljs kurser på andra institutioner.

Ett ganska ovanligt förhållande är att doktoranderna håller seminarier helt i egen regi. Vid platsbesöket uttrycker närvarande doktorander en viss besvikelse över professorernas bristande intresse för seminarieverksamheten. Vidare menar doktoranderna att en tydlig strategi för att utveckla institutionens kärnkompetens saknas. Doktoranderna anser att profilen är oklar och att en tydligare identitet är önskvärd.

Rekommendationer

Satsningen på att definiera en framtidsprofil för institutionen bör fortsätta. Att bedriva en bred ekonomiutbildning i konkurrens med Uppsala universitet framstår inte som långsiktigt hållbart. Möjligen ligger lösningen i att bedriva en något mindre utbildning profilerad t.ex. mot bioteknik och livsmedelskunskap i enlighet med den strategi institutionen beskriver i sin framtidsplan.

Professorerna bör ta aktiv del i doktorandseminarierna, och att införa en professorsledd seminarierie framstår som en relativt självklar och enkel lösning.

Forskarutbildningen i nationalekonomi anser bedömagruppen ska kopplas till den nationella forskarskola som föreslås i nationalekonomernas utvärderingsrapport. Principen i förslaget är ett nätverk omkring de större forskningsmiljöerna, dvs. Stockholms universitet, Uppsala universitet och Handelshögskolan i Stockholm, som bildar en nationell forskarskola. De mindre högskolorna ska därmed knytas som filialer till dessa. Dessutom bör tre ytterligare nätverk bildas med centra i Lund, Göteborg och Umeå.

Ett alternativ som bedömagruppen anser skulle kunna övervägas är att införliva institutionen med Uppsala universitet. Bedömagruppen är dock medveten om att frågan är komplex och anser att utvecklingen delvis är beroende av institutionens förmåga att upprätthålla befintlig lärarkompetens. En sammanslagning skulle kunna medföra flera fördelar, inte minst ur ett forskningsperspektiv. Däremot skulle den riskera att slå ut den unika samverkan mellan företagsekonomi och nationalekonomi som i dagsläget finns på institutionen.

Institutionens organisation och beslutsstrukturer

Övergripande frågor rörande grundutbildningen, t.ex. kursplaner och strategisk planering av grundutbildningen, handhas av en programnämnd. Ansvaret för att programnämndens beslut blir implementerade och att den löpande utbildningsverksamheten bedrivs så effektivt som möjligt ligger på prefekten.

En grundutbildningsavdelning är verksam sedan 1 juli 2001. Syftet är att få en effektivare grundutbildningsverksamhet (så att denna går ihop ekonomiskt) samt att stärka lärarkollegiets gemensamma ansvarskänsla för grundutbildningen. I avdelningen ingår därmed personer med lektorstjänster vid institutionen. Avdelningen fördelar den prestationsersättning som institutionen erhåller till de olika kurserna och ansvarar för grundutbildningsverksamheten, t.ex. fördelning av arbetsuppgifter mellan institutionens undervisande personal.

Grundutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Undervisningen i nationalekonomi och företagsekonomi vid institutionen för ekonomi, SLU, vänder sig främst till studenter på institutionens två utbildningsprogram: Agronomprogrammet med ekonomisk inriktning (yrkesutbildning i agrar ekonomi) och Ekonomiprogrammet med naturresursinriktning (magisterutbildning i företagsekonomi, nationalekonomi eller ekonomi

med profilering i naturresurs- och miljöekonomi). Detta innebär att utbildningen på högre nivåer profileras mot frågeställningar rörande lantbruk, livsmedel och småföretagande respektive naturresurser och miljö. Kurserna är också öppna som fristående kurser och för studenter med utländska examina motsvarande kandidatexamen vilka antas till individuellt utformade magisterprogram.

Vid institutionen bedrivs inom nationalekonomi undervisning i generell nationalekonomi, i lantbruksekonomi samt i naturresurs- och miljöekonomi, och inom företagsekonomi bedrivs undervisning i företagsledning, redovisning, produktionsekonomi (vilka alla avser lantbruksföretagande), kooperativt företagande, marknadsföring och organisation samt småföretagande.

Målen

Institutionens målsättningar överensstämmer med övergripande mål i högskolelag och högskoleförordning.

Stor vikt läggs vid att formulera problem, att genomföra analyser och att tolka empiriska resultat. Syftet är att skola studenterna i kritiskt tänkande.

Infrastruktur

Institutionen har del i SLU:s samtliga undervisningslokaler. Två av dessa lokaler ligger i institutionens byggnad. Tillgången på undervisningslokaler är rimligt god och utrustningsnivån är tillfredsställande.

Biblioteksresurserna är goda, eftersom SLU:s huvudbibliotek ligger nära. Institutionen har ett eget välsorterat bibliotek. Bibliotekets stora elektroniska tidskriftsdatabas utgör en bra litteraturkälla.

God datortillgänglighet möjliggör datorbaserade övningar och annan IT-baserad pedagogik. Alla kurser har en hemsida på Internet.

Studenterna

Antal registrerade studenter i företagsekonomi.

	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/01 (jan. 2001)
Antal förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	192	242	217	282
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	262	377	335	354
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	34	58	44	61
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	4	14	17	4
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	49 %	45 %	50 %	54 %

Antal registrerade studenter i nationalekonomi.

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01 (jan. 2001)
Antalet förstagångsregistrerade på ämnets lägsta nivå	78	162	161	173
Antal registrerade på grundutbildningen totalt i ämnet	127	250	265	234
Antal registrerade på C-nivå i ämnet	27	43	36	36
Antal registrerade på D-nivå i ämnet	4	14	17	4
Andel kvinnor inom grundutbildningen i ämnet	57 %	59 %	58 %	53 %

Inom nationalekonomin och de kvantitativt inriktade delarna av företagsekonomin är förkunskaperna i matematik och statistik en avgörande faktor för möjligheterna att tillgodogöra sig utbildningen väl, särskilt på de högre nivåerna. Under de två första läsåren ges grundläggande kurser i matematik och statistik för ekonomer (5 poäng vardera). Trots detta kan de matematiska inslagen medföra ett påtagligt problem för en del studenter. I övrigt föreligger inga problem avseende förkunskaper.

Antalet antagna programstudenter har förändrats under senare år. År 1995 antogs 50 studenter till Agronomekonomutbildningen, därefter 22–30 studenter per läsår. Till Ekonomprogrammet med naturresursinriktning antogs 60 studenter per år åren 1998–2000. Fr.o.m. ht 2001 antas dock 75 studenter till detta program. Antalet skogsvetenskapliga studenter med företagsekonomisk inriktning har under perioden varierat mellan 10 och 20 per läsår.

Examensarbetet består oftast av en uppsats om 20 poäng på D-nivån. Från och med höstterminen 2001 genomförs uppsatsskrivandet inom ramen för en ”examensarbetskurs”. Gemensam start med introduktion stimulerar till en snabbare start – gemensamma föreläsnings- och seminariermoment likaså. Vidare innebär en obligatorisk metodpromemoria med redovisning och opposition att studenterna på ett tidigt stadium får anledning att reflektera över och få synpunkter på en central del i arbetet. Tämligen få studenter avslutar sina uppsatser inom reglerad tid – med säkerhet färre än hälften. Åtskilliga studenter ägnar sig åt kurser, deltidsförvärvsarbete och andra arbetsuppgifter samtidigt som de skriver sina examensarbeten.

Lärarna

Antalet lärare i förhållande till antalet studenter är relativt högt i Uppsala/Ultuna. Även lärarnas kompetens är hög. Vid självvärderingstillfället var antalet professorer i företagsekonomi 4,7 (4 heltidsprofessorer, 1 adjungerad på 20 procent och 1 som på 50 procent anställning ägnar sig åt grundutbildning) och i nationalekonomi 2. I företagsekonomi finns få lektorer. Vid platsbesöket fanns det 2 nyanställda. Processen för att anställa åtminstone 2 till pågick. I nationalekonomi var vid utvärderingstillfället 3 lektorer verksamma.

Vid SLU tillämpas i dag principen att lektorer förväntas undervisa 50 procent av sin tid i grundutbildningen. Resterande tid ska delas mellan forskarutbildning och egen forskning. Lektorerna förväntas själva dra in de medel som behövs för att täcka de 25 procent som ska läggas på forskningen. På grund av andra arbetsuppgifter – grundutbildning och administrativa plikter – krymper ofta den del av arbetstiden som faktiskt ägnas åt forskning.

Alla lärare kan, i den mån de önskar, utveckla sin pedagogiska kompetens genom att delta i de kurser och seminarier som ges vid universitetets pedagogiska enhet.

Undervisning och examination

Antal timmar lärarledd undervisning i företagsekonomi per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats-handledning	Övningar	Redovisningar	Studiebesök/Exkursioner	Praktikfall
1–20 p.	8,9	0,0	0,0	2,8	0,8	0,3	1,1
21–40 p.	7,3	0,0	0,0	1,9	1,0	1,1	0,4
41–60 p.	4,4	1,7	0,0	1,7	0,6	1,3	0,2
61–80 p.	1,1	2,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Grundkurs i redovisning	11,1	0,0	0,0	3,3	0,0	0,0	0,0
Grundkurs i marknadsföring	6,7	0,0	0,0	0,0	1,3	1,7	1,3

Antal timmar lärarledd undervisning i nationalekonomi per vecka

	Föreläsningar	Seminarier	Uppsats-handledning	Annat (övningar)
1–20 p.	8,9	1,1	0,0	2,8
21–40 p.	5,3	1,9	0,0	2,8
41–60 p.	6,5	2,5	0,0	2,6
61–80 p.	1,1	2,9	0,7	0,0

Ovanstående uppgifter i båda tabellerna är beräknade utifrån kursplanerna. Uppgifterna för D-nivå baseras på kursplanen för examensarbete.

I båda ämnena framhålls att undervisningsformerna blivit alltmer varierade. Förutom traditionella föreläsningar förekommer projektarbeten i grupper och individuellt, övningspass/räknestugor och datorövningar inklusive interaktiva övningar. I företagsekonomi betonas också studiebesök och projektarbeten knutna till företag och organisationer, simulerings-/problemlösningsovningar och rollspel.

SLU centralt har varit en av föregångarna inom pedagogisk vidareutbildning för universitets-/högskolepersonal. All undervisande personal erbjuder en fyraveckors pedagogisk grundkurs.

Som framgått har institutionen en hög lärarkompetens. Samtliga professorer bedriver undervisning inom grundutbildningen, något som garanterar en tydlig koppling till ett vetenskapligt förhållningssätt.

Nationell och internationell samverkan

Den samverkan som finns mellan ämnena företagsekonomi och nationalekonomi vid SLU kan ur ett nationellt perspektiv sägas vara unik. Ett nära samarbete inom båda ämnena pågår också med Uppsala universitet. Via Centrum för entreprenörskap och företagsutveckling i Uppsala (CEF), som är ett samarbete mellan SLU, Uppsala universitet och näringslivet, ges kursen Entreprenörskap och företagsutveckling.

Institutionen har ett omfattande kontaktnät med företag och organisationer inom och utanför lantbrukssektorn. Företrädare för det nationalekonomiska ämnet har också periodvis varit livligt indragna i samhällsdebatten i massmedia. Lärare i företagsekonomi har medverkat i fortbildningskurser för naturvårdstjänstemän, anordnade av Jordbruksverket och Naturvårdsverket.

Institutionen bedriver samverkan med ett flertal utländska lärosäten inom ramen för Erasmus-programmet. Ungefär 14 studenter per läsår kan därför erbjudas möjlighet att studera minst ett halvår vid ett utländskt lärosäte.

Institutionen har inom ramen för det s.k. Östersjösamarbetet givit kurser i jordbrukspolitik och kooperativ teori på grundutbildnings- och doktorandnivå i de baltiska staterna, Polen och Ryssland. Kurserna har administrerats av SLU Kontakt, medan genomförandet skötts av institutionens personal. Verksamheten har vidgat medarbetarnas referensramar men givit begränsat vetenskapligt utbyte. Institutionens lärare har även undervisat vid universitet i bl.a. Österrike, Grekland, Australien och Brasilien.

Dessutom har SLU ett flertal bilaterala avtal med universitet i Nordamerika. Under senare år har studenter från Estland och Lettland rekryterats. Några av dessa studenter deltar nu i magisterprogrammet.

Internationella studentutbyten vid institutionen för ekonomi, SLU

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Antal utresande studenter	11	3	4	4
Antal inresande studenter	6	8	7	11

Institutionen bedriver lärarutbyte med Czech University of Agriculture. Lärare och doktorander har medverkat i kortare kurser inom ramen för NOVA-BA-programmet i de baltiska länderna, Ryssland samt Polen.

Studenter vid institutionen har medverkat i s.k. MFS (Minor Field Studies), dvs. uppdrag finansierade av SIDA, i bl.a. Kenya och Tanzania. Enstaka studenter har genomfört ett s.k. internationellt examensarbete, t.ex. i Irland, Nederländerna, Tyskland, USA eller Mexico.

Kvalitetsarbete

Studeranderepresentanter medverkar i samtliga organ på SLU. Studenterna kan påverka genom Ultuna studentkår och dess utbildningsråd StudU (Studieutskottet). Utöver detta organ finns ett utbildningsråd per utbildningsprogram.

Samtliga kurser utvärderas. Kursutvärderingen diskuteras av studenter, kursledning och lärare samt representanter för institutionsledningen. Åtgärderna dokumenteras och offentliggörs tillsammans med utvärderingsresultatet. Prefekten ansvarar för att eventuella brister åtgärdas. Policyn är ny och hade vid utvärderingstillfället ännu inte fått allmänt genomslag. Ett problem i sammanhanget är SLU:s långa framförhållning vid fastställande av kursplaner. För t.ex. läsåret 2001/02 var kursplanerna beslutade redan i november 2000.

Agronomstudenterna har under åtskilliga år gjort en utvärdering av hela sin utbildning i samband med att de ansöker om examen. Från och med läsåret 2001/02 ska en liknande studentutvärdering göras för Ekonomiprogrammet med naturresursinriktning. Då kommer de första studenterna inom programmet att vara färdiga.

Arbetsmarknaden för studenter som utexaminerats vid institutionen är för närvarande mycket god. Denna situation har präglat utbildningen under de senaste 30 åren. En totalundersökning av ekonomagronomernas arbetsmarknad genomfördes i samarbete med SACO under hösten 1991. Ekonomagronomernas arbetsområden ingick också i Civilekonomförbundets undersökning om ekonomer i arbetslivet.

Forskarutbildningen

Utbildningens profil och inriktning

Doktoranderna väljer i regel inriktning (företagsekonomi eller nationalekonomi), men institutionen har rätt att anta doktorander till ämnet ekonomi utan inriktning. De flesta avhandlingarna behandlar problem och företeelser som är kopplade till miljö, naturresurser, lantbruk, livsmedel och småföretagande.

Målen

Forskarutbildningens syfte är att ge doktoranderna en utbildning som är jämförbar med andra forskarutbildningar i företagsekonomi och nationalekonomi, samtidigt som den ligger inom de mål som anges av SLU.

Ekonomi och infrastrukturen

Redan innan de nuvarande reglerna trädde i kraft hade en klar majoritet av institutionens doktorander relativt ordnade anställningsformer genom doktorand- eller andra universitetstjänster.

Doktoranderna får oftast dela arbetsrum två och två i institutionsbyggnaden. Biblioteksresurserna är goda eftersom SLU:s huvudbibliotek ligger nära. Institutionen har ett eget välsorterat bibliotek.

Doktoranderna

Självvärderingsrapporten ger ingen entydig uppgift om antalet doktorander som är verksamma vid institutionen. Vid platsbesöket träffade bedömargruppen sex doktorander. I uppgiftsmallarna för respektive ämne är tolv doktorander angivna inom företagsekonomi och åtta inom nationalekonomi. De senaste tre åren har en doktorand i företagsekonomi och två till tre doktorander i nationalekonomi antagits per år.

Ungefär hälften av doktoranderna är finansierade med externa medel. Medlen kommer i huvudsak från forskningsråd i Sverige och även från EU.

Organisationen av forskarutbildningen är flexibel. I huvudsak antas doktoranderna till projekt. Institutionens forskningsfält är brett i förhållande till dess fasta forskningspersonal, vilket gör att ett fast program med forskarutbildningskurser saknas. Doktoranderna följer därför i utbildningens inledning i huvudsak kursprogram vid Uppsala universitet, Stockholms universitet och Handelshögskolan i Stockholm.

En stor vikt läggs vid de individuella forskarutbildningsplanerna. Under utbildningstiden genomgår varje doktorand en halvtidsuppföljning. Vid denna jämförs doktorandens uppnådda framsteg med den ursprungliga utbildningsplanen, som vid behov revideras.

Vid institutionen finns en aktiv doktorandklubb.

Handledarna och lärarna

Tillgången till handledare i form av professorer är god (4,7 i företagsekonomi och 2 i nationalekonomi). Vid platsbesöket fanns dessutom 3 lektorer i nationalekonomi och 2 i företagsökonomi. Vidare var ytterligare 2 lektorer i företagsekonomi under tillsättning.

Professorernas specialiteter spänner över ett så brett fält att de har begränsade möjligheter att bistå varandras doktorander. En vanlig lösning består i etablering av handledarkommittéer, där också biträdande handledare från andra universitet ingår.

Institutionens litenhet medför en viss brist på kritisk massa, dvs. avsaknaden av närhet till andra forskare och doktorander med besläktade forskningsprojekt. Den positiva sidan av litenheten är att doktoranderna får stor uppmärksamhet från sina handledare.

Undervisning och examination

Det formella kravet för doktorander med företagsekonomisk inriktning är 70 poäng i kurser. I realiteten tar emellertid alla 80 kurspoäng, vilket är kravet i nationalekonomin. Endast ett fåtal kurser ges i institutionens regi och dessa dessutom oregelbundet. I viss utsträckning erbjuds kurser som är anpassade till doktorandernas avhandlingsarbete, bl.a. läskurser. Övriga kurser väljer doktoranderna i samråd med sina handledare från kursprogrammen främst vid Uppsala universitet, Stockholms universitet och Handelshögskolan i Stockholm.

Flertalet externa kurser ges i traditionell form med föreläsningar. Institutionens egna kurser genomförs oftare i form av inläsning, redovisning, bearbetning, opposition och behandling av texter och/eller empiriskt material. Forskarutbildningskurserna examineras genom tentamina eller genom lösande av uppgifter och författande av uppsatser.

Institutionens doktorander ansvarar för en seminarierie. Doktoranderna får möjlighet att presentera sina arbeten vid fakultetens eller universitetets konferenser samt vid nordiska konferenser inom lantbruksekonomin område.

Institutionen har, enligt självvärderingsrapporterna, ingen klar policy för relationen mellan licentiat- och doktorandavhandlingar. Doktoranden får själv avgöra om licentiatexamen ska avläggas. I dag skriver flertalet doktorander sammanläggningsavhandlingar.

Nationell och internationell samverkan

Många doktorander är finansierade av tvärvetenskapliga forskningsprogram, vilket medför kontakter med både seniora forskare och doktorander från andra ämnesområden. Inom ramen för dessa program bedrivs seminarieverksamhet och ibland också doktorandkurser.

EU-finansierade forskningsprogram genomförs i internationell samverkan och i samarbete med andra discipliner. Doktoranderna deltar regelbundet i internationella konferenser och uppmuntras att åka utomlands, antingen för att läsa kurser eller för att bedriva avhandlingsarbete.

Kvalitetsarbete

För doktorandkurser i institutionens regi sker kursutvärderingar på kursledningens initiativ. Eftersom det sällan rör sig om regelbundna kurser, saknas ofta kopplingen till ”nästa års kurs”. Det förekommer i dag ingen organiserad uppföljning av de genomförda kursutvärderingarna.

Under perioden 1995–1999 utexaminerades åtta studenter med licentiatexamen och tio med doktorsexamina. Bland dem som under senare år blivit färdiga med en forskarexamen har många fortsatt som forskare, forskarassistenter eller universitetslektorer vid institutionen. Flera har en motsvarande tjänst vid en annan högskola, bl.a. högskolorna i Gävle och Kalmar. Andra arbetsgivare är SCB, Livsmedelsekonomiska institutet eller internationella organ som FN.

Bilaga I

Foretaksøkonomutdannelsen i Sverige – sett vestenfra

Av Ole Gjølberg¹

25. februar 2002

Innledning

I Sverige har man de siste 20 år bygd opp et meget omfattende studietilbud innen emnet *foretaksøkonomi*. 25 universitet og høyskoler, - med diverse filialer, tilbyr en stor mengde kurs og programmer i emnet. Anslagsvis 40.000+ individer studerer foretaksøkonomi på ulike nivåer i Sverige. Mange av disse er studenter fra andre vitenskaper som legger inn litt elementær foretaksøkonomi i sin kunnskapsportefølje. Men et meget stort antall studenter leser foretaksøkonomi med sikte på å kunne kalle seg foretaksøkonom etter endt studium.

Studiet i foretaksøkonomi i Sverige er oppbygd som et 3-årig kandidatstudium som så påbygges med ett år til magistereksamen i foretakøkonomi. I engelske oversettelser, omtaler institusjonene sistnevnte som ”master”.² Nesten samtlige 25 høyskoler/universiteter har rett til å gi magistereksamen.³ En stor andel (ca 13) av lærestedene tilbyr videre forskerstudier, dvs. tildeler doktorgrader på fagområdet.

Det er således lagt inn betydelige ressurser i undervisning og forskning i foretaksøkonomi i det svenske universitets- og høyskolesystemet, herunder store ressurser i infrastruktur i form av bygninger, IT-utstyr og bibliotek.

Denne sterke svenske satsningen på fagområdet foretaksøkonomi er i seg selv bemerkelsesverdig og imponerende. Satsingen har skapt en omfattende kreativitet og aktivitet i det å utvikle undervisningstilbud i foretaksøkonomi ved de ulike læresteder for å tiltrekke seg studenter og ressurser i konkurransen på markedet for utdanning og forskning.

Samtidig inneholder studiet i foretaksøkonomi og organiseringen av dette, slik man finner det ved svenske universitet og høyskoler, enkelte trekk som med norske øyne er noe spesielle. Uten at dette skal være noe som helst forsøk på å evaluere eller sammenligne kvaliteten på

¹ Professor i foretaksøkonomi ved Norges landbrukshøgskole og adjungerad professor i empirisk finans ved Norges Handelshøyskole. Nestleder i Nasjonalt Råd for Økonomisk Administrative Fag under Norges Universitets- og Høgskoleråd, et nasjonalt organ som søker å samordne og drøfte faglige spørsmål i foretaksøkonomi i Norge. Medlem av evalueringsgruppe ”Nord Sverige”.

² Så vidt jeg har kunnet registrere, benytter flere læresteder ”*Master of Science in Business Administration and Economics*” akternativt ”*Master of Science in Economics and BA*” som engelsk oversettelse på sitt 4-årige studium. Så vidt jeg forstår, innebærer dette at man har lest ca. 2 av de fire årene det emnet som nevnes først pluss et halvt år i det andre emnet. For en som er vant til å tenke på en master som et 2-årig studium oppå en 3-årig bachelor, og dessuten er vant til å tenke seg en 2-årig master i business eller en 2-årig master i economics som ganske ulike grader, er benevnelsen noe spesiell. I tillegg kommer ”science” på økonomiske fag indikerer en betydelig grad av spissing av masteren. Normalt vil man internasjonalt reservere science-benevnelsen til masterprogrammer som er rettet direkte inn mot en PhD, og ikke en bred master med rikelige valgmuligheter på forholdsvis grunnleggende nivå.

³ Så vidt jeg kan regne meg fram til, tilbyr 22 svenske universitet og høyskoler magister (”master”) i foretaksøkonomi.

foretaksøkonomiske studier (og forskning) i våre to naboland, vil jeg tillate meg å ta opp til drøfting enkelte sider ved faget slik det undervises og organiseres i Sverige med utgangspunkt i mine (norske) erfaringer, dvs. sett vestenfra.⁴

Foretaksøkonomiens kjerne

Foretaksøkonomi som emne er i sin natur bredt. Det er et fag som har som sin *primære* eksistensberettigelse å produsere kompetanse som kan benyttes i foretak av ulike slag. Det dreier seg om å kunne etablere, administrere, lede og/eller utvikle foretak, - det være seg private virksomheter eller offentlige organisasjoner og forvaltning. Selvsagt kan man si at foretaksøkonomi også kan betraktes som et studium som gir dannelse ("bildning") på linje med kulturstudier, kunsthistorie osv. Men det er vel grunn til å anta at når man i Sverige lar over 40.000 studenter studere foretaksøkonomi, så har dette sammenheng med at man trenger denne typen profesjonell kompetanse i så vel private foretak som i offentlig forvaltning og organisasjoner. Dette står selvsagt ikke i noen motsetning til det å betrakte foretaksøkonomi som vitenskap. Men det er en vitenskap som baserer seg på et antall mer spesialiserte disipliner. Foretaksøkonomi er dessuten et fag der man i *hovedsak* betrakter verden innenfra og ut, dvs. fra foretakets perspektiv: "Hva bør vi gjøre?" Slik skiller foretaksøkonomien seg fra fag der studenten i det store og hele trenes til å ta observatørens rolle: "Hvorfor gjør han det?"

Samtidig som foretaksøkonomien er bred i betydningen at emnet dekker svært mange forskjellige områder, har emnet en kjerne. Ved norske læresteder der foretaksøkonomi doseres, følger man i sterk grad den malen som finnes ved de store amerikanske universiteter og business schools. I så vel bachelor- som masterprogrammer i foretaksøkonomi har man en felles (hard) kjerne. Rundt denne harde kjernen, finnes det en bløtere masse, og utenfor denne finnes et mylder av profileringer som ofte kan ligge langt fra økonomi og administrasjon.

Graden av spesialisering eller spesiell profilering vil normalt tilta jo lenger opp i studiet man kommer. På bachelor-nivå (de første 3 år) vil man således ved norske læresteder finne en felles foretaksøkonomikjerne som fyller 60–80 prosent av studietiden. Denne kjernen består kort oppsummert av et innføringskurs i matematikk for økonomer, grunnleggende statistikk, mikroøkonomi eller "managerial economics"; finansiering og investering; produksjonsplanlegging/operasjonsanalyse eller økonomistyring og kostnads- og inntektsanalyse, intern- eller kostnadsregnskap; finansregnskap, organisasjonsteori, marketing og foretaksstrategi. Rundt denne harde kjernen vil man så ofte finne utvidelser inn i organisasjonspsykologi, logistikk, forretningsjus, økonomisk politikk, økonomisk historie, næringspolitikk og lignende. De resterende 20–40 prosent vil så de enkelte institusjonene benytte for sin lokale profilering basert på for eksempel hva næringslivet i regionen etterspør eller ganske enkelt hva slags spesiell kompetanse som finnes i institusjonens lærerstab.

Sett fra Norge framstår foretaksøkonomi i Sverige ved mange av institusjonene som svært fragmentert. Videre vil man med norske øyne ofte ha problem med å se hva som betraktes som kjernen i studiet. En uforskammet nordmann ville kanskje hevde at svensk foretaksøkonomi ofte framstår som en "munk" ("doughnut"), dvs. en kalorifylt ring av mat rundt et tomt hull. Jeg vil for min del selvsagt ikke være så uforskammet. Like fullt bør det kunne sies at man ved mange

⁴ Når man betrakter foretaksøkonomistudiene i Sverige fra Norge, innebærer dette et vestlig perspektiv som strekker seg langt vest for Bergen. Norge er på dette området sterkt influert av de ledende universiteter og høyskoler i USA og England som tilbyr "business studies". Dette har nær sammenheng med at Norge lenge var et fattig land som sendte sine beste ungdommer til ledende universiteter i USA for å studere. Svært mange av dagens seniorer i norsk foretaksøkonomi har en PhD fra 1960-80-tallet fra ett av disse amerikanske universitetene.

svenske læresteder synes å ha en noe diffus oppfatning av hva kjernen i foretaksøkonomi skal være.

La meg utdype dette. *Alle* læresteder i Norge som tilbyr en grad i foretaksøkonomi, starter med å kjøre sine studenter gjennom et grunnleggende kurs i matematikk for økonomer og et kurs i statistisk metode eller forskningsmetodikk. Dette har selvsagt sammenheng med at svært mange grener av foretaksøkonomien krever en smule innsikt i matematisk analyse og statistikk for å kunne forstås og anvendes. Det er altså ikke snakk om matematikk for matematikkens egen del, men for å kunne benytte denne i sentrale fag innen foretaksøkonomien som finansiering og investering, kostnads- og inntektsanalyse, operasjonsanalyse m..v. Og man lærer anvendt statistikk for å kunne gjennomføre markedsundersøkelser (eller forstå hva som presenteres som markedsundersøkelser), drøfte sammenhenger mellom endringer i pris og endringer i etterspørsel, utføre "Quality Control Management", måle tilfredshet (eller misnøye) blant kunder og ansatte osv.

Det kan selvsagt diskuteres hvorvidt studenter som bare skal ha noen frittstående kurs i foretaksøkonomi, eller studenter som ikke har tenkt seg noe lenger enn til kandidateksamen, virkelig har behov for å gjennomgå et innføringskurs i matematikk og statistikk. Men spranget er likevel langt fra det norske kravet (obligatorisk for alle som studerer foretaksøkonomi) til det man finner ved mange svenske læresteder (*ingen* matematikk innlagt i programmet). Spesielt framstår dette som problematisk når man ser fram mot magisterekksamen og eventuelle forskerstudier. Det synes problematisk å kunne komme i nærheten av forskningsfronten på sentrale områder i foretaksøkonomien dersom man mangler grunnleggende innsikt i denne typen metodefag. Dette framstår med norske øyne som enda mer spesielt utfra det forhold at man ved svenske læresteder synes å legge stor vekt på dette med "vitenskapelighet" og "kritisk tenkning" når man omtaler sine studier og sine intensjoner. Det forekommer meg vanskelig å anlegge en kritisk holdning til et fag dersom man ikke forstår fagets språk.

Utover det med norske øyne iøynefallende tynne innslaget av sentrale metode- og verktøyfag i mange studieprogrammer, virker det som om man gjennom rekruttering av fagstaber i liten grad har tenkt på hva som er foretaksøkonomiens kjerne. Ved mange svenske læresteder finner man således ofte en *svært tynn* bemanning på det som vestenfor Sverige oppfattes som foretaksøkonomiens kjerne: Økonomistyring, finansiering og investering, kostnads- og inntektsanalyse, regnskap. Som en avdød filosof uttrykte det: "Man blir det man spiser." Dersom man har få personer i sin stab som kan undervise for eksempel finansiering og investering eller kostnads-/inntektsanalyse, så blir det også få gode studenter og få gode doktorander i dette faget. Naturens lover vil dermed lett føre til at små kompetansemiljøer blir enda mindre over tid.

Ressurstilgang og anvendelse i foretaksøkonomistudiene

Pedagogisk opplegg

Fra norsk synsvinkel framstår undervisningen i foretaksøkonomi ved svenske læresteder som følgende (tilsynelatende) paradoks: (a) den enkelte lærer synes å legge veldig mye arbeid i den enkelte student, og (b) den enkelte student synes å ha lite lærerkontakt.

Kan begge utsagn (a og b) være sanne samtidig? Svaret er ja! Undervisningen i foretaksøkonomi ved svenske læresteder preges for det første av (sett med norske øyne) mengder av såkalt PM-skriving. Studentene lærestedene jeg har besøkt⁵ har rapportert om en voldsom aktivitet med PM'er, så vidt jeg har forstått noen steder nesten fra dag nr. 1 i sine studier. Dersom man

⁵ Jeg har i løpet av siste halvår 2001 besøkt i alt ni svenske læresteder.

forutsetter at studentene skal få tilbakemeldinger fra sine lærere på alle disse PM'ene, så er dette åpenbart en ganske *lærerintensiv* undervisningsform. Jeg skal ikke her gi meg inn på noen diskusjon av hva som er god pedagogikk, men nøye meg med å si at vi i Norge nok velger å la studentene få lytte, lese og tenke noe mer før de hiver seg over tastaturet og produserer sine egne papper.

I Norge er vi nok vesentlig mer konservative i vår pedagogikk (hvis betegnelsen konservativ i det hele tatt har noen mening i denne sammenheng). Ved de fleste norske læresteder tilbringer studenter i foretaksøkonomi vesentlig mer tid på tradisjonelle forelesninger enn sine svenske studentkolleger. Jeg har ført litt usystematisk statistikk basert på materiale fra ulike svenske læresteder og samtaler med svenske studenter. Jeg observerer da at svenske studenter i noen tilfeldig valgte uker gjennom terminen har direkte kontakt med sine lærere gjennom leksjoner, seminarer og veiledning til sammen rundt 7–12 timer per uke. Dersom vi forutsetter at studenter bør arbeide omtrent 40 timer per uke, blir det ganske mye tid igjen til å lese, skrive PM'er eller gjøre helt andre ting enn å studere! Ved tilsvarende norske læresteder vil nok studentene ha et undervisningstilbud i form av tradisjonelle forelesninger på opp mot 20 timer eller mer per uke. Innslaget av seminarer og direkte veiledning vil derimot være mye mer begrenset.

Igjen: Jeg skal her ikke gå inn på noen debatt om hvorvidt det er bedre at studentene har opptil 30+ timer per uke til egen disposisjon (Sverige) kontra det å sitte i forelesninger i 20+ timer per uke (Norge). Dette dreier seg imidlertid også om bruk av knappe ressurser, dvs. lærernes og studentenes tid. Hva det første angår, så har jeg over hele Sverige møtt et nesten unisont klagerop: ”Vi har for lite ressurser, våre staber er utslitt, man sykemelder seg på grunn av arbeidspress!” Dette er jo alvorlig, og økonomer som er spesialister på å lære verden hvordan man skal husholde med knappe ressurser, bør jo ha en strategi for å komme ut av dette (utover det å be om mer penger). Det er mulig at den veldig intime undervisningsformen, dvs. små grupper, mengder med PM-skriving, tutoring og den åpne dørs politikken osv. er pedagogisk bra, og det er mulig at forelesninger for store grupper ikke er bra pedagogisk. Men det kan vel også tenkes at det finnes veier mellom den lærerintensive svenske modellen, og den forelesningsintensive norske? Hvilke konsekvenser har det for forskning og lærernes egen utvikling at man velger den pedagogikken som synes å være opplest og vedtatt som den ”riktige” i Sverige? Hva er kostnaden? Kan det kanskje tenkes at man i Sverige har gått for langt i retning av det å forlenge studentenes gymnasiumtilværelse?

Utnyttelse av pedagogiske ressurser

For ikke så lenge siden hadde man i Norge et system der antallet professorer ved en institusjon var låst. Det var statsmakten som gjennom sine budsjettvedtak bestemte hvor mange professorer man skulle ha. For 10–15 år siden ble dette løst opp, på den måten at lærestedene fikk rammebudsjetter som de kunne disponere langt friere, og man kunne utnevne professorer på grunnlag av vitenskapelig evaluering. Jeg forstår det slik at man i Sverige har fått det samme system, dvs. at man kan bli ”befodrat” til professor på grunnlag av et sakkyndig utvalgs vurdering av vitenskapelig kompetanse.

Jeg har samtidig det inntrykk at dette i Sverige og Norge har gitt noe ulike konsekvenser med hensyn til en professors oppgaver ved lærestedet. Opptrykk til professor gjennom vitenskapelig produksjon i nasjonale og internasjonale tidsskrifter, har medført at antallet professorer i foretaksøkonomi i Norge har økt vesentlig, både absolutt og relativt. Dette har igjen medført at professorrollen er blitt endret. Ved norske institusjoner er det således helt alminnelig praksis at professorer underviser på alle nivåer, inklusive A- og B-nivå. Man vil faktisk finne at de vitenskapelig mest anerkjente senior-professorer ofte foreleser i store grupper for studenter i 1. og 2. termin.

Jeg mener å ha registrert at ved en hel del svenske læresteder, er fraværet av professorer i grunnutdanningen fremtredende. Det synes derimot som om grunnutdanningen (A- og B-nivå) er et domene for adjunkter og doktorander. I mange sammenhenger vil dette være en naturlig måte å utnytte doktorander og adjunkter. På den annen side vil det vel ofte være slik at introduksjonskurs er brede og syntetiserende. I slike kurs vil det ofte være ønskelig å presentere "the-state-of-the-art" i fagområdet. Jeg vil tro at et slikt fugleperspektiv ikke alltid er lett å formidle for eksempel for en doktorand, hvis virke normalt består i å grave seg ned på et strengt avgrenset og høyt spesialisert felt.

Jeg tror det er et behov for å drøfte kritisk bruken av sin toppkompetanse i undervisningen ved flere av de svenske lærestedene.

Et universitet i hvert län?

I Sverige har man altså ca. 23 læreseter med magisterutdanning og ca. 13 læreseter med doktorgradsutdanning i foretaksøkonomi. Jeg skal senere komme tilbake til vurderinger knyttet til forskerutdanning i faget i de to land. Her vil jeg fokusere på bruken av knappe ressurser i magisterutdanningen.

I likhet med Sverige har også Norge et stort antall læresteder som tilbyr foretaksøkonomi. Til sammen ca. 25 norske universiteter og høyskoler tilbyr foretaksøkonomi av et visst omfang. Av disse er det imidlertid bare et forholdsvis lite antall som tilbyr undervisning opp til det som i Sverige tilsvarende magistereksamen. Kort oppsummert: I Norge har man til nå hatt seks læresteder som har tilbudt fire-årige utdanningsprogrammer i foretaksøkonomi. De øvrige lærestedene har stort sett hatt 2–3-årige programmer. De som har ønsket å oppnå det som tilsvarende en svensk magistergrad i foretaksøkonomi, har måttet søke seg over til de relativt få institusjonene som har hatt rett til å tildele slik grad. Slike overganger har vært satt i system på den måten at for eksempel Norges Handelshøyskole har tatt inn et forholdsvis stort antall gode kandidater med 2–3 års studier fra de regionale høyskolene. Overganger fra de regionale høyskolene til læresteder med rett til å tildele magister-⁶ eller mastergrad⁷, har vært forholdsvis uproblematisk siden de regionale høyskolene i sterk grad har innrettet sine kurs og pensum med sikte på at deres studenter ofte ønsker seg videre. Mottakende institusjon har da ikke hatt så store problemer med innpassingen av dem som kommer inn i 3. studieår.

Sett med norske øyne er således antallet læresteder i Sverige med magisterrett ganske formidabelt og man føler et behov for å spørre om det er ressursmessig mulig for så mange læresteder å gi en fullverdig magisterutdanning på et så bredt felt som foretaksøkonomien er. Som anført ovenfor, kjennetegnes foretaksøkonomi som emne ved sin store bredde. Normalt vil man kreve at undervisning på magisternivå skal være forankret i forskning. I dette ligger ikke nødvendigvis at alle som driver med undervisning på dette nivået, skal drive egen forskning. En vil imidlertid forvente at den akademiske stab ved en slik institusjon som helhet betraktet driver forskning av en viss bredde. Foretaksøkonomi framstår dermed som forskjellig fra mer avgrensede, spesialiserte emner. Det å tilby en mastergrad i (for eksempel) sosiologi eller moderne svensk historie vil kunne være et fullt forsvarlig prosjekt med en enkelt professor og en håndfull lektorer med doktorgrad i faget. Det å tilby en mastergrad i foretaksøkonomi krever en dyp og solid vitenskapelig kompetanse i en rekke av foretaksøkonomiens mange disipliner. Det at man ved svenske høyskoler gir en *generell* magister i foretaksøkonomi med et ofte *meget lite* antall professorer og "disputerade" i staben, er

⁶ Den norske ekvivalenten til en svensk magister i foretaksøkonomi er graden "siviløkonom", som i Norge er et 4-årig program.

⁷ I Norge vil normalt en mastergrad være et 2-årig program basert på at man på forhånd har passert en 3-årig bachelor.

fra norsk synsvinkel noe spesielt. I slike tilfelle ville man nok i Norge konkretisere mye tydeligere den magistergraden som gis. Dersom den professor- eller toppkompetanse som finnes ved et lærested er konsentrert om (for eksempel) logistikk, ville man nok velge å si at man tildeler magistertitler i logistikk – og ikke i foretaksøkonomi.

Kvalitetssikring og -kontroll: Evaluering av faglige standarder og studentenes prestasjoner

Kvalitetssikring og -kontroll innebærer at produksjonsprosesser og produkter evalueres. Dette kan man gjøre internt, men det betraktes ofte som en fordel at man også inviterer til ekstern evaluering. I mange sammenhenger er det påkrevd at slik kontroll og evaluering skjer av personer og institusjoner utenfra. I foretaksøkonomien er vi vel vant med at redovisningen revideres av noen som befinner seg utenfor foretaket. Man har sett mange uheldige eksempel på hva som kan skje dersom avstanden mellom foretaket, den som fører regnskapet og den som er satt til å revidere det, blir for kort.

I den norske Universitetsloven stilles det strenge krav til ekstern evaluering av studentenes prestasjoner. Hver eneste eksamen (svensk: ”skrivning”, ”tenta”) som leveres av en student, skal evalueres av minst én ekstern eksaminator (norsk: sensor). Evalueringen skal skje anonymt, dvs. at eksaminator skal ikke vite hvem det er som har levert inn skrivningen.⁸ I foretaksøkonomi i Norge har vi i amerikansk tradisjon bygd opp studiet i foretaksøkonomi av en stor mengde moduler (som man forsøker å bygge opp til en helhet). Ved slutten av hver termin, avlegger studentene en tenta for hver enkelt modul eller for pakker av slike moduler. (I tillegg har man ofte obligatoriske term papers som krav for å få framstille seg til ”skrivningen” ved slutten av terminen). En gjennomsnittsstudent i foretaksøkonomi i Norge vil framstille seg til ca. 8–12 sluttentamina per år. Det betyr at man i Norge benytter meget store ressurser på å betale professorer og lektorer fra eksterne institusjoner for å være eksaminatorer for et stort antall skrivninger.

Denne pålagte eksternkontrollen har to formål. For det første skal man på denne måten forsøke å sikre at når man slipper noen ut i samfunnet med kvalitetsstempel A, B, C, D eller E i finans, organisasjonsteori osv., så skal dette (så langt det er mulig) være en adekvat beskrivelse av vedkommendes kompetanse. I tillegg har denne lovpålagte eksterne kontrollen av studentene et underliggende motiv: Den eksterne eksaminator har rett (og plikt) til å mene noe om kvaliteten og nivået på selve tente-oppgavene, dvs. de problemene studentene er satt til å løse under skrivningen og som derfor bør reflektere hva læreren har forsøkt å lære studenten. Dette har utvilsomt både en pedagogisk og en disiplinerende effekt. Man informerer hverandre fra ett lærested til et annet om hvor man mener nivået bør ligge og hva man mener en student bør kunne håndtere av problemstillinger i foretaksøkonomiens ulike disipliner.

Nå skal det samtidig nevnes at man i forbindelse med den pågående revisjon av den norske Universitetsloven har foreslått å redusere noe på dette kravet til ekstern kontroll av hver eneste lille skrivning som studenten skal passere. Dette har selvsagt å gjøre med det faktum at en veldig stor del av institusjonenes budsjetter går med til å lønne de eksterne eksaminatorer. Like fullt er det helt klart at det fortsatt vil være betydelige innslag av ekstern kontroll, nettopp fordi man i selve det akademiske system ønsker å se hverandre i kortene, sørge for at man selv holder tilfredsstillende nivå og/eller at konkurrenten i markedet ikke deler ut ”light” grader og på den måten besudler fag og tittel.⁹

⁸ Større skriftlige utredninger (C- og D-opsatser) er selvsagt unntatt fra denne anonymiseringen.

⁹ Onde tunger vil ha det til at det i tillegg er et viktig vikarierende motiv for å videreføre systemet: Mange ansatte i det norske universitets- og høyskolesystemet har en pen liten ekstrainntekt som ekstern eksaminator. Jeg velger imidlertid å tro at ønske om ekstern kontroll primært drives av edlere motiver!

Etter å ha besøkt diverse læresteder i Sverige, har jeg registrert at kvalitetskontrollen med hensyn til faglig nivå og resultat skjer internt. Det er kort sagt den kursansvarlige selv som vurderer (a) hvorvidt kurset generelt holder tilstrekkelig nivå, og (b) hvordan studentens prestasjon skal verdsettes. I noen utstrekning mot slutten av studiet henter man kanskje inn eksterne kontrollører/eksaminatorer til å vurdere såkalte oppsatser, men også på dette nivå har jeg registrert at man ofte nøyer seg med å trekke inn en kollega ved egen institusjon. Fra norsk synsvinkel framstår dette som *svært betenkelig*. Jeg har etter hvert blitt klar over at denne selv-revisjon som bedrives ved de svenske institusjonene faktisk er noe som er nedfelt i høgskoleforordningen. Fra norsk synsvinkel framstår en slik forordning som merkverdig.

Jeg vil også knytte noen vurderinger til hvordan man signaliserer evalueringen av studenter til det samfunnet de går ut i etter studiene. Også her er det vesentlige forskjeller mellom Sverige og Norge. Norske studenter evalueres normal etter en ganske gradert skala.¹⁰ Man kan sikkert diskutere og kritisere hvor eksakt det er mulig å kvalitetsvurdere en akademisk prestasjon. Dette gjelder imidlertid *alle tenkelige* evalueringssystemer, også det svenske systemet med VG og G som passable resultat. Fra norsk synsvinkel framstår det som betenkelig at man grupperer prestasjoner i kun to akseptable kvaliteter.¹¹ Det må utvilsomt kunne finnes en ganske stor kvalitetsforskjell på en prestasjon som gis G, men som nesten kunne ha fått VG, versus en prestasjon som gis G, men som ligger helt i grenselandet til IG. Resultatet blir lett at for eksempel potensielle arbeidsgivere må henvende seg til kandidatens tidligere lærere for å finne ut hvorvidt vedkommende er en ganske god G eller en svak G. Dette kan selvsagt representere en nyttig kontakt mellom universitetslærere og arbeidsliv, men har også sterkt betenkelige prinsipielle sider.

Forskerutdanning

Ressurstilgang og ressursbruk

I Norge har man til nå hatt en inndeling av lærestedene i *universiteter og vitenskapelige høgskoler* på den ene siden, og *regionale eller statlige høgskoler* på den andre. Det har bare vært de førstnevnte (universiteter og vitenskapelige høgskoler) som har hatt forskerstudier og rett til å tildele doktorgrad.

Norge har fire universiteter: Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Ingen av disse har imidlertid hatt foretaksøkonomi som noe eget område, da med et visst unntak for Universitetet i Tromsø, hvor man har utdannet noen få doktorander i foretaksøkonomi ved Fiskerihøgskolen. I tillegg har man utdannet noen få doktorander i foretaksøkonomi ved Norges landbrukshøgskole, som har status som vitenskapelig høgskole. Nesten 100 prosent av doktorgradsproduksjonen i foretaksøkonomi i Norge har skjedd ved Norges Handelshøyskole i Bergen. I løpet av de siste to-tre årene har i tillegg den private Handelshøyskolen BI, samt Handelshøyskolen i Bodø også fått doktorgradsrett innen foretaksøkonomi.

Man kan altså trygt slå fast at forskerstudier i foretaksøkonomi i Norge *ikke* er spredd på et stort antall læresteder som tilfellet er i Sverige. Til nå har doktorgradsstudier på dette feltet i all hovedsak skjedd ved Norges Handelshøyskole, som samtidig har tatt en ledende, ansvarlig rolle på den

¹⁰ En vanlig skala har til nå vært fra 1,0 ("usedvanlig bra") til 4,0 ("kan passere, men under stor tvil") med bruk av alle 1/10-deler mellom 1,0 og 4,0. Ikke godkjente besvarelser gis gjerne 4,5 eller 5,0 (for å markere at det var særdeles dårlig og meget langt fra å passere). Man har nå vedtatt å følge opp Bolognaerklæringens ideer og innfører i disse dager den europeiske standarden A, B, C, D og E for ulike grader av "bestått" og F for "failed".

¹¹ Ved enkelte svenske læresteder opererer man med en enda grøvre inndeling, nemlig godkjent og ikke godkjent.

måten at en hel del av deres doktorander har sitt virke og/eller sin finansiering fra andre høyskoler som ikke har egen forskerutdanning.

Det å tilby doktorgradskurs på et adekvat vitenskapelig nivå i et visst omfang, er en særdeles ressurskrevende virksomhet. Med ”ressurskrevende” mener jeg da både de økonomiske kostnader, men enda mer hva som kreves av intellektuelle ressurser. Foretaksøkonomi er altså er en samlebetegnelse for mange ulike disipliner (regnskap, finans, strategi, marketing, organisasjon osv.). Dersom et lærested skal kunne tilby forskerutdanning og doktorgrad innenfor en av disse disiplinene, må man åpenbart ha et antall mennesker i sin akademiske stab som har topp kompetanse nettopp innen denne disiplinen. Man kan åpenbart ikke tilby doktorgradsstudier i for eksempel revisjon eller strategi dersom man ikke har et antall professorer i disse områdene. Selv for en stor institusjon som Norges Handelshøyskole med ca. 50 professorer, er forskerutdanningen et stort løft.

Følgelig ser jeg med en viss undring på det forhold at man i Sverige har hele 13 læresteder som har forskerstudier som en del av sitt tilbud, - og enda flere læresteder som ønsker å få rett til å gi et slikt tilbud. For mange læresteders vedkommende gjøres dette samtidig med at man generelt klager over utilstrekkelige økonomiske ressurser, samt store problem med å rekruttere kvalifisert vitenskapelig personale på sentrale områder innen foretaksøkonomien! De lærestedene som ikke har rett til forskerstudier, men som ønsker å få slik rett, framhever ofte at forskerstudier skal være et middel til å løse problemet med å skaffe seg kompetent personale. Det er ikke akkurat noe sterkt empirisk belegg for at dette har løst rekrutteringsproblemene hos alle læresteder som har fått en slik rett. Hypotesen er trolig forankret i en ide om at det er mye mer spennende for en kompetent person å komme til en institusjon dersom vedkommende får lov å drive med forskerutdanning. Jeg stiller meg generelt sterkt tvilende til dette. For det første vil det å påta seg ansvar for doktorander lett gå på bekostning av professorens tid for egen forskning (jeg taler her av erfaring!). For det andre mener jeg det bør være mulig å få tilfredsstilt behovet for å veilede doktorander selv om disse doktorander ikke ligger ved ens egen institusjon. Dette dreier seg om å tenke nasjonalt, og å etablere kontakter og samarbeid utover egen institusjon.

Jeg stiller meg også sterkt tvilende til ”prestisjeargumentet” for å ha forskerutdanning. Det er her naturlig å gjøre sammenligninger med for eksempel USA, hvor det er mulig å få seg en PhD på svært mange universiteter. Dette har ganske enkelt medført at man i USA ikke primært spør hvorvidt man har en PhD, men isteden *hvorfra* man har sin PhD. Jeg vil tro at dette er noe som lett vil kunne forplante seg til andre land der man kan gjennomføre sine forskerstudier ved veldig mange læresteder med veldig ulike forutsetninger.

Kompetansekrav ved inngangen til forskerstudier

I Norge vil den som starter sine doktorandstudier, normalt ha 5–6 års studier bak seg. Norge har nå sluttet seg til – og er i ferd med å gjennomføre – Bolognaavtalen. Dermed normaliseres studieløp til en 3+2+3 modell = bachelor + master + PhD.

De som starter et PhD-studium i økonomi i Norge, vil videre normalt ha ”spisset” sine studier i masterprogrammet, dvs. at i løpet av de siste par årene før man begynner forskerstudiene, har man snevret inn kursbredden og isteden løftet det vitenskapelige nivået i sitt studium. Den bredere MBA-veien er således ikke en naturlig oppkjøring mot et forskerstudium.

I Sverige vil man svært ofte gå inn i sitt forskerstudium etter magisterekksamen, dvs. etter fire års studier. Nå kan man si at norske studenter kanskje trenger fem forberedende år på å lære det som svenske studenter lærer på fire. Jeg er imidlertid noe usiklere på om dette er en generell sannhet

Alternativt kunne man tenke seg at den svenske studenten som begynner sitt forskerstudium på grunnlag av fire forberedende år, har spisset sitt grunnstudium mye mer enn den norske studenten, og derfor kan klare seg med ett år mindre forberedelse. Jeg har en viss tvil om hvorvidt dette er en korrekt beskrivelse av situasjonen i Sverige. Men dersom man holder fast ved sin etablerte modell (3+1 år), vil man fra et norsk perspektiv hevde at de som tenker seg å gå inn i en forskerutdanning, allerede etter to års studier bør vurdere en spesialisering og spissing av sin vei fram mot magistereksamen. Jeg er usikker på om man ved de ulike svenske lærestedene har noen bevisst strategi i forhold til dette. Er det slik at man i hvert fall ved påbegynnelsen av det 4. studieåret – eller helst tidligere – signaliserer til sine studenter at de som ønsker å satse på en vitenskapelig karriere, allerede nå bør søke å spisse sine kursvalg slik at man gjennom magistereksamen ligger tett oppunder forskningsfronten innen den foretaksøkonomiske disiplinen hvor man planlegger å gå inn i forskningen?

Nå kan det hevdes at kompetansegrunnet ved inngangen til et doktorandstudium i Sverige ikke er noe problem all den tid man i Sverige har en norm på forskerutdannelsen på 4 år. Dermed blir samlet normalisert studieløp fram til doktorgraden også her 8 år. Dette er imidlertid en sannhet med modifikasjoner siden svenske forskerstuderende ofte blir tillagt betydelige undervisningsoppgaver i løpet av sin doktorandperiode. Jeg har ved flere av mine institusjonsbesøk fått rapportert at doktorander underviser opp mot 70–90 timer per år. Multiplisert opp med en faktor som tar hensyn til at man må forberede seg til undervisning, forsvinner dermed langt på vei ett av de 4 doktorandårene i undervisnings- og veiledningsarbeid. I og for seg kan det være en nyttig og viktig erfaring for doktoranden å undervise og veilede. Men det finnes som kjent ingen gratis lunsj. Dette må unektelig gå på bekostning av den tid som står tilgjengelig for forskning.

Oppsummering

Kort oppsummert kan man si at undervisning i foretaksøkonomi i Sverige på enkelte viktige områder skiller seg fra det man finner i Norge. Dersom man fra norsk side skulle peke på forhold som man i Sverige nok burde vurdere å drøfte, er dette følgende:

- det synes generelt å være nødvendig ved mange svenske læresteder å klargjøre hva som skal være foretaksøkonomiens kjerne
- det synes å være et betydelig behov for å prioritere det å utvikle vitenskapelig kompetanse på viktige fagområder innen foretaksøkonomien, samt å endre sammensetningen av de faglige staber ved mange lærestedene for å fylle igjen åpenbare hull i kjerneområdene. Konkret synes dette å gjelde sentrale fag som finans, regnskap og revisjon, samt økonomistyring
- man bør vurdere kritisk bruken av knappe ressurser i det pedagogiske arbeidet, herunder vurdere en reduksjon av innslaget ”tutoring” og omfanget av PM-skrivning
- man bør kritisk vurdere hvor mange institusjoner som skal kunne tildele en generell magistereksamen i foretaksøkonomi, herunder vurdere kritisk hvilken faglig kompetanse man må kreve totalt i lærerstaben for å tildele magistereksamen i foretaksøkonomi *generelt*
- man bør vurdere å redusere antallet institusjoner som for egen maskin har forskerstudier og doktorgradtildeling og i sterkere grad samordne forskerutdanningen nasjonalt, med et særlig ansvar tillagt de institusjonene som har tilstrekkelig sterke fagstaber over emnets bredde.

- man bør vurdere kritisk omfanget av undervisnings- og veiledningsoppgaver som pålegges doktorandene
- man bør vurdere å øke innsatsen av toppkompetanse i grunnutdanningen
- man bør vurdere sin kvalitetssikring og kontroll, herunder innføring av ekstern kontroll av skrivninger og oppsatser
- man bør vurdere en klarere profilering av grunnutdanning og magisterprofiler for studenter som tar sikte på forskerstudier versus studenter som tar sikte på å gå ut i arbeidslivet etter 4 års studier.

Bilaga 2

Kvantitativa uppgifter om företagsekonomi i Sverige

Antal helårsstudenter, helårsprestationer, utbytesstudenter samt doktorander i företagsekonomi år 2000

	HÅS	HÅS	HÅS	HÅP	HÅP	HÅP	Int.sam	verkan	FU
Lärosäte	AB-nivå	CD-nivå	Total	AB-nivå	CD-nivå	Total	Inre-sande	Utre-sande	Dokto-rander
Uppsala universitet	516	326	842	405	293	698	230	113	70
Lunds universitet	748	656	1 404	574	533	1 107	223	142	81
Göteborgs universitet	491	641	1 132	400	532	932	271	149	113
Stockholms universitet	1 069	1 426	2 495	776	793	1 569	90	90	86
Umeå universitet	544	301	845	448	232	680	83	71	31
Linköpings universitet	363	245	608	321	239	560	101	95	20
Handelshögskolan i Stockholm	298	469	767	259	311	570	121	130	115
Högskolan i Jönköping	444	239	683	334	204	538	312	258	26
Luleå tekniska universitet	253	179	432	252	132	384	10	15	17
Karlstads universitet	402	216	618	349	179	528	30	65	10
Växjö universitet	518	379	897	378	340	718	157	119	12
Örebro universitet	736	378	1114	400	232	632	63	42	5
Mitthögskolan	690	197	887	565	174	739	53	34	*
Blekinge tekniska högskola	152	113	265	134	67	201	11	9	*
Högskolan i Borås	282	139	421	240	133	373	26	33	*
Högskolan Dalarna	252	113	365	210	74	284	13		*
Högskolan i Gävle	625	158	783	470	120	580	29	47	*
Högskolan i Halmstad	413	134	547	321	107	428	90	40	*
Högskolan i Kalmar	284	64	348	211	57	268	38	11	*
Högskolan i Kristianstad	331	66	397	283	66	349	24	18	*
Högskolan i Skövde	92	31	123	90	28	118	35	42	*
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	288	57	345	226	37	263	13	7	*
Mälardalens högskola	631	172	803	509	150	659	55	40	*
Södertörns högskola	802	179	981	548	98	638	60	68	*
Sveriges lantbruksuniversitet	78	28	106	62	21	81	11	4	5
Total	11 302	6 906	18 208	8 765	5 152	13 897	2 149	1 642	591

* Samtliga lärosäten som saknar examensrätt för doktorsexamen har ett antal doktorander anställda vid institutionen. Dessa är inskrivna i forskarutbildning vid ett universitet eller en högskola med examensrätt för doktorsexamen.

Antal avlagda licentiat- och doktorexamina HT1993 – VT2000

Lärosäte	K	M	Tot
Göteborgs universitet	24	55	79
<i>Lic.examen</i>	14	18	32
<i>Dok.examen</i>	10	37	47
Handelshögskolan i Sthlm	28	55	83
<i>Lic.examen</i>	14	16	30
<i>Dok.examen</i>	14	39	53
Högskolan i Jönköping	1	5	6
<i>Lic.examen</i>	1	2	3
<i>Dok.examen</i>		3	3
Linköpings universitet	5	11	16
<i>Lic.examen</i>	4	5	9
<i>Dok.examen</i>	1	6	7
Luleå tekniska universitet	4	13	17
<i>Lic.examen</i>	3	10	13
<i>Dok.examen</i>	1	3	4
Lunds universitet	16	41	57
<i>Lic.examen</i>	5	14	19
<i>Dok.examen</i>	11	27	38
Stockholms universitet	17	37	54
<i>Lic.examen</i>	5	6	11
<i>Dok.examen</i>	12	31	43
Umeå universitet	7	13	20
<i>Lic.examen</i>	2	3	5
<i>Dok.examen</i>	5	10	15
Uppsala universitet	12	38	50
<i>Lic.examen</i>	6	18	24
<i>Dok.examen</i>	6	20	26
Total	114	268	382
<i>Licexamen</i>	54	92	146
<i>Doktexamen</i>	60	176	236

Högskoleverkets rapportserie från år 2000 och framåt

Rätt juristutbildning? Utvärdering av juristutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:1 R

Forskarskolor – ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2000:2 R

Journalistutbildningarna i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2000:3 R

Högskolestudier och funktionshinder
Högskoleverkets rapportserie 2000:4 R

Utbildningar inom vård och omsorg – en uppföljande
utvärdering
Högskoleverkets rapportserie 2000:5 R

Utvärdering av Socionomutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2000:6 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Högskolan i Jönköping
Högskoleverkets rapportserie 2000:7 R

Lärosätenas arbete med jämställdhet, student-
inflytande samt social och etnisk mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:8 R

Goda exempel
Hur universitet och högskolor kan arbeta med
jämställdhet, studentinflytande och social och etnisk
mångfald
Högskoleverkets rapportserie 2000:9 R

Tentamen: "Plusning" och begränsning av antalet
tillfällen
Högskoleverkets rapportserie 2000:10 R

Designutbildningar i Sverige. En utredning och
utvärdering.
Högskoleverkets rapportserie 2000:11 R

Högskoleprovet – Gårdagens mål och framtida
inriktning
Högskoleverkets rapportserie 2000:12 R

Eldsjäl och institutionell utveckling
Högskoleverkets rapportserie 2000:13 R

Antagning till högskolan – erfarenheter och visioner
Högskoleverkets rapportserie 2000:14 R

Att leda universitet och högskolor. En uppföljning och
analys av styrelseformen 1998
Högskoleverkets rapportserie 2000:15 R

Högskolornas tillämpning av EG-direktiv i
sjuksköterskeutbildningen och barnmorskeutbildningen
Högskoleverkets rapportserie 2000:16 R

Sexuella trakasserier mot studenter
– högskolornas åtgärder
Högskoleverkets rapportserie 2000:17 R

Livslångt lärande som idé och praktik i högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2001:1 R

Nationella ämnes- och programutvärderingar
Högskoleverkets rapportserie 2001:2 R

Vilken betydelse har utländsk bakgrund för resultatet
på högskoleprovet?
Högskoleverkets rapportserie 2001:3 R

Examensrättsprövning
– utgångspunkter och tillvägagångssätt för
Högskoleverkets examensrättsprövning
Högskoleverkets rapportserie 2001:4 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Lunds universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:5 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Uppsala universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:6 R

Karriär genom befordran och rekrytering
Högskoleverkets rapportserie 2001:7 R

Högskoleverkets utvärderingar – från bedömning av
kvalitetsarbete till bedömning av kvalitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:8 R

From quality audit to quality assessment
The New Evaluation Approach for Swedish Higher
Education
Högskoleverkets rapportserie 2001:9 R

Internationell jämförbarhet & nationell styrning
– aktuella perspektiv på högskolornas examensordning
Högskoleverkets rapportserie 2001:10 R

National Review of Subjects and Programmes
Högskoleverkets rapportserie 2001:11 R

Forskarskolor i Sverige – en sammanställning
Högskoleverkets rapportserie 2001:12 R

Utvärdering av datavetenskapliga/datalogiska
utbildningar i Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2001:13 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Kungl. Musikhögskolan, Mälardalens högskola,
Karlstads universitet samt Örebro universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:14 R

Tid för studier – en jämförelse mellan fyra
yrkesutbildningar
Högskoleverkets rapportserie 2001:15 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Högskolan i Skövde
Högskoleverkets rapportserie 2001:16 R

Granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid
Malmö högskola
Högskoleverkets rapportserie 2001:17 R

Pedagogisk skicklighet och pedagogiska meriter
– historik och praktik
Högskoleverkets rapportserie 2001:18 R

Högskoleprovets prognosvärde
Högskoleverkets rapportserie 2001:19 R

Core curriculum – en bildningsresa
Högskoleverkets rapportserie 2001:20 R

Akademisk frihet – en rent akademisk fråga?
Högskoleverkets rapportserie 2001:21 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Högskolan i Kalmar, Högskolan i Trollhättan/
Uddevalla, Karolinska Institutet samt Stockholms
universitet
Högskoleverkets rapportserie 2001:22 R

Förnyad granskning och bedömning av kvalitetsarbetet
vid Högskolan Kristianstad
Högskoleverkets rapportserie 2001:23 R

Utvecklingen av högskolornas samverkansuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2001:24 R

Utvärdering av medie- och kommunikationsvetenskap-
liga utbildningar vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2001:25 R

Studenterna i Sverige. Om livet och tillvaron som
student vid sekelskiftet 2000
Högskoleverkets rapportserie 2001:26 R

20 åtgärder för att stärka studenternas rättssäkerhet
– Högskoleverkets redovisning av ett regeringsuppdrag
Högskoleverkets rapportserie 2001:27 R

Studenternas resultat
Högskoleverkets rapportserie 2001:28 R

Högskolelärares bisysslor
– hur fungerar högskolornas information och kontroll?
Högskoleverkets rapportserie 2001:29 R

Kollegialitet eller rättssäkerhet
Högskoleverkets rapportserie 2001:30 R

Uppföljning av särskilt urval vid antagning
Högskoleverkets rapportserie 2002:1 R

Befordringsreformen 1999: Hur har det gått?
Högskoleverkets rapportserie 2002:2 R

Utvärdering av ämnena latin, grekiska och nygrekiska
vid svenska universitet
Högskoleverkets rapportserie 2002:3 R

Utvärdering av teologiska och religionsvetenskapliga
utbildningar vid svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:4 R

Utvärdering av matematikutbildningar vid svenska
universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:5 R

Kvalitetsutveckling och kvalitetsmodeller för högskolors
bibliotek – en förstudie
Högskoleverkets rapportserie 2002:6 R

Utbildning anpassad efter arbetsmarkandens behov
– så arbetar högskolan
Högskoleverkets rapportserie 2002:7 R

Utvärdering av utbildningar i svenska/nordiska språk i
Sverige
Högskoleverkets rapportserie 2002:8 R

Utvärdering av utbildning i nationalekonomi vid
svenska universitet och högskolor
Högskoleverkets rapportserie 2002:9 R

